

DE VITA, ET MORIBUS S. IGNATII LOJOLÆ, QUI SOCIETATEM JESU FUNDAVIT.

LIBRI III.

Auctore Joanne Petro Maffejo, Presbytero Societatis ejusdem.

VERONÆ, MDCCXIX.

In Nova Typog. Petri Ant. Berni Bibl. in Via Leonum. *Sup. Per.*

Illuſtriſs. atque Eruditiſs. Viro

OTTOLINO

O T T O L I N O

CUSTOZIÆ COMITI.

Petrus Antonius Bernus S. P. D.

PRimum hoc laboris mei rudimentum eo jure ſub tuis prodit auſpiciis, quo jure meas eſſe partes jampridem duxi, ut, prima quæque obſervantiæ erga te meæ palam faciendæ quum ſeſe obtuliſſet occaſio, eam neque remitterem, neque indiligenter arriperem. Belle factum, quod hilaris animadverti, ut a me inſcriptum tibi opuſculum illud exiret, quod tantopere ho-

norem auget clarissimæ illius Societatis, cui præclaram primæ ætatis disciplinã, & potissima Sapientiæ tuæ rudimenta, & pietatis lubentissime refers accepta: quodque simul, quum multorum per manus circumferendum omnino sit, studii erga te mei significationem daturum est multis. Belle factum, quod tempori fors etiam tulit, ut ad Virum politi apprime sermonis, Romanæque facundiæ peritum libellus is deferretur, qui quum cæteris omnibus, tum ea præcipue laude habetur insignis. Quanquam, si hoc, quidquid est, officii tam sæpe sit persolvendum, quam sæpe hoc ad te nomine spectare intelligo; nullum erit profecto librorum genus, si modo vulgares expunxeris, in quo emittendo pari me lege non sentiam obstrictum iri. Etsi enim eximia sine ulla controversia laus est, a teneris, ut ita dicam, unguiculis ornatissime dicendi artem te calluisse, ut natum te ad eloquentiam una vox omnium, unus tunc sensus fuerit; quis ignorat tamen, eam ipsius adolescentiæ tuæ, atq; adeo pueritiæ, nam inde usq; juvat repetere, neque unam exstitisse, neque præcipuam? Habet illa quidem recordatio delectationem, quum mentem subit, Senis, atque Florentiæ, quas Urbes duo præclara Italiæ lumina incoluisti, quum

Pa-

Patres doctissimos in nobili Ptolemæo Collegio felices pueritiæ ejusdem tuæ institutores discipulus felix audires, tuam hanc bene dicendi facultatem crebris diu sermonibus usurpatam: sed quid hoc ad illam rerum peritiam, quam in hominem id ætatis cadere vix contingit? Quam quidem in Te peritiam jam tum fulsisse, si quis post sexcentos, quos habet, testes adhuc, & præcones desiderat; næ ille non recte intelligens, eloquentiam sine doctrina haberi posse arbitrabitur. Hoc autem quùm rationi adversatur maxime; tum e regione Eloquentium Magistro opponitur: cui si experto credimus, (*a*) Ex rerum cognitione efflorescat, & redundet oportet oratio. *Sed quando sensim, nec contra votum, immensum laudum tuarum pelagus ingressus sum; ac vela pro nata re aliquando impune licet expandere; quod ad illam attinet portenti similem in ætate illa orationis facilitatem, ubertatem, atque elegantiam, tametsi præsens instituti sermonis ratio vix patitur, tamen volo mihi silentium imponere, unum illud adjiciens, dum cæteri hominum, ut adagium habet*, dicendo dicere discunt, *tibi, quum dicere primum cœpisti, reliquum prope nihil*

(*a*) De Orat. lib. 1.

fuisse, quod disceres. Venio itaque lubens ad majora: & quidem brevitatis gratia non ad ea, quæ in palæstris gessisti, quum Florentiæ tantos necdum ephebus in Philosophia fecisti processus, quantos illa tua coram amplissimo bonarum Artium Patrono Francisco Maria Mediceo Serenissimo Principe, Romanæ Purpuræ honore insignito, & coram pertracto (quæ rei celebritas erat, & exspectatio) nobilium, ac sapientium hominum agmine frequentissimo memorabilis disputatio inter lætam omnium admurmurationem ostendit: quum adolescens exinde Romæ (unde utinam non discessisses!) ea prius Divinarum rerum, arcanorumque intelligentia mentem imbuisti, quam videretur ætas non posse capere; mox absolutissimam, siquis unquam alius, utriusque Romani Juris notitiam, & laureæ duplicis honorem es consecutus. Ad illam venio universæ literaturæ incredibilem copiam, qua, in ea adhuc studia, in quibus eras, incumbens, præditus repente, ac quodammodo confertus apparuisti: ut latuerit profecto, cætera eruditionis supellex qua industria, qua methodo, quo labore, quo tempore parta sit, atque parata. Sed

Flo-

Floriferis (*a*) ut apes in ſaltibus omnia libant,

ſic tu cum magno Lucretio aurea ſemper omnia depaſcebaris, ſive ea ex ore eruditiſſimorum attenta aure perciperes. ſive ex divite librorum penu ſolicita perquiſitione depromeres. Sic humaniores, ſevererioreſq; Muſas non alio atque alio colentem tempore, in omni ſtudiorum genere te

-- -- (*b*) ardens evexit ad æthera virtus:

ut qui cuncta ſciendi te cupidum tam rite probaveras; nihil propemodum neſciens merito factus ſis. Ea quidem profecto per Urbem fama percrebuit: & continuo quotquot inibi eruditorum hominum cœtus erant ſive Dogmatum, ſive Legum, ſive Sacræ, ac profanæ antiquitatis, uno verbo, gravioribus quibuſvis ſtudiis addicti; certatim oculos in te conjecerunt: teque in ſuorum numerum avide retulerunt. Quod quidem quum ſingularem in te ſublimioris cujuſque, lectioriſque doctrinæ abundantiam ſuſpici comprobavit; tum aliunde non defuerunt, quibus perſpicuum fieret, adhuc inter tantas occupationes, eaſque perpetuas, ad manſuetiores tamen Muſas identidem te reverti. Commodum hic recenſerem

(*a*) Lucr. lib.6. (*b*) Vir. Æn. l. 6.

& habitas coram summo Ecclesiæ Moderatore, coram Eminentissimo Principe Petro Cardinali Otthobono, aliisque Purpuratis Patribus elegantissimas orationes, in quibus tota, quanta est, artis oratoriæ dignitas, ac venustas elucet; & ea carmina, quæ etsi non (a) multa dies, & multa litura coërcuit; *quum nunquam pangerentur improbo, ut fit, labore, sæpius etiam ex tempore funderentur; castigata tamen ad unguem, ut ille volebat, nemini non visa sunt. Sed quid multa? illos appello præ cæteris* (b) cantare peritos Arcades, *illos (absit invidia verbo) rei literariæ universæ reparatores; qui ad opus suum tantæ molis, quum maxime proveheretur, socium te quoque acciri opportunum duxerunt, indicantes hoc uno satis quam honorifice de te sentirent. Verum, ut pauci solent, & loqui, & scribere te consuevisse, illud maxime argumento est, quod Arcades ipsi, ubi vel Rhetorum pompa, vel Musarum lepore opus esset, in tanta disertissimorum hominum frequentia, in tanto æmulationis ardore sæpe tibi cum paucis negotium dederint. Sane vix non quotannis decre-*

tum

(a) Hor. de Arte Poetica.
(b) Virg. Ecl. 10.

tum eſt, ut illuſtriores artes, atq; in primis utiles verbis exornares ampliſſimis, recurrentibus in Capitolio illius Academiæ ſolenniis, in qua optimi, Sapientiſſimique Pontificis munificentia aliquando tandem toto plaudente Orbe

Ingeniis (*a*) patuit campus, certuſque merenti
Stat favor:
-- -- -- (*b*) deſpectaque Muſæ
Colla levant.

Poſt hæc omnia, quæ alterius omnino ſtylum deſiderant; dubitet jam, ſiquis poteſt, quæ tui exiſtimatio apud omnes, qui cultus fuerit. Unus mihi ſit inſtar omnium Card. Noriſius, magnum illud Auguſtinianæ Familiæ, Veronenſis Urbis, Eccleſiæ totius ornamentum; cui verſari tecum, & colloqui in deliciis erat: quique propterea, quos nocturna diurnaque manu verſabat electiſſimos libros, eos ad illa, quæ tibi undiq; collegiſti, pretioſa volumina, moriens transferri voluit, amoris erga te ſui perenne pignus, ac monumentum. Cujus exemplo tota te Urbs ut adamaret, egregia indole tua, raris animi, atque ingenii dotibus effe-

ctum

(*a*) Claud. de Conſ. Mal. Theod.
(*b*) Id. lib. 2. de laud. Stil.

ctum est: quibus eos precipue demeruisti, queis aut scientiæ sublimitas, aut munerum amplitudo, aut Infularum etiam decus, ac Purpuræ summam dignitatem pariunt, & nominis majestatem. Et mirabimur, quum confirmata jam ætate a nostratibus id tibi honoris prestari cernimus, quod tua tibi Romæ adolescentia promeruit? Nostrates quum dico, non omnes tantum designo tui nominis jure studiosos concives tuos: sed totam longe lateque circumjectam regionem animo lustrans, complures ubique noto spectatissimos viros, non nullos etiam inter ipsos, qui scriptis nomen suum ab interitu jam vindicarunt. Quos tu uno hoc exemplo indigens (liceat enim, quam in aliis desidero, nimiam fortassis in eo perstringere modestiam tuam) utinam aliquando adduci possis ut imiteris: & quo te posteri fortasse temporis spes non allicit; Patriæ saltem amor, ut alios quosdam, invitet: quod nisi in animum aliquando induxeris, quum possis, ut etiam velis; flagitatores molestos, atque acres te semper noveris habiturum. Atenim occupata opera, animoque impedito qui potest res tanta suscipi? Quis enim nescit te præter ea, quæ e re fidei sunt, & Ecclesiæ,

clesiæ, quum in iis hic numereris, qui de gravissimis ipsius causis ad Sacrum Tribunal delatis suffragium ferunt; præter ea, quæ tuorum, qui innumeri sunt, causa non respuis; tot insuper habere negotia, quot eruditis viris non paucis, etiam regione nonnunquam dissitis, vel in naturæ arcanis, vel, in Sacris Doctrinis, vel in Legum interpretatione, vel in qualibet eruditionis parte difficultatem creant, ac laborem? Verum me quidem judice qua opera jugiter hæc omnia præstas, eadem prope & aliorum voto fieri satis omnino posset, si ea solum collecta aliquando prodirent, quæ sparsim vel ore tenus doctissime disseris, vel perituris Epistolis copiose consignas. Eorum ego verbis hic loquor, quibus vel per tuæ consuetudinis usuram, vel per datas ultro citroque literas, suavitate frui licet ingenii tui. Apud quos modo quam invitus offendo, dum novam, eamq; uberrimam laudum tuarum segetem intactã relinquo, in qua luculentissime alterius triumpharet oratio! Sed præterquam quod & tu laudũ impatiens es (& tamen quis de te loquens a laudibus temperet?) & mihi nihil antiquius quam ut perspectæ voluntati tuæ morem geram; in volumen abiret epistola, si, quæ talia

occur-

occurrunt, cuncta vel curſim animus eſſet attingere. Patientia tua nimium fortaſſe quantum abuſus videor: neque enim tu is es, cui bonas horas in his legendis male perdere liceat. Ad hæc, propoſitum mihi initio nihil aliud erat, quam ut munuſculum hoc & recepto more,

(ἔθος (a) γὰρ ἐγχρονίζον εἰς νόμον τελεῖ)

(Nam (a) mos vetuſtus obtinet legis locum)

& multis præterea nominibus debitum, mei erga te grati animi qualecunque pignus exſtaret. Hoc, quod factum eſt certe, tum proſpere factum intelligam, ſi plenum hoc ſtudii officium, ut auguror, benigne reſpexeris, & ea ſimul vota, quibus D. O. M. tibi ſemper volo propitium. Quo nimirum & ego incomparabili beneficentia tua fretus, atque, ut eſſe jandudum cœpi munitus, ad hunc, qui e Manibus jam revocatur, literarum decorem conferre aliquid valeam; & Tu hac etiam in parte bene mereri de literis poſſis, ut nunquam non meditaris. Vale.

(a) Greg. Naz. carm. de vita ſua.

DE S. IGNATII LOJOLÆ VITA, ET MORIBUS.

LIBER PRIMUS.

Ortus ejus, & educatio. *Cap. I.*

IN ea HISPANIÆ regione, quæ ad Pyrenæum pertinet, ac vulgi ſermone Guipuzcoa nominatur, in primis clara eſt Lojolarum familia. Ejus familiæ princeps Bertramus, Ognis, & Lojolæ dominus, quæ loca ſunt in finibus urbis Aſpeithiæ, in matrimonium ducta Marina Sone, æque clari generis fœmina, quinque ſuſcepit ex ea filias, filios octo, quorum minimus natu

fuit IGNATIUS, is, quem Societas JESU parentem agnoſcit; cuius de vita & moribus, quæ nobis fuerint comperta, in unius Dei gratiam gloriamque, literis mandare decrevimus. Hiſce ergo parentibus natus IGNATIUS eſt anno poſt Virginis partum MCDXCI. regnantibus in Hiſpania Ferdinando, & Eliſabetha, cognomẽto Catholicis. Ac de prima ipſius pueritia id unum conſtat, haud ita ſevera diſciplina educatum a ſuis fuiſſe; atque ab ipſis incunabulis, ut in opulenta domo, profanos admodum hauſiſſe ſpiritus: deinde literis vixdum a limine ſalutatis, quum eſſet eximia, & animi, & corporis indole, continuo in Ferdinandi regiam a patre miſſum, veteri Hiſpaniæ more; quo in Regno principum liberi ea fere conditione, ac jure naſcuntur, ut maximus ætate duntaxat in patrimonio, imperioque ſuccedat; reliqui, ſive ad acuendam gentis induſtriam, ſive ad familiæ ſplendorem in uno capite retinendum, portiuncula quadam hæreditatis aſperſi, quæ tenuem in victum, cultumque ſit ſatis, vel ſtudijs doctrinæ, militiæve dant operam, vel aulæ, Regumque præſidio ad opes,

glo-

gloriamque nituntur. Hic ille quum in ephebis honorariis Regi aliquandiu miniſtraſſet, aulicis imbutus moribus, ad Antonium Manricum ſeſe contulit Najarenſium Ducem, ex iis, quos in Hiſpania Magnates appellant; quocum Lojolejæ genti neceſſitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc domi foriſque in honore habitus, rei militaris tyrocinia poſuit: &, quod iis ferme uſuvenit, qui nondum cœleſtes delicias deguſtarunt, idipſum IGNATIO contigit, ut ardenti laudis humanæ ſtudio, & communis conſuetudinis impetu abreptus, qñum eſſet in corporis ornatu elegantiſſimus, equorumque, & armorum uſu præcelleret; quod ſibi datum fuerat temporis ad negotiationem ſalutis æternæ, id ille miſerabiliter, ut plerique mortalium, partim in factionum, rixarumque periculis, partim in amatoria veſania, & cætera ſeculi vanitate conſumeret. Veruntamen inter ejuſmodi vitia, & cæcos errores præclara quædam emicabant bonæ, ac religioſæ mentis indicia. Primũ enim in tanta licentia militari, tamque corruptis hominum moribus, quamvis animo conſternatus eſſet inter-

dum, & multis undique cinctus angustiis; nulla tamen ipsius atrocior unquam audita vox est, quales multæ a nefariis hominibus in Deum, ac Dei providentiam vulgo jactantur. Nec solum ab omni verborum impietate semper abhorruit; sed etiam sacra omnia, sacrorumque Antistites naturæ perpetuo instinctu admodum religiose reveritus est. Erat præterea intactus ab avaritiæ sordibus, & a lucri cupiditate vehementer alienus: quod cum alias, tum vero in expugnatione urbis Najaræ, quæ in Cantabriæ finibus est, perspici potuit, quā quum ob defectionis crimen Dux militi diripiendam dedisset; IGNATIUS, quamvis ad ipsum victoriæ pars non exigua pertineret, tamen nec præsentis prædæ dulcedine, nec cæterorum exemplo adduci potuit, ut sese alienæ rei contactu pollueret; non Christiano solum, sed etiam ingenuo homine id indignum existimans. Quæ ipsius altitudo animi in privatis quoque dissidiis, ac simultatibus eminebat; ut siquando ex certamine dignitatis (ut fit) ad manus, pugnamque venisset, si locus reconciliationi daretur, illico una cum

armis odium omne deponeret, & cum inimicis in gratiam planè bona rediret fide. Neque vero eidem in magnis, arduisque negotiis, vel capessendis alacritas, vel gerendis consilium, & cautio deerat; quocirca, inter quosdam Cantabriæ populos gravi orta seditione, legatus ad eos a Duce Najaræ, brevi controversias omnes magno partis utriusque consensu, & approbatione diremit: ac licet juvenis admodum esset ætate, in agendo tamen, tractandisque hominum ingeniis jam tum senilis quædam in eo maturitas apparebat; prorsus, ut negotium nullum ferme susceperit, quod non ad optatum exitum sua lenitate, ac virtute perduxerit. Quanquam ob imperitiam rerum divinarum hæc tam egregia animi bona, & quasi talenta non optime collocabat interdum; ad hominum videlicet gratiam, ac sui ipsius incrementa iis artibus utens, quas ad unius Dei honorem, & gloriam omninò referri oportuerat.

Conversio ejus ad Christum.
Cap. II.

HUNC maxime in modum adolescentia, atque ipso ætatis flore consumpto, quum annum ageret jam nonum circiter, & vigesimum, a miserabili errore, certoque æternæ vitæ periculo in rectum salutis iter summo Dei beneficio revocatus est. Tota autem ejus conversionis ratio fuit ejusmodi. Ardebat eo tempore Hispania intestini belli tumultibus; quam nactus occasionem Franciscus Galliæ Rex, Navarræ Vasconum, quæ Guipuzcoam attingit, Henrico Alibreto cognato suo recuperandæ (cujus pater ex eo Regno Ferdinandi Catholici armis olim exactus fuerat) Andream Foxium, cognomento Asparotum, cum exercitu jussit in eas regiones impetum facere, qui celeritate usus, quum aliquot loca improviso adventu cepisset; quumque nobilitas Henrici cupida ad Gallum sese quotidie adjungeret; Najaræ Dux, qui Navarræ summo cum imperio præerat, ejus rei fama commotus, in ulteriorem Hispaniam ad auxilia contrahenda profe-

ctus

ctuseſt, IGNATIO, paucisq; præterea Pompelone cuſtodiæ cauſa relictis. Ac cæteri quidem, appropinquante Gallorum exercitu, magnitudine pedeſtrium, & equeſtrium copiarum exterriti, & ſimul diffiſi oppidanorum animis, tempori cedere, & urbem relinquere omnino decreverant: IGNATIUS vero multis verbis homines ab eo conſilio revocare conatus, ubi ſe nihil proficere hortando perſpexit, ardentibus oculis deteſtatus ignaviam perfidiamque, ſpectantibus omnibus in arcem ſolus introiit, paratus illam cum aliquot in eo præſidio relictis omni ope tueri. Quo virtutis exẽplo permotus alius quidam IGNATII in ſtudio bellicæ laudis æmulus, eandem aleam ſubiit: reliquis vero ſalus, quam aut fides, aut gloria fuit antiquior. Ventum deinde in conſilium eſt a cuſtodibus de ſumma rei: quumque in tanta propugnatorum paucitate contra tantas hoſtium copias negarent plerique locum obtineri poſſe diutius, ac ſeniorum præſertim ſententiæ ad profectionem inclinarent; IGNATIUS, quo erat animi, & corporis robore, quam acerrime ſeſe rurſus oppoſuit, remq; disjecit.

Interea Galli, resistente nemine, propius ad urbem accedunt, & magna civium voluntate admissi, castris ad arcem positis, Præfectum præsidii ad colloquium evocant. Ille, accepta fide, cum tribus duntaxat egreditur, in quibus erat IGNATIUS; qui quum ab hostibus proponi conditiones iniquiores vidisset; exarsit nimirum, easque conditiones tam acri, ac vehementi oratione commilitonibus dissuasit, ut ad extrema omnia perpetienda potius, quam arcem deserendam cunctos accenderit. Nec mora; Galli, omisso colloquio, acrius instare, tormentis mœnia quatere, atque diruere; undique ascensum tentare: Hispani contra, IGNATII præsertim exemplo, atque adhortationibus incitati, fortiter sese defendere, subeuntem hostem gladiis, telis, contis arcere; quoad IGNATIO ante alios dimicanti, globi vi excussus e muro lapis lævam haud ita graviter læsit tibiam; globus vero ipse, quanquam impetu refracto, subsiliens, dextram adeo labefactavit, atque confregit, vt e vestigio semianimis alienata mente corruerit. Tum vero debilitati animis cæteri, & deditio facta. IGNATIUM

TIUM porro ſtratum, vel ad colligendam clementiæ famam, vel etiam virtutem in hoſte admirati Galli benigne ſuſcipiunt, & in urbem ex arce translatum, in priſtino hoſpitio collocant, mediciſque adhibitis, & rebus omnibus neceſſariis diligenter curant. Huic Gallorum benignitati pro ſua animi magnitudine egregie reſpondit IGNATIUS, quippe tantum aberat, ut eos odiſſet, a quibus in illam calamitatem, vitæque diſcrimen erat adductus, ut quum in lecto decumberet, ſingulos blande, comiterque compellans, omnia fere ſua in eos amoris cauſa diviſerit; atque hunc clypeo, illum pugione, alium thorace donarit. Interjectis deinde aliquot diebus, quum gravius laboraret, quam ut brevi tempore ſanari poſſe videretur; ad cæteram humanitatem illud etiam additum a Gallis, ut IGNATIUM lectica Lojolam uſque (neque enim longe aberat) deportandum curarent, qui peramanter a ſuis acceptus, quum, ingraveſcente in dies morbo, periculoſius ægrotaret, accerſiti confeſtim undique medici, crure inſpecto, ſevere pronunciant, oſſa illa, ſive id prioris chirurgi vitio,

ſive itineris agitatione contigerit, nequaquam eſſe bene locata: neque vero, niſi ea coagmentatione denuo reſoluta, fruſtiſque ſuo loco repoſitis, poſſe ullo modo fieri ut coaleſcāt. Qua tam acerba denunciatione IGNATIUS minime exterritus, non modo ſtatim æquo animo ſeſe paratum oſtendit ad omnia ſubeunda, ſed etiam inter ipſam curationem, quamvis eſſet aſperrima, nullum aliud indicium dedit doloris, niſi ut coactos in pugnum digitos valde conſtringeret. Ex eo die morbus majorem in modum eſt auctus; quumque jam IGNATIUS omnes fere cibos, hauſtuſque ſtomacho faſtidiente reſpueret, aliaque in eo cernerentur lethalia ſigna, ſuorum admonitu, ſacris, quæ ad expiandum animum pertinent, rite procuratis, ipſo B. Petri Apoſtoli pervigilio, cunctis mœrentibus, eo deductus eſt, ut medici prorſus actum affirmarent, niſi ante mediam eam noctē vis morbi remitteret. Venerabatur jandudum IGNATIUS præcipuo quodam cultu Principem Apoſtolorum: quin etiam ejus laudes militariter olim carmine Hiſpanico celebraverat: cujus profecto pietatis fructum non exiguum

guum tulit; siquidem illa ipsa decretoria nocte per quietem videre sibi visus est eundem Apostolum, optatam sibi valetudinem divinitus afferentem: nec sane in irritum ea visio recidit; quippe continuo levari doloribus, ciboque refici est cœptus. Jamque Dei beneficio periculum mortis evaserat, magnaque suorum gratulatione melius habebat in dies: quum repente animadvertit os quoddam genu sub ipso fœdius prominere: quod, quoniam præter cætera incommoda impedimento etiam sibi videbat fore, quo minus graphice quam soleret, ac vellet, ocreatus incederet; ut erat idem, & patientiæ militari, & urbanæ munditiæ, & elegantiæ apprime deditus, percontatus est medicos, possetne ullo pacto deformitas tolli; qui quum respondissent posse utique, sed dolore omnium, quos ad eam diem sensisset, maximo, & acerbissimo; propterea quod in eam sedem fragmenta jam firmiter coaluerant: non dubitavit IGNATIUS ingenti omnium, vel admiratione, vel metu, concinnum, ac decorum corporis habitum anteferre manifesto vitæ discrimini: secarique de sententia me-

dicorum os justit, clariore etiam, quam antea, fortitudinis, ac patientiæ documento; quandoquidem in ea carnificina (quæ quo lentior, eo fuit horribilior) non modo ligari, tenerive se non est passus, verum etiam iis qui aderant, pavore propemodum exsanguibus, ab omni prorsus querimonia, gemituque se ipse continuit. Post hæc doloribus magna jam ex parte mitigatis, nondum tamen gressu recuperato, nec pedibus ad insistendum idoneis, interea, dum jacentis corpus terrestres medici persanare conantur, ejusdem animi vulnera curare medicus cœlestis aggreditur. Quum enim affixus lectulo IGNATIUS fallendi temporis causa profanum quempiam librum poposcisset ex iis, qnos antea per otium lectitare consueverat; divino planè consilio factum est, nullus ut eo tempore domi liber esset ejusmodi: at vero longe meliores alij duo reperti sunt Hispanico sermone conscripti; quorum alterius, Vita CHRISTI, alterius (quo selecta virtutum exempla cõtinebantur) Sanctorum flores, erat inscriptio. Ea videlicet lectio salutis initium attulit homini. Dum enim oblatos sibi libros,

variis

variis locis, quasi aliud agens, delibat, sensim capi cœptus est pulchritudine eorum, quæ scripta reperiebat; atque adeo inter ipsam lectionem, ubi quidpiam insigne cognoverat, subsistere, secum ipse deliberans: Quid si præclarum hoc Sancti Dominici facinus, quid si hoc Sancti Francisci Deo fretus aggrediar? Neque vero, quum hæc, & alia sibi multa proponeret, res occurrebat ulla tam ardua, tamque difficilis, quam non perficere sese posse generosa quadam alacritate confideret. Quæ quum apud se diutius agitasset, emergebant rursus rerum inanium voluntates, & secularia desideria, quorum sese nonnullis adeo manciparat, ut dum eorum, vel adipiscendi rationem exquirit, vel potiundi spem animo concipit, plures interim horas per imprudentiam in ea cogitatione defixus hæreret. Jamque priora illa propemodum exciderant, accensosque nuper igniculos pietatis, voluptatum illecebræ, & perniciosa rerum fluxarum blandimenta restinxerant; quum periclitanti servulo divina bonitas opem celeriter afferebat, ex eorum videlicet recordatione, quæ legerat, meliorem ei mentem, & con-

silia

ſilia ſaniora ſubmittens, atque in hac item commentatione tandiu morabatur, donec interventu cujuſpiam, alio mentem, animumque converteret. Hac ille viciſſitudine, & quaſi conflictu dies aliquot mirum in modum exagitatus, quum in ejus pectore voluptas, & virtus pene ex æquo certarent; contrarias in partes magna ſua perturbatione diſtrahebatur, incertus animi, hanccine viam, an illam, quum primum poſſet, inſiſteret. Veruntamen inter alternas fluctuantis animi propenſiones illud intererat, quod blandis illis rerum fluxarum imaginibus, quandiu præſentes obverſabantur, tandiu titillabatur IGNATII mens: abeuntibus vero, ſuccedebat illico amarus quidam torpor, & ægritudo, & ſibimet diſplicentis animi tædium. At contra præclari illi ad Chriſtianam laudem impetus, cogitationeſque de adæquanda vigilantia, & ſobrietate Sanctorum, de votivis peregrinationibus, de victu, cultuque in primis horrido, & aſpero; non modo quum aderant, animum inſolita quadam jucunditate mulcebant; ſed in receſſu quoque triſtitia ſubeunte nulla, ſecurum hilaremque

præ-

præſtabant. Sedenim tantum hoc ille diſcrimen, ſeculi tenebris obcæcatus adhuc, hebeſque ad ſubtiliora hominis interni judicia, quaſi ignotum quidpiam præteribat, quoad clariore demum oborta ſibi luce, mentis aciem accuratius in eam varietatem cœpit intendere: ac deniq; non ſine admiratione quadam animadvertit, ab illis cogitationibus, ut erant inanes ipſæ, ſic ſe jejunum, & aridum; ab his autem velut a pabulo ſalutari, lætum vegetumque diſcedere: liquidoque perſpexit, fucata, & inſidioſa voluptas quantum a vero, & ſolido gaudio, ac ſuavitate diſtaret. Atque hanc primam de intimis animi ſenſibus, motibuſque ratiocinationem habuiſſe fertur IGNATIUS: ad quam ubi maior deinde rerum divinarum uſus acceſſit, tantam in ſpirituum diſcretione (quæ cõſummatæ ſapientiæ virtus eſt) ſolertiam, atque peritiam eſt conſecutus, ut egregia etiam illius generis præcepta in eo libro, qui Exercitiorum appellatur, poſteritati reliquerit. His ergo obſervationibus, & aſſiduis librorum monitis e lethali animæ veterno excitatus, anteactæ vitæ peccata, & infinitam in ſe Dei clemen-

tiam

tiam aliquando cœpit agnoſcere: nec ſolum de mutandis in poſterum moribus, verum etiam de expiandis omni ratione delictis, placandoque numine, ſerio cogitare. Atque in hanc deliberationem ingreſſus, denuo ſeſe ad CHRISTI Domini, Sanctorumque ſectanda veſtigia occulto quodam inſtinctu acriter ſentiebat impelli, & eorum præcipue, qui in ſe ipſi quam maxime duri, ac ſeveri extitiſſent: artium quippe ſpiritualium, & Chriſtianæ Philoſophiæ rudis, & ignarus adhuc, omnem fere ſanctitatis, & officii perfectionem in aſperitate vitæ, & in voluntaria corporis afflictatione ſtatuerat. Quocirca jam tum agitabat animo, ſimul atque per valetudinem liceret, nudis pedibus Hieroſolymam petere, ac frequenti verberatione, longoque jejunio tantas peccatorum pœnas ultro ſuſcipere, quantas videlicet ab excelſo magnoque animo, ſalutare odium ſui, & ardens divinæ gratiæ promerendæ ſtudium exigebat. Jamque rectis euntem ſenſibus, & optima quæque expetentem, longe vehementius incitavit divina viſio. Etenim nocte quadam vigilanti, auguſtiſſima ſpecie,

ac

ac beatissimo lumine fulgens MARIA Virgo una cum parvulo JESU, non modo sese palam ostendit, verum etiam incredibili benignitate spectandam aliquandiu præbuit: quo viso mirifice recreatus IGNATIUS, tantũ repente odium fastidiumque concepit eorum, quæ apud cæcos mortales prima putantur, ac præsertim quæ cum inhonesta voluptate conjuncta sunt; ut omnes rerum illarum, quamvis diuturno usu, ac vetustate corroboratas imagines, ex hominis memoria confestim aspectus ille deterserit. Accessit ad hæc illud quoque non leve Dei beneficium, quod ei in omnem deinde vitam proprium, ac stabile mansit: ut quotiescunque sublatis in cœlum oculis astra suspiceret (quod sane sæpe faciebat, ac diu) mortalia cuncta illi repentè sordescerent; & miro quodam æternæ patriæ desiderio raperetur.

Ad Montem serratum religionis causa proficiscitur.
Cap. III.

INTEREA simul & animo, & corpore convalescens, e lectulo surgere,

re, & intra cubiculi fines paulatim crura explicare, atque ingredi cœperat; nihilque longius ei videbatur, quam ut de cognatione sua, & de domo patris exire, & præteritæ vitæ peccata quam acerrime vindicare sibi liceret. Sed quia nondum erat ad iter faciendum idoneus, constituit interim præclarissimas quasq; CHRISTI Domini, Sanctorumque res gestas memoriæ causa describere: atque ad id ipsum exquisiti cujusdam nitoris, & elegantiæ codice comparato, quæ de virtutum exemplis præcipue admirabatur, in eum codicem vario picturæ genere quam compositissimis, & quam clarissimis literis ordine referebat. Atque huic operi dum insistit ardentius, quanquam sua de instituendo novo genere vitæ consilia mortalium nulli aperuerat; hæc tamen tanta scribendi, ac legendi assiduitas, contemtus corporis, frugalitatis amor & parsimoniæ, sermo quotidianus non ad urbanitatem, vel ad ambitionem, ut antea, sed ad modestiam pietatemque compositus, hæc igitur, & alia non obscura immutati animi indicia celeriter illum domesticis prodiderunt. In iis Martinus Garzia frater

frater natu maximus, qui, demortuo jampridem Bertramo, in dominatu, reique familiaris administratione successerat, suspicatus id, quod erat, IGNATIUM vel morbi vexatione, vel eorum, quæ legerat, admonitione compunctum, ac pertæsum vitæ prioris, novum aliqnid ac magnum moliri, atque etiam fortasse nuncium rebus humanis velle remittere; commotus animo vehementer, hominem sevocat, variisque interrogationibus blande pertentans, ad extremum per communes parentes, perque fortunas omnes obtestatur, & obsecrat, videat etiam atque etiam quid agat, quo progrediatur, neu quid novi consilii capiat, quod vel ipsi munitum, & exploratum ad gloriam, & opes iter impediat, vel sempiternam Lojolejæ familiæ dedecoris notam inurat. Ad quæ IGNATIUS breviter, quo se quamprimum a fratre expediret, satis memorem fore sese respondit officii: & simul, quoniam de recuperata propemodum ejus valetudine ad Najaræ Ducem nuncii venerant, in oppido finitimo, cui Navarreto nomen est, eo tempore commorantem; veniam a fratre petiit, Ducis pro amicitia re-
visen-

visendi; ac per eam causam, duobus duntaxat assumtis famulis, eques in viam se dedit, ac brevi Navarretum pervenit incolumis. Ibi Duce amicisque ita salutatis, ut arcana consiliorum suorum quam accuratissime tegeret, simul etiam certa pecuniæ summa in usus pios insumta, Barcinonem petere, ut Hierosolymas inde contenderet, famulosque dimittere statuit, quo liberius, remotis arbitris, in suum sævire corpus, & debita vitæ licentius actæ supplicia a semetipso posset exigere. Solus ergo per summam dissimulationem Navarreto profectus, primum omnium religionis causa celeberrimam Beatæ Virginis ædem adire decrevit, quæ in Monte serrato a Monachis Benedictinis incolitur, estque Barcinonem e Navarra petentibus minime devia. Deinde reputans apud animum suum partim voluptates, quibus antea indulserat, partim etiam periculosum, & grave bellum, quod sibi rursum a carnis illecebris, atque ab inferioris animæ viribus imminebat; omni ratione se contra domestici hostis insidias muniendum est arbitratus. Ergo non solum institutam, ex quo die

Lo-

Lojola discesserat, consuetudinem obfirmato retinuit animo, ut singulis noctibus pœnæ nomine se acerrime verberaret, sed etiam ratus nullum continentiæ præsidium posse firmius inveniri, quam Dei Matris, ejusdemque Virginis perpetuæ patrocinium, recenti præsertim illius in se clementia, ac benignitate invitatus, in ejus maxime clientelam, fidemque confugit, ac studio virtutis incensus, illico fecit, ut eidem Virgini sacratissimæ sese irrevocabili voto castitatis obstringeret. Quod religiosi animi obsequium, & sacrificium pro sua infinita bonitate ratum, & gratum Deus ipse videtur habuisse; quandoquidem Beatissima Virgine deprecante videlicet, ex eo tempore ad extremum usque diem IGNATIUS plane omni sensu libidinis caruit. Cæterum quo facilius omnes intelligant, quam sit periculosum, & anceps in Christianæ Philosophiæ curriculo sine rectore, ac magistro versari; non omittã hoc loco, quod ambulanti in fervore spiritus per eos ipsos dies IGNATIO contigit. Erant eo tempore in Hispaniæ finibus Maurorũ multæ reliquiæ: quos nefariæ superstitioni Maho-

ho-

hometis addictos, Ferdinandus Catholicus haud ita pridem e suo pepulerat regno. Ex ea igitur fæce quidam insidens mulo, IGNATIUM forte assecutus, comitem sese illi adjunxit: ac nonnulla primum (ut fit) de itinere sciscitantur; variis deinde sermonibus eo deventum est, ut de singulari MARIÆ virginitate differerent. Quam quum nefarius ille ante partum quidem integram illibatamque fuisse fateretur, a partu vero nequaquam; contra IGNATIUS ab ejusmodi errore quibuscunque poterat rationibus hominē revocare contenderet: post multam altercationem magis magisque obstinatus impius ille, quum oblatam sibi veritatis lucem intueri nollet; repente non sine rabie quadam subditis mulo calcaribus, antecessit, seque celeriter ex IGNATII conspectu proripuit. Quo facto vehementius irritatus IGNATIUS, parū abfuit quin citato gressu persequeretur abeuntem, & pugione confoderet; facinus indignum existimans, non tam contemtum relictumque superbe se, quam de summa castimonia, & sanctitate Reginæ Angelorum ausum fuisse vilissimum caput ore polluto de-

detrahere: quumque militari etiam tum spiritu Religionis officiique momenta perpenderet, sese vix pietati satisfacturum putabat, si tantas blasphemias pateretur inultas, neque ab impuro dæmonis mancipio pœnas petulantis linguæ reposceret. Veruntamen incitatum jam generosi pectoris impetum retardabat suspicio latentis in tam speciosa cogitatione piaculi, metusque probabilis, ne per hanc animadversionem, & cœleste numen, & eam ipsam, quam defendere conabatur, Virginem offenderet. Quum igitur multa secum agitasset, motu corporis pariter atque animo varius, ad extremum, sane quam præcipiti consilio, statuit ad bivium usque procedere, unde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum noverat divertisse. In eo bivio laxatis omnino mulæ, qua vehebatur, habenis, ita de re tota interpretari, ut si bestia ipsa per se Mauri vestigiis insisteret, non dubitaret, quin accepta futura esset ultio Majestati divinę: sin minus, pro certo putaret nequaquam id a se officii Deum, Beatamque Virginem postulare. Hac ille mente processit ad bivium: quumque pagus ille, quem

dixi-

diximus, abesset diverticulo passuum non amplius XL. via facili, ac spatiosa, plane divinitus factum est, ut sponte sua jumentum angustiore via Barcinonem versus iter arriperet. Atque hunc in modum IGNATIUS in re tam gravi, nullo pia ipsius studia regente periclitatus, lethalis noxæ crimen felicius effugit, quam sapientius. Inde progressus ad vicum a Monte serrato haud longe distantem, de peregrinatione Hierosolymitana, deque asperiore vita quamprimum ineunda mire solicitus, viatorium ibi coemit ornatum, sparteos videlicet calceos, talarem e sacco tunicam, funemque pro balteo, tornatilem baculum, & in usum aquæ cucurbitam. Quæ omnia, ut CHRISTI paupertatem non erubescere, & perversam recti verecundiam deponere paulatim assuesceret, suspensa propalam ex ephippiis ad monte usque lætus advexit.

Acta ejus in Monte serrato. *Cap. IV.*

QUO simul atque pervenit, Templum ingressus, ac Numine salutato, nihil antiquius habuit, quam

quam ut per ſacram totius anteactæ vitæ confeſſionem contractas animi ſordes elueret: qua confeſſione in primis fideliter atque accurate de ſcripto peracta per triduum, ſumma deinde cum veneratione ad Sacramentum altaris acceſſit. Contulit etiam cum eodem patre, qui ſibi confitenti aures dederat, omnia ſua conſilia cogitationeſque de imitatione Sanctorum, quæ ad eam uſque diem prorſus nemini patefecerat. Præterea quidquid habuit pecuniæ, totum id in CHRISTI Domini gratiam pauperibus benigne diviſit. Dein ſilentio noctis ejus, cui dies feſtus Angelicæ ſalutationis illuxit, pretioſa veſtimenta, quibus erat ornatus, quam occultiſſime potuit, pannoſo cuidam ex infima plebe largitus, confeſtim optato illo ſacco ſeſe alacer induit, ac fune præcinxit: dextro pedi, quod ex reliquiis morbi ſingulis etiam tum noctibus intumeſceret, calceum induxit e ſparto; ſiniſtrum utique nudum relinquere, & capite item nudo prorſus decrevit incedere. Sed quia non ignorabat plurimos pallio tenus eſſe Philoſophos, veſtemque facilius multo mutari quam mentem; omni ope

ſibi enitendum exiſtimavit, ut illa exterioris amictus inſignia ad intimos animi ſenſus occulta quadam affinitate pertingerent: quumque accepiſſet in more poſitum olim fuiſſe, ut nobiles equites antequam in ordines referrentur, in ſacris ædibus noctem unam armati excubarent (quod in Hiſpania pervigilium armorum appellant) militarem illum ritum ad rudimenta Chriſtianæ perfectionis in ſemetipſo transferre conſtituit. Igitur gladio, ac pugione, quibus antea mundo meruerat, e tholo ſuſpenſis, novo inſtructus armorum genere, totam eam noctem pervigil ante aram ſanctiſſimæ Virginis modo ſtans, modo nixus genibus, præteritorum veniam demiſſe precari, divino cultui devovere ſeſe, ac Beatam præcipue Dei Matrem intenta ſupplicatione propitiare non deſtitit. Atque hunc in modum Chriſtianæ militiæ nomen ex animo dedit IGNATIUS anno poſt Chriſtum natũ M.D.XXII. quo ferme ipſo tempore, ut a multis non ſine admiratione quidem animadverſum eſt, Martinus Luther infamis hæreſiarcha, magnis in Germania motibus excitatis, juſſus a Carolo quin-

quinto Imperatore adesse Vormatiæ, male pressum ad eam diem virus opinionum suarum effudit in illo conventu palam, sedique Apostolicæ, & Catholicæ veritati nefarium atque impium bellum temulentus indixit: ut satis appareat, quum maxime furiam illam contra omnia divina, & humana jura, legesque sacratas obarmaret Satanas; tum ex altera parte, præter alia militantis Ecclesiæ robora, novum etiam hunc ducem excitatum divinæ providentiæ nutu, quem CHRISTUS Imperator, & ipsum, & sectatores ipsius, obligatos religionis arctissimæ sacramento, adactosque nominatim in verba Romani Pontificis, furori, ac libidini hæreticæ pravitatis opponeret.

Ardores ejusdem in studio pœnitentiæ. Cap. V.

SAcra igitur vigilia, quemadmodum dicebamus, exacta, quo celebritatem hominum, famamque sanctitatis vitaret IGNATIUS, nondum certa luce, relicto monachis jumento, pedes ipse, obvoluto etiam tum fasciis altero crure claudicans, per

ſummum laborem a Monte ſerrato diſceſſit, & e via militari paullo poſt deflexit primum ad deſerta in vicino loca, dein ad oppidum Barcinonenſis agri Minoreſſam (hodie Manreſam vulgus appellat) novem fere millibus paſſuum a Monte ſerrato: ubi antequam longinquæ, & periculoſæ peregrinationi Hieroſolymitanæ ſeſe committeret, ſæviente præſertim Barcinone per id tempus peſtilentia, devio, & obſcuro loco aliquandiu deliteſcere, & humilitatis Chriſtianæ, quæ cæterarum eſt parens cuſtoſque virtutum, ſolida jacere fundamenta decreverat. Interea mendicus ille, quem IGNATIUS pridie ſuis veſtimentis induerat, quum ex inſolito ornatu in furti ſuſpicionem veniſſet, illico a loci magiſtratibus comprehenditur, & divinam humanamque fruſtra implorans fidem in vincula conjicitur. Quumque inter quæſtionem ea ſibi a viro quodam nobili clam donata jurejurando affirmaret, notaſque corporis, ignarus nominis, ederet; conquiritur extemplo diligenter IGNATIUS. Quum nuſquam appareret, mittitur ad eum inſequendum feſtine viator; qui ægre proceden-

dentem facile consecutus, quærit ex eo num cui quidpiam in Monte serrato donaverit. Ad eam vocem, id, quod erat, suspicatus IGNATIUS, substitit; coactusque innocentis periculo, pauperi cuidam vestimenta sese pridie largitum esse confessus est: quumque viator porro instaret, quis tu, aut cujas? nullum omnino ad ea verbum IGNATIUS reddidit; sed itinere cœpto perrexit tacitus, casum insontis apud se miserans, ac semetipsum incusans, qui ne benefacere quidem sine ipsius, cui benefaceret, damno, vel certe discrimine, didicisset. Ut igitur Minoressam accessit, oppidum ingressus quo dicebamus amictu, ad publicum infimæ plebis hospitium precario sese contulit: ibique sanctæ paupertatis, ac penitentiæ studio, inter egentes ac sordidos, quam exsequemur vitam, exorsus est. Victum ostiatim precibus infimis emendicare quotidie; totam hebdomadam, excepto die Dominico, jejunare; in ipso cibatu simplici pane contentus, atque ubi sitis urgeret, aqua profluente; somni parcissimus humo nuda cubare; auctoque supplicio, singulis diebus ter sese flagellis quam

acerrime cædere. Ad hæc horas quotidie ſeptenas genibus nixus in oratione vocali perſiſtere; nam ejus, quæ mentalis dicitur, uſum, & conſuetudinem adhuc ignorabat. Præterea ſacrificio matutino, Veſperarum, & Completorii officiis attentiſſima cura ſemper intererat. Obibat etiam octavo quoque die ſacra Confeſſionis, & Euchariſtiæ myſteria. Et quoniam ſuperioribus annis (ut diximus) & humanæ laudis famæque appetentior, & munditiarum, ornatuſque fuerat ſtudioſior; ut vitium utriuſque diligentiæ pari neglectu rependeret, natalium ſuorum generiſque ſplendorem, nequis illi honos haberetur, ſtudioſe celare, & capillum, quem pro ejus ſeculi more promiſſum impenſius comere, curareque conſueverat, relinquere cœpit impexum, & ſqualidum: quin etiam ungues ipſos excreſcere per diuturnam incuriam pati: atque in hoc tam aſpero, tamque horrido vitæ inſtituto, conſtanter id omne refugere, quod ullam poſſet afflictæ carni delectationem aut levamen afferre. Itaque quum eſſet decoro vultu, & egregia totius corporis firmitate; detractis paullatim

viribus, omnis ille vigor accerrimi bellatoris, & forma viridis juventæ prorſus elanguit.

Moleſtia ſcrupulorum, & tentationes ejuſdem. Cap. VI.

EJuſmodi vitæ curſum aliquandiu ſecutus IGNATIUS magno animi fructu ſine ulla offenſione tenuerat, nondum graviora prælia, & occultas dæmonum artes expertus, quibus incauta mens hominum ad præclara tendentium, ſi præſertim ſuis viribus ipſi confidant, facile in fraudem inducitur: quum repente quædam illi objicitur ſpecies, cujus, quamvis identidem apparentis, formam & figuram ſatis explicare non poſſet, multis diſtincta luminibus, & grato quodam ſplendore collucens, quod ſpectrum diabolicum poſtea, ut dicemus, agnovit: iiſdemque fere diebus cum ſe illuvie, & ſqualore obſitum animadverteret, atrox illa cogitatio nec opinantem invaſit: Quæ, malum, ratio te, miſer, impulit, ut, relicta patria, cognatis amiciſque potentibus, pedore, ac dira macie deformatus, triſtiſſimo & obſoletiſſimo veſtitu, vel

ſtipem in triviis corrogares, vel inter infimas plebis minutæ quiſquilias lateres inglorius? nonne intermiſſa militiæ honoratæ ſtipendia, dulciſſimoſque æqualium convictus, & priſtinæ fortunæ cultum victumque, majore cum tua tuique ſanguinis dignitate repeteres? Hæc, & alia id genus ubi animo vehementer objecta; auctorem ſenſit IGNATIUS illico: & quamvis initio paulliſper ea recordatione commotus, tamen ut ſe collegit, illam ita conſtanter ab ſe rejecit, ac repulit, ut ultro etiam familiarius quam antea, ſeſe cœtibus atque colloquiis egentium & mendicorum insereret. Qua ſubmiſſione victus princeps auctorque ſuperbiæ, rurſus IGNATIO templum ingredienti ad officia divina celebranda, quibus mira cum attentione,ac perſeverantia quotidie dabat operam, ut diximus; incepti operis molem, ac difficultatem ita repræſentavit, quaſi ejus ærumnas, & incommoda miſerans diceret: hem infelix IGNATI, annis utique ſeptuaginta, quot ætas tua recipit, in tantis tibi laboribus, in tanta vitæ aſperitate degendum eſt: quos tu, præſertim urgente ſenio,

nio, tolerare qui poteris? Tum ille fortiter, nec ſine contemtu: Quaſi vero, inquit, mihi tu vel unius diei ſpatium præſtare poſſis. Hæc duo prima poſt converſionem IGNATIUS de ſumma rerum certamina ſubiit: quorum utroque turpiter ſuperatus humani generis hoſtis, ubi ſe irruptione, & aperta vi nihil proficere intelligit, longe diverſa bellandi ratione, dolo, cuniculiſque graſſari conſtituit. Neque abnuit CHRISTUS, pugnarum ejuſmodi juſtiſſimus arbiter, qui ut neminem ſupra id quod poteſt, oppugnari permittit, ſic militibus ſuis, quos gratiæ divinæ præſidio, & liberæ voluntatis arbitrio ad omnem virtutem exercet, ne, parta ſemel victoria, per otium torpeant, novam in dies glorioſi triumphi materiam deeſſe non patitur. Eſt igitur in dæmonis artibus, quas ad bonorum perniciem aſſidue meditatur, illa vel peſſima; ut quos ita videt ſtudio virtutis, ac religionis addictos, ut inde terreſtrium vel bonorum ſpe, vel commodorum, & voluptatum illecebris avelli non poſſint; hos per ſpeciem ipſiuſmet honeſti, quod adamarunt, ad immoderatam inediam, & carnis ma-

cerationem acrioribus incitamentis impellat, eosdemque præteriti temporis piacula reputantes, ac cœlestis iræ servili metu perculsos, in singula momenta misero quodam angore sollicitet. Id autem eo consilio, ut vel plane defecti viribus, per causam recuperādæ valetudinis paullatim ad socordiam atque ad ignaviam delabantur; vel assidua scrupulorum agitati molestia, dum seipsi calumniari non desinunt, si minus inertia, certe defatigatione, ac lassitudine ab incepto desistant. Cujus utriusque cladis utinam ne tam multa nobis quotidie exempla suppeterent. Hæc igitur eadem fraus IGNATIUM quoque in discrimen adduxit. Obtinuerat ille (quemadmodum dicebamus) ex quo sese ad CHRISTUM adjunxit, in summa vitæ austeritate perpetuam animi tranquillitatem atque lætitiam: quam ne ex quotidiana copia vilem duceret, neu suis ipse meritis per insolentiam adscriberet; ab iis, quas diximus, tentationibus cœpit illi Pater cœlestis universam repente subtrahere, sic, ut interdum quum maxime gaudens exultaret in Domino, tunc subito nulla præcedente significatione,

pror-

prorſus exui nudarique ſe omni gaudio, & jucunditate ſentiret: nec jam in precibus, neque in pſalmis, neque in cæteris, quibus aſſueverat, pietatis officiis ullam inveniret omnino delectationem aut requiem. Idque quum ei frequenter accideret, attonitus rei novitate, animo ſuſpenſo, ac mire ſolicito, cauſas ejus varietatis, & immutationis inquirere, ac dubitare apud ſe, rectene confeſſionem in Monte ſerrato, quam diximus, peregiſſet? quidquamne omiſiſſet, quod ad integram criminum accuſationem attineret? ac proinde num idcirco fortaſſe Deum adhuc iratum experiretur? Quæ ille dum anxius agitat, arrepta occaſione diabolus perturbandi hominis, deque ſuo ſtatu dejiciendi, hanc ipſam ſuſpicionem atque formidinem inſtitit incutere. Ex eo tempore tyro vanis agitari terroribus, dies noctesque fletibus jungere, nullam capere partem quietis. Itaque dum amiſſam recuperare conſcientiæ pacem, & hærentem viſceribus peſtem omni ratione conatur evellere; non ſatis habuit peccata vetera, quorum de confeſſione ambigebat, iterum, ite-

rumque apud ſacerdotem exponere; ſed etiam cujuſdam concionatoris monitu, qui Minoreſſæ per eos dies agebat, totius vitæ noxas, quotquot revocare in memoriam potuit, in libellum relatas, quod ad Montem ſerratum antea fecerat, quam accuratiſſime rurſus explicuit. Sed (quod ſæpe contingit) quod ſibi adjumento fore putabat, id erat ei contrarium maxime. Siquidem ipſa commemoratione rerum, quas aliquando oblivíſci oportuerat, fiebat ut etiam ſi quid ipſa die mitigatum fuerat, recrudeſceret. Nec jam tantummodo ſuperiorum annorum delicta occupatum animum amariſſima ſuperſtitione torquebant, ſed etiam præſentis temporis cura, pavorque ne inviſa CHRISTO ſua eſſent ſtudia, neu Dominum ſuis omnibus dictis, factis cogitatis offenderet. Quocirca multis jam rebus fruſtra tentatis, unum duntaxat occurrebat illi remedium, nec ſane ſpernendum, ut ſacerdos pro poteſtate omnino ſibi poſthac ejuſmodi ſuſpicionibus, ac recordationibus interdiceret. Sed id ipſum conſilii ad eum deferre non audebat, perverſa videlicet ratiocinatione deluſus, ac

veri-

veritus ne sibi minus ea medicina prodesset, cujus auctor ipsemet extitisset. Inter has ergo curas, gravi pressus mœstitia quum ita jaceret, ut nulla jam res mitigare dolorem posse videretur; invasit hominem atrox, & sæva cogitatio, uti ad luctus miseriasque finiendas, e fenestra cubiculi (Dominicanorum hospitio tum forte utebatur) semetipse præcipitem daret. Quam ille cogitationem ope divina quum acerrime repulisset, subiit animum firmitas, & constantia cujusdam anachoretæ, quem in Patrum historia legerat, impetrandi gratia nescio quid, quod vehementer optaret, omni cibo tandiu abstinuisse, quoad per eam abstinentiam propitiato numine, voti compos existeret. Et quanquam periculosa admodum ea ratio videbatur, metusque suberat, ne tam audaci incepto Deum irritaret potius, quam reconciliaret sibi; tamen tota re apud se diu multumque agitata, ne quid omnino intentatum relinqueret, illum ipsum rigorem perseverantis inediæ sine ulla dubitatione experiri constituit, atque ita experiri, ut nihil interea de quotidiana precatione, verberibus, & cætera corpo-

ris

ris maceratione remitteret. Dies igitur unus, duo, tres, quatuor, nec tamen aut linqui animo, aut molestia liberari. Itaque ad septimum usque diem obfirmata mente jejunium extendit, extendissetque porro, ni sacerdos idem, cui sua non modo vitia, sed etiam bona, & intimos omnes animi recessus ac latebras divino quodam instinctu nudas, & apertas habebat; pro imperio vetuisset eum longius progredi, minis insuper additis, ni paruisset, illum a sacra corporis CHRISTI communione prohibendi. Hac igitur tam severa denunciatione deterritus, cibum sumsit IGNATIUS, & illo quidem ac postero die fuit illi quies: tertio vero eadem illa peccata rursum occursare memoriæ. Quarum cogitationum initia dum admittit incautius, ac species (ut fit) speciem adducit, sensim in pristinos fluctus, æstusque solicitudinum revolutus, quum ex una parte prorsus instaurandum confessionis mysterium judicaret, ex altera vero id sibi non modo non profuisse, verum etiam nocuisse antea cerneret; ex vehementi fluctuatione tam grave tædium præsentis miseriæ mentem
ejus

ejus invaſit, non quidem ut de morte oppetenda, ſed ut de abjicienda ſeveriore diſciplina, & ſeculi commodis repetendis magno quodam impetu cogitaverit. Verum in tantis tenebris, ac procellis nutanti, & in magnum adducto periculum peropportune tunc radius divinæ bonitatis affulſit; cujus beneficio diabolica diſcuſsa caligine, totius tentationis exordia progreſſuſque attente conſiderans, liquido comperit omnes illos conſcientiæ ſtimulos, vanaſque ſuſpiciones a malo ſpiritu fraudulenter immiſſas: ac proinde ſine ulla dubitatione conſtituit præteritæ vitæ labes, quod ad confeſſionem attineret, perpetua oblivione conterere. Atque in hunc modum ſingulari Dei beneficio, non modo infelicem illam ſui calumniandi miſeriam, ac pœnam evaſit ipſe, verum etiam alios curandi, qui eadem ægritudine laborarent, miram a patre luminum facultatem, & ſcientiam eſt conſecutus.

Ignatii profectus in ſpiritu.
Cap. VII.

HISCE igitur periculis perfunctus IGNATIUS, ac veluti avulſus ab

ab ubere, majores quotidie efficiebat in ſolida virtute proceſſus. Et quo acrior ac diuturnior probatio fuerat, eo magis idoneus evaſit ad nova omnipotentis Dei chariſmata capienda: in quibus fuit illud eximium. Quum enim religionis cauſa ædem Paulli Apoſtoli extra oppidum peteret, & in ipſo itinere ad Rubricatum amnem, qui Minoreſſam interfluit, conſtitiſſet; nec opinanti repente divina quædam oborta lux eſt tanta, tamque mirifica, ut momento pene temporis, nullo magiſtro, quampluri-ma clare perſpexerit non ſolum de fidei Chriſtianæ myſteriis, verum etiam de aliis vel ſubtiliſſimis Philoſophorum quæſtionibus, atque decretis: quaſi nitidiſſimo quodam in ſpeculo perſpicue cerneret ea, quę poſt multam, accuratamque lectionem, maximoſque labores ac vigilias, vix demum ſolent homines intelligentia comprehendere: atque in eo cœleſti prorſus intuitu non ſine ſumma animi voluptate diutius acquievit. Quo tanto, tamque inſigni accepto beneficio, quum ad agendas Domino gratias acceſſiſſet ad Crucem in propinquo defixam; oranti ſeſe denuo in

aere

aere spectrum illud objecit, de quo diximus antea, sed (quæ nimirum virtus, ac potestas est Crucis) nequaquam pari splendore, vel pulchritudine. Itaque, quod suspicatus pridem IGNATIUS fuerat, tum denique clare perspexit esse dæmonium: eodemque deinde sæpius apparente, tantum abest ut moveretur, ut illud etiam baculo per contemtum abigeret. Atque ejus fere generis per id tempus plane divinitus alia multa percepit. Quodam die, dum indicta publica supplicatione, Minoressæ religiosum agmen instruitur, & IGNATIUS interim Beatissimæ Virgini psallit insistens gradibus templi Dominicani; subito in Deum ita rapta mens ejus est, quasi per apposita quædam, & maxime illustria symbola Trinitatis ipsius Numen augustissimum cerneretur distinctum personis, unum essentia. Qua visione tanto gaudio est delibutus, ut neque in ipso mox agmine lacrymis & singultui crebro temperare valuerit; neque vero totum eum diem alia ulla de re, nisi de sanctissimo illo fidei Christianæ mysterio disputare: idque tanta similium & exemplorum varietate & copia,

copia, ut cuncti obstupescerent. Quin etiam per eos ipsos dies non dubitavit homo literarum propemodum ignarus, librum de Trinitate conscribere quoquo potuit stylo: usque adeo cœlestes typi, quos diximus, in ejus memoria, atque intelligentia divinas illas rerum altissimarum notiones impresserant. Ac licet antea quoque & monadem in triade, & in monade triadem sanctissime coleret, suasque, & naturæ divinæ communiter, & separatim singulis personis preces, hymnosque persolveret; ab hoc tamen raptu longe studiosior, & ardentior evasit in eodem officio pietatis, eamque laudabilem consuetudinem ad extremum usque vitæ retinuit, sic, ut præcipuam caperet voluptatem, & proprio quodam sensu rerum cœlestium afficeretur, quotiescunque Sanctissimæ Trinitati sacra perageret. Neque vero fuit hic finis mirabilium visionum: siquidem rursus per significationes arcanas, & mystica quædam exempla oblatus est ejus menti modus ipse, quem in hujus universitatis molitione summus ille rerum opifex tenuit: quas illustrationes atque doctrinas, ut omnino

vires

vires naturales excedunt, sic postea negabat IGNATIUS posse verbis adumbrari, nedum exprimi. Præterea quum sacrificio Missæ in eodem templo Dominicano interesset, dum a Sacerdote de more hostia salutaris attollitur, apertissime vidit IGNATIUS illa specie CHRISTUM Deum eundem & hominem verissime contineri. Factum est etiam aliquando (idque ipsimet, qui interfuere, testati sunt) ut alienatus a sensibus, a Completorio Sabbati ad alterum usque proximi Sabbati Completorium in altissimo quodam excessu perstiterit: qua ipsa hora, multis adstantibus, qui rei totius eventum attente exspectabant, quasi e profundo somno excitatus, repente sustulit oculos, IESUM perquam suaviter invocans. Atque interim pii quidam homines mortuum rati, utique terræ mandassent, nisi contemplati omnia diligentius, ac pertentato corpore, latentem in eo vitam ex tenui cordis palpitatione sensissent. Ad hæc intento precationi, sese non semel tum CHRISTUS Dominus, tum Virgo Mater ostendit. Quibus, & aliis id genus clementiæ divinæ subsidiis in recta fide

usque

usque adeo confirmatus est, ut etiam si nulla exstitissent Christianæ religionis monumenta, vel testimonia, nequaquam tamen dubitasset, ex iis tantummodo, quæ Deo sibi aperiente cognoverat, mortem pro defensione catholicæ veritatis oppetere. Et qui paullo ante vix vocalis nosset orationis usum, paucis mensibus tantam rerum spiritualium peritiam, ac tantam Dei familiaritatem est nactus, ut quidam, ejus omnia, vel dicta, vel facta, curiose observantes, intempesta nocte supplicantem animadverterint (elevante spiritu sarcinam corporis) quatuor circiter cubitis à terra sublimem: & quidem ex consortio sermonis Domini (quod de Moyse scriptum legimus) tota facie mirum in modum radiante.

De studio, collato ad proximos adjuvandos. *Cap.* VIII.

QUÆ omnia, quanquam egregia, atque expetenda per se; tamen eo pluris erant in IGNATIO facienda, quo magis erant cum aliorum fructu, & utilitate conjuncta. Nam in cæteris ornamentis, ac beneficiis,

ficiis, quæ in eum Deus plena manu congessit, illud equidem vel præcipuum duxerim, quod in tanto perfectionis ardore non dedit illi spiritum solitudinis, animumve uni sibi vacantem, sed Christianæ propagandæ fidei cupidissimum, ac mire studiosum divinæ gloriæ, salutisque communis. Quum igitur acta ejus in Monte serrato (quanquam ea ipse occultissima voluerat esse) institutamque vitæ asperitatem, ac sanctimoniam vicinis locis fama vulgaret, ac nobilitatem viri præcipue, rumor (ut fit) etiam in majus attolleret; ingens hominum concursus ad eum fieri cœptus, partim visendi gratia, partim etiam consulendi: quos ille ut omni conatu quamacerrime ad CHRISTUM adjungeret, neu squalor ille nimius, & diutina illuvies ad se adeuntibus terrorem incuteret, primum deponere sordes, & externum corporis habitum cœpit aliqua ex parte componere; deinde quum intelligeret difficilem in primis, & ancipitem esse curationem animorum; quo cautius, rectiusque in re tanta procederet, ope divina suppliciter etiam atque etiam implorata,

suæ

ſuæ converſionis originem,ac ſeriem, variaſque tentationum procellas ac tenebras, & ſubſecutam mox tranquillitatem ac lucem quam accuratiſſime ſecum expendens: demum ex iis, quæ partim cœleſti Magiſtro dictante perceperat, partim etiam ipſemet experiendo cognorat, de fructuoſa ratione meditandi, orandique, præclaras obſervationes,& ſaluberrima præcepta conſcripſit. Qui liber, ut antea dictum eſt, Exercitiorum ſpiritualium titulo, tempore procedente deinceps ab eodem auctus,atque recognitus,& Romani Pontificis judicio, ac teſtimonio comprobatus, ita multos omnis ætatis, atque ordinis homines, tum in eligendo genere vitæ, tum in componendis moribus, perturbationibuſque ſedandis,ac præſertim in retinenda conſtantia ſalutari, mirum in modum juvit, juvatque quotidie: ut jure optimo videatur hoc non in poſtremis numerandum eſſe remediis, quæ divina bonitas hac hominum ætate, vel ad corrigenda ſeculi vitia, vel ad renovandam veterem Eccleſiæ diſciplinam clementer adhibuit. His ergo meditationibus, quos ad bonam per-

fectæ

fectæ virtutis frugem IGNATIUS reperiebat idoneos, paullatim, & quasi per gradus cœpit excolere: cæteros interim precibus monitisque, prout sese dabat occasio, a vitiorum fœditate deterrens, atque ad studium æternæ beatitudinis incitans: idque eo libentius, atque securius, quod communicandis iis, quæ a Domino acceperat, nihil interim sibi religionis, ac spiritus deperire sentiret. Nec solum venientes ad se benigno excipiebat alloquio; sed etiam invitatus interdum ab aliis ad prandium, minime recusabat accedere: nimirum eo consilio, ut ex re, & ex tempore sumta occasione, qui se in Dei gratiam terrestri pavissent cibo; eosdem ipse vicissim spiritualibus epulis, & opportuna quapiam adhortatione reficeret. Atque in hunc fere modum, adjuvante Domino, permultos ad arctam salutis semitam, a via lata & spatiosa traduxit.

E gravi morbo periclitatur.
Cap. IX.

SEd in ejusmodi curam dum incumbit ardentius, nec tamen interea fere

fere quidquam de assiduitate precandi, ac de quotidiana vitæ asperitate diminuit, morbum ex ingenti labore contraxit adeo periculosum, & gravem, ut sæviente atrociter febri proxime ad mortem accesserit. Quo tempore & oppidi magistratus periculo viri permoti, publice diversorium illi curarunt necessariis rebus instructum; & præter aliam amicorum turbam, honestæ matronæ, quæ vitandæ pestilentiæ causa Barcinone sese eo receperant, certatim ægrotanti assidere, & nocturnas agere excubias, perinde quasi in unius vita salus omnium verteretur. Atque his populi officiis, ac pia sedulitate bonorum ereptus e præsenti vitæ discrimine, in id ipsum iterum ac tertio recidit ob eam causam, quod nondum plane confirmatis viribus (blandimenta videlicet carnis, & veteris hominis malitiam veritus) præpropera festinatione ad pristinas occupationes corporis animique redierat: quarum pondere oppressus, denique didicit ipse, aliisque deinde præcipere solitus est, imbecilla valetudine minuendos labores, curandumque tali tempore, ut quantum de consuetis exercitatio-

nibus

nibus infirmitas demat, tantum ad Dei gloriam, & proximorum ædificationem æquitas animi, & exemplum Christianæ fortitudinis addat. Vetabat idem etiam corpus debito somno ciboque fraudari, multis eo tempore doctus experimentis, ut moderata sobrietate vegetatur animus, sic immoderata vigilia vel inedia vires adeo frangi ac debilitari, ut mens, earum ministerio destituta, vix munere suo fungi, aut ad contemplationem rerum divinarum possit exsurgere. Vexatus igitur, ut dicebamus, diuturna, & periculosa ægrotatione demum ita convaluit, ut ex reliquiis morbi dolore stomachi molestissimo subinde cruciaretur: quapropter calceos induere, & panni crassioris tunica cinerea, & capitis tegumento contra sævitiam hyemis munire sese piorum hominum benignitate, precibusque coactus est.

De inanis gloriæ vitio superato. *Cap.* X.

ACcessit ad illa corporis ægrotantis incommoda gravis etiam animi cruciatus, ab importuna qua-

dam inanis gloriæ tentatione profectus. Dum enim, ingravescente morbo, conscientiam suam diligentius excutit, seq; ad extremum comparat mortis agonem; subiit illi repente se justum esse, neque ullo pacto sibi de sempiterna beatitudine dubitandum. Cui suasioni dum resistere vi summa conatur, intelligens, ut quisque sibi maxime placet, ita Deo maxime displicere; diuturnum, & anceps intra sese certamen tanta tentatione, metuque sustinuit, ut miris modis quotidie torqueretur, majoremque ex offensionis divinæ formidine, quam ex ipsa grassantis morbi vehementia metum, ac solicitudinem caperet. Versabat videlicet in omnes partes hominis animum dæmon callidus, CHRISTI permissu: & quem desperationis jaculis paullo ante superare nequiverat, eundem rursus nimiæ confidentiæ, ac vanitatis elatione supplantare, & evertere nitebatur. Sed contra ejusmodi cogitationes IGNATIUS & in ipso (ut diximus) morbo, & recuperata postmodum valetudine, quum diutius dimicaret; partim agendis identidem Domino gratiis, partim naturæ humanæ fragili-

tatem

tatem apud se reputando, denique divino præsidio detestabile hoc ingrati animi vitium ita debellavit, evulsitque radicitus, ut postea quotiescunque salus animarum, aut Dei gloria postularet; sua non minus bona, quam mala sine ulla prorsus cenodoxiæ titillatione palam, & ingenue expromeret.

De profectione Hierosolymitana. *Cap.* XI.

INTER hęc anni fere spatio exacto, partim spiritualium rerum scientia instructus, partim etiam arte quadam, & consuetudine regendarum animarum imbutus, quum nihil vulgare, aut exiguum agitaret animo, sed egregia quædam, & ardua in Dei gloriam ab ipso conversionis initio concepisset; Hierosolymam, quod jandudum habebat in votis, petere omnino constituit: non tam ut CHRISTI Domini sacratissima incunabula cerneret (tametsi idipsum vehementer optabat) quam ut in convertendis ad Evangelii lucem infidelibus, qui ea tenent loca, vel operæ

pretium faceret, vel certe martyrii palmam, cujus avidissimus erat, acquireret. Sed hoc suum de prædicando Evangelio consilium, vitandæ scilicet humanæ laudis causa, nemini prorsus aperiebat: peregrinationis vero propositum quum necessario amicis patefecisset, multi primum id ei multis rationibus dissuadere, obtestari etiam; & orare ne populum ab se nuper e somno vitiorum excitatum ad studia virtutis pietatisque, repente desereret, neu se ipse, affecta præsertim valetudine, itineri tam longinquo, ac tam periculoso committeret. Deinde quum nec precibus, nec suasionibus eum de sententia demovere posſent, instare saltem, & urgere, ne incomitatus abiret: multa posse in tam remotis, ignotisque sibi regionibus, ac tanta rerum humanarum varietate contingere, quæ præsentem cujuspiam fidelis opem, solatiumque requirerent. Omnino probabilia videbantur afferre, & humano judicio rem æstimantibus etiam necessaria: nec vero deerant homines impigri, peritique linguarum, qui sese illi comites laboris, ac periculorum libenter offerrent. Verum IGNATIUS, qua erat animi

alti-

altitudine, in cœlum semper intentus, atque a divina providentia usquequaque pendere mirabiliter cupiens, amicis omnia sua in eum studia profitentibus ita remisit, ut diceret, in præcipuis hominis Christiani virtutibus non modo fidem & charitatem esse, verum etiam spem. Ejus porro comparandæ gratia certum sibi esse non modo sine viatico, sed etiam sine comite iter id ingredi: quod clare perspiceret, si, qualia multa possunt homini accidere, peregrinanti præsertim, sibi quidpiam evenisset, fieri non posse, quin aliqua saltem ex parte comitis præsidio, fideique confideret: proinde quidquid in eo spei locasset, id utique ex ea detractum iri fiducia, quam totam in uno Deo clementissimo Parente, ac Rectore vellet esse repositam.

Navigat in Italiam.
Cap. XII.

HAC igitur mente sub initium anni M.D.XXIII. magno omnium dolore Minoresa profectus, venit Barcinonem, ut in Italiam ex eo

loco trajiceret. Quumque peropportune paratam ibi navem offendisset, egit cum navarcho suppliciter, ut se mendicum egentemque gratis admittere, ac transportare ne gravaretur. Cui naulum quidem ille se remissurũ promisit; ea tamen conditione, ut nautici saltem panis, quod erat necessarium, secum inferret. Eo responso quum vehementer angeretur IGNATIUS, quod commeatus copiam, quamvis exiguã, cerneret inopię illius, quam sibi summam proposuerat, legibus adversari; post multas, anxiasque cogitationes totam rem denique permittere statuit arbitrio sacerdotis, quem sibi paucis illis diebus Barcinone tum suæ conscientiæ judicem, tum interpretem divinæ voluntatis elegerat. Ille, re cognita, IGNATIO respondit, æqua postulare navarchum, proinde non resistendum esse: nec vero timendum, ne, si cibaria, tam vilia præsertim, ac necessaria, sibi paraverit, quidquam idcirco contra consilium perfectæ paupertatis admittat. Tum IGNATIUS, quanquam soluto vix dum religione animo, tamen partim sacerdotis impulsu, partim etiam metu occasionis ejus amit-

amittendæ, emendicata de more pecunia, panes in navem imposuit, & ne quid præterea secum inferret, paucos, qui superfuerant, nummos reliquit in ipso litore: deinde solutis anchoris, die quinta Cajetam non minus periculosa, quam celeri navigatione delatus, Romam pedibus iter intendit: ac prima nocte divertit ad villam militibus refertam; quibus nefaria quædam ac turpia molientibus tanto animi ardore, ac vociferatione se objecit, ut illi partim verborum pondere, partim constantiæ miraculo obstupefacti, a flagitioso conatu destiterint. Inde laboribus maximis, quum, sæviente per eos dies pestilentia, luridus ipse ac macilentus, tectis fere atque oppidis arceretur; denique in urbem Romam haud ita acriter custoditam, lassitudine ac fame pene confectus, introiit ipso dominico die Palmarum: quumque venerabundus religiosissima quæque loca obiisset, Hadriani VI. Pontificis Maximi pedes exosculatur. Mox paranti Venetias ire, ut in Palæstinam inde transmitteret; rursum Hispani amici nonnulli, qui Romæ eo ipso tempore versabantur; profe-

ctionem dissuasere, quum aliis rationibus, tum præcipue navigationis longæ, & infestas periculis proponendis: quippe quum paullo ante per summum nominis Christiani æque damnum, ac dedecus, Turca Rhodum insulam expugnasset, quo nuntio videlicet omnis Italia cohorruerat. Sed quum IGNATIUS ab instituta peregrinatione nullo terrore posset abduci; illud saltem hortari, & orare institerunt, ne se daret in iter ejusmodi sine pecunia, tum in alios usus necessaria, tum utique ad naulum pro transmissione solvendum. Nam, ut Venetias emendicato victu pervenisset, quæ deinde ratio, quæ spes homini externo, & ignoto foret in tam remotas regiones trajectum nanciscendi gratuitum? proinde recte, amiceque suadentibus ne resisteret, juvarique se in CHRISTI gratiam aliquo saltem viatico pateretur. Quum hæc, & alia ejusmodi asseverantes pariter, ac miserantes ingererent; sæpius eadem iterando, cunctantem, ac tergiversantem denique perpulerunt, ut in ipso discessu aureos aliquot nummos acciperet. Quo ille subsidio oneratus verius quam in-

ſtructus, non multum proceſſerat viæ, quum rem totam attente contemplans, ſeque ipſe accuſans graviter, quod de fiducia divina humano metu ſe dejici, fixumque paupertatis propoſitum oblato auro paſſus eſſet infringi; parum abſuit quin omnem pecuniam illico indignabundus abjiceret: ſed quia id prodigum, ac Deo ingratum fore videbatur, decrevit certe in obvios pauperes paullatim inſumere. Quod quum alacriter præſtitiſſet, brevi & nummis omnibus vacuus, & ſtimulis conſcientiæ liber evaſit. Pergentem porro Venetias eadem, quæ ſupra memoravimus, incommoda, & difficultates itinere pene toto vexarunt. Sæviebat etiam tum locis aliquot fœda lues, atque contagio; diſpoſitique cuſtodes aditus oppidorum aſſidue tuebantur. IGNATIUM vero ex ipſo corporis habitu vel in ſumma cœli temperie metuiſſe. Obſita erat ſqualore veſtis, & horrida, color exſanguis, cavum macie caput, conditi introrſum oculi, & inanes faucium ſinus. Quocirca fiebat, non ſolum ut excluſus a diverſoriis omnibus, pernoctare ſæpe cogeretur in publico, ſed etiam ut

pallore & macie peremtum, rigentemque prætereuntes aliquando nonnulli, ceu monstrum quoddam, aut triste simulacrum, horrerent. Ipse vero linguæ imperitus, ignarus itinerum, quum præ defatigatione sæpe deficeret; ad Fossam tamen Clodiam, Deo adjuvante, pervenit, quo ex emporio brevis, & quotidianus Venetias trajectus est. Ibi certior factus a viatoribus, observari Venetiis omnia diligentissime, & e suspectis præsertim regionibus venientes accessu prohiberi; flexit inde itinere terrestri Patavium, quorundam consilium secutus, qui idipsum periculi metuentes, faciliorem sibi ex ea urbe Venetias transitum fore sperabant. Iidemque IGNATIUM adjunctum sibi comitem, præ imbecillitate haud ita æquantem gradus, in campis circumpadanis repente destituunt, unius ope CHRISTI subnixum: qui sane pro sua infinita clementia laboranti servulo in tanta solitudine minime defuit, sed proxima nocte sese illi, quemadmodum antea sæpe fecerat, visendum obtulit: recreatumque mirifice, intra ipsa Patavina mœnia primum, deinde Venetias sine ullo

erro-

errore; aut difficultate perduxit. Nemo quippe ex Patavinis custodibus ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus ad insulas frequentiores appropinquantem (quum navim ingressi de more singulos vectores diligenter excuterent) IGNATIUM nulla munitum valetudinis tessera, ne appellavit quidem; mirantibus, cognita postmodum re, Clodianis desertoribus illis; quibus per adulterata videlicet symbola introitus in urbem utramque non sine magna vel solicitudine, vel contentione patuerat. Venetiarum urbis, in recessu intimo sinus Hadriatici, ea regio, ac situs est, ut leniter stagnantes ex alto aquæ, illam ex omni parte circumluant. Ea inclytæ urbi & ad merces, copiasque invehendas opportuna receptacula, & contra hostiles incursus, munimenta firmissima sunt. Ex iis porro æstuariis majores minoresque euripi totam urbem intercursantes, variis mæandris, ac flexibus ita distinguunt, ut, quot in partes pedibus, in totidem fere mari aditus sit: egregio sane vel artis, vel naturæ miraculo. Inde vicorum, insularum, ac pontium ingens numerus: ut, qui

diutius ibi versati non sunt, viarum, locorumque modo varietate, modo similitudine sæpe fallantur. Sed contra ejusmodi ambages certum, paratumque remedium est maxima multitudo cymbarum, quæ usquequaque dispersæ, nominatim ad omnia & publica & privata loca quemlibet haud ita magna mercede trajiciant. IGNATIUS navi Patavina ex iis, quæ per Medoacum flumen assidue commeant, in area Marciana sub noctem expositus, quum neque vias ad publica xenodochia nosset, nec portitori conducendo suppeterent nummi; assuetus longo jam usu male cubare, sub porticu Procuratoria, quam appellant, intendentibus jam se tenebris, vacuum opificis cujusdam fulcrum elegit, in quo fessos artus utcunque reficeret. Tenet fama, literisque multorum est memoriæ traditum, dum ille ibi noctem exigeret, vicinum Senatorem M. Antonium Trivisanum (quem ipsi multo deinde post, ejusdem civitatis Principem vidimus) cœlesti voce excitatum, increpitumque, quod in multa veste, mollique strato decumberet ipse, quum interim Dei famulus peregrinus non lon-

ge a vestibulo illius ædium jaceret in publico pauper, & omni humana ope, ac solatio destitutus: itaque ingenti metu, & horrore persusum prosiliisse confestim, & quæsitum diligenter IGNATIUM excepisse perhonorifice. Sed ille postridie quum in amicum veterem Cantabrum incidisset, a lautiore hospitio se ad eum familiariter transtulit.

Navigat in Palæstinam.
Cap. XIII.

UBI quum aliquandiu moraretur in omnem navigandi occasionem intentus; ecce tibi novæ amicorum pugnæ (quos illi ubivis brevi conciliabat cognita viri virtus, atque modestia) eum variis terroribus ab instituta peregrinatione revocare conantium; quibus ille, Deo fretus, ita resistebat, ut diceret pro certo habere se, ut cætera cuncta deficerent, vel una solummodo tabula, quo cupiebat, utique perventurum. Nec eum fefellit bonitatis divinæ fiducia. Quum enim eo anno formidine Turcarum, ut diximus, solito minor esset in Judæam peregrinantium numerus, & quotquot erant, simul omnes paullo

ante solvissent; desperata jam a cæteris re, IGNATIUS repente fit certior, navem in Cyprum parari Patricio Veneto, Prætori ejusdem insulæ designato: quumque inde non ignoraret brevem, atque facilem esse trajectum in Palæstinam; nullo adhibito deprecatore, quum tamen multi nec aspernandi suppeterent, ad Venetorum Ducem Andream Grittum adiit ipsemet, insigni non minus humanitate, quam prudentia Principem; ac Deo favente, facile ab eodem impetravit, ut gratis in Cyprum usque deveheretur. Sed interea dum prætoria ornatur navis, in febrim IGNATIUS incidit; factumque divinitus est, probandæ scilicet ejus constantiæ causa, ut quo die pharmacum hauserat, eo ipso nautæ signum profectionis ediderint. Qua re minimè conturbatus IGNATIUS, veniam petit ab hospite; qui pertinaciter ipsum etiam atque etiam retinere conatus quum nihil omnino proficeret, consulitur medicus: ille vero sine cunctatione respondet, hominem ad interitum ruere. Attamen IGNATIUS nihilo magis immutatus, & cœlestis nimirum medici ductum secutus, felici sane consilio

filio (quod tamen admirandum potius, quam imitandum aliis duxerim) fluctuante etiam tum in stomacho potione, conscendit: factumque est Dei beneficio, ut, ora soluta, inter navigandum, ex ipsa maris agitatione tantam vim pestiferi, ac vitiati humoris evomeret, ut morbo plane levatum sese celeriter senserit. Recuperata valetudine, institit suo more quoscunque poterat, factis dictisque ad virtutem & pietatem adhortari. Quumque in eadem navi per summam impudentiam committi gravia quædam flagitia comperisset; non dubitavit apertum dedecus detestari palam: & impuros illos homines tanta orationis acrimonia reprehendere, ut ii, facta cum nautis conjuratione, molestum sibi monitorem in deserta quadam insula exponere, atque ab suo conspectu & consuetudine procul amovere decreverint: quam rem odorati e vectoribus quidam Hispani, ad IGNATIUM pro amicitia detulere, suadentes etiam atq; etiam, ut in loquendo cautior esset, sibique consuleret: sed ille nihilominus turpiter peccantes objurgare perrexit, divinæ providentiæ ope subnixus: cujus bene-

beneficio factum est, ut ad insulam sceleri destinatam appropinquantes nautæ adverso repente vento rejecti, volentes nolentes IGNATIUM in Cyprum usque pervexerint: ubi quum stare ad salinas peregrinam navem, de qua supra diximus, audisset, illuc itinere terrestri se contulit; in eamque gratis admissus, nihilo plus viatici secum intulit, quam in priorem intulerat, CHRISTO uno videlicet fretus: qui tota illa navigatione sese illi non semel ostendit, eumque magnopere confirmavit: ac denique incolumem ad portum Palæstinæ perduxit.

Palæstinæ loca Sancta perlustrat. Cap. XIV.

INde cum cætera peregrinorum turba progressus, ut ad conspectum sacratissimæ urbis est ventum, incredibilem ex ipso illius intuitu cepit animo voluptatem: ac deinceps partim in comitatu, partim etiam solus loca illa Christi Domini, Mariæ Virginis, & Apostolorum nobilitata vestigiis, eximio quodam ani-

mi

mi fructu venerabundus haud semel obiit: modo incly ti quondam templi reliquias, modo sepulchra Prophetarum intuens: hic nascentis, & vagientis, illic docentis, & miracula patrantis Filii Dei monimenta considerans. Ubi vero ad loca ejusdem acerbissimis pœnis insignia, & morientis in cruce sanguine consecrata, atque ad defuncti sepulcrum accederet; effusus in lacrymas, humo pia oscula imprimere, immortales agere Domino gratias, incredibili quadam spiritus dulcedine & suavitate compleri. Ad hæc antiquum Beatissimæ Virginis domicilium, itemque locum instituto primum Eucharistiæ mysterio, & Sancti Spiritus adventu memorandum,& alia ejusmodi quamplurima, quæ per otium deinde reviseret;a mystagogo quam accuratissime addiscere.Erat IGNATIO iandiu deliberatum, ut diximus,in augustis illis Judææ sedibus pedem figere, atque ad convertendos ad Evangelii lucem infideles toto pectore incumbere: quod non reperiret, vel ubi sanctius in terris vitam degeret, vel in quo munere fructuosius operam collocaret. Neque, plurimis jam experi-

perimentis divinæ bonitati confidere, & in diem, parvoque vivere assuetum, rerum, quæ ad corpus pertinent, habebat cura ulla solicitum: Id vero laborabat unum, fragilitatis humanæ videlicet conscius, ne spiritui quotidie deficienti, & noxarum sordes aliquas contrahenti, opportuna sacræ pœnitentiæ ablutio, & cœlestis panis alimenta deessent. Quam ad rem idoneum ratus ministerium Fratrum e Franciscana familia, qui loca illa religiosa tuentur, & peregrinis advenientibus præsto solent esse; adit ille ad custodem cœnobii, ac literas ei, quas ex Italia commendatitias attulerat, reddit: & quod ad conversionem infidelium attinet, nihil ei suorum consiliorum impertit; voluntatem vero suam in eisdem sedibus commorandi habitandique demonstrat: rogat proinde, uti se Fratres duntaxat tecto recipiant, sibique Confessionis & Eucharistiæ sacramenta ministrent: se, quæ ad victum cultumque spectent, nullo prorsus eorum incommodo curaturum. Custos, partim commendatione amicorum, partim postulati moderatione permotus, bene sperare jubet

bet IGNATIUM, ita tamen, ut rem in adventum Provincialis Ministri differret, qui per eos dies in Bethleem oppido versabatur. Nec dubitavit IGNATIUS quin æque facilem Provincialem esset habiturus, atque Custodem habuerat. Itaque quum reditus jam peregrinorum instaret, literas ad amicos in Occidentem scribere aggressus est, quibus eos de suo statu faceret certiores. Quum igitur maxime scriberet, quod in posterum diem peregrinis erat indicta profectio, ecce tibi a Custode nuntius, adesse Provincialem, & IGNATIUM accersere. Ad quem bonæ spei plenus quum extemplo adiisset, collaudat ille primo piam hominis voluntatem; sed re apud se diligentius deliberata, videri sibi ait satius, ut recedat: idque quum alias ob causas, tum vero quod ante id tempus nonnulli eodem studio accensi, dum securius vagantur, a Turcis excepti, vel misere periissent, vel certe in acerbę servitutis calamitatem incidissent; quos deinde propter officium, ac vicinitatem Franciscani Fratres non sine magno cœnobii detrimento redimere cogebantur: proinde se in diem insequentem cum cæte-
ris

ris peregrinis ad iter accingeret. Ad quæ quum ita respondisset IGNATIUS, ut sibi certum fixumque esse affirmaret, Hierosolymis omnino restare; simulque modeste significaret se, quamvis aliter sentiente Provinciali, nequaquam, nisi aliqua oblata religione, a proposito recessurum; tum ille potestatem se a summo Pontifice habere subjunxit sacris interdicendi, si quis, invito se, ibidem remanere conatus esset: jamque potestatis ejus diploma proferre paranti, confestim IGNATIUS, ut omnia ecclesiastica jura, & imperia valde reverebatur, nihil prolato opus esse respondit, credere se, quę diceret; & quoniam ita juberet, dicto audientem fore. Dum igitur ad hospitium tendit mœrens, ut se ad reditum compararet; acris illum incessit repente cupiditas monti Oliveti illius celeberrimi revisendi, quo in summo cernuntur adhuc JESU CHRISTI ascendentis in cœlum expressa vestigia: ac ne quis forte in tantis temporis angustiis impedimento sibi esset, re nemini patefacta, & (quod periculosius est) nullo propter inopiam Turca secum adhibito ex iis, qui mercede condu-

cti, peregrinis in ea regione præsidio sunt; solus ad montem excurrit: quumque a custodibus non admitteretur, cultellum e calamaria theca detractum mercedis loco iis dedit, sacri montis cacumen subiit alacer, & divinorum pedum notas multa cum prece, & ingenti gaudio veneratus, ad Bethphage properavit ubi dum singula curiose perlustrat, subiit illius animum subito, minus diligenter in Oliveti fastigio sese animadvertisse, utra ex cœli plaga dextrum, utra sinistrum esset CHRISTI vestigium: qua dubitatione, quasi quibusdam calcaribus incitatus, illico ad Montem recurrit, adnotavitque intentis oculis vel minutissima quæque sic, ut locus in posterum dubitationi non esset: usque adeo inexplebile studium sacrosancta illa redemtionis humanæ monimenta, & incunabula Christianæ religionis penitus etiam atque etiam cognoscendi, recolendique mentem ejus invaserat. Interea quum abesset diutius, nec in turba peregrinorum appareret, ad Franciscanos defertur desiderari ex eo numero IGNATIUM. Franciscani suspicati id, quod erat; ac veriti ne per eam solitudinem

IGNA-

IGNATIUS in aliquod vitæ, vel ſervitutis diſcrimen incurreret; Armenium quendam in eo cœnobio miniſtrantem, ad illum perquirendum celeriter mittunt: qui deſcendenti ex Oliveto commodum IGNATIO factus obviam, fuſte primum, ac truci vultu acriter minitari, ac temeritatem aſpere admodum increpare; deinde immiſsa manu & brachio ferocius apprehenſum ad diverſorium trahere minime ſane renitentem, quin etiam novo cœleſtis gaudii rore perfuſum, quod inter eas contumelias Chriſtum ſibi præſentem, & uſque ad hoſpitium præeuntem, incredibili quodam genere conſolationis adſpiceret.

In Hiſpaniam redit.
Cap. XV.

UT igitur poſtera dies illuxit, cum reliquo peregrinorum agmine IGNATIUS abiit præ deſiderio triſtior, & relictam provinciam ſine fine reſpiciens: nec tamen, quoniam præſenti neceſſitate victus inde recederet, de muniendo in poſterum ſibi quandoque reditu, ac manſione de-

ſperans

ſperans. Quumque primo trajectu Cyprum tenuiſſet incolumis, tres ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarum una erat Veneti mercatoris maxima, & omnibus rebus inſtructa; altera minor, ſed bene firma, Turcarum; tertia Chriſtianorum, parva, & male compacta, Ac cæteri peregrini, quod tempus erat hibernum, & obnoxium tempeſtatibus, pro ſe quiſque tendere, ac certa mercede paciſci, ut in primã illam aſcenderent: quumque IGNATIUS propter egeſtatem a navarcho repudiaretur, iidem illum enixe precari, ut hominem ſibi notum probum, atque adeo ſanctum ne recuſaret admittere. Quibus ille non minus amare, quam inepte facetus: atqui ſancto nihil opus eſt (inquit) navi: calcabit æquora multorum exemplo. Neque unquam exorari ſe paſſus eſt: ſed magno ei ſtetit cavillus, & contumacia. Quum enim IGNATIUS inde per contemtum excluſus, facile obtinuiſſet iiſdem deprecatoribus, ut in illam debilem gratis admitteretur; quumque ſimul omnia navigia vento ſecundo ſolviſſent; repente cooritur atrox adeo, ac ſæva tempeſtas, ut Turcica navis in o-

omnium

mnium conſpectu; miſerandum in modum fluctibus hauſta, nullo prorſus evadente, perierit; Veneta vero in ſcopulos illiſa, naufragium fecerit, ſalvis tamen hominibus: tertia tantum, qua vehebatur IGNATIUS, minime valida, ventis ac fluctibus diu multumque agitata, altero denique menſe in Apuliam lacera, ac valde feſsa pervenit: quo ex loco ipſe deinde Venetias petiit, tam longa, & periculoſa navigatione mire vexatus. Etenim ſtudio paupertatis, quæ fuit illi ſemper omnibus commodis, & emolumentis antiquior, nudis cruribus, hyeme ſæviente conſcenderat, femoralibus tantum e tela, conciſaque ad humeros aploide, ac ſciſſili tunica breviore ſemiamictus, quum e cœlo denſa caderet nix, ac triſti gelu cuncta inhorreſcerent. Atque ad has cœli injurias accedebant quotidiana vitæ diſcrimina, vigiliæque, & cætera maris incommoda: quibus ille pene confectus quum Venetias perveniſſet Januario menſe anni M.D.XXIV. ab hoſpite Cantabro clementer acceptus, nummiſque aliquot ad iter faciendum, atque ad fovendum ſtomachum nimio frigore languentem panni quodam

ſruſto

frusto donatus, Ferrariam venit. Ibi maximum urbis templum ingressus dum religiose Numen adorat, mendicusquidam ex iis, qui sacrarum ædium vestibula conterunt, precationi apprime intentum intuitus, confestim ad illum accedit, manumque ad stipem porrigit supplex: cui quum IGNATIUS ex ea, quam habebat, pecunia, nummulum hilari vultu dedisset, atque is (ut fit) rem ad cæteros pauperes detulisset; alius, aliusque deinceps ad IGNATIUM accurrere: quos ille quum se per CHRISTUM obsecrantes frustrari fas esse vix duceret, a minoribus nūmis ad majores paullatim progressus, brevi totā crumenam ita penitus exhausit, ut sibi deinde ad cibum illo die capiendum ostiatim emendicare necesse fuerit. Quam rem pauperes iidem mox conspicati, & maxima quadam admiratione correpti, sanctum, sanctum illico exclamant. Quibus plausibus vocibusque nequaquam inflatus ipse, quum uno bonæ conscientiæ testimonio niteretur, Genuam inde sine ulla cunctatione profectus est. Grave per id tempus inter Christianos Reges vigebat bellum, & præcipua

quæque Cisalpinæ Galliæ loca vel Hispanicis, vel Gallicis præsidiis tenebantur: quumque ob id ipsum valde infesta cædibus ac latrociniis itinera esse constaret; admonitus a bonis quibusdam viris IGNATIUS est, ut per occultos tramites a via regia declinaret, ni cum ingenti vitæ periculo in manus militum vellet incidere. At ille, quem ardens odium sui, & amor imitandæ CHRISTI patientiæ intrepidum redderet, recta nihilominus ire perrexit: neque ita multum viæ processerat, quum ad oppidum nescio quod in stationes circumsidentium Hispanorum incurrit, qui tam periculoso ac suspicioso tempore exploratorem sine dubio rati, comprehensum IGNATIUM, & in domunculam quandam seductum, blande primum interrogant; deinde omni vestimento, & ipsis denique calceis security exuunt, singulas partes proterve simul, & curiose pertractant, num quid ad obsessos, vel nuntii, vel literarum afferat, diligenter exquirunt. Quum nihil eorum, quæ putaverant, neque percunctando elicerent, neque perscrutando invenirent; ira commoti, atqui te prefecto sistemus, in-

inquiunt, & confessionem, quam pertinaciter supprimis, exprimemus. Quum nihil recusaret IGNATIUS, ac tantummodo peteret, ut sua se tunica tectum incedere paterentur; illi vero, ludibri, & ignominiæ causa brachatum per media castra, vulgo inspectante, atque irridente, perducunt. Quam ille tam insignem contumeliam excepit, ac subiit alacer, quum aliis nominibus, tum præcipue quod interea sibi species quædam est objecta CHRISTI Domini, quum a Pilato per mediam urbem ad Herodis tribunalia missus esset, ab eo per summam injuriam, atque indignitatem spreti, & illusi, & universo irridente, ac sibilante populo, per hominum ora semel iterumque traducti: cujus opprobrii se quoque factum esse utcunque participem, mirifice lætabatur. Sed ubi ad Præfecti diversorium appropinquavit; repentino quodam timore perfusus, cœpit subito cogitare apud se, quonam modo ipsum alloqueretur. Etenim IGNATIUS, quod olim in Regia sermonis flosculos, & verborum elegantiam nimium studiose captasset, ad eam vanitatem expiandam, consulto post conversio-

nem instituerat rudi & agresti sermone cum ipsis quoque Dynastis, ac Principibus agere, & quo magis vulgo contemneretur, omne liberalioris educationis, & nobilitatis indicium studiose celare. Tum igitur subiit illius animum, expediretne tali tempore quidpiam de suscepta seu tarditate, seu rusticitate deponere. Sed quum rem totam accuratius intuens, ab humano timore profectam animadvertisset; usque adeo in semetipsum animo concitatus est, ut nulla habita ratione periculi, non modo, mutata consuetudine, ad orationis lenocinia non descendere, sed nullum prorsus, neque gestus neque verborum honorem habere Præfecto decreverit. Quæ res cuipiam fortasse temeritatis potius, quam consilii videatur esse: sed utique servorum Dei, præsertim in ipso fervore pœnitentiæ, facta vel dicta ad communem sensum, ac normam exigenda non sunt. Quum igitur coram illo stetisset, ut erat, seminudus & squalidus, ne aperto quidem capite, oculos humi defigit. Multa, ac varia sciscitanti nullam omnino reddit vocem. Tantum ad illam interrogationem: esne speculator?

lator? non esse, respondit: idque ob eam causam, ne, si nihil contradixisset, silentio ipso, quod ajunt, rem affirmasse, & merito quæsitorem in suam perniciem efferasse videretur. Tum ille insanum ratus IGNATIUM, acriter milites increpat, quod in conspectum suum, non bene cognita re, dementem adduxerint, & simul, abigite hunc, inquit, liberumque dimittite. Qua reprehensione magis magisque irritati, quum adversus Ducem hiscere non auderent, sui doloris pœnas ab innocente IGNATIO repetunt. Nec modo jurgia, & probra certatim ingerere, sed etiam impetu facto, pugnis, cubitis, calcibus hominis latera, faciemque contundere, mirabiliter in ipso verberum dolore lætantis, quod aliquid innoxio sibi ad CHRISTI Domini exemplum perpeti contigisset. Quumque verberando, & conviciando fessi denique destitissent; miseratus alius quidam miles excepit exanimem, ac fovit: ciboque recreatum insequenti luce tutum abire permisit. Sed antequam Genuam accederet, rursus in stativa Gallorum incidit, verum eventu admodum dispari. Siquidem Dux, ut

eum

eum in Guipuzcoa natum audivit, Vasco ipse eidem regioni finitimus, quasi popularem clementer agnovit, ac benigne tractari a militibus jussum postridie dimisit incolumem. Inde quum Genuam pervenisset, Rodericum Portundum ibi offendit Cantabrum, Hispaniensi classi præpositum, in Ferdinandi quondam regia sibi notum, cujus beneficio dum Barcinonem trajicitur, nihilo pacatiori usus est mari, quam terra paullo ante usus fuerat. Etenim a piratis conspecta navis, qui valida per eos dies classe infestum habebant mare Ligusticum, ingenti nautarum labore, metuque manus insectantium effugit.

Barcinone ad studia literarum aggreditur. Cap. XVI.

INterea IGNATIUM Hierosolymitana commoratione prohibitum, gravis coquebat cura, quid ageret, quodnam potissimũ vitæ genus eligeret. Ac multa secum agitanti venerat illi dudum in mentem cœnobium aliquod ingredi maxime dissolutum, ut ibi, dum lapsam religionis disciplinam & verbo, & exemplo conaretur ad ve-

veterum instituta redigere;& cæteris aliqua re prodesset, & ipse interea (quod necessario futurum videbat) ab iis,qui restringi se nollent, multa pro CHRISTI nomine pateretur. Sed incertus num id maxime ad DEI gloriam pertineret, quam videlicet unam in omni actione spectare consueverat; multa ac diligenti prece, & jejunio explorat Numinis voluntatem: ac diu perplexus, in eam denique mentem sese divinitus plane sensit impelli, ut sine dubitatione statueret primum operam suam qualis qualis esset, nequaquam intra unius familiæ cancellos includere; deinde, quo latius pateret utilitas ac fructus animorum, ejusdem consilii, ac propositi idoneos aliquot adlegere socios,atque adjutores;postremo ut sine hominum admiratione versari in adjuuandis hominibus posset, ad Sancti Spiritus unctionem doctrinæ quoque subsidium, ac literarum cognitionem adjungere, præsertim quod ea commendatione facultatem etiam repetendæ, atque obtinendæ Hierosolymitanæ provinciæ (cujus illi cura vivebat in pectore)facile se ab Ecclesiasticis Magistratibus aliquando

impetraturum ſperabat. Et quidem, quod ad literarum ſtudia pertinet, quum nondum intelligeret quam illa ſibi totum hominem fere vindicent; ratus poſſe interim ſe animis quoque adjuvandis vacare, Minoreſſam ad gregem illum ſuum reverti decreverat: ubi & ſparſa in hominum mentibus pietatis virtutiſque ſemina ad bonam frugem perducere, & Ciſterċienſis cujuſdam monachi, ſpectatæ ſanctitatis ac doctrinæ viri, tum conſuetudine perfrui, tum induſtria erudiri magnopere cupiebat. Sed quum illum contra quam putarat, demortuum reperiſſet; Barcinonem ſibi ſtudiorum idoneam ſedem putavit fore, propter eam maxime cauſam, quod, quum paupertatem perpetuo colere, nihilque ab domo ſua & cognatis accipere decreviſſet; in ea urbe multos habebat ſpirituali neceſſitudine ſibi conjunctos: in iis Ardebalum quendam peritum, ut locis ac temporibus illis, ludimagiſtrum, & Eliſabetham Roſellam primariam feminam: quorum alter operam illi gratuitam in docendo, altera in quotidianos uſus quidquid opus eſſet, benigne detulerat. Ut igitur Barcinonem

nem revertit, ſeque Ardebalo dedit in diſciplinam, repueraſcere in gratiam CHRISTI matura jam ætate vir (quippe tertium circiter ac trigeſimum agebat annum) & elementarius propemodum fieri non erubuit. Cæterum ad illa ſpinoſa rudimenta grammaticæ capienda, ediſcendaſque verborum inflexiones & nominum, quum alia erant ei impedimento, tum illud præcipue, quod animum ad rerum cœleſtium ſenſa concipienda longo jam uſu promtum & agilem, ſi amandi vocabulum, vel alia quæpiam ejuſmodi vox admonuiſſet eorum, quæ pie ac religioſe cogitare, & commentari conſueverat; ſubito pene abſtractus a ſenſibus, in contemplationem divinæ charitatis, ac ſempiternæ beatitudinis tota mente raperetur. Ex quo fiebat non ſolum, ut nihil novi mandare memoriæ poſſet; ſed etiam, ut ſi quid antea impreſſum eſſet, id ipſum concurſu novarum, & præſtantiorum imaginum illico deleretur. Quam ipſam rem, quaſi futura præſagiens, pro ſua parte adjuvabat etiam vafer humani generis inimicus, eo maxime tempore crebra intelligentiæ lumina eidem

offerens, & recondita patefaciens scripturæ sacræ mysteria. Quod ille quum cerneret, quumque adhibito sæpe conatu evagationem hanc frustra cohibere tentasset; pro ea discretione spirituum, quam diuturna exercitatione paraverat, facile sensit diaboli fraudem, sese a literarum studio revocare conantis. Ac quo consilio Barcinonem sese contulerat, id ipsum labore ac diligentia consequi majorem in modum exoptans, hanc iniit rationem ejus abigendæ molestiæ. Templum erat Beatæ Virginis, cui a Mari cognomen est, gymnasio proximum. In id templum, fusis rite ad Deum, eandemque Virginem precibus, Ardebalum pro amicitia accersit; rem illi totam, ut erat, exponit; deinde se ad pedes abjicit homini, etiam atque etiam obtestans ne ab incepto desistat: se utique, modo sibi panis, & aqua non desit, in proximum biennium, & eo amplius, si opus fuerit, ad scholas frequentem esse venturum, seduloque daturum operam literis: petere, & rogare, ut ab se quotidie non minus quam a cæteris pensum exigat: cessantem, quasi quemlibet
unum

unum e grege puerorum, arbitratu ſuo & verbis, & plagis accipiat. Miratus viri humilitatem, ac probitatem Ardebalus, bonum animum jubet habere, ſuamque illi operam denuo pollicetur. Atque hac ſubmiſſione victus denique dæmon abſceſſit, & importunis illuſtrationibus Dei beneficio recedentibus, operæ pretium IGNATIUS facere,& liberius in grammaticæ cognitione cœpit excurrere. Interea diſcendi mirabiliter avido, & omnia ſtudiorũ compendia perquirenti, ſuaſere nonnulli, ad pietatem videlicet cum elegantiore doctrina jungendam, ut Eraſmi Roterodami, qui ea tempeſtate Latinitatis auctor idoneus habebatur; Enchiridion militis Chriſtiani ſtudioſe perlegeret. Quod ille facere quum cœpiſſet, celeriter ſenſit ea lectione ſpiritus fervorem in ſe, quaſi frigida ſuperfuſa, reſtingui: conſultoque per preces Deo, ita librum illum abjecit, ut neque in manus poſtea ſumſerit ipſe; & multo poſt, Generalis creatus, omnia ſcriptoris illius opera in Societate JESU legi vetuerit: non quod ſingula hęretico veneno infecta putaret; ſed ne quis forte captus fa-

cetiis, ac dicacitate viri, ſenſim, ut fit, ab incorruptis ad vitioſa deſcenderet. Nec tamen eo tempore IGNATIUS, quanquam ſtudio literarum adeo intentus, conſueta charitatis officia, & ſtudium pœnitentiæ omiſit. Quinimo quum Barcinonem valentiore, quam inde abierat, ſtomacho revertiſſet, non ille quidem ad ſaccum rediit, neque orationi ita multum temporis tribuit; ſed tamen veſtitu admodum vili uſus eſt, & calceos ad oſtentationem vitandam ita perforavit, ut, ſoleis paullatim magis magiſque diſcerptis, hyeme jam ſæviente nudis humi plantis incederet: atque etiam ſubſecivis operis, erepto e ſcholaſticis exercitationibus tempore inſtitit pia paſſim colloquia ſerere, plebem infimam doctrinæ Chriſtianæ præceptis imbuere, quoſdam etiam ſpiritualibus exercitiis ad virtutem ac perfectionem informare. Quarum rerum admiratione permoti præ cæteris viri quatuor, ſeſe ad IGNATII ductum, atque inſtitutum aggregarunt (quibus tamen, ut ſuo loco videbimus, in propoſito conſtantia defuit) Calliſtus quidam, qui auctore IGNATIO peregrinationem

Hie-

Hierosolymitanam nuper obierat; alterum Artiagam cognomento appellabant: tertius fuit e Gotholaniæ Proregis familia, nomine Cazeres; ad quos ultimo loco Joannes adolescens natione Gallus accessit. His ille sociis auctus, tametsi studiorum metam quamprimum attingere optabat, quo liberius omnem curam, atque operam in hominum salute consumeret; tamen, quod sibi nondum sat firma grammaticæ fundamenta jecisse videbatur, nunquam adduci potuit, ut ab Ardebali disciplina discederet (quamvis ad superiores artes vulgo idoneus haberetur) quoad insignis quidam Theologiæ Doctor, cui sese excutiendum examinandumque tradiderat; facto periculo, ad reliquorum sententiam accessit. Cujus auctoritatem, & judicium ne contemnere videretur, licet ipse sibi haud sane placeret, ad graviora studia Complutum una cum sociis abiit.

Ejusdem commoratio Complutensis. Cap. XVII.

IBI quum ad publicum xenodochium suo more divertisset; artium, ut ap-

appellant, curriculum iniit non admodum felici succeſſu: quippe qui eadem illa præpropera feſtinatione incitatus, nullo pene ſervato vel ordine, vel diſcrimine diſciplinæ, multa, & varia uno eodemque tempore aggreſſus eſt: & in Logicis terminos, quos appellant, in Phyſicis Albertum, in Theologia Magiſtrum ſententiarũ (qui maxime libri tum in Hiſpania terebantur) evolvere, & plures quotidie in ſcholis audire cœpit interpretes; quæ res in ſpeciem utilis, & compendiaria, vel maximo ei in id ipſum, quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis fere fit, quum avide ſequeretur omnia, nihil propemodum aſſequebatur: & ipſa varietas ac multitudo rerum tum intelligentiæ tenebras, tum vero memoriæ perturbationem, & confuſionem afferebat. Ad hæc illud etiam accedebat incommodi, quod in ſumma paupertate non ſolum ex emendicato vivebat ipſe cum ſuis; verum etiam aliorum inopiam, ac difficultates conquiſitis undique eleemoſynis, magno labore & corporis & animi, ſublevabat. Præterea, quod ejus curſum vel maxime retardavit

in literis, tanta cupiditate ardebat errantes animas ad bonam mentem, atque ad legem Evangelicam revocandi; ut se, quamvis alieno tum tempore, continere non posset, quo minus & in scholasticorum circulis de vera virtute, ac pietate sermones injiceret; & in triviis pueros, plebemque fidei Christianæ præceptionibus erudiret; & omnium ordinum homines passim ad cultum Dei, studiumque religionis acri, ac vehementi oratione incitaret. Quibus adhortationibus commoti multi quum ad sanitatem, & officium redirent, & crebris, altisque suspiriis veram cordis contritionem, ac pœnitentiam testarentur; ab imperitis quibusdam IGNATIUS in suspicionem, & crimen veneficii vocari est cœptus; quasi homines oratione sua cardiacos redderet. Præterea quum insignes quædam in populo repente morum, ac vitæ mutationes existerent, & major in dies hominum concursus ad IGNATIUM fieret; brevi rem ad sacros Inquisitores Toletum pertulit rumor. Gliscebat eo maxime tempore apud Germanos Lutheriana pestis, manabatque malum quotidie latius. Quin

etiam

etiam in Hiſpania ipſa inſani conatus eorum, qui ſeſe Illuminatos ferebant; paullo ante magiſtratuum diligentia oppreſſi fuerant. Quocirca Quæſitores in omne ejuſmodi contagionis periculum excubantes animo, atque ex hac hominum frequentia, & inuſitato agendi genere veriti nequod novum incendium exiſteret; Complutum celeriter advolant, in IGNATII doctrinam ac mores diligenter æque ac diſſimulanter inquirunt. Quum nihil neque in dictis, neque in factis a recta fide alienum invenirent, IGNATIUM ne appellant quidem; tota re delegata Vicario Archiepiſcopi Joanni Figheroæ, qui deinde Regio conſilio præfuit; Toletum ipſi ad ſua tribunalia revertuntur. Neque ita multo poſt Vicarius ipſe, magis uſurpandi juris cauſa, quam quod rem ulla animadverſione dignam putaret, ad IGNATII diverſorium adit quiete, & pauca quædam ab eo percunctatus, ad extremum exponit, inquiſitum in ipſius, & ſociorum vitam eſſe acriter, neque inventum quidpiam vitioſum: proinde more ſuo animarum ſaluti operam darent; cum eo tamen, ut non uno, eodem-

que

que omnes habitu incederent; ne tali tempore novam aliquam sectam inducere viderentur. Nativi coloris lanea veste cuncti utebantur. Jussit ille IGNATIUM, & Artiagam nigro, Callistum, & Cazerem ruso colore distingui, adolescentem Gallum nihil mutare. Nec recusavit IGNATIUS, ut erat magistratibus apprime obediens. Interjecto deinde quatuor fere mensium spatio, quum nihil de instituta docendi ratione remitterent, nec persuadere sibi Vicarius posset, homines idiotas, in iis tractandis, quæ ad Christianæ fidei dogmata pertinent, nusquam labi; rursus in eos clam instituit quærere. Sed quum nihilo minus sana cuncta reperisset; rem totam sine ullo judicii tumultu suppressit. Nec tamen ita multo post Vicarius idem tertiam in IGNATIUM quæstionem exercuit, quorundam calumniis, ac suspicione compulsus. Confluebat ad novum doctorem audiendum, ut diximus, populi turba promiscua. In iis feminæ duæ honesto loco natæ, grandis natu mater, & filia forma eleganti. Hæ publicis IGNATII adhortationibus irritatæ, ut est sexus ad pietatem propensus,

penſus, adeo exarſere, ut cuncta Hiſpaniæ valetudinaria peragrare, & in CHRISTI Domini gratiam toto vitæ ſuæ tempore pauperibus miniſtrare decreverint. Hoc animi propoſitum IGNATIO quum aperuiſſent; diſsuaſit ille magnopere, quum alias ob cauſas, tum ne cujus oculos animumq; ſolicitaret adſpectus adoleſcentulæ: non deeſſe Compluti pauperes, quos officii cauſa, ſi vellent, inviſerent: poſſe etiam operam dare ſacro Euchariſtiæ ferculo proſequendo, & alia id genus obire permulta, utriuſque ſexui, alterius etiam ætati magis congruentia. Quibus rationibus, & ſimul auctoritate viri deterritæ, cogitatam quidem illæ depoſuere provinciam; veruntamen eadem agitatæ ſpiritus vi, temperare ſibi poſtea nequiverunt, quominus, inconſulto, atque inſcio prorſus IGNATIO, pedibus, ac mendicantium ſpecie aliud genus peregrinationis longæ, difficiliſque ſuſciperent. Giennium in Bætica eſt urbs, quam nonnulli Menteſam Oretanorum falſo putarunt; ſacro Sudario in primis viſenda, in quo crucem ſibimet bajulantis expreſſa CHRISTI Domini adoratur effigies. Ad id Sudarium

rium venerandum, pedibus, ut dictum est, paucis admodum consciis, profectæ duodecim ferme dierum itinere, quum in urbe non apparerent; admiratio primum affinium, ac vicinorum orta; deinde ubi a familiaribus cognitum est peregrinantium habitu petiisse Giennium, varie pro suo quisque sensu rem interpretari. Nonnulli probare factum, plerique reprehendere, quod eo loco feminæ sine comitibus, nullo apparatu se in iter periculosum dedissent. Doctor vero Cirolius, cujus in tutela erant mulieres; auctorem ejus consilii suspicatus IGNATIUM, vehementer excanduit, facinus indignum exclamans, hominem externum, & ignotum, in aliena patria suis concionibus cuncta miscere, & ipsas matres familias a cura domesticarum rerum avocare, nubiles vero puellas in pudicitiæ discrimen adducere. Atque his querimoniis Vicarium perpulit, ut IGNATIUM in carcerem, misso repente viatore, conjiceret. Erat æstivum anni tempus, & satis laxa custodia. Itaque ad eum totis jam illis finibus celebrem, vel spectandi, vel audiendi causa plurimi ventitabant. Quibus ille securitate

mi-

mirabili tum Christianæ doctrinæ rudimenta, tum etiam, ubi res exigeret, spiritualium exercitationum præcepta more suo tradebat. Georgius quidem Naverius insignis ea tempestate doctor, & magna apud Carolum Cæsarem gratia, quum ad eum visendum accessisset; animi magnitudinem, & dicendi vim admiratus, ut primum ad suos domum revertit, hodierna die vidi Paullum (inquit) in vinculis. Jamque septimumdecimum diem ibi transegerat non solum innoxius, verum etiam prorsus ignarus cujus criminis nomine accerseretur; quum ejus interrogandi gratia (multa quippe ad eum ab iniquis delata fuerant) Vicarius ipse cum scriba publico in carcerem venit. Ac primum (ut fit) variis quæstionibus versare in omnes partes IGNATII animum; deinde, quoniam Regis prohibiti edictis, tamen Hispania fere tota emen-tito corporis habitu cultuque Judæi multi versantur, maleficum genus hominum, & valde Christianis inimicum; sciscitatur ex eo Vicarius, observetne Sabbata. Cui ille, utique in honorem Beatæ Mariæ Virginis (inquit) nam cæteroquin & Judai-

cos

eos ritus ignoro, & vero Judæum patria mea fert nullum. Poſtremo, noſtin,ait,mulieres quaſdam duas,matrem,& filiam? Quum IGNATIUS annuiſset; nunqnid auctor illis fuiſti (adjungit) peregrinandi Giennium? Nihil vero minus, ait IGNATIUS: quinimo credas mihi jurato velim, ejuſmodi concurſationes & itinera in univerſum utrique diſsuaſiſse me: &, ſi profectæ ſunt, me ignaro,atque adeo invito, profectas. Tum hilari vultu Vicarius, humeros IGNATII leniter apprehendens: atqui ob id ipſum, inquit, in cuſtodiam te ſcito fuiſse conjectum. His ita peractis,ac tota ſerie quæſtionis per ſcribam in commentarios relata, Vicarius abiit. Jnterea, peregrinatione confecta, ſecundo & quadrageſimo deniq;die mulieres revertuntur. E quibus IGNATII innocentja clare perſpecta, venit in carcerem ſcriba, & Vicarii ſententiã IGNATIO recitat; qua primum jubebatur ipſe cum ſociis cæterorum ſcholaſticorum habitu incedere; deinde quadriennii præfiniebatur ſpatium ſacræ Theologiæ cognoſcendæ, ante quod exactum ſpatium de fidei Chriſtianæ myſteriis ad populum verba ne

fa-

facerent. Quibus auditis, quod ad habitum pertinet, nihil ſane recuſabat IGNATIUS, dummodo in id ipſum egenti ſibi neceſsaria præberentur: illam vero temporis finitionem ægre admodum tulit, quod ea re ſibi viam ad procurandam animorum ſalutem obſtrui cerneret. Itaque ſine ulla dubitatione Salmanticam ad ſua proſequenda ſtudia migrare conſtituit, quum ſeptimum non amplius menſem Compluti moratus, inter eas ipſas difficultates, & occupationes, nonnihil tamen e Logicis, Phyſicisque, & ex ipſis Theologiæ fontibus deguſtaſſet. Sed interim, ad gloriam Dei, ne quid in doctrina moribuſque ſuis reſideret infamiæ, Toletanum Archiepiſcopum (cujus in diœceſi Complutum eſt) ſibi ex itinere adeundum, totamque ei rem geſtam, & omnem conſiliorum ſuorum rationem explicandam exiſtimavit. Is erat Alfonſus Fonſeca, morabaturque eo tempore Pintiæ. A quo benigne acceptus, animatuſque ad cœpta ſtrenue promovenda, necnon inſtructus viatico, Salmanticam venit, quo comites jam ante præceſserant. Quorum ille diverſo-

rium

rium ignorans, primum omnium ſacram ædem ingreditur; ubi orantem conſpicata pia quædam mulier, inſtinctu videlicet Numinis, ultro ad eum acceſſit; & ſciſcitata nomen, ad ſocios jam ſibi notos læta perduxit. Verum IGNATIO ne Salmanticæ quidē quieto eſſe diutius licuit. Quum enim quod ſupererat a ſtudijs otii, in cohortandis ad virtutem ac pietatem, & privatim & publice non modo plebejis, verum etiam principibus viris inſumeret; neque vero, adjuuante Domino, fruſtra operam collocaret; omnium in ſe oculos repente convertit, urbemque totam celeriter ejus nominis fama pervaſit. Erat omnino inuſitata res, & ipſa novitate valde mirabilis; laicos homines, & externa re nulla differentes a cæteris (etenim eos Figheroa ſuo ſumtu Compluti ſcholaſticorum veſtimentis ornarat) Apoſtolico ac paſtorali propemodum munere fungi palam, & Sacerdotes ipſos ad partes ſuas rite obeundas accendere. Et quum ejuſmodi vitæ genus valde probarent, ſuſpicerentque permulti; tum vero non deerant, qui totam rem ſecus interpretarentur, ac dili-
gen-

gentius cautiusque examinandam putarent. In iis Dominicani fratres e Divi Stephani præclaro cœnobio, quanquam eorum pro poteſtate non erat ejuſmodi quæſtio; tamen, quo erant charitatis ardore, ſat ſuum rati, quod communem ad rem totius Eccleſiæ pertineret; IGNATIUM noſcere, ſpiritumque ipſius, & doctrinæ genus, & vitæ inſtitutum expendere omnino conſtituunt. Interim ignarus hujuſce conſilii IGNATIUS confeſſarium ex ipſo cœnobio ſibi delegerat. Is igitur confeſſarius advenā juſſu Vicarii (nam Prior, ſeu Cœnobiarcha tum aberat) in proximum Dominicum diem ad prandium invitat; nec renuenti, fac (inquit) paratus accedas: quærenda ex te non pauca. Ac nihilo minus, ubi dies advenit, ſine cunctatione promiſſa fecit IGNATIUS. Exceptus eſt cum uno e comitibus Calliſto, comiter. Sublatis deinde menſis, utrumque Vicarius cum eodem confeſſario, & alio e Fratribus in ſacellum quoddam ſeducit. Conſident omnes. Tum blando vultu Vicarius IGNATIUM intuens, gaudere ſe admodum inquit, ac valde probare, quod ille

cum

cum sociis Apostolicum in morem peregrinando populos doceat, atque ad cultum Dei, ac studium pietatis impellat. Veruntamen avere se nosse quibus maxime literis operam dederint. Quum, id quod erat, IGNATIUS minime doctos fateretur esse; quid igitur, inquit, expertes doctrinæ conciones de rebus divinis habetis? Nos vero nequaquam concionamur, ait IGNATIUS; verum de virtutis pulchritudine, de vitii fœditate, quum occasio sese dat, familiariter, & ex æquo loco disserimus: atque homines ad odium peccatorum, amoremque probitatis hortamur. Ad ea Vicarius: sed utique de virtutibus vitiisque sine liberalium artium cognitione disputari non potest, vel a magistris, & libris accepta, vel infusa divinitus: vos vero neque literis, neque Doctoribus operam dedistis, ut ipsi fatemini: restat igitur, ut a Spiritu Sancto vobis hæc tradita sint. Atqui hoc ipsum est de Spiritu Sancto, quod maxime quærimus. Tum IGNATIUS, ut peti se vidit repentino dilemmate; quum aliquantulum substitisset: de his, inquit, hactenus. Quum nihilominus instaret ille, ac

Spiritus Sancti verbo hominem urgeret; oppressus IGNATIUS tam perseveranti interrogatione, in eodem tamen gradu constantiæ perstitit, seque nihil præterea responsurum affirmavit, nisi quibus legitime interrogandi jus esset. Quo loco Vicarius: Itane vero? inquit. Quum novæ impostorum sectæ quotidie pullulent, & in errorem ac fraudem ita multos inducant; vos in reddenda vestræ doctrinæ ratione tergiversamini? Atqui efficiam ut omnino reddatis. Triduum deinde intra sacros cœnobii fines detinentur: atque humanissime tractantur a Fratribus. Eo spatio exacto, ecce tibi à Baccalaureo Fria Vicario Salmanticensis Episcopi Notarius ambos perducit in carcerem, includitque separato a reliqua reorum turba conclavi, mirum in modum squalido, ac pervetusto, odorisque teterrimi: cujus tectum medium stipes ligneus fulciebat, ac stipiti ferrea catena erat affixa dodrantium longitudine circiter novem, bifida ad extremum serie. Huic ergo catenæ altero utrumque pede adstringunt, sic, ut nusquam alter sine altero progredi, aut loco pene movere se posset. Igitur tota ea

nocte per summum corporis incommodum nulla capta quiete, in hymnis & canticis perstitere. Postridie, ut per urbem vulgata res est, continuo boni viri complures cum stragulis culcitrisque, & ciborum apparatu adfuerunt; quorum benignitate recreatus IGNATIUS, ac paullo clementius haberi deinde in ea custodia cœptus est. Itaque, ut ante Compluti, sic eo tempore concursus ingens hominum ad eum fieri. Ad quos ille admirabili tranquillitate de contemtu rerum humanarum, de futuro extremo judicio, deque sempiternis præmiis, atque suppliciis disserebat. In iis Francisco Mendozæ (qui postea S.R.E. Cardinalis, & Episcopus Burgensis est mortuus) miseranti casum ipsius, & amice ex eo quærenti, graviterne ferret custodiam, & vincula: Tantumne malum tibi videtur esse carcer? inquit IGNATIUS: atqui scito, urbe Salmantica tota non ita multas esse compedes manicasve, quin ego plures CHRISTI Domini causa vehementer exoptem. Interea Baccalaureus Frias ad carcerem accedit, IGNATIUM, & Callistum diversos interrogat, ac variis percun-

ſtationibus, quales haberi a Judicibus ſolent; utriuſque ſenſus, & animum diligenter explorat. Quum illi congruentia reſponderent, nec modo ſibi, ſed etiam inter ſe mire conſtarent; denique librum Exercitiorum, de quo inaudierat, poſcit: nec recuſat IGNATIUS: quin etiam ſibi prætereà eſſe tres in eadem urbe ſocios aperit, editque diverſorii nomen, ac notas, quibus inveniri ſine errore poſſint: neque vero ſuperſedit ille, miſſis lictoribus, eos in carcerem tradere inferiorem, nequod iis colloquium cum IGNATIO, neu qua communicatio conſiliorum eſſet. Poſt hæc ablatum Exercitiorum librum & ipſemet accurate perlegit, & examinandum præterea tradidit tribus Theologiæ doctoribus: qui dum ſingula diligenter expendunt, accidit interea res ad innocentiam IGNATII & ſociorũ declarandam non levis momenti. Quum enim cæteri, qui in vinculis tenebantur, per negligentiam cuſtodum effracto carcere omnes repente dilapſi eſſent; IGNATIUS comiteſque ſoli in ſumma fugiendi licentia poſtridie ibidem inventi ſunt: & cunctis admirantibus approbantibuſque confeſtim in am-

plam

plam domum, & commodam inde magistratuum jussu traducti. Citatus præterea IGNATIUS ad Baccalaureum,& reliquos libri sui recognitores, quum & de Exercitiorum ratione, & de præcipuis fidei Christianæ mysterijs multa ex eo quęrerentur;paucis,ac demisse præfatus,neque se vacasse admodum literis, & quæcunque sentiret, diceretve, Ecclesiastico judicio, & censuræ cuncta submittere: ad singulas quæstiones de Sanctissima Trinitate, de Incarnatione Domini, de Sacramento Eucharistiæ, aliasque complures ita respondit, ut Judices ipsi pene obstupescerent. Præterea e jure canonico proponitur ei difficilis quidam nodus; quem ipse, quum item responsa Doctorum se ignorare dixisset, illico solvit egregie. Postremo jussus primum Decalogi præceptum, uti consueverat ad populum,sic ibidem repente explicare; in eam sententiam usque adeo varie, & copiose dixit, ut omnem illis præterea interrogandi cupiditatem exemerit.His rebus ita peractis, quum dies vinculorum esset secundus jam & vigesimus, una cum sociis evocatur ad judicium sententiam audiendam, cujus erat

ſumma, innoxios eos, & ab omni hæretica labe intactos videri, ac proinde poſſe arbitratu ſuo in adjuvandos homines, ac plebem erudiendam incumbere: tantum ne intra quadriennium in Theologiæ ſtudio exactum, quæ cogitatio lethali, quæ veniali crimine teneretur (qui locus in toto pene jure Pontificio, ac Theologia difficillimus eſt) auderent ipſi per ſe definire, atque ſtatuere: id autem propterea quod in Exercitiorum libro ſigna quædam tradita viderant judices ad peccata capitalia a venialibus dignoſcenda: quæ tamen, quod nihil continerent a recta fide alienum, nominatim improbare non audebant. Recitata ſententia, quum honorifice tractatum ab ſe IGNATIUM putarent judices: ille vero ſuis rebus e conſcientia apprime confidens, vehementer indoluit, ab iis, quos veræ, & Catholicæ fidei tutores, ac præſides agnoſcebat, nullo in ſuis neque dictis neque ſcriptis deprehenſo vitio, tamen in re tanta, tamque neceſſaria ſibi ſilentium imponi: atque iter ad excolendos, ac pro viribus adjuvandos homines impediri. Quæ ipſa res inclinatum jam ante animum ejus

im-

impulit, uti ſatius judicaret ex hiſce difficultatibus, quas in Hiſpania objici ſibi ſubinde videbat, ad ſcholas Pariſienſes in Galliam ultro ſeſe transferre: ubi tum ob ſuam novitatem, & ejus linguæ inſcitiam ſibi minus interim negotii putabat fore; tum propter illius Academiæ celebritatem, atque frequentiam non deſuturos deinde, quos ad ſuum inſtitutum, atque ad Apoſtolica veſtigia ſectanda perliceret.

Lutetiam proficiſcitur. *Cap.* XVIII.

ET quoniam ad iter adeo longinquum, & anceps non idem erat ſociis animus; atque etiam, ut maxime incolumes eo perveniſſent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in ſtudiis literarum degendi eſſent habituri; communicato cum iis conſilio, ſtatuit IGNATIUS antecedere ſolus ipſe Lutetiam: &, ſi quidem res facultatem habitura videretur, ut eos ibidem alere poſset, ipſos evocare per literas; ſin minus, tota de re facere certiores:

ut, quanquam diversis locis, eadem tamen conjunctione animorum, emenso interim Philosophiæ, ac Theologiæ curriculo, intermissam ad tempus consuetudinem, Deo volente, deinde repeterent. Rebus igitur ita compositis, quanquam e præcipua Salmanticensi nobilitate multis ægre ferentibus, ac majorem in modum renitentibus, vigesimo circiter die quam e custodia exierat, in viam se dedit IGNATIUS, onustum libris asellum præ se agens, ac Barcinonem devenit. Hic vero, ut inter veteres amicos ac familiares, omni ope certandum illi fuit, ut se a lacrymis, atque a complexu charorum avelleret, etiam atque etiam deprecantium, ne patriam cum externa regione mutaret, neu se tali tempore in manifestum vitæ periculum ultro dimitteret. Vigebat adhuc bellum inter Hispanos Gallosque, & circa regni utriusque præcipue limites infesta latrociniis loca, & recentes multorum cædes ad metum proponebantur. Sed ille nec terrore, nec precibus de suscepto consilio demoveri se passus, certe illud recusare non potuit, quominus, tum ad sumptus itineris,

neris, tum ad necessaria Parisiis comparanda, nummorum aliquid partim in numerato, partim in nominibus ab Elisabetha Rosella, & aliis quibusdam amicis acciperet. Quibus ille subsidiis, ac præcipue divinæ bonitatis ope munitus, hyeme summa, pedibus, ut solebat, nullo duce, vel comite, inde profectus est sub initium anni 1528. quumque Januarium totum in itinere posuisset; Februario mense Lutetiam sospes introiit. Ibi, quod ad studia pertinet, respiciens perexiguum præteriti temporis fructum, rationibus suis accurate subductis, ad Dei gloriam statuit in literas toto pectore incumbere. Quumque experiendo jam cognovisset, eam esse humanæ mentis imbecillitatem, ut in plura uno eodemque tempore vix, atque ægre sufficiat, damnata priore festinatione, in posterum, compendiis omissis, regia via procedere, & studiorum suorum novum initium ordiri decrevit. Igitur ad Montis acuti collegium itare quotidie, ibique inter procacium puerorum greges, matura jam ætate vir, grammaticæ rudimenta repetere non dedignatus est. Simul etiam de stato precatio-

nis tempore, & vexatione corpusculi, quo plus otii, ac virium studio superesset, multum imminuit: sic tamen, ut illa præcipue tria nunquam omiserit; primum, ut quotidie sacrificio Missæ religiose interesset; alterum, ut octavo quoque die post pœnitentiæ Sacramentum cœlesti pane sese reficeret; extremum, ut bis quotidie sua ejus diei dicta, facta, cogitata quam diligentissime recognosceret, conferensque hodiernum cum hesterno die, hebdomadam cum hebdomada, mensemque cum mense, suos in spiritu vel progressus, vel regressus perquam accurate exploraret, atque perpenderet. Procurationem quoque alienæ salutis, & institutam consuetudinem agendi cum proximis tantisper, dum literis, ac præsertim philosophiæ vacaret, aliqua ex parte remisit, nunquam tamen omnino deposuit,

Extremæ inopiæ incommoda superat Cap. XIX.

JAM vero, satis usu ipso edoctus, quantum detrimentum studiis afferat mendicitas, & cura tolerandæ

in

In singulos dies vitæ; & nihilominus optans CHRISTI Domini, & Apostolorum exemplo nihil prorsus in hoc seculo possidere, piorum benignitate, ac facultatibus totam rem ita moderari constituit, ut neque in diem, ut antea, precario victitaret, & nihil idcirco de voluntariæ paupertatis proposito, meritoque deperderet. Sed ea res primis utique mensibus minime cessit illi e sententia. Quum enim sese in Hispanorum al quot contubernium contulisset, qui plurimi Parsiis ipso belli tempore versabantur, & exactam e syngrapha Barcinonensi pecuniam cuidam ex eadem natione custodiendam dedisset; eam ille clam suos in usus non optima fide convertit: quumque postea reddendo non esset, reliquis jam nummis insumtis IGNATIUS, & a locupletibus amicis, quorum ope adjuvari posset, longo intervallo disjunctus, tanta subito rerum omnium inopia oppressus est; ut ei cibum ostiatim quæritare quotidie, & in hospitalem Sancti Jacobi domum, infimis precibus exorato ejus loci præfecto, demigrare necesse fuerit gravi sane incommodo. Quippe Lu-

tetia Parisiorum, urbs in primis Europæ totius & magnitudine, & celebritate visenda, trifariam est divisa. Partem unam, quam Sequana fluvius insulam efficit, Regia vetere, foro, & tribunalibus nobilem, vulgo Civitatem appellant. Altera, quæ novam Regiam continet, Oppidum dicitur. Tertia pars, jam inde a Carolo Magno dicata Musis, Universitas nominatur. In hac præter cæteram incolarum turbam scholastici maxime inhabitant; ac numerantur ibi collegia permulta libero aditu, cum suis unumquodque liberalium artium discipulis, & doctoribus, & præfecto collegii, quem Primarium vocant, Igitur ex ea vicinitate in Sancti Jacobi hospitium, quod procul inde est in suburbio, extrema necessitate compulsus IGNATIUS, in tanto locorum intervallo, quum aliis affligebatur incommodis, tum vero quod, quum ante lucem in Academia inciperent scholæ, nec nisi nocte desinerent; ipse illius hospitii legibus nec mane ante solis ortum egredi poterat, & vespere ante occasum regredi cogebatur; sic, ut inter eundum, & redeundum, quamvis industrio, ac vigilanti

lanti discipulo, multum & de magistri dictatis, & de tota scholarum exercitatione deperiret. Cui tanto detrimento quum in præsentia nullũ aliud remedium occurreret, consilium cepit more scholasticorum egentium ea conditione locandi operam suam alicui ex Academiæ primariis, doctoribusve; ut, quod sibi a rebus domesticis otii superesset, id totũ in scholastica disciplina, studiisque doctrinæ consumeret. Sed magis magisque probante Deo constantiam, & patientiam viri, conditionem ejusmodi, quamvis magna adhibita diligentia, nactus est nullam. Itaque dejectus hac spe, quum id ærumnosæ vitæ genus aliquandiu tolerasset; & quos in Hispania reliquerat socios, de statu rerum suarum per literas monuisset, hortatus uti ibidem ex condicto curriculum studiorum absolverent; rationem iniit multo commodiorem, ut indictis vacationum feriis, in Belgium, atque interdum etiam in Angliam, sive Britanniam, ad Hispanos negotiatores excurreret: quorum benignitate quum facile obtinuisset annuam pecuniæ summam Lutetiæ toto studiorum tempore certis pen-

sio-

sionibus exigendam, commodius multo cœpit in liberalium disciplinarum cognitione versari. Quumque octodecim fere menses latinæ linguæ tribuisset in Montis acuti collegio; in collegium, cui a Sancta Barbara nomen est, ad philosophiæ studia transiit alacritate mirabili: ac primum occursantes denuo rerum cœlestium importunas imagines, quanquam eximia cum animi delectatione conjunctas, eadem spiritus constantia, qua superiores illas, iterum ab se rejecit, ac repulit; deinde magistris attente audiendis, multa, ac diligenti eorum quæ audierat, commentatione, quotidianis denique gymnasii exercitationibus triennio, & mensibus sex (quod spatium temporis curriculo philosophiæ in Academia illa tribuitur) ita profecit, ut honorifico magistri judicio ac testimonio (is erat Joannes Penna Philosophus) post consueta certamina, ritu solenni, laurea, cæterisque doctrinæ insignibus decoratus sit. Post hæc in cœnobii Dominicani gymnasio sacram Theologiam aggressus est, ingenti sane labore, & industria; quum præter cæteras lucubrationes, hyeme sævien-

viente, quotidie mane ante lucem ad ſcholas, quæ illa circiter hora ibi habebantur, accederet. Atque ex eo ſtudio tantum, Deo adjuvante, percepit, quod ſatis eſſet ad fidei, doctrinæque ſuæ rationem, ſine ſuſpicione ulla novitatis, ex Patrum decretis, atque auctoritate reddendam.

Varie propter CHRISTUM *exercetur. Cap.* XX.

NEque vero, quamvis interim a plebis catecheſi, atque a publicis actionibus abſtineret; idcirco tamen, quoad per ſcholas licitum eſt, ab adjungendis ad CHRISTUM hominibus, animandiſque ad ſtudium veræ laudis, & gloriæ deſtitit. Quapropter multi nec infimæ ſortis viri, privatis ipſius colloquiis, ac monitis incitati, partim, caſtigato vetere luxu, Chriſtianæ diſciplinæ ſeveritatem induerunt; partim etiam ſolenni voto varia Religioſorum inſtituta profeſſi ſunt; partim denique ingenti Academiæ totius admiratione, in Chriſti gratiam pecunia egentibus diſtributa, pauperem vitam agere, atque adeo ad conculcandum peni-

penitus omnem seculi fastum, & expianda superbiæ crimina, palam per vicos, & compita manum ad stipem ipsi porrigere, victumque palam emendicare cœperunt. Quos tamen amici, rem indigne ferentes, quum neque precibus, neque minis a proposito revocare valuissent; facta manu denique, ab hospitali domo Sancti Jacobi, quo sese contulerant, vi, armisque in pristinum Academiæ diversorium ad sua prosequenda studia retraxerunt. IGNATIUS vero tantam ejusmodi rerum invidiam subiit, ut preter cæteras injurias, & maledicta, falsis etiam criminationibus ad sacrum Inquisitorem semel iterumque delatus sit. Is erat ea tempestate Matthæus Ori, ex Dominicana familia Theologiæ Magister, tum eruditione, tum probitate conspicuus; qui accusatorum fraude comperta, IGNATIUM non absolvit modo, sed etiã miris ornavit laudibus: ipsumque Exercitiorum librum, qui præcipue in suspicionem, crimenque vocabatur, tantum abfuit ut damnaret; ut sibi etiam ejusdem exemplũ IGNATII permissu desumserit. Præterea absolutionis, ac sententiæ for-

mu-

mulam, publici ſcribæ chirographo, & ſigno munitam, quam contra iniquorum calumnias, quandocunque opus eſſet, proferret, tametſi minus gratum id potentibus quibuſdam viris fore videbat, IGNATIO petenti conceſſit. Neque vero pro CHRISTI nomine ſolum hac falſæ accuſationis procella defunctus IGNATIUS eſt: ſed eorum ipſorum opera, qui illum deinde vel maxime dilexerunt; virgarum quoq; publice periculum adiit. Mos eſt Pariſiis in ſcholaſticos improbos, ac ſeditioſos, ad ſanciendam Academiæ diſciplinam, hunc fere in modum animadvertere. Diſſimulato conſilio, ad condictam diem in aulam collegii Primarius, Magiſtrique nodoſa inſtructi virga conveniunt; comprehenſumque repente noxium, & in medio conſeſſu nudatum, certo plagarum numero ſinguli afficiunt. Id ſupplicii genus Lutetiæ tum ad ſenſum corporis peracerbum eſt, tum vero ad ignominiam ac dedecus longe turpiſſimum: deque ipſius loci nomine aula vulgo appellatur. Hunc igitur cruciatum, ac notam maleficis cõſtitutam, IGNATIO inſonti, quod condiſcipulos feſtis præcipue diebus

a ſchola

a ſchola ad Oratorium, & ſacra myſteria confeſſionis, altariſque traduceret; vehementer iratus Magiſter ipſe Joannes Penna paraverat, Jacobo Govea Luſitano, collegii Primario, in ſuam ſententiam facile adducto; quippe qui jam ante privatim erat infenſus IGNATIO, quod familiarem quendam ſuum Amatorem nomine, ſeverioris vitæ præceptionibus imbuiſſet, atque (ut pietatem fere interpretantur homines) infatuaſſet abductum a curis inanibus, & jucundo convictu amicorum, atque a priſtina conſuetudine. Ut igitur dicta ſupplicio dies illuxit; adventans jam ad ſcholas, ab amico fideli mature monetur IGNATIUS, ne intra collegii ſepta utique illo die inferat pedem; concitatos in eum eſſe omnium animos; pœnas aulæ daturum extemplo, ni caveat. Ad cujus rei nuncium ancipiti deliberatione diſtractus IGNATIUS, quod & pro CHRISTI nomine verbera, & contumelias perpeti mirifice optabat; & ſupplicii apud homines adeo turpis infamia, metuebat ne complures e juventute, ipſius opera jam ad meliora converſos, necdum in bono ſtabiles, a ſua conſuetudine, atque

auctori-

auctoritate avocaret, iterque sibi ad alios etiam deinceps CHRISTO lucrifaciendos abrumperet; totam rem ad ipsius Goveæ arbitrium, judiciumque rejicere statuit: quod ille, re cognita, decrevisset, id ex divina maxime gloria, & voluntate futurum: neque de ejusmodi sententia ullis amici denunciationibus, precibusve demoveri se passus, quanquam horrenti poenæ imminentis acerbitatem, & renitenti, carni vim fortiter intulit: ingressusque collegium, & recta Goveam petens nondum e cubiculo egressum, placido, ac sereno vultu, & altam animi pacem, ac securitatem indicante: *Si meæ mihi* (inquit) *existimationis, & incolumitatis, quam divinæ gloriæ, salutisque animorum cura prior esset, ac potior; nequaquam hodierno die pedem intra fines hujusce collegii posuissem. Neque enim antequã huc venirem, ignarus eram, Govea, quantum e vestra omnium indignatione dedecoris, quam acerba tormenta me maneant. Sed quoniam nihil omnino mihi vel ad meritum optabilius, vel ad veram dignitatem præclarius duco, quam CHRISTI Domini causa tam gravia, tamque multa pro me*

per

perfuncti, viciſſim probra, plagas, mortem denique perpeti; idcirco nimirum ad ſcholas acceſſi, & ultro memet in tantum & corporis, & famæ diſcrimen objeci. Verum enimvero mihi non modo quid votis meis, ac deſiderio, ſed etiam quid proximorum rationibus, & ſempiternæ ſaluti conducat, charitatis lege conſiderandum eſt. Multos habeo adoleſcentes Dei beneficio nuper e cœno flagitiorum emerſos, ac vixdum avulſos ab improborum peſtilenti conſortio. Hos ego vereor ne, ſi me in tam honeſto conventu publice vapulaſſe conſtiterit, a meo ſermone, congreſſuque protinus avocet infamiæ metus: ac proinde, ut ſunt flexibiles hominum voluntates, ad eadem illa ſaxa, quibus paullo ante adhæſerant, ingenti dæmonum gaudio, & fervor ætatis, & pravæ conſuetudinis æſtus abripiat. Simul etiam (verum, ut fatear) tui me, Govea, Doctoriſque mei Pennæ miſeret, qui Chriſtianam pietatem, ac fidem ſacramento profeſſi cæteriſque ad exemplum juſtitiæ, virtutiſque præpoſiti, CHRISTI famulum, CHRISTI cauſam agentem adeo acerbe inſectamini. Et qui, qua pœna lex affici jubet eos, qui ſcholaſticos depravare, magiſtris illudere, ſeditiones conflare,

flare,

ſtare voluerint; eadem dignum judicatis eum, qui juventutem a vitiis, doctores a jurgiis, Academiam a tumultibus vindicare conatur. Quæ quoniam mecum ipſe reputans, non levis momenti ducebam eſſe; quanquam cupidus inimicorum odii vel meo ſanguine explendi; tamen pro noſtra neceſſitudine deeſſe nolui, quominus eadem tibi quoque, integra etiamnum re, conſideranda proponerem. Mihi, ut dixi, pro CHRISTI nomine vexari, ac torqueri optatiſſimum eſt: jamque ſi videtur, ſponte ad patibulum pergo. Tu, Lutetiæ Pariſiorum, a Sanctæ Barbaræ collegio, in ejuſmodi cauſa tale documentum vel pietatis, vel æquitatis dari an expediat, pro tua ſapientia, ac religione conſtitue. Vixdum IGNATIUS dixerat, quum Govea, vir, &, ni concitaretur aliunde, ſuopte mitis ingenio, & tum inſtinctu divino valde compunctus, illico cœpta damnavit, ac majorem in modum deteſtatus eſt: apprehensûque amiciſſime IGNATIUM deduxit in aulam, quo jam collegæ cum reliqua turba parati convenerant. Ibi ſilentio indicto, repente contra omnium exſpectationem de IGNATII laudibus orationem inſtituit, viri fortitu-

fortitudinem, innocentiam, charitatem extollens, seipsum, & cæteros, qui innoxio periculum struxerant, vehementer accusans. Quam in sententiam quum multa dolenter, graviterque dixisset; ad extremum obortis lacrymis, ad IGNATII genua procidit; precatusque delicti veniam, & apud cæteros illum in admirationem, gratiamque restituit, & ipse in omni deinde vita IGNATIUM, & socios præcipuo amore, studioque complexus est.

De sociis ad Ignatium adjunctis. Cap. XXI.

HAsce igitur, aliasque ejusmodi insectationes, atque pericula IGNATIUS Christi causa cōtraxit. Attamen idem plurimorum quoque sibi gratiam, ac benevolentiam optimis artibus peperit. Fuit enim in illo præter divinitus infusa charismata mirum etiam, atque efficax ingenium, & studium ad animos hominum demerendos. In Principum amicitias opportune insinuare sese, easdemque obsequio, & submissione tueri; pares facilitate, ac suavitate morum allicere; inferioribus & egentibus, auctori-

tate,

tate, opera, necnon e ſuis anguſtiis etiam pecunia præſto eſſe; morbo aliquo laborantes, vel cum valetudinis, & contagionis periculo adire, ſolarique amantiſſime; eorum quibuscum viveret, ageretve, vel difficultatem naturæ, & arrogantiam perpeti, vel ineptias, ac ſtultitiam, quoad ita res ferret, exſorbere diſſimulatione mirabili; ad aliorum arbitrium ac voluntatem, quibuſcunque rebus honeſte poſſet, ſemper accommodare ſe ac flectere; omnibus denique in CHRISTI gratiam omnia fieri. Ubi penitus in hominum ſenſus, ac voluntates irrepſerat, tum demum officiis, ac benevolentia comprehenſos occupatoſque, pro ſuo quemque captu, ſenſim, & caute progrediens, Chriſtianæ Religionis, & officii præceptionibus excolebat. Atque his ferme artibus, & ſimul ſanctimoniæ, ac frugalitatis exemplo multos, ut diximus, a turpi ac flagitioſa vita non modo ad ſobrietatem & continentiam, ſed etiam ad contemtum rerum mortalium, atque ad ſalutaria conſilia Chriſti convertit. Complures præterea hæreticos, graſſante jam tum peſte Lutheriana, tempeſtivis

dif-

diſputationibus, monitiſque convictos, ad ſacra Quæſitorum tribunalia volentes adduxit; & cum Sancta Romana Eccleſia in gratiam ſecreta abjuratione reſtituit. Jam vero, quod ei vel in primis propoſitum initio fuerat, ut aliquos ingenio doctrinaque præſtantes ad ſuum inſtitutum, ac vitæ rationem aggregaret; in idipſum per Theologiæ maxime tempus incubuit: adjunxitque ſibi, Deo bene juvante, juvenes novem ex Academia univerſa lectiſſimos. Quorum primus fuit Petrus Faber Allobrox, pago Villareto Gebennenſis diœceſis humili natus loco, ſed egregie pius, quippe qui duodecimo ætatis anno per ſummum ſanctimoniæ ſtudium virginitatem Deo voverat: idemque ad literas a vita paſtorali traductus, tantum ingenio, induſtriaque profecerat, ut eum in locis Ariſtotelis difficilioribus Magiſter ipſe Penna conſuleret. Hunc igitur IGNATIUS & ſtudiorum & contubernii communione ſibi conjunctum, licet ſocium glorioſi operis ipſo initio deſtinaſſet; non tamen continuo illi rem aperuit, neque ad tantam perfectionem impellere confeſtim aggreſſus eſt: ſed conſcien-

tiam

excutere, & in ſeipſum quotidie diligenter inquirere primum edocuit; deinde ad totius anteactæ vitæ noxas per ſacram confeſſionem expiandas adduxit; poſtremo, quum jam philoſophiæ curriculum exegiſſet, ſpiritualibus exercitationibus perpolivit, adeo propenſum ad pœnitentiam, tantoque animi ardore ſuccenſum, ut hyeme ſumma concretum glacie flumen Sequanam plauſtris impune prementibus, in ſeparata Jacobæi vici domuncula propoſitas meditationes, & quidem inſidens nivi, ſub dio peregerit: ſexque ipſos dies omni prorſus cibo, potuque abſtinuerit, inediam longius utique protracturus, niſi eum, re animadverſa, conſultoque ſuppliciter Deo, vetuiſſet IGNATIUS: & ſane reſpõdit operi fructus. Quum enim antea in eligendo certo vitæ genere Faber mira animi ſolicitudine, variiſque ſcrupulorum moleſtiis adeo torqueretur, ut præ nimio angore ſeſe in avias abdere ſolitudines, ibique radicibus herbarum victitare pene decerneret; ex hac ſpirituali exercitatione vocari ſe una cum IGNATIO ad animorum ſubſidium non dubie ſentiens, tantam eſt pacem, ac tranquillitatem

conſcientiæ conſecutus, ut ex vehementiſſima tanquam agitatione, ac ſalo, placidum tutumque portum ſe denique nactum eſſe profiteretur. Ex eodem contubernio Franciſcus quoque Xaverius nobilis Cantaber, idemque non vulgari eruditione, quippe qui laurea magiſtrali donatus, Lutetiæ poſtmodum publicus Ariſtotelis interpres exſtiterit; quanquam principio ita non ſtudioſus IGNATII, ut ejus pietatem (ut fit) etiam procaciter irrideret; tamen viri tum patientia, tum obſequiis adeo delinitus eſt, ut ad illius ductum arbitriumque ſeſe omnino contulerit. Hunc & divitiarum affluentia, & vivido ingenio, & viribus corporis præferocem, admirabili prudentia, ac lenitate manſuefecit IGNATIUS, in eamque rerum humanarum deſpicientiam, & charitatis ardorem paullatim adduxit, ut inter ipſa Exercitia ſpiritualia, tum ad carnis macerationem quatuor dies jejunus omnino tranſegerit; tum vero, quod inter juvenum greges deſultor eximius, corporis agilitate ſibi nimium placuiſſet; ad ejus piaculum vanitatis membris valido fune perſtrictis non ſine acri ſenſu doloris,

dies

dies aliquot in commentandi, orandique labore, atque attentione perstiterit. Hic est Xaverius ille, qui non multo deinde post, Joannis Lusitaniæ Regis rogatu, ex auctoritate Pontificis Romani missus in Orientem, plenus Apostolico spiritu, tota India maritima summis laboribus, ac periculis peragrata, in ultimas Japoniorum terras Evangelii lumen primus intulit: atque ingenti infidelium numero ad Christum adjuncto, multis clarus miraculis in ipso aditu Sinarum excessit e vita. Porro Xaverium & Fabrum imitati sunt Jacobus Laines Saguntinus, qui deinde Societati nostrę proximus ab IGNATIO præfuit, vir de Christiana Republica in primis optime meritus; & Alfonsus Salmeron Toletanus, Græcis & Latinis literis admodum eruditus: uterque confecto Compluti Philosophiæ curriculo, Parisiosque partim Theologiæ causa, partim etiam IGNATII noscendi gratia profecti: cujus de laudibus jam tum in Hispania constanti hominum sermone multa cognoverant. Accessit ad hos etiam Nicolaus Bobadilla Palentinus, doctus juvenis, & phi-

losophiam publice professus in oppido Hispaniæ Pintia, itemque præstanti indole Simon Rodericus Lusitanus, & post aliquanto Claudius Jajus Gebennensis, & Joannes Codurius Ebredunensis, Paschasiusque Broetus Ambianensis, Fabri præcipue (cujus jam erat nomen Parisiis celebre) monitis, & exemplo permoti. Hi omnes, impulsu plane divino, quum alter alterius consilium ignorarent, post exactissimam totius vitæ confessionem spiritualibus exercitiis ab IGNATIO perquam diligenter exculti, vehementi quadam spiritus motione sese, non quidem in umbram, ac solitudinem, sed in solem, ac pulverem evocari ad prælia Domini prælianda senserunt: nec fuit e novem ullus fere, quin ad propitiandum cœleste Numen, ejusque voluntatem suppliciter exquirendam, præter cæteram abstinentiam, & incommoda voluntaria, tridui ut minimum totius inediam sponte pertulerit, nimis audaci fortasse consilio; nisi eos & multorum exempla, & fervor simul ætatis, ac pietatis excusset. Hosce igitur socios Dei beneficio nactus IGNATIUS (quorũ tres erãt

su-

ſuperſtites, hæc ſcribente me, Salmeron, Rodericus, & Bodadilla) quod jandiu moliebatur, & agitabat animo, re ipſa aggredi primo quoque tẽpore ſtatuit; ut Hieroſolymas Pontificis maximi permiſſu repeteret, genteſque finitimas Chriſtiana quondam religione præſtantes, deinde Mahometis nefaria ſuperſtitione deceptas, vel a miſerabili errore ad veritatem Evangelii revocaret, vel certe (quod erat proximum) ſanguinem ac vitam in cauſa tam pia, tamque glorioſa profunderet. Neque ſane difficile fuit cæteros, jam ſponte currentes, & Dei amore incenſos in eandem ſententiam, & propoſitum adducere: & quia plerique Theologiæ ſtudia nondum abſolverant; ne interim conceptus ardor animi refrigeſceret, & ſimul ut ipſorum eo gratius divinæ majeſtati obſequium eſſet, quo majorem ſibimet ipſi neceſſitatem ſervitutis, ac religionis impoſuiſſent; implorato Beatiſſimæ Virginis patrocinio, ac S. Dionyſij Areopagitæ, cujus in tutela Pariſii ſunt, in æde ſuburbana, quæ Mons Martyrum dicitur, ſub Confeſſionis & Euchariſtiæ myſteria voto ſeſe obſtrin-

xere singuli, emensis Theologiæ spatiis, continuo mortalibus rebus nuncium remittendi, atque in paupertate perpetua serviendi gloriæ divinæ, salutique animorum: ac nominatim, ad constitutam diem Hierosolymam eo consilio navigandi, ut in conversionem infidelium toto pectore incumberent, palmamque martyrii studiose captarent. Id consilium siqua re impediretur, anni circumacto spatio denique Romam adirent; suamque operam summo Pontifici CHRISTI Vicario ad spirituale proximorum auxilium sine ulla vel præmii pactione, vel temporum aut locorum exceptione deferrent. Id votum in eo templo vovere ingenti consensu, & alacritate anno post CHRISTUM natum M.D.XXXIV. decimo octavo Calen. Septembris, quo die Assumtionis Mariæ Virginis anniversaria gratulatio celebratur. Idemque votum eodem loco, dieque pariter anno proximo, ac tertio renovarunt: atq; ea res tum ad conspirationem ac vinculum animorum, tum ad confirmandas in suscepto consilio mentes omnium mirifice valuit. Incendebant præterea studium alter alterius omni genere officii,

ficii & charitatis, duce ac moderatore simul IGNATIO, quem omnes ut parentem eundem, & unice diligebant, & valde reverebantur. Ac primum spirituales modo apud hunc, modo apud illum agitare cœtus; ibiq; suavissima de rebus divinis habere colloquia, & sese mutuo ad Christianam laudem, & decus hortari; deinde in studiorum difficultatibus, locisque obscurioribus adjuvare inter se; & lucubrationes quisque suas, lumenque doctrinæ & ingenii, quum res exigeret, in commune conferre; præterea invicem sibi omnibus in rebus adesse certatim; deniq; a frequenti Sacramentorum usu, & assiduitate precandi, meditandiq; nullo pacto recedere. Quibus rebus & varias dæmonum insidias tentationesque conantium eos ab incepto revocare, vicerunt; & brevi tanta coaluere concordia, ut, quanquam e diversis, nec non infensis inter se orti nationibus, gratia tamen superante naturam, intra eosdem alti parietes, atque adeo ex uno propemodum omnes utero in lucem editi viderentur.

Libri Primis Finis.

DE S. IGNATII LOJOLÆ *VITA, ET MORIBUS* LIBER SECUNDUS.

Æger Hispaniam repetit. *Cap. I.*

INTEREA IGNATIUS gravi morbo, partim e maximus laboribus, vigiliisque, partim etiam e Parisiensis cœli gravitate contracto, vexatusq; subinde stomachi jampridem affecti doloribus acerbissimis, post multa remedia incassum adhibita, jubetur a medicis ad patrium solum, & incunabula se referre; quod unum

unum ad inveteratas corporis ægritudines certiſſimū perfugium vulgo arbitrantur. Nec recuſavit ille, non tam valetudinis ratione, vel deſiderio ſuorum adductus, quam duabus aliis maxime cauſis; primum, ut quibus olim in regionibus malo publico juvenilis licentiæ, ac vanitatis ipſemet ſpecimen exſtitiſſet, ibidem ad ſpiritualem ædificationem viciſſim aliqua Chriſtianæ humilitatis, atque modeſtiæ documenta præberet: popularesque ſuos & verbo, & exemplo ad ſtudium pœnitentiæ ſalutaris accenderet. Deinde ut, quoniam ſociis aliquæ erant in Hiſpania rei familiaris tricæ; eas eodem itinere, atque opera ipſe expediret: neque per eam cauſam illi vel avocarentur a ſtudiis, vel recenti etiam tum vocatione, & expeditionis tam arduæ tamque laborioſæ conſilio, patriæ dulcedinis, ac domeſticæ tentationis, qua nulla fere periculoſior eſt, aleam ſubire cogerentur. Simul etiam, e relictis olim in Hiſpania ſociis, cogitabat, ſi quem in propoſito conſtantem inveniret, ſecum in eandem expeditionem educere. Cæterum ne quid e ſuo diſceſſu res Pariſienſis caperet detrimenti,

primum commilitones ad perſeverantiam, ac fidem paucis adhortatus, Petrum Fabrum & annis, & vocatione antiquiſſimum, illis præpoſuit; cui interim obtemperarent, quem parentis ducerent loco. Deinde tempus certum edixit, iiſdem approbantibus, quo tempore cuncti, rebus omnibus, præter viaticum & neceſſaria ſcripta, ex voto abdicatis, navigaturi Hieroſolymas Italiam peterent; ſeque jam antegreſſum Venetias convenirent. Dicta profectioni dies eſt 8. Calẽdas Februarii, anno M.D.XXXVII ineunte, qua die Apoſtoli Paulli converſio beata recolitur. His ita conſtitutis, anno M.D.XXXV. per autumni tempus ipſe non ſine lacrymis, mutuique amoris magna ſignificatione ſingulos in digreſſu complexus, quum vellet de more pedibus, quanquam ægro corpore, proficiſci, coëmto a ſociis equo uti coactus eſt: brevique, partim ex ipſa vectatione, locorumque mutatione, partim etiam e ſtudiorum intermiſſione morbo levatus, Pyrenęo ſuperato, Guipuzcoam provinciam attigit. Lojolæ rerum potiebatur eo tempore, Garzia defuncto, Bertramus ſtirpis maximus.

Is

Is de patrui adventu festine præmonitus ab iis, qui hominem ad Aquas Augustas, quam hodie Bajonam appellant, in transitu agnoverant, extemplo, quod regni limes latrociniis infestus esset; armatos homines ad eum excipiendum, tuendumque dimiserat: atq; hos primum IGNATIUS in Guipuzcoæ finibus, deinde etiam, quæ jam tum erat fama de sanctitate viri, clericos omnes agmine composito ad oppidum Aspeithiam honoris causa obvios habuit. Quumque ab iis, & ab ingenti preterea gratulantium turba deduceretur ad ædes paternas; ille, ut ostenderet quantopere ab ejusmodi fastu pompaque abhorreret, ut primum potuit, ex eo comitatu sese proripiens, ad publicam hospitalem domum divertit, victumq; continuo emendicare ostiatim cœpit, fratris filio cognatisque frementibus, eamque rem (ut fere depravata sunt Christianorum quoque judicia, & pauci ex animo crucem amplexantur) summi dedecoris, atque ignominiæ loco sibi ducentibus. Deinde, quanquam invitis iisdem, instituit plebem Christianæ doctrinæ rudimentis imbuere, privatisque colloquiis eos, qui ad se

ventitabant, e peccatorum veterno excitare: festis vero diebus etiam conciones habere, tanta hominum frequentia, ut, quum eos templa non caperent, in agrum prodire necessario cogeretur: vulgoque arbores audiendi causa conscenderent. Et sane operæ fructus egregius Dei beneficio constitit. Complures ad virtutem, ac Dei cultum a vitæ pravitate conversi, multæ sublatæ discordiæ, & odia inveterata restincta, contra aleatores lata publice lex, pœnæque propositæ: institutum præterea, ut preces pro salute quotidie funderentur eorum omnium, quibus lethalis noxæ piaculo obstrictis, in singula momenta exitialis exitus immineret: itemque ut ex Ecclesiæ Romanæ consuetudine salutationis Angelicæ signum daretur mane, meridie, & vespere. Jam vero gravia quædam vitia, quæ uon in populum modo, sed etiam in sacerdotes irrepserant; magna ex parte correcta. Denique morbo incurabili affectis, & extrema pressis inopia, ne vel oppido errarent, vel strati passim in compitis cœlum miserabili questu complerent; publico sumtu consultum. Atque hasce leges, moresque

custo-

custodiendi, ne (quod fere fit) bene cœpta propediem obsolescerent; curam,& munus Lojoleja familia, placata postmodum IGNATIO, sibi desumsit. Qui quum in eo xenodochio aliquandiu ita versatus esset, ut satis appareret ipsum exemplo CHRISTI Domini laboribus,& paupertate multo magis quam otio, & rerum affluentia delectari; ad extremum quotidianis propinquorum precibus exoratus, ne cognationi aut nihil omnino dedisse, aut etiam inimicitias palam denunciasse videretur, in paternam domum ex hospitali se transtulit: ibique aliquot moratus dies, restituta domestica disciplina, cunctis ad officium ac pietatem animatis; valentior multo, quam Lutetia discesserat, ad sociorum expedienda negotia proficisci constituit. Atque hic novum ecce tibi certamen IGNATIUM inter & cognatos exoritur; quum ille pauperis habitu prorsus,& pedes iter facere destinasset animo: illi contra, quoniam quidem eum apud se diutius retinere non possent; certe nonnisi bene comitatum, & pecunia instructum abire permitterent. Verum certaminis denique is fuit exitus, ut
IGNA-

IGNATIUS, ne frustra diutius tenderet, ad viæ modicum in speciem deduci se passus, brevi domum & famulos & cætera cuncta remiserit, pedibusq; porro perrexerit, Gallicano equo ministris valetudinarii jam ante relicto: quem illi deinde in IGNATII memoriam veluti sacrum, & immunem ab opere, vagari in pascuis ad extremum usque senium permisere. IGNATIUS igitur Navarra primum, deinde Castella peragrata, mandatisque recentium sociorum exhaustis, de veterum statu, ac voluntate cognoscere nequaquam omisit: verum illi partim exspectationis, ac moræ tædio victi, partim etiam aspero virtutis itinere fatigati, in alia fere omnia dudum abierant. Joannes tantum Gallus, ne de animi salute periclitaretur, monasticæ se addixerat vitæ. Callistus ab animorum cura ad pecuniæ lucrum studio repente converso, in Indiam navigaverat, unde aliquanto post bene nummatus ingenti omnium admiratione, qui eum antea norant, Salmanticam rediit. Cazeres quum Segoviam patriam petiisset, mollioris vitæ commodis, & domesticorum consuetudine delinitus, otio ac

vo-

voluptati sese dediderat. Artiaga vero curriculum honoris, & ambitionis ingressus, & e Commendatario factus Episcopus, quum aliquandiu in eo dignitatis gradu vixisset; ad extremum ægrotus, epota per imprudentiam veneni laguncula (quum duæ starent, altera salubris aquæ, altera sublimati, quod appellatur, medicamenti) miserabili genere lethi defunctus est.

Venetias ingenti labore contendit. Cap. II.

IGNATIUS ergo quum in Italiam properaret, & hosce, quos dixi, socios tam longe lateque dispersos in unum redigendi, atque ad pristina revocandi consilia spes nulla se ostenderet; occulta Dei judicia secum expendens, fusis pro ipsorum salute ad Superos precibus, Valentiam venit: ubi videlicet navem stare paratam audierat. Ibi dissuadentibus multis, ne se tali tempore mari committeret; quod præter cæteras difficultates, etiam nobilis archipirata, Ænobarbus loca opportuna, & litorum flexus valida obsideret classe; nullis terroribus de sententia decessit IGNATIUS. Et navis prædones quidem effugit; veruntamen fœdissima

ſima tempeſtate coorta, clavo diffracto, fuſiſque armamentis, quum jam de ſalute vectores, nautæque omnino deſperaſſent; lacera, & quaſſata fluctibus Genuenſem portum ægerrime tenuit. Atque hæc tanta maris incommoda non ſane levius terreſtris itineris diſcrimen excepit. Quum enim ſolus, ignaruſque regionum IGNATIUS per Apennini tramites Æmiliam peteret, viam ingreſſus initio ſpatioſam, ſed in arctum deinde magis magiſque coëuntem; ſtudio procedendi ſenſim in eas penetravit anguſtias, unde ſeſe expedire humana ope vix poſſet. Primo igitur ſolicite veſtigium facere; deinde quum neque progredi, neque jam regredi tutum eſſet, in exilitate ſalebroſa, & horrenda crepidine, torrente rapido minaciter ſubterfluente; hæſit aliquantiſper ſtupenti ſimilis, ubi repente ſeſe tot periculis cinctum animadvertit. Sed ad extremum fidenter implorato divino auxilio, quod unum reliquum eſſe videbatur; humi procubuit, & genibus, manibuſque reptando quadrupedis inſtar, ac prominentia modo ſaxa, modo e ſaxis enata virgulta prenſando, tandem evaſit labore,

quos

quos ad eam diem pertulisset, omnium maximo. Inde per immensæ altitudinis invias rupes, ac solitudines diu errabundus, quum ad radices montium denique devenisset; omnia rursum offendit partim nivium tabe, partim etiam hibernis imbribus impedita. Cumque nihilominus urgeret progrediendi necessitas; via teterrima (& est mollis & cretosus ager, ac semitæ per horum temporum incuriam exiguo munimento, nec ullis ut olim, stratæ lapidibus) cum profundo, ac tenaci limo diu multumque luctatus, ad Bononiæ portas tandem aliquando pervenit. Atque hic, ne quid deesset ad probandam æquitatem, ac patientiam viri, ad cæteras miserias illud etiam ludibrium accessit; ut in ipso urbis introitu e ponticulo in fossam, limo cænoso margine lubricante, decideret: emersusque luto deformatus, ac madidus, ab iis, qui tum aderant, non sine joco, & facetiis (ut sunt procacia in alienis malis hominum ingenia) rideretur. Sed ille nimirum identidem exerceri se a Patre cœlesti prudenter intelligens, & in gratiarum actione persistens, sole siccatis utcunque vesti-

vestibus, lassitudine, ac fame confectus quum urbis magnam partem frustra emendicando perambulasset, in collegium Hispanicę nationis demum exceptus, ibique dies aliquot clementer est habitus. Inde quum itinere jam facili & certo Venetias pervenisset, exacta pecunia, quam illi per trapezitas eadem Elisabetha Rosella benigne curaverat; intęrea dum socios e Gallia præstolatur, in varia pietatis opera ex instituto cœpit incumbere. Nec sane frustra; siquidem complures omnium ordinum homines partim Christianæ doctrinæ præceptionibus imbuit, partim ab impura, & flagitiosa vita ad castum Dei timorem, studiumque virtutis eodem Deo adjuvante convertit. Quibusdam etiam primariis viris tum patriciis indidem, tum externis, prava animi affectione ac vitio laborantibus, non sine copioso fructu, spiritualium Exercitiorum expertæ virtutis medicinam adhibuit. In iis Didacum Guiam, & Stephanum germanos fratres e præcipua nobilitate Cantabriæ, sibi quondam Compluti familiariter notos, ac tum Hierosolymis redeuntes, earundem commentatio-

num

num beneficio tantam ad rerum divinarum intelligentiam, & humanarum contemtum adduxit; ut omnibus divitiis, & honoribus abdicatis, CHRISTI consilia omnino sequi decreverint. Atque hos imitatus est postmodũ Baccalaureus Hozius item Hispanus, Theologiæ peritus: qui quum ad easdem cõmentationes peragendas valde propensus esset, veruntamen ex quibusdam iniquorum sermonibus haberet suspectam IGNATII doctrinam, ac dogmata; demum se IGNATIO exercendum, atque colendum ita commisit; ut multos in cubiculum, quo secessit, secum afferret libros, quibus IGNATII dicta scriptaque ad sanctorum Patrum, & Conciliorum trutinam expenderet. Sed ubi appositas ab IGNATIO epulas gustavit; tantum absuit, ut in iis veneni deprehenderit quidquam; ut etiam ardenti quodam rerum cœlestium amore inflammatus, mortalibus commodis nuncium sponte remiserit: atque ultro ad IGNATII voluntatem, & vitæ rationes adhæserit. Ex Veneta vero nobilitate in primis eo secessu, ac meditatione profecit Petrus Contarenus Zachariæ filius, is

qui

qui multo post, magna cum integritate, ac sanctimoniæ laude Paphensem Episcopatum administravit. Sed & aliorum ex IGNATII consuetudine insignis vitæ morumq; mutatio est consecuta. Quæ, quoniam nec ab obscuris hominibus,& in oculis celeberrimæ civitatis fiebant; brevi ut aliis locis antea, sic tum Venetiis IGNATII pietas in crimen, invidiamque vocari cœpta, non ferente diabolo tantam sibi prædam e faucibus eripi: statimque vulgatum ab ejusdem emissariis est, IGNATIUM pravitatis hæreticæ semel iterumque convictum in Hispania,elapsum e custodia,in Galliam profugisse:ac proinde ejus effigiem ab Hispanis Inquisitoribus ignominiæ causa publice concrematam. Eundem Parisiis novas res molientem, inficientemque perniciosæ doctrinæ labe scholasticos, ubi delatum suum nomen ad sacra tribunalia odoratus fuisset;fuga prævertisse lictorum manus, & consilia Magistratuum. Quas criminationes IGNATIUS quum nō modo in vulgus iniquorum opera sparsas, verum etiam ad Legatum Apostolicum Hieronymum Verallum, qui deinde

S.R.

S. R. E. Cardinalis fuit, delatas inaudiſſet; non tam de ſua, quam de ſociorum exiſtimatione ſolicitus, ultro ad Legatum adiit, & acriter inſtitit, ut eorum criminum quæſtio exerceretur. Quod ita factum, & veritate comperta, honorifice a Legato eſt abſolutus, incumbente in ejus cauſæ cognitionem Gaſpare Docto, Legati aſsecla: qui ex eo tempore IGNATIUM unice dilexit, ac ſacratiſſimæ domui Lauretanæ deinde præpoſitus, in Societatem univerſam plurima egregiæ voluntatis officia contulit.

Venetias ad Ignatium ſocii veniunt. *Cap.* III.

DUm hæc in Italia gerit IGNATIUS, interim bello inter Chriſtianos ingraveſcente Reges, cum exercitu formidabili Cæſar per Inſubrũ, & Allobrogum fines in Galliam irruperat. Ea fuit ſociis IGNATII cauſa & profectionis maturandæ, & itineris per Thuringiam, ſeu Lotharingiam, atque Germaniam, ſane incommodo anni tempore faciendi. Igitur pecunia, rebuſque omnibus præter viati-

cum,

cum, & scripta, in CHRISTI Domini gratiam distributis, mense Novembri, anno circiter post discessum IGNATII, suo quisque baculo innixi pedites viam capessunt: & quidem tanta cum alacritate, ac fervore spiritus, ut ne a Jacobo quidem Laine viribus nondùm e recenti morbo recuperatis, extorqueri potuerit quo minus & pedibus ambularet, ut reliqui, & inter ambulandum insuper invalida membra discruciaret hispido in primis & horrenti cilicio. Vestitus erat omnium, ut peregrinorum & pauperum, nequaquam elaboratus & ad modestiam submissionemque compositus. Pendebat e scapulis mantica ex corio, in qua sacra Biblia, & Breviarium asservabantur, & scripta, quæ diximus. Rosaria vero ad Catholicam fidem vel inter ipsos hæreticos profitendam, palam gestabant è collo suspensa. Hospitium ingressi, primum omnium nullo adstantium respectu, nixi omnes genibus Deo gratias agebant; eundem in egressu pariter sibi propitium precabantur. Sobria, & frugalis erat mensa; oratio, ac meditatio non solum in diversoriis, verum etiam in ipso itinere plurima.

Sa-

Sacerdotibus, qui tres erant, ſacrificantibus, cæteri quotidie cœleſti reficiebantur pane. Sermo, niſi de rebus divinis, aut neceſſariis, fere nullus. In decernendo, ſi quid in deliberationem incideret, mira concordia; in ſuperandis viarum difficultatibus, periculiſque ſumma conſtantia, & æquitas animi. Autumnales pluvias tota fere Gallia pertulerunt: occurrere mox Alpes pene obſtructæ nivibus: multa fuere ſubinde famis, frigoris, defatigationis incommoda ſubeunda: nihil ſe illis objecit tam arduum, aut tam extimeſcendum, quod eorum quenquam a concepta religione, officioque deduceret. Atque hac diſciplinæ, paciſque cuſtodia quum omnibus, per quorum fines tranſierant, populis, bonus odor in CHRISTO fuiſſent; cunctis non catholicis modo, ſed etiam hæreticis novum, ac religioſum agmen magna cum approbatione mirantibus, ad tertium idus Januarias anni M.D.XXXVII. Venetias ingenti omnium gaudio, & mutua gratulatione ſoſpites ad IGNATIUM pervenerunt. Atque ubi paullulum e longa contentione, ac laſsitudine quietis eſt captum; ſtatim Hiero-

ſoly-

solymitanæ provinciæ consilia renovantur. Primum omnium, rati gratiora Superis fore sua studia, si ad ea summi totius Ecclesiæ Pastoris auctoritas, & consensus accederet; simul atque hyems remitteret, tunc vel maxime sæva, Romam ire constituunt, & a Pontifice maximo jus tum ad sacros ordines titulo voluntariæ paupertatis; tum ad mansionem Hierosolymitanam, & prædicationem Evangelii sine ullo interdicti metu suppliciter petere. Interea Venetiis ne cessarent, atque adeo ut quædam quasi rudimenta futuræ militiæ ponerent, publicis valetudinariis inter se distributis, ægrotos, ac pauperes omni ope adjuvare instituerunt: Confessionis, & Eucharistiæ sacramenta gratis ministrare, qui per sacerdotium poterant: cæteri solari jacentes, afflictos mœrentesque spe cœlestium bonorum erigere, adesse animam agentibus, cunctos denique ad patientiam, fidemque adhortari: nec modo spiritualibus officiis fungi certatim; sed ne vilissima quidem ac servilia, corporibus pauperum curandis, defugere ministeria: sternere lectulos; everrere

sor-

ſordes; purgare ſcaphia; cadavera defunctorum rite curata humi condere; interdiu pariter, noctuque omnibus præſto eſſe tanta cum alacritate, ac diligentia, ut cuncti obſtupeſcerent: vulgatoque rumore, principes etiam viri ad ſpectaculum convenirent. Quibus in officiis quum aliorum omnium, tum Xaverii præcipue charitas, ac virtus enituit. Is quum in quendam incidiſſet morbo gallico miſere deformatum, atque ad ejus adſpectum exhorruiſſet; ut ea re infringi, ac debilitari ſenſit charitatem in proximum; ita repente in ſemetipſum excanduit egregius CHRISTI miles; ut manantem ſaniem ex ulceribus purulentis (cujus rei vel mentionē aures delicatæ refugiant) obfirmato animo ſemel iterumque non dubitarit exſugere. Qua re non modo ſeipſum in præſentia præclare vicit; ſed etiam in omne tempus propriam quandam, atque perpetuam in elephantiacos, atque ulceroſos clementiam, & miſericordiam eſt conſecutus: quam deinde ubicunque terrarum fuit, quotieſcunque ſe dedit occaſio, diligenter exercuit. Quidam etiam e ſociorum numero, pauperem lepra toto

corpore coopertum quum præfectus nosocomii non admitteret, in suum lectum accepit ipse: quumque mane surrexisset, cunctis ingemiscentibus, eadem ipse quoque morbi fœditate correptus; postridie non sine miraculo prorsus illæsus, atque intactus apparuit. Hæc & alia ejusmodi veræ pietatis, & officii documenta quum in ea urbe dedissent (quorum ibi grata in multos annos deinde memoria viguit) appetente jam vere, uti condixerant, Romam cuncti fere præter IGNATIUM, discessere. Ipse tum ad parta in Domino retinenda, tum ad expedienda, quæ ad navigationem pertinerent, ibidem interea substitit. Atque illi quidem eadem fere disciplina, quam supra diximus, iisdemque imbrium difficultatibus, iter ingressi; ad superiorem parsimoniam, ac frugalitatem illud etiam addidere, ut neque ullo prorsus viatico, divinæ tantum providentiæ, bonitatisque fiducia, Romam usque contenderent: & quia tum Cineralium, seu Quadragesimæ tempus erat; quotidie, quanquam in tantis laboribus, ritu catholico jejunarent. Nec sane defuit illis & exercendæ spei, & CHRI-

STI

STI Domini inopiam, ac perſeverantiam aliqua ſaltem ex parte imitandi materies: acciditque aliquando ut, quum panis duntaxat fruſtulum ſinguli mane ſumſiſſent; imbre denſiſſimo ſtagnantibus late campis, ut alicubi pectore tenus aqua pertingeret; nullo preterea cibo, millia paſſuum ferme triginta nudis pedibus uno die peregerint: & quidem incredibili non modo tranquillitate animi, ſed etiam hilaritate pſallentes. Diverſoriis vero quum propter inopiam excluderentur, & ad publica xenodochia de more confugerent; quamvis oppido laſſi, tamen iis, quæ ſupra diximus, charitatis muneribus fungebantur: ſeque ipſi domare, ac vincere magis magiſque nitebantur in dies. Sane Ravennæ quidam ex iis quum hoſpitalis lectuli ſordes, ac manantia tabe ſtragula nauſeabundus vitaſſet; quæ prima deinde occaſio data eſt ſuimet puniendi, non pretermiſit. In pago neſcio quo pauper phthiriaſi conſumtus e vita migraverat. Quum in eum pagum noſtri veniſſent, diſtributiſque cubilibus nullum jam ſupereſſet, niſi quod phthiriacum foverat; Pater ille amiſſam nuper pal-

mam recuperare vehementer exoptans, nudus illico per summum animi ardorem easdem subiit lodices: ibique sese identidem versans, quum ingentes animalium greges ea tota pavisset nocte; ad sudorem usque defatigatus, non leves ab se prioris fastidii, ac deliciarum pœnas exegit. Denique sanctam Urbem ingressi, ut sacra Apostolorum limina, & præcipuæ religionis templa caste obierunt; a Petro Ortizio Hispano, Cæsaris procuratore ad Pontificem maximum introducuntur. Is erat eo tempore Paullus III. e gente Farnesia, cujus nomini plurimum utique nostra Societas debet. Consueverat autem super mensam non fabulatores, aut mimos inducere, sed præstantes Philosophos, atque Theologos: & ipsemet veritatis indagandæ, atque illustrandæ causa ponere, de quo inter se disputarent. Ea erat gravissimi senis, & prudentissimi Principis oblectatio. Ad has ergo disputationes post pedum oscula Patres adhibiti, quum egregium qua Christianæ humilitatis, atque modestiæ, qua eruditionis, & ingenii specimen præbuissent; non modo quæ volebant de sacerdotio, deque Hierosoly-

ſolymitana provincia, libente atque approbante Pontifice, impetrarunt; ſed inſuper pecunia ab eodem inſtructi, & fauſta cum prece dimiſſi ſunt. Ad quam deinde pecuniā quum e nationis maxime Hiſpanicæ collatione acceſſiſſet, quod aureorum amplius ducentorum ſummam expleret; ſocii ne quid ex eo viatico præterquam in uſum votivæ navigationis attingerent; apud menſarios pecunia omni depoſita, & Romæ victum emendicantes, admirabile dedere ſpectaculum iis, qui coram Pontifice diſſerentes illos audierant: & deinde, quemadmodum venerant, ſic Venetias prorſus egentes, ac vacui reverterunt.

Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem, & ſociis in Veneta ditione geſtis. *Cap. IV.*

POST hæc, diligenti adhibita præparatione, quum ad ejuſdem Legati Veralli pedes perpetuæ paupertatis, & caſtimoniæ nuncupaſſent vota; divini amoris igne ſuccenſi, mirante, ac majorem in modum approbante populo, ſeſe denuo ad priſtinos illos

 labores

labores, & assidua pauperum ministeria retulerunt. Deinde in exitu mensis Junii Divi Joannis Baptistæ die natali IGNATIUS, & reliqui per omnes ordinum gradus ad apicem sacerdotii a Vincentio Negosantio Fanensi, Arbensium Episcopo evecti sunt, tanta non modo ipsorum, sed etiam ipsius Episcopi lætitia,& animi voluptate, ut se inter ejusmodi cæremonias nihil unquam simile sensisse affirmaret. Interea Patribus neque in eam diem ulla fuerat in Palæstinam transmittendi facultas; & eo ipso tempore quum grave bellum ex fœdere Christianorum Principum, Venetos inter, & Solymanum Turcam exarsisset; sublato repente, commercio, omnis non modo peregrinorum sed etiam institorum navigatio conquievit: ut satis appareat, cœleste Numen iratum gentibus iis, quæ creditum sibi regnum Dei per summum olim scelus, negligentiamque amisere; Apostolicum hunc, devotumque sibi manipulum in alias longe nationes, atque provincias justo jam ante judicio destinasse. Itaque propter eam, quam dixi, causam spe trajiciendi sublata, quanquam voti

reli-

religione ſoluti videri propemodum poterant; tamen, ne quis omnino ſcrupulus animis inſideret, finem anni vertentis, uti Pariſiis ante decreverant, prorſus exſpectare, ſeque interim tum ad ſacerdotii primitias divinæ majeſtati libandas omni diligentia comparare; tum etiam poſt multam precationem, & abſtinentiam, proximis operam ex inſtituto navare conſtituunt. Id quo liberius, atque commodius facerent, ex tantæ urbis celebritate, ac frequentia in finitima ejuſdem ditionis oppida alio, atque alio recepere ſeſe; ut, ſi forte (quod tamen in præſentia vix fieri poterat) bello ſedato, præter opinionem tranſitus patuiſſet; e propinquo Venetias cuncti ſimul accurrerent. Franciſcus ergo Xaverius, & Salmeron ad Montem Celſum (id vico nomen ab urbe Patavio millibus paſſuum fere xv.) ſeceſſere; Joannes Codurius, & Hozius Tarviſium; Claudius Jajus, & Simon Rodericus Baſſanum, oppidum agri Patavini; Paſchaſius, & Bobadilla Veronam; IGNATIUS vero, Faber, & Laines, quum Vicetiam petiiſſent, hanc vitæ rationem iniere. Erat extra urbem

muncula ruinosa, & deserta, nullis foribus, aut fenestrarum obicibus, vento cuilibet pervia. Id sibi diversorium, necui molestiam exhiberent, atque ut ab urbano strepitu remoti liberius uni Deo vacarent; memores insuper stabuli, quod Regem ipsum Angelorum nostra causa nascentem olim exceperat; unanimes delegerunt, quotidianis muneribus ita inter se distributis, ut unus ad custodiã diversorii, & paucula victus ministeria remaneret (qui ferme erat IGNATIUS, quod propter nimiam lacrymarum copiam graviter ex oculis laboraret) reliqui duo urbem ingressi, cibum in singulos dies emendicarent: quod ab ea functione superesset otii, totum, id omnes cœlestium rerum contemplationi, & prædicationi tribuerent. In hoc vitæ genere quum quadraginta jam dies non minori cœlestium donorum copia, & animorum voluptate, quam corporum vexatione, & carnis incommodo perstitissent; quanto nimirum spatio temporis, CHRISTUM ipsum Dominum, ac Magistrum, antequam turbæ sese committeret, abstinuisse cibo, & in eremo cum bestiis latitasse meminerant; ad

eos

eos revisendos Tarvisio repente Codurius adfuit. Cujus accessu læ i, quum spiritus vehementiam ex ea solitudine, assiduitate precandi, jejuniisque conceptam, diutius cohibere non possent; ad CHRISTI gloriam ex umbra in arenam prodire, & quæ divinitus acceperant bona, cum proximis communicare constituunt. Nec mora: Vicetiam ingressi, descriptis inter se celeberrimis oppidi partibus, eadem omnes hora de rebus divinis ad populum dicere incipiunt, nullo prorsus aut loci apparatu, aut pompa verborum. In triviis, plateisve, prout cuique locus obtigerat, desumto ex aliqua forte officina scamno pro suggestu utebantur. Populum elata voce, & in gyrum acto supra verticem pileo ad concionem invitabant. Sermo, ut peregrinorum, & hospitum, ex variis linguis fere mistus, ac minime proprius. Veruntamen is erat orationis impetus, adeo graves, ac veræ sententiæ, tanta in omni gestu, atque habitu pietas, denique is ardor in oculis emicabat; ut peritissimus quisque rerum æstimator hos demum esse Christianos concionatores, germanosque præcones Evan-

gelii dictitaret: multi etiam, qui rei novitate illecti cum cæteris initio per jocum, lasciviamque ludibundi confluxerant; prudentissimis eorum præceptis, & dicendi gravitate permoti, deposita paullatim petulantia longe alii, quam accesserant, dimissa concione recederent. Quod si quis deinde seorsum ad Patres adiret veritatis, & officii studiosior; hunc vero humanissime acceptum, pro ipsius ingenio privatis institutionibus ad omnem virtutem, ac religionem informabant. Illud vero præcipue rem adjuvabat, quod neque inanes plausus, ut diximus, fucata oratione captarent; neque inter ipsam concionem, aut ubi peroratum esset, quanquam in summa rerum omnium inopia, quidquam a circumfusa multitudine vel peterent ipsi, vel etiam ultro delatum acciperent. Brevique constare cœpit, paupere tecto, ciboque contentos, & ab omni avaritia, & vanitate abhorrentes, non aures populi scalpere; sed vulneribus omni ratione mederi: nec suum potius, quam Dei, proximorumque negotium agere. Atque haud sane dissimilis fuit cæterorum Patrum in sua cujusque

pro-

provincia probitas, & induſtria, ut etiam aliqui ex magnis laboribus, & incommodis extremum adierint vitæ diſcrimen. Neque ita multo poſt, quum evocati ab IGNATIO, ut de rebus communibus agerent, cuncti Vicetiam conveniſsent; tanta animorum inclinatio, ac benevolentia populi Vicetini erga peregrinos apparuit; ut qua nuper in urbe tribus duntaxat cibarii panis, ac fere mucidi quotidiana vix circuitione colligebatur, quod ſatis eſset ad vitam ægerrime tolerandam; in eadem ipſis jam undecim ex voluntariis civium eleemoſinis omnia ad victum cultumque neceſsaria large, ac benigne ſuppeterent. Ibidem igitur primas divinæ majeſtati hoſtias immolavere novi ſacerdotes, uno IGNATIO excepto, quippe qui ad ſe comparandum amplius adhuc temporis ſibi ſumſerat: & Romæ poſtea ſacrificandi fecit initium ad ipſum Præſepe, & incunabula CHRISTI Domini, quæ in æde ſacratiſſima Beatæ MARIÆ ad Nives religioſe coluntur.

Ignatio Romam appropinquanti CHRISTUS apparet: & unde Societati JESU nomen inditum fuerit.
Cap. V.

ET quoniam expeditioni transmarinæ præfinitum anni spatium erat in exitu, & infestum adhuc classibus mare; quid proinde agendum esset, Patres inter se deliberant: nec dubium fuit, quin, uti Lutetiæ voverant, cuncti sese ad fidei Catholicæ propagationem, & animarum auxilium, Sedis Apostolicæ cultui, & Romani Pontificis obsequio mancipparent. Cujus officii procuratio (quoniam satis id esse videbatur) IGNATIO, & duobus primariis Patribus, Fabro, & Laini mandata est: Romam adirent, & (quod bene verteret) CHRISTI Vicario hæc sociorum studia, ac vota quamprimum exponerent. Interea reliqui, ne conceptus e diuturna meditatione, & sacrificiis fervor, ac spiritus evanesceret; non modo seipsi diligentissime custodire, sed etiam præsidii divini fiducia proximis omni ratione opitulari decernunt.

Ac

Ac præcipuis urbibus inter se descriptis, præsertim in quibus literarum studia florere, & frequentissimam juventutem versari cognoverant; Codurius, Hoziusque Patavium, Rodericus,& Jajus Ferrariam.Xaverius, & Bobadilla Bononiam, Paschasius, & Salmeron Senas profecti, eadem ferme ratione, quam paullo ante Vicetiæ adhibitam diximus, & privatim, & publice cum hominibus agere, eosque e lethali flagitiorum veterno excitare, atque ad contemtum rerum mortalium, & cogitationem futuri seculi omni conatu, atque artificio impellere, atque adhortari cœperunt. Quumque ipsa novitate rei omnium in se oculos, atque ora vertissent, paucis mensibus, Deo adspirante, non modo id effecere,quod maxime optabant, ut magni animorum motus, & insignes ad CHRISTUM conversiones exsisterent; sed etiam, quod minime laborabant, ut ipsorum nomen, ac fama Italiã fere totam ingenti cum admurmuratione pervaderet. At IGNATIUS Romam, duobus,quos dixi,comitibus, recta contendens,& ab eorum altero quotidie corpus CHRISTI

STI religiose, casteque suscipiens, MARIA Virgine potissimum præside, atque adjutrice, sese ad sacrum suo tempore faciendum, ac multa pro CHRISTI nomine subeunda, dies noctesque simul intenta quadam animi cura, simul inæstimabili spiritus dulcedine, & nova divini luminis copia præparabat. Etenim ex quo primum Hierosolymis rediens ad literarum studia in CHRISTI gratiam animum adjecerat; de rerum cœlestium contemplatione, ut diximus, non sine magna difficultate remiserat multum: seque ipse Domini charitate spirituali consolationi, deliciisque sponte subduxerat. Sed studiorum exacto curriculo, deinceps & Venetiis, & in Vicetino secessu, & in hoc, de quo dicebamus, itinere tam crebra divinitus lumina, tam liquidas animi voluptates, eadem scilicet Virgine favente, percepit; ut in antiquum statum illum Minoressanum (quem postea ob singularem & eximiam illius temporis in se Dei benignitatem, religioso joco primitivam suam Ecclesiam appellare consueverat) non solum ex integro, sed etiam cum fenore sibi restitutus esse vide-

re-

retur. Sed præter cætera, quæ, quod mortalem naturam exſuperant, verbis exſequi difficillimum eſt; quo die Romam acceſsit, res ei contigit vel ad memoriam poſteritatis inſignis, vel ad confirmandum in propoſito IGNATIUM, cæteroſque haud mediocriter efficax. Etenim orandi cauſa non longe ab Urbe templum ingreſſo, qualia paſſim impoſita militari viæ cernuntur; ſtatimque, ut ſæpe ſolebat, abſtracto a ſenſibus, atque alta quadam animi contemplatione defixo clariſſima in luce per ſpeciem illi ſeſe Deus Pater oſtendit, JESU Filio bajulanti crucem, & crudeliſſimis affecto ſuppliciis præſentem IGNATIUM, ſocioſque commendans: quos ille quum in fidem, ac patrocinium libentiſſime recepiſſet, ad IGNATIUM placido, & ſereno vultu converſus, hæc ipſa effari verba dignatus eſt: EGO VOBIS ROMÆ PROPITIUS ERO. Quo tanto, tamque divino ſolatio mirum in modum erectus, & confirmatus IGNATIUS, ac ſocios deinde compellans: quid nobis, ait, Romæ futurum ſit fratres, in crucemne, an in rotam agi nos velit Deus, ignoro. Unum ſcio, quidquid eveniat, Jeſum Chriſtum no-

nobis propitium fore: ac ſimul totius viſionis ordinem expoſuit. Quæ res non in præſentia tantum illos inſolita quadam lætitia, & voluptate perfudit; ſed etiam in poſterum contra omnes difficultates, atque pericula magnopere corroboravit, ac muniit: atque idipſum vel in primis fuit cauſæ, cur IGNATIUS confirmatæ poſtmodum Societati ſalutare potiſſimum JESU nomen indiderit. Quam tamen deinde verbo, ſcriptoque minimam vocare ſolitus eſt; quod reliquis Religioſorum familiis (quas item Societates JESU licet optimo jure appellare) cunctis omnino tum de ſplendore, tum de antiquitate concederet.

Ignatius Romæ Chriſtianæ rei dat operam: in Caſinati monte animam Hozii cœlum intrantem videt.

Cap. VI.

IGitur tam ſecunda Numinis voluntate, tamque liberali promiſſo mirum

rum in modum læti, ſic tamen, ut non ſine myſterio CHRISTUM Dominum crucifixi maxime habitu apparuiſſe apud ſe reputarent, cum gratiarum actione, ac prece ſanctam Urbem ingreſſi, nihil antiquius habuere, quam ut viatici nomine ſibi numeratam anno priore pecuniam, quoniam quidem navigationis conſilia in irritum cecidiſſent; prorſus ad nummum iiſdem, a quibus acceperant, redderent: quæ, utpote ſacra, in alios pietatis uſus, & opera expenderetur. Deinde, quemadmodum ante convenerant, ſuam, & reliquorum operam Pontifici Maximo in Apoſtolicis præcipue functionibus, citra honoris titulos, & dignitatis inſignia, detulere. Neque aſpernatus eſt pia Patrum ſtudia Chriſti Vicarius: atque in præſentia, donec ejuſmodi aliqua ſeſe offerret occaſio, juſſi Faber & Laines in almo Sapientiæ Gymnaſio ſacras literas profiteri. Quo munere dum alter in Bibliis explicandis, alter in ſcholaſtica Theologia, ut appellant, pari cum eruditionis, ac pietatis laude perſunguntur, atque etiam ſæpe coram ipſo Pontifice de gravibus rerum di-

divinarum quæstionibus disputant; interim IGNATIUS proximorum saluti de more operam navabat quum aliis artibus, tum vero spiritualibus præsertim exercitationibus, quippe ad curandas perturbationes admodum efficaci, virtutisque jampridem expertæ remedio: quibus ille per eos dies præter cæteram turbam insignes aliquot viros diligenter excoluit. In iis Gasparem Contarenum Cardinalem, gravissimum Senatorem, eundemque temporibus illis (quod ejus varia monimenta præclare testantur) ingenii & doctrinæ facile principem. Is IGNATII prudentia, & consuetudine usque adeo captus est, tantumque ejus præceptis, consiliisque profecit; ut qualem dudum optaverat animi regendi, moderandique magistrum, denique sese Dei beneficio nactum esse affirmaret. Idemque tradita sibi Exercitia (quod exemplum apud hæredes hodieque asservari perhibent) sua ipse manu perquam accurate descripsit. Hunc imitatus Cæsaris procurator (de quo supra dictum est) Petrus Ortizius Theologiæ doctor insignis, easdem exercitationes ad CHRISTI Domini gloriam, &

suam

ſuam ſalutem omnino experiri conſtituit. Id quo liberius ſimul, & fructuoſius faceret, procuratione interim vicariis delegata, cum paucis quotidianæ vitæ adminiſtris, & IGNATIO Præceptore in montem Caſinatem ſeceſſit: quo in monte antiquiſſimum, & nobiliſſimum cernitur Sancti Benedicti cœnobium. Ibi, remotis arbitris, maxima diligentia dies ipſos quadraginta piæ meditationi ex IGNATII præſcripto vacavit: idque tanto cum animi fructu, tantaque acceſſione virtutis, ut quanquam Chriſtianam philoſophiam multo ante profeſsus, tamen ſe tum demum vere philoſophari cœpiſse fateretur. Ac parum abſuit, quin grandis jam natu vir, & Imperatoris Legatus, illico mortalibus rebus abjectis, magno animo ſeſe ad laborioſum IGNATII vitæ genus adjungeret. Sed quum id neque per ætatem liceret, neque per ſuſcepta negotia; certe quod proximum fuit, egregie præſtitit, ut & ſanctimoniæ, ac pietatis exemplo in poſterum ſui ordinis hominibus præluceret, & Societatem deinde noſtram quibuſcunque poſset rebus, perquam ſtudioſe ornaret, atque defenderet. Non

omit-

omittenda videtur hoc loco res memorabilis, quæ IGNATIO in illa Casinati commoratione divinitus accidit. Dum enim pro salute Baccalaurei Hozii, quem graviter ægrotare cognoverat, Domino supplicaret; repente vidit in spiritu (quod ipsum ibidem Divo Benedicto fertur olim in obitu Germani Episcopi contigisse) animam socii luce clarissima radiantem, deducentibus Angelis in sublime ferri, atque ipsa demum cœli beatissima regna conscendere. Eidemque IGNATIO paullo post, quum ad arâ sacrificaturus accederet, in ipso Missæ introitu, Sanctis omnibus rite appellandis, lucidissimum cœlestium agmen subito apparuit sic, ut in iis Hozium eximio fulgore micantem sine ulla dubitatione dignosceret. Qua ex utraque visione tanto est gaudio delibutus, ut multos dies præ dulcedine lacrymis temperare nequiverit. Huic Hozio Patavium (ut diximus) provincia nuper obtigerat. Ubi dum in officio singulari cum industria, & fide versatur, ex ipsa rei novitate suspectus, & conjectus in carcerem ab Antistite Patavino, moxque ab eodem dimissus perhonorifice

fuerat.

fuerat. Quumque acrius denuo in proximorum salutem incubuisset; e magnis diurnis, nocturnisque laboribus lethali morbo correptus, ex hac vita migraverat, quum aliis miræ cujusdã sanctimoniæ relictis indiciis, tum vero quod qui ante obitum subniger fuisset, ac vultu deformior, in ejusdem demortui facie tantus repente nitor, ac venustas apparuit; ut eo spectaculo Codurius consors provinciæ animum exsaturare, & præ lætitia fletum cohibere non posset. Hujus igitur tam felici exitu majorem in modum gavisus IGNATIUS, e Casinate Romam una cum Ortizio peracta commentatione regrediens, obvium habuit in itinere Franciscum Stratam Hispanum, preclaræ indolis juvenem, sibi antea non ignotum: qui quum e cujusdam principis viri familia, pertæsus aulicæ vitæ, militandi causa Neapolim peteret; uno IGNATII congressu, atque sermone (quæ hominis erat in dicendo vis) a seculi stipendiis ad CHRISTI vexilla facili negotio traduci se passus est: ac variis deinde locis, ejusdem IGNATII missu, & Societati nostræ, & rei Christianæ universæ concionator egregius haud

me-

mediocriter profuit. Hoc igitur auctus commilitone Romam IGNATIUS revertit: ad quem deinceps aliquot etiam alii rebus gerendis idonei divino impulsu paucis diebus adjuncti sunt.

Romam Patres universi conveniunt: veterem plebis erudiendæ morem & frequentem usum Confessionis, & Eucharistiæ restituunt. Cap. VII.

QUÆ dum ardens CHRISTI amore diligenter agit IGNATIUS, interim Patres cæteri, sua quisque provincia bene gesta, Romam (uti decreverant) circa mediam Quadragesimam convenere. Is fuit annus post CHRISTUM natum M.D.XXXVIII. Tecto recepti sunt a Quirino Garzonio cive Romano, ad villam Minimorum Fratrum cœnobio proximam. Ibi in summa omnes egestate precario victitantes, cōmuni consilio ad rem Christianam pro viribus adjuvandam aggressi, permissuq; Antistitum varia Urbis templa sortiti, concionibus primum civitatem ad omne officium, atque vir

tutem

tutem vehementer accendere; deinde etiam veteri Ecclesiæ instituto plebem, puerosque Christiana catechesi (quæ jandiu obsoleverat) vicatim erudire instituerunt. Ac licet piis eorum studiis dæmon omni conatu se opponeret; tamen partim exemplo vitæ, partim assiduitate dicendi, hortandique, quum alia multa propediem assecuti sunt, tum vero præcipue ut sacræ Confessionis, & Eucharistiæ frequens usus (quo nihil est humano generi salutarius) diaboli fraude jampridem extinctus, magno utique Christianæ Reipub. commodo in principe, magistraque orbis terrarum Ecclesia reviviscеret. Ex quo deinde paullatim effectum est, iisdem scilicet adjutoribus, non solum ut in Italia, Gallia, Hispania, cæterisque catholicis Europæ regionibus, verum etiam ut in ipsa India, atque adeo in ultimis terris, ubi paullo ante ferales dæmonum dapes, & nefaria sacra viguerant, jam nunc, ingenti bonorum gaudio, per pœnitentiæ sacramentum frequenter elutis animi sordibus, divina passim convivia celebrentur.

Fal-

Falsis criminibus circumvenitur Ignatius, & absolvitur. Cap. VIII.

QUÆ nimirum satanas futura præsagiens, ipsis rerum initiis per se, suosque satellites obviam ire non distulit. Augustinus quidam erat ex Eremitana familia concionator prorsus indignus eo nomine, atque ordine. Is Lutheris impii sectator occultus, per ambages identidem perniciosa dogmata spargebat e pulpito: ac miris artibus auditores a recta in Deum fide, atque a Romani Pontificis auctoritate sensim abducere conabatur. Id autem eo fidentius, quod per eos forte dies Pontifex aberat, maximis de rebus, quæ ad salutem Ecclesiæ pertinebant, in fines Galliæ Narbonensis, Nicæam usque profectus. Hanc rem odorati e Patribus quidam, ne ad perniciem animorum latius manaret; communi consilio totam ipsi cognoscere, atque investigare non dubitant: ad eum concionatorem audiendum cum cætera multitudine semel iterumque conveniunt: quæ ratio disputandi sit, qui

qui ſcopus totius orationis, diligenter attendunt. Neque vero, peritos dogmatum, quæ per id tempus in controverſiam vocabantur, diabolici miniſtri fefellit aſtus, ac latens lupi ſub ovis pelle rapacitas. Itaque ſatis jam comperta, atque explorata re, primum ex Evangelii præceptis privatim ad hominem adeunt: quid ad ſe delatum, quid auribus ipſimet ſuis deinde perceperint, iis potiſſimum verbis exponunt, quibus non de populi modo ſalute ſeſe, verum etiam de ipſius, qui populum peſtifera contagione inficeret, pro Chriſtiana charitate ſolicitos eſſe demonſtrent: rogant, hortantur, denunciant, prava dogmata corrigat, ambigue dicta, quæque ad contemtum Sedis Apoſtolicæ, & Eccleſiaſticarum traditionum, ac rituum facile trahi poſſint, ad Conciliorum decreta, normamque ſinceræ fidei quamprimum interpretetur: utique a depravanda Romana civitate, atque a perturbando ipſo veritatis fonte in poſterum abſtineat. Ille(qui faſtus hæreticorum eſt) homines nimirum idiotas ex habitu ratus, eorum dicta primo elevare, & eludere; deinde ubi ſe variis urgeri,

 ac

ac premi argumentis, & rationibus vidit; verſante animum ſimul ira, metuque, pauca præfatus, quæ ad occultandam in præſentia improbitatem valerent; cum inanibus promiſſis Dei famulos ab ſe dimiſit. Deinde ut ſe a timore collegit, diabolicis actus furiis, & amicorum opibus fretus, quos ille ſibi multos, potenteſque paraverat; ad inſtitutam agendi conſuetudinem pari ſcelere, atque impudentia rediit. Quod ubi ſenſere Patres, in re tam atroci, tamque periculosa nequaquam lenibus rati opus eſſe remediis, conſilium cepere dignum hominibus divinæ gloriæ ſtudioſis, dignum ſacræ Theologiæ Doctoribus; ut improbi concionatoris mendacia palam, & ex ſuperiore loco ſuis ipſi concionibus refutarent. Id ergo quum facere inſtituiſſent, bonis majorem in modum approbantibus; cognita re, Lutherianus vehementer excanduit; vocatiſque ad ſe confeſtim amicis rabiem, doloremque ſuum impertiit, etiam atque etiam obteſtans, ne tantam, ac tam inſignem injuriam inultam eſſe paterentur. Illi & eadem laborantes opinionum inſania, & magiſtri ignominia valde commoti, facta conſpiratio-

tione, IGNATIUM, & ſocios omni dolo per fas ac nefas evertere, nec modo fama, ſed etiam, ſi res procedat, vita ſpoliare conſtituunt. Primum igitur tota Urbe fictis criminibus diſſipant, IGNATIUM ſocioſque omni ſcelerum genere coopertos, tum in Hiſpania, tum in Gallia, quin etiam nuper Venetiis falſæ religionis, & probri, flagitiique damnatos, & elapſos e judicum manibus, ad corrumpendam juventutem ſpecie pietatis Romam ſe contuliſſe: ibi, quod bonis artibus nequeant, id alios criminando, accuſandoque per ſummam injuriam quærere, ut ſibi apud imperitum vulgus famam ſanctitatis, eruditioniſque concilient. Quum aures nacti ſecundas, hæc, & alia id genus quam appoſitiſſime ad veritatis imaginem & per ſeipſi, & per emiſſarios oppido ſererent; tantam in invidiam, & odium brevi ſervos Dei adduxerunt, ut eos multi jam quaſi facinoroſos, ac fugitivos horrerent: ipſorumque congreſſum, & conſuetudinem vulgo refugerent. Quumque jam res e ſententia flueret; læti ſucceſſu adverſarii, præterea promiſſis ingentibus onerant, ſubornantque,

 qui

qui iisdem fere nominibus, quæ sparsa in vulgus fuerant, apud Urbis Præfectum insontes accuset. Has vero partes inexpiabili scelere sibi desumsit Michaël Hispanus quidam, qui jam ante Parisiis in IGNATIUM debacchatus, ac deinde singularibus ab eodem IGNATIO lucrandi fratris mirabiliter cupido provocatus officiis, egregiam viri beneficentiã (ut fere fit) minime vulgari perfidia, atque impietate rependit: atque ut IGNATIUM, & socios familiariter noverat, confictis quam maxime ad similitudinem veri criminibus, apud Præfectum sane magnã in suspicionem cunctos adduxit. Omnino res erat insigni infamia: nec modo in Urbe vulgi sermonibus terebatur; sed apud exteras quoque nationes, atque provincias adversariorum nunciis, ac literis percrebuerat, IGNATIANOS cum suo capite, denique manifestorum scelerum, hæresisque convictos teneri: videlicet, ut quas noxii variis locis effugissent pœnas; eas justo Dei judicio Romæ in celeberrimo totius orbis terræ theatro persolverent. Interea IGNATIUS totius machinationis nequaquã ignarus, fretusque tum præclaro

claro conſcientiæ teſtimonio, tum etiam CHRISTI promiſſis, qui ſe illi Romæ propitium ſpoponderat fore, omnes inimicorum impetus, totamque belli procellam invicto animo ſuſtinebat: Deumque una cum ſociis pro adverſariorum ſalute precabatur aſſidue. Jamque cauſæ dicendæ tempus appropinquabat; quum incidit in ejus manus epiſtola, quam antea Michaël, recentibus quibuſdam IGNATII meritis delinitus (quippe vel ferrea pectora interdum patientia, & charitate flectuntur) ad amicum neſcio quem ſumma cum IGNATII, & ſociorum laude perſcripſerat. Ea videlicet epiſtola delationis cauſam jugulavit. Nanque ubi judicii advenit dies, citato ad tribunal IGNATIO, multa in ejus vitam, ac mores improbe mentitus eſt Michaël. Ad quæ quum IGNATIUS admodum ſedate reſpondiſſet; prolata ad extremum epiſtola, ac recitata, inſtitit ab adverſario quęrere nunquid earum rerum meminiſſet? num chirographum agnoſceret? Tum ille re inopinata perculſus, (victuſq; conſcientia repente palleſcere, titubare, frigido ſudore perfluere). Quod ubi animadvertit

Præfectus (is erat Benedictus Conversinus, vir prudens, & in caussis cognoscendis apprime versatus) confestim suspicatus coitionem, ac dolum, data opera Michaëlem diligenter interrogat; quumque non obscuris vestigiis ad ipsa fraudis cubilia pervenisset; severum calumniæ vindicem sese præbuit: ac multis verbis increpitum calumniatorem (quanquam IGNATIO pro ipsius periculo deprecante) insuper mulctavit exsilio, Post hæc IGNATIUS flagitare,& urgere, uti conspirationis nefariæ principes, quæ privatim in circulis,cœtibusque jactarant, eadem coram Præfecto palam, ac legitime exponerent, ut sibi diluendi crimina, & se sociosque purgandi copia fieret. Misso igitur viatore, vadimonium obire coguntur. At illi veteratores, & callidi, & quum in foro, judiciisque diu multumque versati, tum etiam recenti Michaëlis malo facti cautiores, ubi ad tribunal adfuere, per summam dissimulationem se de IGNATIO ac sociis & sentire quam optime, & ad eam diem sensisse respondent: neque ullum esse crimen, quod ipsi quidem in eorum vitam, moresque conjiciant

Atque

Atque hæc, & alia ejusmodi coram judice: rati nimirum fore, ut IGNATIUS præclare secum actum existimans, quod imminens calumniæ periculū evasisset; tam illustri presertim accepta satisfactione, proinde quiesceret. At ille multa, ac magna, quæ ad juvandam Ecclesiam pertinerent, mente, ac cogitatione complexus, veritusque ne, si quid suspicionis incommodæ, aut siqua dedecoris nota nascenti Societati adhæresceret; vel omnes in posterum ipsius conatus irritos redderet, vel certe magnum rebus gerendis impedimentum afferret; a Præfecto etiam atque etiam postulare, ne fictæ adversariorum palinodiæ fidem haberet: eos quippe alia tum sermonibus, tum per epistolas longe, lateque vulgasse ac quæ tunc ad tempus accommodata, judicii metu perterriti dixerint: quæ nisi a magistratibus rite cognita, & quæsita publice coarguantur; malo videlicet publico per summum nefas hæsuram in Societate magnam infamiam. Proinde jure se postulare, ut in sua dicta, vitamque omnem diligenter inquirat; se suosque ad causam usque cognitam in vinculis habeat; ac prout

re ipsa compererit, ita pronunciet. Hæc igitur, & alia id genus IGNATIUS. Contra adversarii, veriti ne, si quæstio perageretur, ingenti suo periculo, ac damno paterent ipsorum artes, atque mendacia; per se, suosque omni ope contendere, ac niti, ut Præfectus ab instituta cognitione desisteret. Jamque, utpote qui plurimum opibus, & gratia poterant, in suam sententiam non modo Præfectum, sed Legatum etiam, qui Urbi pro Pontifice, summo cum imperio præerat, Cardinalem Neapolitanum adduxerant. Quin etiam ex ipsismet IGNATII sociis non deerant, qui adversariis jam a suscepta actione deterritis, & sponte cedentibus non ultra instandum, vitandas lites, paci, & quieti consulendum esse censerent. At vero IGNATIUS in posterum longe prospiciens, eoque judicio non tam suam, quam CHRISTI Domini causam agi prudenter animadvertens, nullis neque minis, neque promissis, nec suasionibus de sententia deduci se passus est. Quumque omni ad eam rem conatu non semel adhibito, propter adversariorum gratiam, atque potentiam nihil plane proficeret; non

dubi-

dubitavit, consulto per sacrificia, precesque Deo, ad ipsiusmet Pontificis maximi fidem, opemque confugere: qui Nicæa per eos dies, adulta jam æstate redierat, & in Tusculano secessu valetudinis causa morabatur. Facili ergo ad Principem aditu, quo die venit, admissus IGNATIUS, Latino sermone (quippe qui nondum satis Italice nosset) eidem ex fide retulit, quo consilio a militari vita sese ad animorum auxilium, atque ad literarum studia transtulisset; ac dum rem Christianam pro virili parte administrat, quoties, quot locis, quibusve nominibus accusatus & absolutus fuisset. Nuper etiam ab Hierosolymitana peregrinatione bello prohibitum (quod Pontifex ipse non ignoraret) se, cæterosque ejusdem instituti, laborisque socios, qui se, vitamque suam ad Christianæ religionis amplificationem Sedi Apostolicæ mancipassent; quum maxime in Urbe Roma populum docere insistunt; paratique in omnem quamvis arduam, atque longinquam expeditionem, ejusdem Pontificis reditum, nutumque avide præstolantur; circumventos repente iniquorum insi-

diis, & summam in invidiam non modo in Urbe, sed etiam apud remotas nationes adductos, ne id quidem a magistratibus obtinere posse, ut, jacta in suos mores, vitamque crimina in cognitionem vocentur. Sibi quidem propriæ utilitatis, & nominis rationem (quamvis ea per se negligenda non sit) minus antiquam esse; sed quoniam eodem judicio, & ipsorum existimatio, & animarum salus agatur (omnium enim, qui ad rem publicam accedant, rationes, non veritate solum, sed etiam fama niti) petere se, & orare, ne gravetur pro sua sapientia, ac potestate perficere, ut Præfectus Urbis inchoatam quæstionem primo quoque tempore peragat: ne in Urbe totius æquitatis parente, contra paucorum factionem, opesque, nullum inopiæ, ac solitudini præsidium fuisse videatur. Sub hæc audita Pontifex bono esse animo jubet IGNATIUM, & collaudata (quod antea fecerat) ipsius & sociorum industria, & pietate, Præfecto per codicillos imperat, judicium utique reddat IGNATIO, causam rite cognoscat,
ferat-

feratque pro veritate sententiam. Equidem hoc loco adesse mihi animis velim eos, qui Deum res humanas negligentem circa cœli cardines otiari, non minus inepte, quam impie fabulantur. Ex iis quippe, quæ consecuta sunt, nemo sanus paternam cœlestis Numinis curam, ac providentiam in suos non clare perspiciat. Quum enim tota adversariorum actio ea maxime calumnia niteretur, IGNATIUM, sociosque variis locis jure damnatos, ambustosque judicii flamma per dolum effugisse; quumque longum, & operosum esset, nemine præsertim necessaria in eam rem impendia subeunte, ex tam remotis, disjunctisque provinciis rei gestæ seriem literis consignatam, testibusque firmatam ex forensi formula petere; plane divinitus factum est, ut quotquot in Italia, Gallia, Hispania IGNATII judices exstitissent, sub ipsum ferendæ sententiæ tempus Romam fere omnes, alius alia de causa, convenerint. Joannes Figheroa, quondā Archiepiscopi Toletani Vicarius, is, qui Compluti primum de IGNATII fama, capiteque cognorat; gravibus de causis Neapolim a Cæsare

missus, in reditu commodum Romæ subsiterat. Venerat eodem e Gallia Parisiensis Inquisitor Matthæus Ori Dominicanus; apud quem IGNATIUS, ut supra dictum est, semel iterumque ab improbis fuerat accusatus. Denique in tempore Gaspar etiam Doctus a Venetiis adfuit; qui habitæ in ea urbe in IGNATIUM quæstioni præfuerat. Hi omnes in judicium adducti, adversariorum commenta detexere, cum summa testificatione virtutis, ac pietatis IGNATII. Præterea literæ civitatum, apud quas Italia tota Patres aliquandiu vixerant; per idem tempus allatę, magnum pondus ad illustranda ipsorum merita, & refellendas iniquorum calumnias attulere. Jam vero Hercules quoque, secundus hoc nomine Dux Ferrariensium, qui Patribus familiariter usus, iisdemque peccata ritu Christiano confessus, ex eorum etiam manibus corpus Domini sumserat; libentissime fecit non modo, ut per epistolam, sed etiam ut per legatum perspectę ipsorum innocentiæ, ac sanctitati debitum testimonium, laudesque tribueret. Quibus rebus adductus Urbis Præfectus, urgente præsertim

Pon-

Pontificis juſsu, quanquam adverſariis omni ſtudio contra nitentibus; denique ſua ſententia IGNATIUM, & ſocios omni non modo culpa, ſed etiam culpæ ſuſpicione liberavit verbis ampliſsimis: ejuſque ſententiæ ad vindicandam inſontium famam varias in provincias teſtato deſcripta exempla dimiſsa. Quibus ex rebus dici vix poteſt quantum Patribus ubique honoris, & exiſtimationis acceſſerit. Atque hac maxime ratione diu ſuppreſsa atque occultata veritas extulit aliquando ſeſe, ac malitia ſuperata, proceſsit in medium: quæque machinamenta diabolus ad teneram adhuc Societatem deformandam, atque adeo præfocandam artificioſe paraverat; ea ipſa, moderante rem Numine, in ejus maxime decus, & incrementa ceſsere. At vero inſidiatorum longe diſsimilis fuit exitus. Nanque admiſter conſceleratæ calumniæ Michaël, fraude patefacta (quemadmodum dicebamus) in exſilium actus eſt: e ducibus vero (quos nominare hoc loco neceſse non eſt) unus paullo poſt judicium gravi correptus morbo, ſemet acriter, ac dolenter incuſans cum inſigni facinoris deteſtatione diem obiit;

alter

alter, quum deinde manifestis hęreticarum opinionum indiciis teneretur; mature sibi fuga consuluit, effigiemque suam pro se judicibus cremandam reliquit; tertius eodem nomine comprehensus, & cognita causa, perpetuo addictus carceri, ad extremum tandem morte jam imminente, resipuit: eidemque animam agenti quidam e Societate ad ultimum usque spiritum assedit; quæque illi tempori tribui solent, pietatis & charitatis officia præstitit. Porro Lutherianus ille concionator, qui totam conspirationem scelusque conflarat; intra catholicorum castra per fraudem aliquandiu versatus, quum religionis, ac pudicitiæ simulationem ultra sustinere non posset; larva deposita, palam fidei, & continentiæ bellum indixit, atque ad optata hæreticorum lustra popinasque se contulit.

Ignatius, & cæteri Patres de constituenda Societate deliberant. Cap. IX.

HAC igitur falsæ accusationis procella IGNATIUS sociique defuncti, primum omnium (ut æquum erat

erat) ingentes & universi communiter, & singuli privatim egere divinæ clementiæ gratias; deinde, partim quod aliqui subinde ad IGNATII institutum aggregabantur; partim etiam quod inaudierant, aliquot e suo numero varias in urbes, atque provincias jam tum rogatu Principum a summo Pontifice destinari; visum est faciendum, ut de stabilienda quam maxime ad Dei gloriam, salutemque animarum Societate primo quoque tempore inter se consulerent. Ad eam quippe diem, communi tantum officio, ac pietate ducti, sine certis & propriis legibus, ac magistratibus vixerant. Ergo precationibus, jejuniis, & sacrificiis in eam rem quam accuratissime adhibitis, quotidianæ vitæ munera, laboresque ita partiti sunt; ut diurna tempora Dei verbo, consuetisque functionibus, nocturna vero privatis inter se colloquiis, & necessariæ consultationi darent. Prima igitur nocte quæsitum est, utrum Pontificis jussu digressi, prout se daret occasio, suam quisque sine aliorum consensu, vel respectu rem agere, an potius, quanquam corporibus, locisque disjuncti, animorum tamen con-

conſpiratione, & meritorum communione, ut adhuc fuerant, ſic in poſterum conjuncti eſſe deberent. Dictiſque ſine variatione ſententiis, nullum fuit dubium, quin tam ſuavis, tamque arcta ſocietas, Dei prorſus munere ex tam diverſis moribus, linguiſque coalita, omni conatu, ſtudioque retinenda foret: tum nequa Spiritui Sancto injuria fieret, a quo divinitus fuerant in eam conſenſionem adducti; tum vero ne concordiæ, atque unitatis bonum amitteretur: quo nihil eſt ad res magnas, atque arduas moliendas, & obſtantia quæque perrumpenda valentius. Quum hæc, & alia multa in eam ſententiam ingenti alacritate, & gaudio ſpirituali pro ſe quiſque dixiſſet; magnopere incenſis ad mutuam charitatem, & benevolentiam animis, cœtus ille dimittitur. Proximo deinde conſeſſu de religione relatum eſt; placeretne ad vota duo Paupertatis Caſtitatiſque rite ſuſcepta tertium perpetuæ item Obedientiæ adjungere, & e ſuo corpore eligere, qui cæteris ampla cum poteſtate præeſſet. In eam rem, quod majoris momenti videbatur eſſe, diem proferri placuit,

ſpa-

ſpatiumque ſeorſum ſingulis ad deliberandum dari, atque interim inſtauratis precationibus, & ſacrificiis divinæ ſapientiæ lumen, opemque diligenter expoſci. Ut igitur ejus conſultationis dies advenit, omnium in unum congruere ſententiæ; quandoquidem CHRISTUM Dominum, ac Magiſtrum ſibi pro viribus imitandum cuncti ſuſceperant; quoniam ille ſeſe perfectum, atque integrum holocauſtum Deo Parenti pro ſalute humani generis obtuliſſet; prorſus oportere, ut ipſi quoque pro ſuo modulo Chriſtum effingerent: ac quemadmodum ſingulorum corporis bona per voluntariam inopiam, corpus ipſum per caſtimoniam Deo immolatum eſſet; ſic animus quoque ante cœleſtes aras per obedientiam ſpiritualis victima caderet: præſertim quum hoc ſacrificio nullum divinæ majeſtati gratius, aut ſuavius eſſe conſtaret. Ergo ſine controverſia deligendum videri, cui omnes in terris, tanquam CHRISTO parerent; cujus in verba jurarent; denique cujus ſibi nutum, ac voluntatem inſtar divini cujuſdam oraculi ducerent. His ita conſtitutis, deinceps quæſitum de

hujus

hujus ipsius potestate ; utrum certo dierum spatio definitam, an vero perpetuam esse oporteret. Perpetuam esse placuit omnibus: idque quum alias ob causas, quas commemorare hoc loco necesse non est; tum vero ut negotia graviora, quæ ad conficiendum non modo plenæ libertatis, verum etiam longi fere temporis indigent; leniter, & ex animi sui sententia posset ad exitum sine ulla trepidatione perducere. Additum ad hæc, ut Societatis candidati quum aliis experimentis, tum vero præcipue spiritualibus exercitationibus, peregrinatione, & infimis publici alicujus valetudinarii ministeriis probarentur. Itemque, ut quicunque Societatis instituta profiterentur; ii ad tria solennia vota, quæ nobis cum aliis dicatis Deo familiis fere communia sunt, quartum nominatim adjungerent; quascunque ad fidelium, vel infidelium terras Christianæ rei causa Pontifici maximo ipsos mittere placuisset; eo sine ulla tergiversatione, atque adeo sine ulla non modo mercede, sed ne viatici quidem petitione proficiscendi : ac simul concepta verborum formula sese obstringerent puerili ætati per

ca-

catechesim erudiendæ: quod hoc remedio nullum ferme efficacius foret ad intemeratam fidem tuendam, ac pravæ religionis prohibenda contagia. Atque hoc maxime quarto voto a cæteris religiosis minima Societas nostra distinguitur. Hæc igitur, & alia id genus nonnulla per eos dies ab IGNATIO, Patribusque decreta sunt: eidemque IGNATIO negotium datum, ut ea in summam redacta Pontifici maximo primum Apostolica auctoritate sancienda, atque approbanda proponeret; deinde ut eadem ipse postea per otium fusius explicaret, ordinaretque: & quam accommodatissimas ad Societatis vocationem, & spiritum leges, canonesque præscriberet.

Patres in varia loca Pontificis jussu discedunt.

Cap. X.

SUB hæc ferme decreta Pontifex Maximus aliquot operarios ab IGNATIO in varias agri Ecclesiastici vineas postulavit. Id nostræ Societati fuit Apostolicæ peregrinatio-

tionis exordium. Ennio Verulano, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, per eos dies cum amplissima potestate legatio Parmensis obvenerat. Huic Pontificis jussu legationis comites, & rerum spiritualium administri duo, Petrus Faber, & Jacobus Laines ab IGNATIO dati: Senas vero in Hetruriam Paschasius ad instaurandam sacri cujusdam cœnobii disciplinam ab eodem Pontifice missus est. In Ænariam, seu Inarimem insulam, pacificationis gratia non levis momenti, Nicolaus Bobadilla; Brixiã in Cenomanos ditionis Venetæ Claudius Jajus gravibus item de causis abiit. Ac per id ipsum tempus etiam in extremas terras primum Societati patuit aditus. Brasilicam oram, & præterea quidquid inter inaccessum olim Bonæ spei promontorium, ultimosque Sinas interjacet maritimi tractus, Indo, & Gange superato, Lusitani armatis classibus ante annos aliquot ingenti ausu, & labore, æque fortiter ac feliciter aperuerant. Neque Joannem hoc nomine tertium Lusitanię Regem, insigni virtute, ac pietate virum ulla magis angebat cura, quam ut barbaras illas

natio-

nationes a misera dæmonum servitute ad unius veri Dei notitiam, cultumque traduceret. Atque ob idipsum, quos in ea mitteret loca præcones Evangelii, & moribus, & eruditione præstantes, tota Europa impendio conquirebat. Ejus rei conscius Jacobus Govea, is, qui Parisiis in ipso virgarũ periculo singularem IGNATII fidem, virtutemque ingenti cum admiratione cognorat; procul dubio statuit, illum, & socios ad Indicam expeditionem fore quam accommodatissimos: quoniam quidem ab Hierosolymæ accessu bello impediti, quemadmodum audierat, in Italia substitissent. Neque tamen quidquam ejus consilii ratus impertiendum Regi, antequam ipsius IGNATII voluntatem explorasset; pro amicitia ad illum scribit, quam libente Lusitaniæ Rege, quam spatiosus bonorum industriæ, pietatique campus in India pateat. Sibi quidem, quando illum, & socios ab Hierosolymitana curatione arceat bellum, sanctissimis ipsorum studiis provinciam in primis aptam videri. Si conditio placeat; ultro semet apud Regem totius negotii fore interpretem pollicetur. Ad

ea

ea cum gratiarum actione rescripsit IGNATIUS, neque se, neque socios esse jam sui juris; quippe qui summo CHRISTI Vicario semetipsi perpetuo nexu Obedientiæ mancipassent. Proinde agendum esse cum Romano Pontifice. Quidquid ille jussisset, id vero sine mora facturos. Quo accepto responso Govea, quum facile speraret a Pontifice impetrari posse; rem totam Regi suo per literas aperit: ipsumque exemplar epistolæ IGNATII ad eum mittit cum summis illius, & sociorum laudibus, etiam atq; etiam suadens, ut ejusmodi virorum opera potissimum utatur: neu tam præclaram occasionem elabi patiatur e manibus, cui similem fortasse nullam sit in posterum habiturus. Haud incassum adhibita hortatio. Quippe Rex & sua sponte jam incitatus, & Goveæ talis viri monitis, & auctoritate permotus, confestim Petro Mascareniæ suo apud Pontificem Maximum Oratori mandat mox in Lusitaniam redituro, det operam ut quam plurimos ex IGNATII disciplina secum deducat, Evangelii causa mittendos in Indiam, eaque de re cum IGNATIO quamprimum agat: si res

cum

cum illo minus procedat; omni conatu cum ipso Pontifice transigat: utique ne sine tali comitatu revertatur ad se. Hoc tam severo mandato Legatus accepto sine cunctatione IGNATIUM convenit; ac pauca præfatus (ut fit) conciliandæ benevolentiæ, mandatum sui Regis exponit: Patresque minimum sex in missionem Indicam postulat. Ad quem ille submissa oratione, tam honorifico Regis de se judicio gratias quum egisset; eadem ferme, quæ ad Goveam respondit: quod ab se petatur, totum id e summi Pontificis voluntate, imperioque pendere. Qui tamen, si quid ego sentiam, quæris (inquit IGNATIUS unum, aut alterum fortasse tibi concesserit, plures vero nequaquã. At ille quum nihilominus in eodem postulato persisteret, Dei fidem, & hominum testans, nusquam operam collocari fructuosius posse; tum IGNATIUS, quasi futura præsagiens, familiari, ac placido vultu: Deus, inquit, meliora, clarissime orator, quippe si e tam exiguo numero sex unam duntaxat in provinciam demas, quantulum, quæso, reliquo terrarum orbi supererit?

erit? Neque tamen idcirco ille ab incepto desistit. Quoniam IGNATIUM flecti posse diffidat, ad ipsum adit Pontificem; narrat quid sibi ab Rege mandatum sit; suppliciter etiam atq; etiam obsecrans, ne in tam honesta causa, tamque pia frustrari se, Regemque suum concepta peropportuni subsidii spe patiatur. Hic Pontifex, quanquam lætus ab urbe Roma potissimum, ut par erat, peti sacri Evangelii nuncios, & insuper, tanto Regi, tamque de Romana Ecclesia bene merito gratificari vehementer exoptans; tamen, ut in tali negotio, ne videlicet servis Dei ad omne paratis obsequium abuti pro potestate videretur (qua erat lenitate, ac sapientia vir) audito Legato, rem ipsam probavit; de numero ad arbitrium rejecit IGNATII. Is proinde (sane quam ægre ferente Mascarenia, neq; tamen aspernante, quod datum est) post multas in eam rem fusas ad Superos preces, quemadmodum antea significaverat, duos duntaxat glorioso muneri destinavit, Simonem Rodericum Lusitanum, & Nicolaum Bobadillam: qui quum idcirco Romā evocatus, graviter ischiade laboraret,

Re-

neque Legatus Regius maturo jam reditu, exſpectare diutius poſſet; ægro Bobadillæ, ſibique vicem ereptam dolenti Franciſcus Xaverius repente ſufficitur. Erat omnino laborioſa provincia, iterque longinquum: & quum fere nullam in ſpem reditus, tum vero in apertum pene quotidie vitæ diſcrimen. Sed quæ alios ab ejuſmodi conſilio retardaſſent, ea ipſa incitamenta fuere Patribus; quum ſe quiſque tali ſorte præ cæteris beatum exiſtimaret. Ac Simon quidem parata in Luſitaniam navi celeriter anteceſſit: ac deinde Regis Luſitaniæ juſſu, procerumque rogatu, quamvis invitus, in eadem provincia ſubſtitit. Xaverius autem, ubi delatum ad eum eſt, confeſtim exſiluit gaudio: datoque ſibi tempore, vix quod ſatis eſſet ad laceram, attritamque tunicam reſarciendam, & ſalutandos fratres, cum Legato poſtera die profectus eſt, immortales agens Domino gratias, quod ſe denique voti compotem effeciſſet. Perpetuas quippe clades pereuntium ex ignoratione Dei in ultimis regionibus, animarum, jam ante miſerari, & meſſis potiſſimum Indicæ magnitudinem crebris conſueverat uſurpare

ſermonibus. Quin etiam per quietem non ſemel erat ſibi viſus Æthiopem in humeros ſuſtuliſſe uſque adeo ponderoſum, ut ipſa oneris magnitudine excitaretur e ſomno mire defatigatus, membriſque omnibus dolens: continuoque rem omnem Jacobo Laini patefaciebat ejuſdem cubiculi ſocio. Hæc igitur fuere noſtris hominibus Pontificiæ miſſionis initia: Patreſque in varia deinceps loca profecti, majorem in modum aucta Societate, inſtitutiſque ſupplementi cauſa tota ferme Europa collegiis, domibuſve, res eas Deo duce, atque adjutore geſſere; quæ proprio, & quidem juſto volumine ipſæ per ſe ad enarrandum indigeant.

Ignatius plebi fame periclitanti ſuccurrit. Cap. XI.

NEQUE vero IGNATIO, & cæteris, qui remanſerant Romæ, negotium defuit. Erat annus a Virginis partu M.D.XXXVIII. inſignis annonæ caritate, ac per hyemem præcipue tanta frugum inopia, ut paſſim jacentes in publico pauperes frigore, fameque confecti, miſerandum

dum in modum expirarent. Quo ſpectaculo commotus IGNATIUS, tantæ calamitati ſibi omni ope ſubveniendum putavit. Jamque e Garzonii villa cum ſuis in Urbis frequentiora loca migraverat, laxiore ſibi ab amicis domo conducta ad circum Flaminium, in ea regione, quæ Sancti Angeli ad forum Piſcarium hodie dicitur. In ejus igitur domus ampla cœnatione fœno, ſtragulisque diſpoſitis, & in pauperum alimenta eleemoſynis undique corrogatis, in omnes partes dimiſit, qui in id hoſpitium, ut quemque periclitantem extrema inopia inveniſſent, vel inter manus, prout res ferret, vel geſtatoria ſella deveherent. Quum ſtrenue curaretur, adhibitis etiam, ubi opus eſſet, adjutoribus, bajuliſque; brevi numerus decumbentium ad quadringentos aſcendit. Hic vero, eodem IGNATIO præſide ac duce, Patrum fratrumque ſeſe charitas, ac virtus exercuit. Diluculo quotidie linteati omnes ad imperia accipienda præſto aderant. Inde ad ſua quiſque officia diſcurrere ſine ulla perturbatione, vel tumultu: alii recens illatos pauperes clementer exuere, & calida

elutis corporum ſordibus, in lectulo collocare; alii aſſidere languentibus, eoſdemque amiciſſimis conſolari verbis. Hi cibos aut domi excoquere diligenter, aut aliunde miſſos inſtruere; illi fercula inferre, & longa inedia propemodum enectis pretioſa inſtillare liquamina: hi cubilia ſternere; illi ſcopis pavimenta purgare: denique certatim omnes munere ſuo ita fungi, ut præclare teſtarentur, in minimis illis agnoſcere ſe Regem regum, & Dominum dominantium. Neque vero corpora ſolum egentium, ſed animi quoque eadem opera curabantur. Plurimi quippe rudes, Chriſtianæ doctrinæ præceptis probe inſtituti, multi a turpi quæſtu, fraudibuſque deterriti, & quod caput eſt, ſacra omnes confeſſione expiati, ac pane cœleſti longo intervallo refecti ſunt. Deinde, ut aliqui convaluerant, ſuccedentibus invicem aliis, cum tegumentis ad frigus arcendum, & certo pecuniæ ſubſidio dimittebantur. Ea res per Urbem vulgata, magnam populi benevolentiam conciliavit IGNATIO. Atque ad eam Chriſtianæ humilitatis, charitatiſque officinam viſendam interdiu promiſcua turba, noctu vero etiam vi-

ri

ri principes ventitabant: ac tanta fuit exempli vis, ut quidam, quum præsentes non suppeterent sibi nummi; depositis illico in usus pauperum vestimentis, domum seminudi reverterint. Alii etiam sancta æmulatione incitati, ejusdem conditionis homines, quorũ non deerat passim copia, hospitio susceptos benigne curarunt. Multi præterea proceres, in gloriosi operis perfectionem, IGNATIO pecuniæ summam ultro detulere non levem. Qua in re Margaritæ Austriacæ Caroli V. filiæ, Octavio Farnesio nuptæ Placentinorum, & Parmensium hodie Duci, pietas, ac beneficentia vel in primis enituit. Atque ejus pecuniæ, quum IGNATIUS intelligeret se vel maxima eorum qui contulerant, voluntate, partem aliquam in suas, & suorum necessitates erogare posse; tamen tanta fuit religione vir, ut ne obolum quidem, nisi in externorum pauperum commoda insumserit, relatis in codicem accurate nominibus, ut omnium prorsus ratio constaret. Atque hunc maxime in modum labor ad exactam usque hyemem secunda civitatis admurmuratione perductus. Ac vere demum ineunte, frumenta

partim ab iis, qui suppresserant, sponte prolata; partim a magistratibus aliunde convecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxavit: gravique perfuncta periculo plebs, *Deo adjuvante*, ad solitos quæstus, & opificia rediit.

Confirmatur a Pontifice Maximo Societas. Cap. XII.

INterea quum ad IGNATIUM studio religionis aliqui subinde se adjungerent; nequaquam immemor ille, quod ad Societatem confirmandam attinebat, negotii paullo ante suscepti, quidquid a publicis occupationibus otii datum est, in eam ipsam rem diligentissime contulit. Ac primum totius instituti formulam (fusius postea explicandam) ad certa capita dilucide redegit, ac breviter. Deinde nactus opportunitatem, quod Pontifex maximus per autumni ferias e turba, negotiisque Tibur sese receperat; eam formulam auctoritate Apostolica sanciendam eidem Pontifici suppliciter obtulit per Gasparem Contarenum Cardinalem, de quo supra dictum est, ob egregiam virtu-

tem

tem, ſapientiamque Principi in primis acceptum, noſtrique Ordinis amicissimum. Quam ille ubi perlegit; confeſtim: Spiritus, inquit, Dei eſt hic. Ac multa præterea in eam ſententiam adjunxit; quare confideret recentem hujuſce manipuli ardorem tali tempore divinitus excitatum, afflictis Eccleſiæ rebus non levi tum præſidio, tum ornamento futurum. Veruntamen, ut in tanta re, ne minus conſulte quidpiam ſtatuiſſe videretur; totum negotium delegavit tribus viris e ſacro Collegio Cardinalium: apud quos minimum loci fore putavit gratiæ. In iis fuit Bartholomæus Guidicionius Lucenſis, vir divini, humanique juris apprime peritus, idemque novarum religionum adeo non amicus, ut de iis ad certum numerum redigendis librum etiam conſcripſiſſe dicatur. Is, præjudicata jam cauſa, collegas nequaquam propenſos in IGNATIUM facile in ſuā ſententiam adduxit: certamque propemodum, confectamque rem conſilio, & auctoritate ſua pene diſcuſſit. Quod ubi ſenſit IGNATIUS; parum præſidii ratus in hominibus eſſe, ad opem divinam de more confugit:

ac præter jejunia, supplicationes, cæteraque ad Numen propitiandum adhiberi solita, cœlestes insuper hostias eo tantum nomine per se, & per amicos immolavit ad tria millia. Qua procuratione intra finem anni vertentis quum cæterorum, tum præcipue Guidicionii ita immutata voluntas est; ut quum de multitudine religionum cohibenda idem quod anteà omnino sentiret; huic tamen refragari se ultra negaret posse, divino videlicet monitu, & occulta spiritus operatione vehementer instinctus. Ita, qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumque spem variis frustrationibus propemodum extinxerat; idem una cum cæteris collegis repente placatus, ac favens, rem ultro suscepit, commendavitque Pontifici Tibure denuo commoranti: qui libentissimo animo & Societatem ipsam, & Societati inditum nomen rite, sanctèque approbavit V. Non. Octobris, anno M.DXL. idque testatum voluit esse publicis literis eodem die, locoque datis: cum eo tamen, ut in universum socii ne plures sexaginta numerarentur. Ea videlicet fuit novellæ Societatis quædam quasi approbatio

Si-

Siquidem triennio post, quum variis locis, atque provinciis Deo adspirante constaret egregius operæ fructus; ab eodem Pontifice limes ille omnino sublatus est: liberumque IGNATIO, & successoribus relictum, cuilibet petenti Societatem dare. Quod item apparet diplomate dato pridie Idus Martias anno M.D.XLIII.

Præpositus Generalis creatur Ignatius. Cap. XIII.

IGitur post multas difficultates approbata denique Societate, gratiæ primum (ut æquum erat) actæ Superis, quorum benignitate res bene, feliciterque vertisset; deinde, quoniam in dies a Pontifice missio Patribus imminebat; e suo corpore Præpositum Generalem (sic enim, qui cunctis præesset, appellare placuerat) primo quoque tempore deligere visum est. Societatis autem status per id tempus erat ejusmodi. Franciscus Xaverius, & Simon Rodericus in Lusitaniam erant profecti. Petrum Fabrum Cæsaris Legatus Ortizius ad Vormatiensem conventum Pontificis permissu in Germaniam adduxerat.

Jacobus Laines Parmæ, Claudius Jajus Brixiæ, Senis Paschasius agebant. In Brutios Nicolaus Bobadilla discesserat. Cum IGNATIO Romæ duo duntaxat e Patribus versabantur, Salmeron, & Codurius. Tyrones vero, qui nomen dederant Societati; partim apud IGNATIUM erant, partim studiorum causa ab eodem Parisios missi, necessaria ad bellum spirituale arma enixe parabant. Quidam etiam ad res domesticas componendas in Hispaniam profecti, & concionibus jam tum, & colloquiis, ingenti hominum approbatione, Societatis nomen longe lateque vulgaverant. Hoc Societatis statu, quum Præpositi eligendi tempus adesset; Patres, qui quidem in Italia erant, per literas moniti, quod rei Christianæ commodo facere possent, creandi Præpositi causa ad Urbem accederent; sub initium Quadragesimæ anni M.D.XLI. convenere omnes, uno demto Bobadilla: quem in oppido Bisiniano tum maxime res gerentem, abduci rursus ab opere Pontifex noluit. Is, & cæteri, qui longius aberant; suum quisque in schedula suffragium rite obsignatum, partim in discessu reliquerant Romæ;

partim

partim deinde misere inclusum epistolis. Ac primum tridui supplicatio indicta, vetitumque inter ipsos de Præpositi electione colloquium est: Deinde conjectis in urnam schedulis, triduum insuper continuatæ preces: ac septimo denique die legitime extractis, recitatisque suffragiis, Præpositus declaratur IGNATIUS, nemine præter ipsum IGNATIUM discrepante: nanque is consulto, ne unum nominatim ex omnibus deligendo cæteros quodammodo notasse videretur; in schedula scripserat se ad eum accedere, in quem plurima suffragia convenirent, uno se duntaxat excepto. Igitur explorata jam Numinis voluntate, ad IGNATIUM venerabundi accurrunt Patres. At ille, parendi nimirum longe, quam imperandi cupidior, severo vultu jubet eos absistere, negatque se munus viribus impar suis ulla ratione subiturum: multaque serio disputat, cur alium potius quemlibet sibi sufficere debeant. Sed videlicet quibus rebus putabat voluntates Patrum alio posse transferri; eæ ipsæ vel maxime studia eorum incendebant. Nihil enim ad conciliandos homines æque valet,

atque animi moderatio, atque submissio. Quo factum est, ut nihil eorum quæ ad munus detrectandum IGNATIUS afferebat, aliquandiu non modo ad animum admitterent; sed ne ad aures quidem. Sed post multam denique altercationem ægre IGNATIUS tenuit, ut amplius in tertium diem obsecratione protracta, rursus in suffragium iretur. Quo die quum idem prorsus omnium consensus exstaret, neque jam locus tergiversationi videretur esse; tum IGNATIUS: *Quandoquidem vos in me potissimum eligendo perstatis*, inquit, *ego autem, meæ conscius infirmitatis, vestro judicio salva religione assentiri nequeo; reliquum est ut hujusce controversiæ arbitrum deligamus eum, qui mihi a confessionibus est: quoque, ut scitis, utor divinę voluntatis interprete*. Is erat ante conditam Societatem Frater quidam Theodosius ex Ordine Minorum, cœnobii, quod ad Sancti Petri in Monte aureo, qui fuit olim Janiculus, appellatur.) Quod, ne frustra diutius tenderent Patres, eo facilius concessere, quod minime dubitabant, quin ipsorum suffragii prærogativam ille quoque sua sententia comprobaturus

esset.

eſſet. Neque eos feſellit opinio. Quum enim rem totam ad eum detuliſſet IGNATIUS, imbecillitatem ſuam corporis, animique commemorans, dein etiam atque etiam obteſtans, ut ſe tanto onere levatum vellet; ille, cognita re, tantum abfuit ut precibus IGNATII cederet; ut etiam objurgaverit hominem, quod tam explorata divina voluntate, Spiritui Sancto diutius reſtitiſſet: & ſimul, ne diſſimulationi eſſet locus, ultro adiit Patres, ac de ſuo reſponſo certiores fecit. Quibus rebus denique victus IGNATIUS, omni ſpe in uno Deo rei bene gerendæ repoſita, dedit manus, diemque conſtituit x. Cal. Maji, quo die ad auxilium divinum implorandum, præcipua ſeptem Urbis templa ſimul omnes obirent: & in Divi Paulli potiſſimum (quoniam ejus maxime Apoſtoli veſtigia ſequerentur) ſolenni profeſſione ſuæ religionis vota ſuſciperent. Ut igitur ea dies adfuit, in eo templo ad ſacellum Beatæ Virginis, ubi tum Euchariſtia cuſtodiebatur, quod ſacellum ad imos gradus eſt aræ maximæ; ſub ipſam cœleſtis panis communionē ipſe primum, qui ſacrificabat IGNATIUS,

tum

tum cæteri sua quisque vota clara voce de scripto ex Apostolici diplomatis formula nuncuparunt. Deinde sumto ex IGNATII manibus corpore Domini, post gratiarum actionem, sacratissima ejus ædis loca religiose quum adissent; circa aram maximam, sub qua Petri, & Paulli Apostolorum ossa condita sunt, cuncti consistunt; flentesque præ gaudio, & suavissime amplexantes inter se, gratulantur denuo Superis, quod cœptis adfuerint, suamque Societatem arctiori vinculo colligarint: deinde reliqua templa pari lætitia, ac pietate circumeunt. Quibus rebus ingenti omnium consensu, & conspiratione peractis, magistratum IGNATIUS iniit: ac primum omnium ad constituendam domesticam disciplinam adjecit animũ, quæ digna tali instituto, digna Christianæ philosophiæ professoribus haberetur. Itaque ad cæteros provocandos, atque ad jacienda in tyronum animis veræ humilitatis fundamenta, in sordidis culinæ ministeriis aliquandiu versatus est ipse tanta cum alacritatem, ac diligentia, quasi tum primum ad suam ipsius emendationem vitæ spiritualis curriculum esset ingressus:

neque tamen interea gravioribus negotiis deerat, temporibus ita distributis, ut quantum liceret, utrique muneri satisfaceret. Accedebat ad hæc summus paupertatis amor, summa in victu, cultuque frugalitas: præterea in singulorum officiis exigendis, erratisque puniendis admirabili mista lenitate severitas; in sublevandis vero omnium & animi, & corporis necessitatibus cura, & vigilantia plusquam paterna. Quumque ad ea charitatis officia, prout res postulabat, opportunas insuper adhortationes & publice, & privatim adhiberet; haud sane difficile fuit in animos recentissimo tum Societatis spiritu sponte incensos officio, ac religione, eos mores, eamque vivendi rationem inducere; ut (si cœlestibus terrena comparare fas est) intra illa tecta, parietesque, angelorum in humanis corporibus quidam convictus videretur esse. Nullæ tum querimoniæ, nullæ detractiones, nulli susurri, quibus incommodæ suspiciones excitantur, & disjunguntur animi: sed acerrimum sui cujusque deprimendi, submittendique certamen; in superiorum jussis excipiendis, exse-

ſequendiſque alacritas ingens; mirus in communicando, interpretandoque candor, atque ſimplicitas; oculorum, ac ſenſuum intenta cuſtodia; ſtudium precationis, ac ſolidæ virtutis ardens; quæque ex his rebus neceſſario provenit, admirabilis in magna nationum, ætatum, ingeniorum varietate concordia. Itaque conjectis, ut fit, omnium oculis in Ordinem novum, brevi non ad noſtros tantũ, verum ad cæteros etiam ſalutaris exempli manare utilitas cœpit. Adoleſcens quidam, egregiis naturæ adjumentis, e Septentrionali plaga Romam advenerat, non modo Lutheriana tabe infectus ipſe, verum etiam mire cupidus ejuſdem longe lateque vulgandæ. Is quum ex occaſione ſeſe in hominũ cœtus insereret, verbiſque venenatis clericorum vitam, ac mores ſummam in invidiam vocaret primum, deinde abductis a ſacerdotum reverentia mentibus, prava dogmata ſenſim inſtillare quotidie pergeret; patefacta re, juſſu magiſtratuum comprehenditur. Qui quum & ipſi per ſe, & ſacræ Theologiæ magiſtris adhibitis, illum ab opinionum inſania revocare fruſtra conati eſſent; nequid intentatum relin-

relinquerent, ætatem, & ingenium miserati, prius quam in eum lege ageretur, accersito IGNATIO rem totam exponunt. Quoniam ipsorum neque adhortationes, neque minæ proficiant; habeat illum aliquandiu apud se; videat etiam atque etiam, ut errantem oviculam ad Ecclesiæ caulas aliqua ratione traducat. Ille clementer acceptum hæreticum domum adducit. Neque vero sapientes judices frustrata spes est; siquidem adolescens ab IGNATIO sociisque amicissime habitus, eornm dictis, factis, institutis accurate observandis paullatim affici, atque immutari Dei beneficio est cœptus: & quam antea respuerat medicinam, libentius in dies accipere: ac demum perseverantibus Patrum officiis, & diligentissima curatione, eo processit res, ut evulsis lethalium dogmatum fibris, priorem pertinaciam gemebundus agnosceret: nec ante a salutari incepto destitit, quam voluntaria abjuratione detestatus errores, ingenti bonorum tum admiratione, tum gaudio, cum Ecclesia sancta in gratiam rediit. Is deinde quærentibus viris gravibus, cur, qui antea tot machinis oppugnatus

tus pervicacissime restitisset, IGNATII denique, & Patrum hospitio, & consuetudine vinci se passus esset; sine cunctatione respondit se illorum non tam disputationibus, argumentisque (licet in eo quoque genere valerent plurimum) quam spectatæ sanctitati, virtutique cessisse: quod ita apud se prope necessario statuisset, a tam incorruptis moribus, a tanta pace, atque concordia, a tam bonis operibus rectam in Deum fidem abesse nullo modo posse. Quæ res documento esse potest hominibus nostris; licet ad convertendas ad CHRISTUM animas ingenii, ac doctrinæ præsidia requirantur; tamen conspecta vitæ, morumque innocentia plus multo quam literis, aut concertationibus profici. Alius quidam filiusfamilias, desertis liberalibus studiis, ac repudiata omni disciplina, prorsus indomitus, & effrænis, quum neque a parentibus jam, neque a magistris regi ullo modo posset; IGNATIO traditur. Cujus lenitate, itemque cæterorum Patrum præceptis, atq; institutis accuratissime excultus, posita paullatim ferocia, petulantiaque, cunctis admirantibus, ita pudicos, modestosque

que

que induit mores, ut vix minimum in illo vitium reprehenderes. Multi præterea omnium ætatum, atque ordinum, quos præceps in omnem licentiam natura, cupiditasque corruperat; IGNATII consuetudine, exemplisque incitati, collegere sese: atque ad bonam frugem, Deo adjuvante, rediere.

Generalis Ignatius denuo Catechistæ munere fungitur.
Cap. XIV.

PER eos dies nomen Societati dederat e Pontificia familia Petrus Codatius Laudensis, vir honoratus, & opulento sacerdotio præditus. Is divino prorsus instinctu divitiis, & commodis omnibus propter CHRISTUM abdicatis, Marthæ munus in Societate sibi ultro depoposcit, & egregie præstitit, in alimenta Patrum (erat autem Urbe tota notissimus, & apud principes gratiosus) eleemosynis undique corrogandis. Quæ res IGNATIUM & socios magna molestia liberavit; quippe quos in spiritualem proximorum salutem omni studio intentos, temporariæ

curæ

curæ ad eam diem valde impedierant. Ejusdem Petri opera templum etiam proprium Societas nacta est Sanctæ Mariæ a Strata, non satis amplum illud quidem, aut commodum, sed tamen in celeberrima Urbis regione, & ad Societatis functiones in primis idonea: cujus loco, dum hæc scriberemus, Alexander Farnesius Cardinalis, Paulli III. Pontificis Maximi nepos, ædem nomini JESU magnificentissimam regio sumtu exstruebat. Ei templo deinde adjuncta domus est, quam hoc tempore Patres incolunt, Philippi Archinti beneficio, Salassiorum Episcopi, qui tum Pontificis vices in diœcesi Urbana gerebat, viri de Societate universa in primis optime meriti. In eo igitur templo IGNATIUS, professionis lege, sex & quadraginta diebus Christianæ catechesi operam dedit e loco superiore, magna, & assidua non modo plebis, verum etiam præstantium virorum frequentia: prorsus ut quidam ex optimatibus palam gloriarentur, beatosque se ferrent, quod nullam omnino ex IGNATII concionibus omisissent. Agendi autem rationem sequebatur ejusmodi. Fidei præcepta, & my-

myſteria cognitu neceſſaria primum ad vulgi captum explanabat, iterabatque, ubi opus eſſet,eadem ſæpius; deinde opportunis digreſſionibus certos interim locos tractabat fuſius, non tam ad ingenii, vel doctrinæ oſtentationem, quam ad pietatem excitandam,populumque permovendum accommodatos. Idque tam veris, gravibuſque ſententiis, tam ardenti vultu,oculiſque; ut divini amoris ignem undique ſpirare videretur, minime fucatæ eloquentiæ vir, nec in ſingulas voces, numeroſque ſolicitæ, ſed ingenti animo, prout impetus tulerat, ſua ſenſa proſequentis. Itaque perorationem ejus non ineptus populi plauſus, aut ſtulta facundiæ commendatio ſequebatur; ſed alta ſuſpiria, gemituſque, & anteactæ vitæ deteſtatio ſalutaris: ut vel defixis humi oculis triſtes, ac ſibimet irati diſcederent; vel etiam illico ſeſe ad ſacerdotum pedes abjicerent confitendi cauſa, tanto cum fletu, atque ſingultibus; ut linguam ſolvere, aut vocem in verba formare vix poſſent.

Societas augetur, distribuuntur provinciæ. Cap. XV.

INTER hæc Societas majorem in modum crescere, sublatisque Pontificis decreto cancellis, quos initio idem Pontifex (ut dictum est) illi probandæ præfixerat; multi certatim ad militiam spiritualem IGNATIO dare nomina. Quumque novi Ordinis fama, bonusque odor instituti operis manaret quotidie latius; Patres variis orbis terræ locis vehementer expetebantur. Itaque ab Romana domo tanquam a metropoli, disjunctissimas in regiones, civitatum, Regumque invitatu missæ coloniæ, domusque, vel collegia ingenti approbatione constituta: primum omnium in Lusitania, atque adeo in ipsamet India, sumtu ac munificentia Regum Lusitaniæ; tum aliorum pietate in Hispania, Gallia, Germania, Italia. Sed quum aliæ pleræque nationes avide Societatem amplexæ sunt; tum vero Sicilia & invitavit perhonorifice, & permissu Pontificis maximi acceptam, in primis copiose, ac benigne tractavit: adnitente præsertim Joanne Vega

Hi-

Hispano (qui regnum illud pro Cæsare administrabat) præstanti non minus religione, quam prudentia viro: cujus etiam antea, dum Romæ Legatus Cæsaris ageret, plurima, & maxima in IGNATIUM & socios egregiæ cujusdam benevolentiæ documenta constiterant. Itaque tam late jam fusa Societate, non modo collegiis, domibusve rectores præficere, ut antea, sed etiam Provinciales præpositos quos appellant, cum ampla potestate in singulas nationes describere coactus IGNATIUS est. Ac primum Lusitaniæ præposuit Simonem Rodericum; deinde Hispaniæ Antonium Araozium Cantabrum, Italiæ Jacobum Lainem, Indiæ Franciscum Xaverium, Germaniæ Petrum Canisium, Galliæ Paschasium Broetium, aliisque deinceps alios. Nam urbanam provinciam, nisi siquando graviori valetudine premeretur, ad extremum usque ipse administravit. Interea de Societatis universæ progressu mire solicitus, a singulis Provincialibus per literas pensum exigere; unicuique mandare diligentissime, quæ e re communi essent. Romæ vero, præter domesticæ discipli-

næ curam, de qua dictum est, cæterasque functiones, multa, & gravia, quæ ad incrementum, ac defensionem catholicæ fidei pertinerent, partim cum summo Pontifice, Cardinalibus, Legatisque Principum coram, partim etiam cum ipsis Regibus, atque Principibus per epistolas, & interpretes agere. Accedebat ad hæc solicitudo ingens, atque indefessus labor in sublevandis pauperum difficultatibus; orborum orbarumque educatione, ac pudicitia procuranda, tuendaque; & perditis mulierculis a turpi quæstu ad frugem, & continentiam traducendis.

Variæ in Ignatium tempestates excitantur. Cap. XVI.

QUibus ille rebus dum CHRISTI causam agit intrepide, multorum, ut fit, odia simultatesque contraxit. In iis aulicus quidam (cujus nomini parcitur) eo tempore potens, & gratiosus, quum abductam a se mulierculam, quam misere deperibat, & in male nuptarum, ut appellant, cœnobio collocatam ferre non posset; sæviore in dies concepta rabie, quam libido, & amor incendebat,

bat, ita demum exarſit, ut pene furere videretur. Ac primum, facta manu, feneſtras cœnobii lapidibus petere, cuſtodes infeſtare, minari; deinde in IGNATIUM auctorem, & ſocios in circulis, cœtibuſque omnia maledicta conferre: quin etiam ex occurſu probris, & contumeliis eoſdem inceſſere: denique ad eos funditus evertendos improbiſſimas in ipſorum vitam calumnias diſſipare: quæ domos primum nobilium circumlatæ, celebratæque ſermonibus (quos partim prona in deterius perſuaſio, partim veſani illius artificium, dolorque excitabat) ad Cardinales etiam, atque adeo ad ipſum Pontificem pervenerunt. Igitur vulgus, ut eſt pluma & folio levius, quos nuper ſumma cum approbatione ſuſpexerat; eoſdem repente contemnere, & acerbiore in dies odio exſecrari, & ſingulorum caput dira imprecatione defigere: prorſus ut jam non modo cum proximis agere, ſed ne pedem quidem janua tutto efferre poſſent. Principes vero, licet magna ex parte fictas criminationes putarent; tamen rati ſubeſſe profecto neſcio quid, quod tantæ invidiæ flammam foveret; vel immutata, vel certe

labefactata in IGNATIUM voluntate videbantur. At IGNATIUS, quamvis a sua, suorumque consuetudine multos abduci non sine rei Christianæ jactura cerneret; tamen ratus mitigari hominis ferociam posse, primo rem dissimulare, atque adeo officiis cũ improbitate certare; deinde ubi malum serpere quotidie latius, & ipsa patientia corroborari audaciam sensit, non tam privato dolore, quam rei publicæ detrimento permotus, ad Summum Pontificem adiit; ab eoque suppliciter impetravit, ut criminum, quæ sibi suisque denuo objicerentur; acre judicium exerceretur ab Archinto Vicario, & Francisco Michaëlio Urbis Præfecto. Ii, citatis omnibus, ad quos criminum vel suspicio, vel conscientia pertinebat; ac per diligentem inquisitionem calumniatoris fraude comperta; IGNATIUM & socios non modo absolverunt lata sententia, sed etiam debitis laudibus, & honore verborum extulerunt, increpito valde adversario, pœnaque proposita non levi, nisi a petulantia, maledictisque desisteret. Nam ne gravius in eum animadverteretur, IGNATIO in primis deprecatore perfectum est. Ita,
quod

quod antea ſemper, tũ quoque IGNATII ſanctitatem illuſtravit hominum injuria: & Deo duce, virtus, ac veritas, dum violatur, effulſit. Iiſdem fere inſidiis poſtmodum appetitus IGNATIUS eſt a ſacerdote quodam, qui, quum domum cathecumenorum adminiſtraret; ferre non poterat in ea regenda familia majorem a loci præſidibus IGNATII rationem haberi, quam ſui. Sed miſer, IGNATIO ſilente, ac pro eodem orante, brevi perfidiæ pœnas dedit; atrocibus enim anteactæ vitæ ſceleribus juſto Dei judicio patefactis, quæ ad eam uſque diem aſtute ſuppreſſerat, ſacerdotio ſpoliatus, & perpetuo carceri addictus eſt.

Regimen feminarum a Societate depellit Ignatius.
Cap. XVII.

INterea Eliſabetha Roſella Barcinonenſis, quæ IGNATII prima literarum ſtudia foverat; Societatis JESU coalitæ, & confirmatæ fama commota, Romam ex Hiſpania contulit ſeſe, partim ut IGNATIUM longo intervallo reviſeret; partim etiã ut una

cum quibusdã aliis piis feminis ad normam illius, atque præſcriptum ageret vitam. Atque IGNATIUS quidem ſoſpitem adventum mulieri de ſe optime meritæ gratulatus eſt, & omnia officia detulit, quæ, ſalvo Religionis inſtituto, præſtare poſſet: curam vero feminarum ſuſcipere ſeſe negavit poſſe, plurimis, graviſſimiſque occupationibus impeditum. At illa nihilominus inſtare; ſanctiſſima veteris amicitiæ jura teſtari; poſtulati æquitatem obtendere: denique ubi magis magiſque obfirmatum vidit IGNATIUM, ad aulicas confugit artes: atque, ut erat nobili nata loco, per viros principes facile tenuit ut Pontifex maximus IGNATIO munus id ipſum, quod recuſabat, injungeret. Sed ea res magnũ in Societatis commodum vertit præter ſpem; ac noſtros non ſolum in præſens, verum etiam in poſterum a tam periculoſa provincia liberavit. Etenim IGNATIUS, Pontificis juſſu ea procuratione ſuſcepta, paucis diebus tantam difficultatem, ac laborem ſenſit, dum querimonias mulierum audire, ſuperſtitiones evellere, inanibus, & curioſis quæſtionibus reſpondere identidem cogitur; ut pene plus

ei

ei negotii paucæ feminæ, quam Societas universa facesseret. Itaque licet Elisabethæ pro ejus in se promeritis gratificari admodum cuperet; tamen reputans apud se, quantum ex hujusmodi tricis detrimenti respublica pateretur, simul etiam cogitans fore ut harum exemplo aliæ deinceps religiosæ mulieres, virginesve idem a Societate in posterum expeterent; nequaquam ignarus quam periculosa, & suspicionibus plena sit ea consuetudo, privati officii rationem posthabere communi utilitati, ac totum hoc genus administrationis a Societate prohibere omni ratione constituit. Igitur, adhibita (quod in omnibus gravioribus causis faciebat) præparatione diligenti, imploratoque per iteratas preces, & hostias cœlesti præsidio, ad Pontificem accessit; verbisque supplicibus demonstravit, ex onere sibi nuper imposito, quam exiguo cum fructu, quantum laboris, ac molestiæ pertulisset. Ea ipsa re monitum quam aliena sit a Societatis instituto ejusmodi præfectura, petere se, & orare, ut non ab illis modo, sed ab omnibus in perpetuum feminarum collegiis gubernandis immu-

nem Societatem esse jubeat: non defuturos aliorũ Ordinum idoneos homines, qui id munus libenter, & cum fide obeant: sibi quidem, & suis provinciam videri minime accommodatam. Neque vero æquum esse, qui sese ad omnium gentium auxilium, sine ulla regionum, aut locorum exceptione, CHRISTI Vicario mancipaverint; eorum operam, & industriam, non sine gravi publicæ rei damno, paucis regendis mulierculis implicari. Quibus rationibus ita permotus est Pontifex, ut supplicanti omnia large, ac prolixe concesserit. Itaque Societati ab ejusmodi munere vacatio in perpetuum data: ejusque vacationis auctoritas testata est trinis deinde literis Apostolicis, quæ tempore procedente magno usui fuere nostris hominibus ad ejus generis pericula, & molestias abigendas.

Honoribus in Societatem nostram Ignatius aditum obstruit. *Cap. XVIII.*

ATQUE iis difficultatibus perfuncta Societas, prosperum Dei beneficio cursum tenere videbatur, quum

quum nova rursus in eam coorta tempestas est, eo quidem gravior, & periculosior, quo in speciem lenior, blandiorque. In iis, qui per Germaniam variis locis Domini vineam excolebant, Claudius Jajus e primis Patribus unus, virtutem, & sanctitatem suam quum genti universæ, tum Romanorum Regi Ferdinando ita probaverat; ut eo Rex nullum prorsus ad curandas animas, atque ad pastorale munus aptiorem existimaret. Is pro sua sapientia quum præclare intelligeret, regni causam cum causa religionis ita esse conjunctam, ut quantum de catholica religione detraheretur, tantum de obsequio multitudinis, & de imperii majestate decederet; contra sævientem eo maxime tempore Lutherianā pestem, velut unicum remedium, quam optimos animarum pastores, & Episcopos omni diligentia conquirebat. Igitur vita functo per eos dies Tergestinorum Episcopo, quæ civitas est Istriæ, (cui tum provinciæ, quam dixi, lues, propter vicinitatem Germaniæ imminebat) circumspectis diligenter omnibus & personis, & rebus, denique Ecclesiam illam Claudio Jajo

 per-

perſpectæ ſibi virtutis, & doctrinæ viro tradere, ac demandare conſtituit. Sane, ut vulgo expetuntur hujuſmodi ſacerdotia, minime timendum videbatur eſſe, ne delatum ultro præſertim honorem Claudius repudiaret. Siquidem Tergeſtina cathedra, quum in primis ejus regionis ampla, & honorifica eſt, tum vero (quod potiſſimum hodie quæri ſolet) vectigalibus haud ſane contemnendis inſtructa. Veruntamen Rex, nequid, inſcio Claudio, cum Pontifice maximo ea de re tranſigeret; primum omnium literas ad ipſum Claudium dat, Tridenti tum forte rei Chriſtianæ cauſa commorantem, ac nihil cogitantem minus. Quarum erat ſententia, Tergeſtinum gregem orbum ſpirituali cuſtode, circunquaque frementibus lupis, in maximo verſari diſcrimine: dignam eſſe vigiliam charitate Jaji, ſtudioque hominum ſervandorum: petere ſe, ut, ſi a Pontifice Maximo id ei muneris, onerisve imponatur, ne recuſet ſubire: & populo utilem, & ſibi gratam operam vehementer fore. Perculſus inopinata re Jajus primo cohorruit: non quo deteſtandum quid ſibi oblatum putaret; ſed

quod

quod Episcopatus, qua curam gerit animarum, divinam pene virtutem, & omnibus numeris absolutam postulet sapientiam; qua gradus honoris est (& quidem ad continendam in officio multitudinem ferme cum splendore, opibusque conjunctus) a spiritu humilitatis, ac paupertatis, quem profitetur Societas JESU, vehementer abhorreat. Deinde, ut sese ex pavore collegit, fusus in preces, lacrymasque, etiam atque etiam obtestatus est Deum, ut ab se tantum discrimen averteret: neu se primum quasi janitore, speciosos titulos honoresve in Societatem ad id tempus intactam invehi sineret. Tum rescripsit ad Regem, multis rationibus ei suadens, ut tam honorifico judicio decoraret alium digniorem: longe imparem suam imbecillitatem esse oneri: ac demum ita conclusit epistolam, ut omissis ambagibus, quod petebatur, præcise negaret. Quæ res jam satis incensum studium Regis multo vehementius inflammavit: quod ita statueret, tantam in summa virtute, & eruditione modestiam, nequaquam in privatæ vitæ quasi tenebris delitescere; sed in editissimo fastigio, ut

luceret omnibus, collocari oportere. Ergo quum ex literis Claudii diffideret ullis aut precibus, aut promiſſis flecti ejus animum poſſe; per Pontificem ipſum, inconſulto ultra Claudio, rem conficere ſtatuit. Ad eum igitur quam accuratiſſime ſcripſit, quanto in periculo Tergeſtina civitas verſaretur Epiſcopo deſtituta: ſe quidem pro ſua parte diligenter circumſpexiſſe, quem nominaret aptum ei muneri; nec ullum inveniſſe aptiorem Claudio Jajo Societatis JESU presbytero, cujus innocentiam, doctrinamque exquiſitam plurimis rebus eſſet expertus: ſed fruſtra per literas tentaſſe ejus animum in ſtudio Chriſtianæ humilitatis ita defixum, & ab honorum inſignibus admittendis uſque adeo alienum; ut, niſi pro poteſtate cogatur, nulla ſit ſpes laborantis illius Eccleſiæ tam opportuno præſidio ſublevandæ. Proinde ſuppliciter ſe etiam atque etiam orare, & obſecrare, ut Claudium pro imperio jubeat delata ſibi gubernacula, munuſque ſine tergiverſatione recipere: quoniam, ut quiſque de ſe ipſe minime alta ſentiat, ac proinde ſtudioſe lateat, ita Eccleſiaſticis functioni-

ctionibus, & ipso Episcopatu dignissimus sit. Hæc igitur, & alia id genus multa ad Pontificem: & simul Didaco Lasso mandat oratori suo, ut idipsum & cum Pontifice, & cum quibus opus fuerit, quam diligentissime curet, prorsusque conficiat. Ejus rei fama quum per aulicos quosdam ad IGNATIUM pervenisset; primo haud ita sane commotus est. Nam & Claudii constantiæ, & Pontificis æquitati, ac sapientiæ confidebat; & ejusmodi petitiones jam ante Societas, Deo adjutore, non semel eluserat. Veruntamen, ut, quid esset rei, clarius cerneret; continuo Bernardinum Maffejum (qui tum erat Pontifici ab epistolis, ac postea in Cardinalium numerum cooptatus est) ultro convenit; ac tota de re familiariter pro amicitia sciscitatur. Ille haud sane gravate ipsam epistolam Regis ostendit, ad Pontificem summis cum Claudii laudibus, & vehementi contentione perscriptã. Qua lecta, confestim IGNATIUS eadem de causa ad Regis oratorem Didacum Lassum adit; qui literas item ad se proprie datas demonstrat, & quidem magna ex parte ipsius Regis chirogra-

pho, etiam atque etiam postulantis, mandantisque, det operam, ut Episcopatus ab se in Claudium collati primo quoque tempore auctor fiat Pontifex maximus: ejusque auctoritatis diploma rite confectum ad se transmittat. His cognitis, IGNATIUS, ubi tam iniquo loco rem vidit esse, pertimuit; sed ita, uti nequaquam animo caderet: ac licet se talibus adversariis longe imparem sciret esse; tamen fiducia Numinis omni ope sibi contra nitendum existimavit. Atque in præsentia Didaco suadere conatur, ut ab actione rationi Societatis tam aliena desistat ipse, & simul ab ea mente Regem aliquo pacto deducat. Quibus verbis quum nihil proficeret, quin potius ab homine rideretur; domum regressus quam intentissimas preces, & sacrificia de more suis indixit: deinde nactus opportunitatem, facilemque aditum, Pontifici demonstravit quanto res ea damno esset futura & Societati nostræ privatim, & Ecclesiæ universæ communiter. Non quo dignitatis gradus, ac tituli ipsi per se mali, atque improbandi sint, quippe ad Ecclesiam regendam, & ordinum discrimina retinenda inducti

ducti divinitus: sed quod & perfectos viros requirant, quales pauci admodum omnibus seculis exstiterint; & insuper ab hujus minimae Societatis instituto valde alieni esse videantur. Etenim quibus artibus, quove spiritu excitata, & conflata sit, eodem profecto alendam, & conservandam esse; non amplitudinis, & splendoris nimirum, sed humilitatis, & parsimoniae. Quod si aditus in Societatem honoribus pateat; multum utique de vera charitate imminutum iri; quae nihil omnino habet in vita propositum, nisi unius gloriam Dei. Nam (ut sunt hominum ingenia) & complures fortasse ad hanc Religionem accessuros opum cupiditate magis, quam divini obsequii studio; & qui nuper adscripti sint, magnitudine laboris, & disciplinae asperitate defatigatos, ut primum praesentis praemii commodum affulserit, mutato repente cursu, novae spei velificaturos: atque, ut maxime in officio cuncti persistant; tamen nisi praesenti jacturae eatur obviam, sine dubio Societati exitialem (quod Deus averteret) exitum imminere. Id adeo vel inde facile perspici posse, quod paucis illis annis,

annis quatuor viris ex ea familia præci puis totidem Episcopatus delati sint; quos nisi fortiter ab sese Patrum virtus, & constantia rejecisset; videlicet alio deinceps atque alio dilabente, brevi miseram Societatem ipsis luminibus carituram fuisse. Atque hæc, quod privatim ad conservationem ipsius Religionis attineat. Jam si communem spectemus utilitatem; nemini dubium esse, quantum ex ea re detrimenti res publica perceptura sit. Nihil enim omnibus ætatibus æque deplorandum fuisse, atque in tanta messis copia tantam operarum inopiam: atque ex ea ipsa paucitate, qui uni cuipiam agro addicti, affixique sint; longe minus utique proficere, quam qui Apostolico ritu soluti, ac liberi omnes Ecclesias pervagentur: ad eamque potissimum Reipublice Christianæ partem sublevandam accurrant, quam maxime laborare cognoverint. Præterea ad faciendam populis fidem, & animos permovendos nihil esse efficacius vitæ, ac morum exemplo. Itaque adhuc Societatem (absit verbo invidia) Ecclesiæ non mediocriter profuisse; propterea quod minime ab ejus dictis facta dissense-

ſenſerint. Nunc autem, ſi ad id faſtigium extollantur Patres; quomodo fieri poſſe, ut apud multitudinem inſciam arcanorum, ambitionis, ac levitatis crimen effugiant? qua porro fronte, quo vultu, repente aucti ac decorati ipſi honorum inſignibus, de imitatione CHRISTI, de fugienda gloria, de voluntario ſui contemtu, ac ſubmiſſione verba facturi ſint? Hiſce, aliiſque de cauſis Pontificem Maximum etiam atque etiam obteſtari, atque obſecrare, ut quam Societatem primus auctoritate, & benignitate ſua confirmaverit, ornaverit, auxerit; eandem ab omni ſuſpicione incommoda velit eſſe liberam: ſuaque in eam beneficia, tam periculoſo præſertim tempore, tueatur. Audiit IGNATIUM Pontifex perbenigne, ut ſolebat: ſic tamen, ut integritatem hominis admiraretur potius, quam conſilium approbaret. Itaque collaudata initio ipſius fide, ac probitate, ſenſim flexit orationem; & contra ſententiam IGNATII quum alia multa diſſeruit, tum vero ex veteri oraculo: Cor, inquit, Regis in manu Domini: quaſi diceret, in Claudio eligendo tantam Ferdinandi Regis contentio-

nem

nem plane divinitus exstitisse: ac proinde clariorem esse Numinis voluntatem, quam ut obsisti ultra oporteret. Quæ quum IGNATIUS graviter, ac dolenter accipere videretur; Pontifex, qua erat lenitate, ne Dei famulum tristem, ac mœrentem ab se dimitteret; ad extremum jubet illum super ea re amplius consultare, precesque ad Dominum fundere: se quoque idem esse facturum. Interea Didacus orator negotium urgebat acerrime. Jamque instabat dies, quo die in Senatu de Tergestina Ecclesia referendum erat. Qua re IGNATIUS cognita, confestim Cardinalium pene omnium domos, quarum erant multæ longis intervallis inter se disjunctæ; ingenti diurno, & nocturno labore circumiit, singulis eadem illa fere proponens, que paullo ante Pontifici Maximo. Sed videlicet eorum mentes jam ante occupaverat Orator. Itaque mire obfirmatos offendit in Claudii electione approbanda: partim quod tanti Regis voluntati faverent; partim etiã quod vigiles, & custodes Claudii maxime similes tam formidoloso tempore in Ecclesiæ propugnaculis, atque speculis ipsimet collocandos

pu-

putarent. Hac quoque ſpe dejectus IGNATIUS, unum reliquũ videbat eſſe remedium, ſi Ferdinandum ipſum Regem a ſuſcepto conſilio per literas avocaret: quem pro ipſius pietate, virtuteque ita in ſe ſuoſque animatum noverat; ut minime dubitaret, quin, cognita re, ſalutem Societatis Tergeſtinorum rationibus antelaturus eſſet. Sed ne illa quidem ratio habebat exitum; quippe inſequenti luce de Tergeſtina cathedra Senatus erat futurus. IGNATIUS igitur excluſus anguſtiis temporis, nunquã intermiſſis ad Deum precibus, quaſi ad extremum in rebus humanis perfugium, ſeſe contulit ad Margaritam Auſtriacam Cæſaris filiam, de qua ſupra dictum eſt, feminam per id maxime tempus gratia, & opibus florentiſſimam. Hanc pro ſpirituali neceſſitudine (erat enim illi a confeſſionibus) edoctam quanto in periculo Societas eſſet, infimis precibus obſecrat, uti Societatis cauſam in ſe recipiat: & imminentem relationem auctoritate ſua interpoſita tandiu differat, quoad Regem ipſe per epiſtolam alloquatur, & ab eo reſponſum accipiat. Fecit illa, quod rogabatur

tur

tur: & illico datis ad Pontificem codicillis, optatam dilationem impetravit. Ea demum res aliquid laxamenti dedit IGNATIO: etenim spatium nactus, ad Regem scripsit literas deprecationis, & querimoniarum plenas, illum etiam atque etiam per CHRISTUM obsecrans, ne Societatem nuper ad gloriam Dei tanto labore conflatam, sine causa perditum iret: non ita de ipsius majestate, regnisque & se, & socios esse meritos, ut ab eo nulla eorum existimationis, famæ, salutis denique ratio habenda esset. Non defore idoneos viros, qui rem Tergestinam capessant: sineret modo sui Ordinis homines, qua cœpissent paupertatis, & humilitatis via, ad CHRISTI gloriam, & salutem animorum sine offensione pergere: id si (ut sperabat) permitteret; sese, & socios immortali beneficio Regi obstrictos fore: precesque pro ipsius majestate, saluteque nunquam intermissuros. Hisce, aliisque id genus incensis officii religione rationibus, precibusque minime restitit Rex: & quanquam invitus, tamen suis rationibus amicorum utilitati posthabitis, quod vix fieri videbatur posse,

per

per epiſtolam juſſit Oratorem ſuum ab inſtituta, vel potius pene confecta actione deſiſtere. Quæ res vulgata & Pontificem Maximum facile in IGNATII ſententiam adduxit; & IGNATIUM ipſum, ac ſocios affecit ingenti lætitia. Itaque & in poſterum ſupplicationes decretæ, & in præſentia ſolennis hymnus in gratiarum actionem publice perſolutus eſt. Ac pari deinde conſtantia ſeſe IGNATIUS idem oppoſuit, quum noſtris hominibus pinguia ſacerdotia, quibuſdã vero Cardinalatus etiam deferretur, ac nominatim Franciſco Borgiæ Hiſpano dynaſtæ: qui ampliſſimis in eo regno perfunctus honoribus, divino inſtinctu poſt uxoris obitum rebus mortalibus valere juſſis, & ſponte depoſito Gandienſi Ducatu, magna hominum admiratione Societati ſe addixerat. Quanquam in Æthiopica legatione, quæ poſtmodum Luſitaniæ Regis rogatu a ſummo Pontifice noſtris injuncta eſt; quum ad eam functionem Eccleſiaſticæ dignitatis inſignia, & honorum tituli neceſſario quærerentur; imperanti pro poteſtate Vicario Dei reſiſti non potuit. Præſertim quum periti rerum æſtimatores

argute

argute coniicerent, novam hanc manum non ad opes, & copias, verum ad labores, & aperta vitæ pericula destinari. Neque eos fefellit opinio. Siquidem ex iis, qui in illam expeditionem abiere, aliqui multis incommodis agitati ex itinere mortui sunt. Andreas vero Oviedus Æthiopiæ Patriarcha, qui talem titulum rejicere ab sese omni ope contenderat; in ea loca summo labore delatus, inter Æthiopica bella captus a Turcis, ac mire vexatus, Lusitanorum denique benignitate redemtus est. Idemque deinde, ut exiguas in iis regionibus catholicorum reliquias tueretur, in summa rerum omnium egestate, paratis bobus, agro suis ipse manibus colendo tolerabat vitam.

Confirmatur a Julio III. Societas Cap. XIX.

POST hæc Paullus III. Pontifex Maximus, senio, curisque confectus, e vita migravit: comitiaque novo creando Pontifici in magna studiorum, ac voluntatum varietate in aliquot menses extracta sunt. Quo ipso tempore quum Urbs, ut in diuturno

no interregno, annonæ difficultate vehementiſſime laboraret, noſtriſque numero in dies auctis extrema fames adeſſe videretur; IGNATIUS quum aliorum, tum præcipue ſacri Collegii Cardinalium eximiam in ſe, ſuoſque benignitatem expertus eſt. Quippe in ſummis occupationibus Patres auguſtos pia noſtrorum hominum recordatio ſubiit: communique conſilio ad eorum inopiam ſublevandam non levis pecuniæ ſumma ex ipſo Conclavi tranſmiſſa eſt: enixe in primis favente, atque adjuvante Rodulpho Pio Carpenſi: quem IGNATIUS jam ante ſibi ſociiſque patronum, ac protectorem, ut appellant, e ſummi Pontificis auctoritate delegerat. Ac rebus diu multumque agitatis, Pontifex denique declaratur Julius eo nomine tertius: qui, quod in Synodo Tridentina Legatus, Fabrum, Lainem, & Salmeronem Theologos Apoſtolicos familiariter noverat, multaque tum ex iis, tum ex aliis de Societatis inſtituto didicerat; IGNATIO ſupplicanti multa in Societatis incrementum, ac rem admodum liberaliter tribuit. Nec enim ſolum prioris Pontificis de Ordine noſtro judicia, & acta,

acta firma, rataque voluit esse; verum etiam eundem Ordinem novis insuper ipse testimoniis, atque decretis ornavit. Cujus rei publica diplomata exstant verbis amplissimis.

Magistratu sese abdicare conatur Ignatius Cap. XX.

HISCE rebus ita peractis, quum satis in præsentia communi rei consultum esse videretur; IGNATIUS, qua erat humilitate, vigiliam suam alteri tradere, seque Generalatu omnino abdicare constituit. Igitur Patribus, quotquot communis rei commodo potuit, Romam evocatis; quum in consilium convenissent; ne, ut olim, sibi forte coram dicenti reclamaretur, per epistolam disertis verbis exposuit, se, qui vitia nosset sua, & initio invitum, atque adeo coactum, Societatis gubernacula recepisse; & nunc graviore etiam valetudine, ætateque, multo minus idoneum esse tanto muneri. Proinde per CHRISTI Domini sanguinem petere, atque obtestari sese, ut sine ullo sui respectu communi utilitati prospiciant; & quamprimum sibi sufficiant virum & animo,

mo, & corpore firmiorem. *Id quo liberius faciatis*, inquit, *Ego in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, unius Dei, ac Creatoris mei, depono Generalatum simpliciter, & absolute; meque abdico hoc munere, privoque: & omnibus animæ meæ viribus obsecro tum professos omnes, tum, si quos professi adhibere ad hanc deliberationem volent; ut huic meo tam justo desiderio faveant: piamque oblationem libenter admittant*. Hac epistola recitata, magnus animorum motus est factus: quum partim viri modestiam ac submissionem satis admirari non possent; partim etiam pro se quisque metueret, ne quis alius fortassis IGNATII voluntati assentiretur. Verum ut ad suffragia ventum est, idem plane consensus omnium in eo retinendo exstitit, qui olim fuerat in eligendo: & enixe petenti præcise negatum. Denique per internuncium jussus IGNATIUS alia omnia cogitare: etenim se quidlibet potius, quam aliũ gubernatorem, ipso vivente, passuros. Atque hæc communiter. Dimisso deinde cœtu, privatim singuli cum eodem expostulare, quod ab inceptis desistere, quod vixdum constitutam

Socie-

Societatem, omnique custodia egentem, quasi durus pater teneram adhuc filiam, deserere conaretur. Pergeret porro, & publicam rem ordinaret, legesque perscriberet: Deum, *cujus manus alligata non sit*; in posterum quoque, sicut antea, piis ipsius conatibus adfuturũ. Itaque IGNATIUS, quanquam invitus, & religiosæ quietis, vitæque privatæ avidissimus, tamen ne minus dicto audiens videretur esse, Patrum auctoritati, ac precibus denique cessit: seque ad institutum opus legum scribendarum quam diligentissime retulit. Ac primum, unius Dei gloria, saluteque animorum sibi proposita, Societatem universam, quo facilius administratio tota constaret, certas divisit in classes: providitque quantum ingenio, & cogitatione assequi valuit, quum ut cæteris vitiis, tum vero ut ambitioni, & avaritiæ, quæ duæ perniciosissimæ sunt mortalium pestes; omnino obstrueretur aditus: veræque humilitati, & paupertati quammaximus, & maxime diuturnus honos ab omnibus haberetur. Ad hæc, rationem Præpositi Generalis creandi, nec non privatam, ac publicam disciplinam,

nam, quæque alia cœtibus hominum regendis usui solent esse, præscripsit. Nec modo majora, sed minora quoque ministeria, curationesque certis legibus, ac præceptis quam accuratissime persecutus est. Has deinde leges, quanquam longo tempore, summaque cura elaboratas, & conditas, non tamen continuo pertulit; sed per idoneos homines tota Societate promulgandas curavit: ut usu ipso, & magistra rerum experientia probaretur, satisne ad Societatis propositum, atque ad Apostolicam instituti formulam convenirent. Neque ante ratas, fixasque voluit esse, quam in proximo conventu Patrum tota re agitata, & plane perspecta, legitime sancirentur. Iisdemque Patribus deinceps addendi, moderandi, immutandi, ac demendi, prout expedire videretur in Domino, plenum jus, ac liberam potestatem reliquit.

Societati in Hispania valde laboranti succurrit. Cap. XXI.

PER idem tempus Societas, videlicet ne lætiore successu intumesceret,

ſceret, vel ad otium, ignaviamque delaberetur, variis in Europæ regionibus divino permiſſu vehementer exercebatur. Idque partim ab invidis, & obtrectatoribus, partim *etiam* ab iis, qui temporibus ita periculoſis tam inſolitam concionum frequentiam, tam aſſiduam Sacramentorum adminiſtrationem, & reliqua inſtituti noſtri munera, genuſque doctrinæ ſuſpectum haberent. Quo in numero in aliis Prouinciis alii, ſed in Hiſpania vel acerrimus noſtrorum inſectator exſtitit Joannes Siliceus Archiepiſcopus Toletanus. Is quum a cæteris Societatis noſtræ miniſteriis valde abhorreret; tum Exercitiorum ſpiritualium, quibus noſtri eo tempore vel maxime in erudiendis hominibus utebantur; nomen ipſum pati non poterat. Compluti vero, in ſua diœceſi, piorum civium liberalitate Collegium Societatis JESU repente excitatum, quo Academia illa pene tota conflueret, ita ægre ferebat; ut de noſtris e ſua ditione pellendis, toto animo dies, noctesque cogitaret. Sed quum in ipſos palam impetum facere vereretur, partim ſpectata vitæ innocentia, partim etiam virorum

prin-

principum gratia, & summi (quod caput est) Pontificis auctoritate subnixos; iracundiæ suæ fulmina in populares suos, familiares nostros, aperte contorquet. Ac primum, quod e suo clero complures nostra disciplina ac meditationibus imbutos esse cognoverat; edicto minaci juris in Ecclesia Toletana dicundi potestate privat sacerdotes eos, qui e nostra formula spiritualibus Exercitationibus operā dedissent. Deinde præsenti anathematis pœna proposita, vetat in Academia Complutensi omnino quenquam a nostris hominibus Ecclesiæ sacramenta suscipere. Quæ res, utpote insigni infamia, varios illico rumores hominum Hispania pene tota commovit: quum alii nostrorum acta, mores, instituta defenderent; alii contra non sine gravi aliqua, certaque ratione tantum Antistitem ita de Societate statuisse disputarent. Nostri, quamvis Dei clementia, & conscientiæ testimonio freti, re tamen tam atroci, tamque inopinata perculsi, angebantur animo: neque tam ignominia sua, quam Ecclesiæ damno permovebantur, quod ex tanta ho-

minum alienatione, tantiſque calumniis imminere neceſſario videbatur. Itaque quum obſecrationibus, & ſacrificiis, & voluntaria corporum caſtigatione cœleſte Numen de more propitiaſſent; per communes amicos Archiepiſcopum docent, nihil ab ſe vel contra Eccleſiæ rem, vel contra ipſius Archiepiſcopi dignitatem eſſe commiſſum; cur in rebus divinis occupati, & nihil, niſi Dei gloriam, & proximorum ſalutem, ex Apoſtolica auctoritate quærentes, tantis injuriis affici, præſertim indicta cauſa, debuerint. Si quid ſecus ab inimicis ad eum delatum ſit; ſe ad purganda crimina, atque ad omnem ſatisfactionem in Domino paratos eſſe: tantum ab eo ſuppliciter petere, uti conceptam iram ad cauſam uſque cognitam pro ſua ſapientia, ac pietate ſuſtineat. Quum ille nihil idcirco de acerbitate remitteret, ſatiſque appareret, noſtri nominis odium altius in ejus animo inſediſſe, quam ut evelli, aut mitigari ulla ratione poſſet; IGNATII voluntatem, atque conſilium per literas quamprimum exquirunt. Ille, circumſpectis rebus omnibus, Deumq; per ſe; ſuoſque enixe precatus, ut ea

res

res ad ipsius gloriam, salutemque animarum bene, ac feliciter eveniret; sine ulla dubitatione, si Archiepiscopus in incepto persistat, jubet nostros ad consilium Regium provocare; literas Apostolicas proferre; Societatis causam cum CHRISTI causa conjunctam æque moderate, ac fortiter agere. Ipse interea ad Pontificem adit supplex; Archiepiscopi factum exponit; summi tribunalis opem, & auctoritatem implorat: sine ulla tamen graviore querimonia, vel exaggeratione verborum. Ac nostri quoq; in Hispania ex IGNATII præcepto rem ad consilium deferunt; Pontificia diplomata, & jura Societatis legitima ostendunt; obseptum sibi aditum ad proximos adjuvandos expostulant. Quæ quum nulla ipsorum culpa ab Archiepiscopo acta esse constaret; eum denique exitum habuit res, ut & Regii consilii decreto, & acri Pontificis objurgatione Archiepiscopus edicta sua revocare, nostrosque omni molestia, atque ignominia liberare coactus sit. Quæ res lætitiam bonis omnibus attulit eo majorem, quo magis ad eum diem de nostra existimatione, ac fama soliciti fuerant.

Atque haud ita multo post, Archiepiscopo vita functo, nostri a Toletana civitate benigne invitati, & in iis ipsis ædibus publice collocati sunt, quas idem Archiepiscopus paullo ante clericis quibusdam ædificaverat. Ut ab iis, qui divinam providentiam ex rerũ humanarum eventis observant; non sine causa animadversum fuerit, omnes tanti Præsulis in Societatem impetus, & conatus eo denique recidisse; ut quum maxime nostros, opinionis errore deceptus, ex universa Hispania pulsos cuperet; tunc ipse in sua Toletana metropoli domum illis exstrueret, ornaretque. Ejusmodi fuit igitur Hispaniensis illius procellæ transitus. Ac pari felicitate in aliis quoque provinciis coortæ in nos tempestates, IGNATII lenitate, prudentiaque sedatæ sunt: ac Dei beneficio ubique fere Societas majora in dies incrementa capiebat.

De Julii III. obitu, & de Marcelli II. in Ignatium, nostrosque benevolentia. *Cap.* XXII.

INTER hæc Julius anno Pontificatus quinto demoritur: cui Marcellus

cellus Cervinus Politianus ingenti bonorum omnium gaudio ſuffectus eſt. Quidquid enim erat ſpei de publicis rebus, id pene totum ejus Pontificatus annis vulgo deſponderant. Ad hunc IGNATIUS pro veteri familiaritate quum adorandi, & gratulandi cauſa veniſſet; arcte amplexus hominem Pontifex, & ſuaviſſime exoſculatus, multa cum eo inambulans de fidei Chriſtianæ propagatione, deque reſtituenda Eccleſiaſtica diſciplina ſerio contulit: atque ob id ipſum nonnullos ab eo petiit viros, quos haberet apud ſe conſilii cauſa. Cæterum in primis dilexit Jacobum Lainem, & Martinum Olavium: quorum videlicet utriuſque virtutem, ac ſapientiam optime noverat. Nam de Franciſco Xaverio, cujus fama rebuſque geſtis valde permovebatur; jam ante exoraverat, ut illum omnino Romam ex India revocaret: quod tanti viri videndi, ruendique in ejus amplexum miro quodam deſiderio teneretur. Quin etiam noſtros, quotquot ea tempeſtate Romæ verſabantur, ad ſe in palatium adduci juſſerat; quod haſce copiolas recenſere, & ſingulos coram, quaſi bonus Imperator milites, vellet

inſpicere. Denique multis de noſtra Societate verbis ultro citroque habitis; Tu bellatores (inquit Pontifex) confice; nos utemur. Quum ab eo congreſſu, aliiſque deinde colloquiis lætus admodum diſceſſiſſet IGNATIUS, & optima ſpe Societatem impleſſet; brevi ea lætitia cunctis evanuit. Siquidem Marcellus altero & viceſimo die, quam Pontifex declaratus fuerat, febri extinctus, ingenti omnium luctu Chriſtianam Rempublicam orbam, ac debilitatam reliquit.

Ignatii obitus. *Cap.* XXIII.

SUcceſſit Marcello Paullus eo nomine quartus: qui, quum propter nonnullas interpoſitas offenſiones accerrimus noſtri Ordinis inimicus fore putaretur; hominum opinionem longe fefellit. Nam & in IGNATIUM ipſū, cunctis admirantibus, perhonorificum ſeſe præbuit; & Societatem multis rebus decoravit, auxitque; & noſtrorum hominum opera maximis in rebus Eccleſiæ plurimum uſus eſt; & de fundando collegio, ſeu Academia, quam in Urbe IGNATIUS magno Reipublicæ Chriſtianæ bono inſtituerat,

rat, serio cogitavit. Hunc Pontificem inter, & Philippum Catholicum Regem exorto gravi, & periculoso bello, quod brevi deinde compositum est; cuncta misceri; compleri armatis Urbs; tympanorum, ac tormentorum horrifico strepitu omnia personare; pacis artibus parum admodum loci esse. Quocirca IGNATIUS pertæsus temporum, & Societatis rebus utcunque compositis, contemplandi studio secessit in villam, quam non longe ab æde sanctæ Balbinæ, ad Thermas Antonianas, in usum præcipue Romani Collegii, amicorum benignitate nuper exstruxerat. Ibi vel tectorio novi operis male acceptus, vel urgente jam senio, lethalem in febrem incidit: sic, ut quum ejus intima urerentur præcordia; nullus in facie pallor, nulla in toto corpore signa mortis exsisterent. Tantum insolita quædam lassitudo in membris, ac motu apparebat. Itaque domum relatus, in lectulo collocatur. Accersiti confestim medici bono animo jubent nostros esse. At ille quum sibi ultimum diem instare sentiret; mirantibus cæteris, misit, qui a summo Pontifice sibi decedenti salutarem expia-

 tionem,

tionem, & indulgentiam ritu catholico precaretur. Deinde quum ad multam noctem de more vigilasset, quin etiam nonnulla cũ domesticis in rem Collegii transegisset; sopori se dedit: itemque qui aderant, cubitum discessere, nihil admodum periculi suspicantes. At ecce mane postridie duo e fratribus, ejus vitæ quotidianæ administri, cubiculum visendi Patris causa introëunt; ad lectulum sensim accedunt; ac præter omnium opinionem vitali spiritu pene defectum offendunt. Accurritur illico ad socios: alii ad medicum advolant; alii interea ad refocillandas vires) ut assolet) jusculum porrigunt: quibus ille quum nihil jam opus esse dixisset, IESUM intermortuis vocibus identidem appellans, placidissime efflavit animam, hora post solis ortum prima, feria sexta, pridie Calendas Augusti, anno post Christum natum M. D. L VI. Qui vero ad Pontificem pridie sub vesperam fuerat destinatus; quod nihil tale metueret, re in proximam lucem dilata; quum, quod volebat, statim impetrasset, libēte Pontifice, & verbis amicissimis IGNATIUM prosequente; graviter deinde semet incu-

sans,

ſans, tempori non occurrit. Defuncti corpus tum inſpiciendi, tum exenterandi causa diſſectum, ſummam viri abſtinentiam, & ſobrietatem liquido comprobavit. Siquidem & ſtomachus venterque prorſus inanis, & præ ſiccitate diuturna mire contractus apparuit; & jecur ea ipſa de cauſa ita obduratum, aridumque, ut pene lapideſceret. Sane Realdus Columbus, egregius ea tempeſtate Sector, qui aperiendo interfuit; in hepatis vena, quæ Porta dicitur, lapides tres, ſeſe inveniſſe teſtatur in ſuo de Anatomia libro: ut pro miraculo non levi habitum ſit, vitalibus adeo affectis, ac propemodum exuſtis, hominem tandiu vivere potuiſſe, præſertim hilari ſemper, eodemque vultu exſequentem Prępoſiti Generalis officia & munera. Mortuus eſt autem anno ætatis quinto & ſexageſimo, ſuæ converſionis ferme trigeſimo quinto, confirmatæ vero Societatis ſextodecimo Quam ille tam exiguo temporis intervallo, tam longe lateque propagatam reliquit; ut jam tum ab ipſo conſtitutæ numerarentur provinciæ duodecim, & in iis varia noſtrorum domicilia fere centum. Vulgata ejus morte,

 ingens

ingens confestim hominum concursus visendi causa, domum est factus: atque hi manus, hi pedes certatim exosculari; alii rosaria, quæ vocantur, applicare corpori; multi etiam pilei, vestiumve, quibus uti consueverat, frustulum, aliquod enixe rogare: quibus tamen modestiæ gratia nihil a nostris est datum. Corpus in eodem cubiculo, ubi exspiraverat, biduo ferme servatum, sabbato sub vesperam inclusum arcæ, post exsequias mira populi frequentia celebratas, in templo nostro ad dextrum latus aræ maximæ humatum est. Ac statim præsentem opem ex IGNATII patrocinio nostri sensere. Non enim, ut multi putarant, orba tali Parente Societas mærori se dedit, aut concidit: quinimmo stetere animis Patres: perque omnes ordines insolita quædam suavitas spiritus, & mentium vigor ad subeundos Christi causa labores, & cæpta strenue promovenda, pervasit.

Libri Secundi Finis.

DE

DE S. IGNATII LOJOLÆ

VITA, ET MORIBUS.

LIBER TERTIUS.

HActenus IGNATII toto vitæ cursu proposito, nunc præcipua quædam de ipsius factis, dictis, ac moribus, & quidem quo magis in promtu sint, per species exsequemur. Ac primum de studio precandi, meditandique, qua laude in primis IGNATIUS floruit.

De Orandi assiduitate, & studio Pietatis. Cap. I.

INITIO conversionis, ut ante diximus, precandi contemplandique causa magnam sibi vim intulit, partim in rerũ caduca-

earum, quibus assueverat, vitanda recordatione, partim etiam in scrupulorum molestiis abigendis. Procedente deinde tempore, quum magis in dies a contagione corporis, Deo adjutore, se abstraxisset; tantam ejus generis facultatem adeptus est, non modo ut e cœli, siderumque adspectu, quo maxime capiebatur; sed etiam ut ex intuitu floris, aut herbæ, aut levissimæ cujuslibet rei *confestim* in Dei cogitationem, amoremque *suavissime* raperetur. Idque nostris hominibus cupiebat esse familiarissimũ, ut in singulis creatis rebus, quoad ejus fieri posset, Creatoris potentiam, sapientiam, bonitatem agnoscerent. Eosdem monebat, ut contra quotidianas Dæmonum insidias, ne circumventi repente in fraudem inducerentur; vel instructo, quod ajunt, agmine semper incederent; vel certe dissipatis in varias curas, & negotia viribus animi tanquam receptui canerent statis horis diei: & in semetipsi descenderent: suaque omnia dicta, facta, cogitata coram Deo quamdiligentissime reputarent, adhibito etiam monitore, si opus esset, vel memoriæ, vel etiam notitiæ

titiæ causa: denique omnia probe contemplati, contra id vitium maxime pugnam capesserent, quo vitio se præcipue urgeri, & laborare sentirent: nec ante desisterent, quam Deo duce debellatum esset. Sane ipse, quanquam se habebat semper in potestate, & ex Divi Bernardi præcepto non se rebus tradere, sed commodare consueverat; tamen, qua erat diligentia, in singulas horas ultro inquirebat in se: idque, propter diuturnam exercitationem, nullo negotio: magisque, ac magis in spiritu proficere nitebatur, diem cum die, ut supra diximus, hebdomadam cum hebdomada conferens: qui cursus ad candorem animi, ac perfectionem certissimus est Neque id solum; sed etiam statis quotidie temporibus erepto ex summis occupationibus otio, contemplationi vacabat: quam ad rem aliquoties a domesticis clam observatus est hoc maxime modo se comparans. Ut enim superiorem ascenderat ædium partem, unde liber esset prospectus ad sidera; stabat aliquantisper oculis in cœlum defixis; tum provolutus in genua, totius hujusce pulcritudinis Conditorem suppliciter ado-

adorabat; deinde propter imbecillitatem, humili ſcabello ſimul atque conſediſſet, continuo ex oculis uberes lacrymarum rivuli profluebant: idque nullo prorſus vel ſingultu, vel ſtrepitu. Atque in hunc fere modum æque animo, & corpore immotus excipiebat divini luminis radios: ac Patri cœleſti mira quadam ſpiritus dulcedine jungebatur. Neque vero ad beatos hoſce congreſſus tantummodo ſub orationis horam componebat ille ſeſe; verum in perpetua quadam erat vigilia contra omnes rerum mortalium illecebras, & otioſam mentis evagationem: nec minus accurate animum ab omni labe tuebatur, quam qui pretioſis ornati veſtibus, via lutulenta coguntur incedere. Intenta erat cuſtodia ſenſuum; quotidiana cujuslibet omiſſionis confeſſio; jugis recordatio beneficiorum Dei; in aliorum factis dictiſque interpretandis nulla temeritas: denique ſumma obſervabat cura, quidquid ad Chriſti gratiam vel tuendam, vel augendam quoquo modo pertinere intelligeret. Mortalium rerum curas, ac præcipue quæ ad affines cognatoſve pertinerent;

omnino

omnino refugit, illud Apoſtoli dictum reputans apud ſe; *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus*. Erat ei proneptis ex fratre virgo, quæ deinde Joanni Borgiæ nupſit, hodie Philippi Regis apud Cæſarem Legato. De hac in matrimonio collocanda quum ad eum ſubinde referretur; totã ille rem ſemper ad cognatos rejecit: nec adduci unquam potuit, ut vel minimam ejus negotii partem attingeret. Oranti aliquando per hyemem clauſo cubiculo, allatas e Guipuzcoa literas janitor feſtine reddidit, ratus gratiſſimas fore, quod nimirum longo & locorum, & temporum intervallo afferrentur: at ille faſciculum, ut erat ligatus, illico in ignem abjecit, re ipſa janitorem admonens, qui ſeſe cœleſti militiæ addixerit, huic eſſe mortalia negligenda. Peregrinis hominibus conditionem ipſo interprete (quod multum apud Principes auctoritate valeret) in aula quærentibus, negabat ſibi, niſi cum ſummi Regis aula, rem eſſe: ad eam ſi aditum optarent; daturum ſe operam, quantum labore, ac precibus aſſequi poſſet, ut eſſent in intimis Regis amicis, ac familiaribus. Quo re-

responſo vulgato, minus multi jam in eo genere moleſtiam illi exhibebant. Nihil majoris momenti aggrediebatur unquam, niſi attente conſulto, ac propitiato Deo: nec ullum quamvis leve religionis obibat officium, quin ejus animi ardor ex toto corporis habitu, ac præſertim ex fronte, atque oculis emicaret: ex quo facile exiſtimari poteſt, qualem ille ſe in horaria precatione pſalmiſque, & in ſacrificio Miſsæ præſtiterit. Sane, quum initio ſacerdotii in medio Lateranenſi templo Chriſti natalitia celebraret ad aram ſacris Apoſtolorum Petri, Paulli, & Andreæ reliquiis inclytam, tanta eſt repente ſpiritus dulcedine delibutus; ut inter divinam rem peragendam lacrymas tenere nulla unquam ratione potuerit. Quo tam inſolito ſpectaculo commotus e circumfuſa multitudine quidam, ac rem longe ſecus interpretatus, Franciſco deinde Stratæ IGNATII adminiſtro in aurem inſuſurrans: facinoroſum nempe virum, inquit, ſacerdotem iſtum tuum, & omnibus flagitiis coopertum, qui conſcientiæ ſtimulis agitatus, crimina ſua toto pene ſacro defleverit. Viſionum præterea exſtat li-

libellus, ac luminum, quæ illi ferme sacrificanti obvenere, quo maxime tempore Societatem ordinabat: quas visiones ipsemet pietatis, & memoriæ causa in ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentius legat, clare perspiciat qua præparatione, quo spiritu ad Sacramentum altaris accedere consueverit. Septem etiam Urbis templa & religione, & Pontificum indulgentiis celeberrima certis anni temporibus diligenter, & caste visebat pedes, & quidem per hyemem lacernatus, haud sine mantelo: nec ulla corporis lassitudine aut cæteros exemplo suo destitui, aut se tantorum bonorum cōmunione fraudari patiebatur. Piacularia vero grana quæ dicuntur, & cereas Agni cœlestis effigies, pictasque Sanctorum icunculas, & alia id genus, quæ ab impiis irridentur; ita studiose tuebatur, & charas habebat; ut in ejus scrinio post mortem nihil fere aliud apparuerit. Pro Ecclesia catholica, ac nominatim pro Christianis Regibus, atque Principibus quotidie ardenter orabat: pro summo vero Pontifice nunquam sine uberrimis lacrymis. Et quoniam denuo lacry-

ma-

marum incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memoratu digna. In cæteris ornamentis, ac beneficiis donum etiam lacrymarum IGNATIUS a Christo Domino acceperat, sic, ut in singulas preces illico fletus erumperet: qua consuetudine eo denique adductus est; uti propter acrimoniam humoris paullatim exesa luminis vi, aciem oculorum pene amiserit. Hac ille jactura, quod ad ipsum privatim attinebat, non sane movebatur: quinimmo triumphabat se in obsequio Christi oculos perdere. Sed quoniam id fieri sine magno communis rei detrimento non poterat; suorum præsertim accedente impulsu, precari Dominum institit, ut sibi liceret interdum a lacrymis temperare: nec frustra; siquidem ex eo tempore tantum in lacrymas jus, & arbitrium obtinuit; ut earum quasi habenas, prout vellet, adduceret idem, atque remitteret. Quæ res cuipiam fortasse veritatis fidem excedere videatur: sed nobis utique in tam recenti memoria mentiendi causa non est.

Quod

Quod ejus fuerit de perfectione judicium. Cap. II.

AC licet precationi uſque adeo deditus eſset; tamen eo ſtudio ſe vel a publica re adminiſtranda, vel a charitatis, cæterarumque virtutum officiis minime patiebatur abduci. Et quanquam certum unicuique ſpatium temporis quotidie neceſsarium eſse dicebat ad ſe colligendum, vireſque divinitus impetrandas; tamen eos non ita laudabat, qui dulcedine ſolitudinis, & divinæ familiaritatis illecti, in arenam deſcendere, & ſua primum vitia evellere, deinde etiam proximos adjuvare negligerent. Quinimmo, pluribus doctus experimentis, ajebat, qui minus in eo genere ſibi temperant, eorum pleroſque (niſi periti cujuſpiam ductum ſequantur, vel præcipuo Dei fulciantur auxilio) partim dæmonum illuſionibus obnoxios eſse; partim etiam contumaces & ſibi placentes, & in ſua ſententia nimis obſtinatos ac pervicaces evadere: qua peſte nulla propemodum eſset hominum cœtibus capitalior. Itaque ſuorum ille profectum non tam ex

con-

continuata precatione, vel diuturno secessu, quam e solidæ virtutis officiis, ac præsertim ex mansuetudine atque animi æquitate spectabat. Quum e familiaribus nescio quis fratrem præstanti religione collaudans, ad IGNATIUM cum admiratione dixisset: en hominem jugiter precationi vacantem: immo vero, mutata voce, en, inquit IGNATIUS, hominem sibimet acriter imperantem. Alium quempiam, quod stomachosior esset natura, & subinde in amara verba prorumperet, sese fratrum consuetudini alieno tempore subtrahentem, IGNATIUS blande compellans: quin te, inquit, statutis horis in fratrum consuetudinem das? quum ille iracundiam naturæ, bilemque prætenderet; næ tu vehementer erras, ait IGNATIUS; etenim hæc, & hujusmodi vitia non fugiendo, sed resistendo vincuntur. Denique, licet piæ precationis laude præcelleret ipse, ut dictum est; semper tamen spiritum; quem vocant, mortificationis, spiritui speculationis antetulit. Nam ut in eloquentiæ studio, quum & ars, & usus ipse sit necessarius; longe plus tamen a sapientibus viris usui, quam præceptioni

tri-

tribuitur; sic in parandis virtutibus quum & commentatio, & actio requirantur; multo plus tamen agendo, & pugnando, quam speculando, vel cogitando proficitur.

De Charitate ipsius in Deum. Cap. III.

CHaritate in Deum fuit, quanta par est eum esse, qui ipsius Dei gratia rebus humanis nuncium sponte remiserit: neque solum eatenus Dominum amabat, ut præ illo reliqua omnia nihili duceret (quæ virtutis hujusce præcipua est pars) verum inerat in amore voluptas mira: prorsus ut quantislibet pressus curis, ac molestiis fatigatus, in unius Dei recordatione, & quasi amplexu, per summam delectationem acquiesceret. CHRISTUM vero Dominum, ac liberatorem videndi sicuti est, tanta flagrabat cupiditate; ut eam ipsam ob rem solvi corporis vinculis vehementius in dies optaret. Itaque, siquando graviorem incidisset in morbum; concepta migrandi spe, abstrahebatur illico a sensibus, non sine magno valetudinis detrimento: quocirca mentem a cœlestibus rebus interim avocare etiam atque etiam jubebatur

batur a medicis. Et quoniam acer-
bissima Christi mors pro salute hu-
mani generis obita IGNATIO sem-
per obversabatur; vicissim ille pro
CHRISTO per summos cruciatus
quotidie cupiebat emori millies.
Quoties vero ingesta in illum con-
vicia, & ludibria reputaret apud se,
non modo rei atrocitate permove-
batur, ut multi; sed etiam accende-
batur generoso quodam imitandi
studio: atque in semetipsum, quasi
tanti sceleris auctorem, acerrime
exardescebat: ac nisi eum cohibuisset
existimationis ratio propter salutem
aliorum; simulata dementia, ad ple-
bem in se concitandam, nudus, onu-
stusque cornibus, aut alio fœdo cor-
poris habitu prodire non dubitasset
in publicum: & incessentes cœno,
vel stercore pueros, vocesque impro-
bas, & sputa, & omnes alias insanæ
multitudinis contumelias libentissime
pertulisset. Sed quoniam ejusmodi
nulla se dabat occasio; certe quod
erat proximum, sedulo faciebat, ut
immortalia Domini beneficia in se,
memoria coleret sempiterna: & in
ejusdem vel indaganda voluntate,
vel gloria quęrenda suas omnes curas,
cogi-

cogitationesque consumeret: cujus rei vel hoc satis magno argumento sit. Inter ipsam negotiorum molem, perditas meretriculas tanto studio conabatur ab impuritate avocare; ut si qua ex iis resipisceret, seque intra pudicitiæ septa recipere vellet; grandis jam natu vir, & Præpositus Generalis, antecedere ipsemet, ac perductoris quodammodo munere fungi CHRISTI causa non erubesceret. In quo quum admoneretur a quibusdam, frustra tempus, ac laborem insumi; quippe insanabiles esse ejusmodi feminas; ac licet in præsentia pœnitentiam ostenderent, brevi tamen ad ingenium redituras; ego vero, inquit ille, cujuslibet istarum unius duntaxat noctis impedisse flagitia, & injurias in Deum omnis operæ, ac vigilantiæ pretium duxerim.

De charitate in Proximos.
Cap. IV.

EX hoc tam incenso in Deum amore egregia nimirum illa charitas in homines redundabat. Quos quoniam pretioso ejusdem sanguine redemtos, ac proinde charissimos illi

ſciebat eſse; quidquid in Deum non poterat nullius egentem rei; omne id ipſius gratia in proximos conferebat. Ut primum e peccatorum cœno emerſit, confeſtim ad cæteros ex eodem cœno extrahendos incubuit: atque ob id ipſum (uti ſupra dictum eſt) ingenti labore, & incommodo literis operam dedit: & in Societate inſtituenda nihil ſpectavit aliud, niſi ut errantes animos ad rectum ſalutis iter omni ratione reduceret. *Barcinone*, quum in grammaticę ſtudio verſaretur, eodemque tempore animorum quoque ſalutem acerrime procuraret; virginum quoddam collegium, cujus nomen conſulto reticeo; ſoluta admodum diſciplina, corruptiſque moribus, ad veterem ſanctimoniam, ac ſobrietatem omni ſtudio revocare nitebatur: ſuadebatque illis præcipue frequentem uſum ſacræ Confeſsionis, & Euchariſtiæ. Quam ad rem, temporibus illis inſolitam, quo facilius eas adduceret, præire ipſemet illis palam decrevit, adhibito ad id Moyſe Pujalto ſacerdote, quo ipſe ad confeſsiones utebatur, ſpectatæ virtutis, ac ſanctitatis viro. Igitur ex ejus manu corpus Domini quum

ſubin-

subinde sumsisset, feminis ex odeo spectantibus; tam præclaro exemplo, & assiduis orationibus incitatæ pleræque, ad salutarem pœnitentiam officiumque traductæ sunt. Quod nefarii quidam amatores ubi sensere, aditumque sibi ad optata flagitia magis in dies obseptum videre; in extremam efferati rabiem, IGNATIUM, & Pujaltum ex insidiis adoriri constituunt: ac die quodam e templo redeuntem utrumque fustibus ita male acceperunt; ut Pujaltus paullo post e vulnerum dolore sit mortuus; IGNATIUS vero dies aliquot in lecto jacuerit. Sed vixdum receptis viribus, nec alterius nece, nec suo malo perterritus, ad instituta charitatis officia rediit alacer. Quumque eum vulgo monerent, ac per Deum obtestarentur amici, ne denuo in capitis discrimen daret sese; quid mihi optatius, inquit ille, quam pro CHRISTO Domino, meisque proximis emori? Parisiis amicum a turpi cujusdam feminæ consuetudine frustra sæpe revocare conatus, cujus ille flagitii causa vicum subinde petebat, non longe ab urbe positum; denique egressus hominis, & itinera dissimu-

lanter explorans, deterrendi ejus consilium tale commentus est. Stagnum erat propter viam, qua transeundum erat illi de more: eo mature prævertens IGNATIUS, tempestate perfrigida sese nudus aquis collo tenus immersit; ibique salutares amico tetendit insidias. Nam, ut appropinquantem adspexit, Deum precatus, ut ea res utrique feliciter eveniret, horribili repente in adversum *intonuit* voce. Quo, quo miserrime properas? non intelligis in quanto versere periculo? nonne intentum in te divinæ justitiæ gladium vides? Perge porro, perge nefariam istam explere libidinem. Ego me hic tandiu tua causa macerabo, quoad cœlestes iras meo malo avertam abs te. At ille subita voce perculsus, atque ad IGNATII adspectum veluti deprehensus, obstupuit: demiratusque charitatem viri, nec dubio pudore concepto, retulit pedem: & in posterum, Deo adjuvante, sese ab illa pestifera familiaritate continuit. Alius quidam IGNATII alumnus, præstanti vir ingenio, magnos in virtute processus effecerat; ac deinde (quæ humana fragilitas est) labore victus, dæmone solicitante,

cir-

circumſpiciebat fugam. Quod ubi ſenſit IGNATIUS, variis ad eum retinendum hortationibus, monitiſque incaſſum adhibitis, eo denique deſcendit; ut pro diſcipuli ſanitate totum triduum omni cibo, potuque abſtineret, preceſque cum lacrymis ad Superos funderet. Qua pœna, tanquam remedio languenti animo applicito, reſipuit ille, ſuumque errorem gemebundus agnovit: ac deinde in ſuſcepto genere vitæ cum laude perſtitit. Pariſiis, ut antea dictum eſt, depoſita pecunia fraudatus a contubernali, ſic, ut ad ſeſe alendum ſtipem emendicare deinde cogeretur magno ſtudiorum detrimento; non modo iratus amico non eſt; verum etiam inſigni beneficio rependit injuriam. Quum enim fraudator ille poſtea Hiſpaniam repetens, gravi morbo ex itinere implicitus, Rhotomagi ſubſtitiſſet (quæ urbs tridui ferme iter diſtat Lutetia) ingraveſcente valetudine paullatim ad omnium rerum inopiam eſt redactus; quumque, ut ignotus in alieno ſolo, ſpem nullam ſubſidii cerneret; licet præterita meminiſſet, ac præclare ſibi eſſet conſcius, quam male de IGNATIO meritus

fuiſſet; tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, ut non dubitaverit illum de ſuo caſu per literas facere certiorem: & *aliquid* opis ab eo ſuppliciter petere. Tum IGNATIUS, quaſi hæreditas aliqua ſibi obveniſſet, ſic alacer, nulla interpoſita mora, ſe in viam dat, Deum pro amici ſalute etiam atque etiam obſecrans: quin etiam (*quod longe* mirabilius eſt) ad *propitiandum illi* Numen, iter illud totum pedibus, nullo prorſus cibo potuque, ingenti celeritate confecit. Urbem ingreſſus, conquiſitum hominem amiciſſime inviſit; affectum, ſemianimemque ſedulo miniſterio recreavit. Atque ubi morbo levatus eſt, literas ei commendatitias ad amicos in Hiſpaniam dedit: & mendicato ab ſe viatico inſtructum in navem impoſuit, quum ille ſimul pudore, gaudioque confuſus, dexteram IGNATII tenens, Deum, Superoſque omnes invocaret ad gratiam illi pro ſe referendam: ſatiſque mirari non poſſet, ſeneſcente jam mundo, tantum charitatis exemplum in terris exſiſtere. Per idem ſtudiorum tempus tametſi multum de ſpirituali functione remiſerat; nun-

quam

quam tamen potuit se continere, quominus ereptum ex literariis occupationibus quotidie tempus aliquod in proximorum salute consumeret. Itaq; & condiscipulos ad virtutem, ac pietatem ex occasione incitabat; & ex conlatitia pecunia multorum sublevabat inopiam; & ægrotos visendo, recreandoque humanissime solabatur. In iis quum ad quendam adiisset gravi, & contagioso ulcere laborantem; & ministrandi causa, ut fit, decumbentem subinde attrectasset; in discessu metus IGNATIUM subiit, ne ex eo contactu dextera pestilentiam contraxisset; quæ suspicio quum solicitaret hominem vehementius, eumque ab ejusmodi charitatis officio in posterum avocaret; ille cognita fraude, confestim in semetipsum exarsit: dexteramque in os identidem inserens increpuit ultro: qui de una manu tam anxius es, quid universo corpori facies? Atque hac fortitudine, & præsentem depulit metum, & ad eadem porro exsequenda pietatis opera sese vegetum, atque hilarem præstitit. Atque hanc ægrotos adjuvandi consuetudinem non modo privatus, ubicunque terrarum fuit, verum etiam

Societati Præpositus diligentissime tenuit. Nam e nostris ut quisque in morbum inciderat; cujuslibet esset ordinis, extemplo acciri medicum imperabat: ac nihil prorsus omitti eorum, quæ is præscripsisset, oppigneratis etiam, divenditisque, si opus esset, lancibus, stragulisque, & cætera supellectili. Sane, quum ex laicis adjutoribus quidam sæva conflictaretur febri; ad eumque refocillandum delicatiori cibo opus esset; quidquid nummulorum domi erat, denarios tres eam unam in rem insumi jussit: ac resistenti paullisper obsonatori, nihilque præterea pecuniæ ad cæteros alendos superesse dicenti: atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti esse poterimus. Atque ita languenti coëmtum obsonium est. Ipsos vero decumbentes invisebat subinde ipsemet, confirmans unumquemque verbis plane divinis, atque cœlestibus: dabatque operam, ut, omni deposita solicitudine, superioribus esse curæ se suamque salutem, sine ulla dubitatione sentirent. Homines vel de se ipso privatim, vel de Societate communiter bene meritos diligentissime coluit: nullumque in

eos

eos neque vivos, neque mortuos grati, ac memoris animi officium prætermisit. Quippe non modo pro ipsorum salute Dominum per se, suosque precabatur assidue; sed etiam, dum viverent, sæpe domum veniebat salutandi causa: eosdemque adeuntes ad se quanquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter: deque Societatis progressu, ac rebus præsertim Indicis, quarum ipsa longinquitas habet delectationem; pergebat amicissime facere certiores: atque etiam, quum opus esset, quibus rebus poterat, benigne adjuvabat. Hieronymo quidem Arzio, Hispano doctori (quicum erat ei magna necessitudo) non modo graviter ægrotanti frequens adfuit ipsemet; sed etiam fidelibus famulis destituto, probos, & industrios e Societate viros ministrandi gratia submisit. Andreas Lipomanus Patricius Venetus, quem Trinitatis Priorem appellabant, vir non pietate minus, quam genere nobilis, Collegio nostrorum hominum constituendo Patavii opimum sacerdotium ejusdem urbis addixerat, dimidia tantum parte vectigalium sibi, quoad viveret, reservata. At vero

IGNATIUS, ne se vinci pateretur officio; patentibus literis eum ultro perpetuum sacerdotii administratorem declaravit: neque e vectigalibus attigit quidquam, nisi quod ab ipso Priore quotannis ad paucos e nostris alendos per eleemosynam præberetur. Quin etiam ejus fratris filio pensionem decrevit annuam aureorum ad quadringentos: quam tamen bonus ille Prior nequaquam admisit. Ac cæteros item, quorum beneficiis provocatus esset; eximio quodam studio, & observantia prosecutus est.

Mansuetudo ejusdem, & comitas. Cap. V.

AB omni fastu, & moribus imperiosis vehementer abhorruit. Vestigium in eo contumaciæ cerneres nullum. Et, quod difficillimum est, lenitatem ita cum gravitate miscebat; ut neque facilitas de auctoritate, neque severitas quidquam de suavitate detraheret. Parisiis per jocum invitatus a nobili quodam, velletne trudiculis ludere (quibus in oblonga mensa per angustum fornicem, eburnea pila trajicitur) ego vero ludam,

dam, inquit IGNATIUS. At enim qua sponsione, subjicit ille, qui pecunia careas? Tum IGNATIUS: hac sponsione, respondit, ut certo utique dierum numero tibi deserviam: veruntamen arbitratu tuo, si viceris tu; meo, si superior ipse discessero. Quum ea conditio placuisset; age sane: in certamen descenditur. Quumque nihil minus calleret IGNATIUS; divinitus factum est, ut in singulos omnino trajectus victor evaderet: subinde exclamante adversario, se merito plecti, qui IGNATIUM provocasset: seque divinum judicium prorsus agnoscere. Peracto deinde certamine, victum victor ab inanibus curis, & occupationibus in aliquot dies abductum e sponsione, spiritualibus exercitationibus diligenter excoluit: torpentemque situ, ac deliciis animum ipsius ad salutarem Dei metum, æternæque vitæ cogitationem excitavit. Venetiis Patavium pedibus quum iter haberet, domestica, eaque admodum attrita lacerna ob inopiam indutus, Jacobo Laine comite; pecuarius quidam puer, qui a via non longe armenta pascebat; conspectis eminus peregrinis, ad

eos repente propius advolat; habituſque fortaſſe novitate permotus, defixis procaciter in IGNATIUM oculis, cachinnos tollere, eidemque licentius cœpit illudere. Quumq; IGNATIUS vultu placido ſubſtitiſſet; converſus ad eum comes: quin, ait, acceleras gradum pater, teque iſtius pueri petulantiæ ſubtrahis? Immo vero, inquit ille, cur puerum oblata ſibi præter ſpem hac tanta oblectatione fraudemus? Itaque conſulto etiam diutius hæſit in iiſdem veſtigiis: ac ſe curioſius intuendum, ridendumque affatim protervo adoleſcentulo præbuit: plus nimirum ex hoc qualicunque ſui contemtu, ac ludibrio hauriens voluptatis, quam alii ex vulgi plauſu, fauſtaque acclamatione percipiunt. Atque hunc manſuetudinis tenorem diligenter in omni vita ſervavit: ac ſatis conſtat, annis ipſis triginta quibus CHRISTUM ſecutus eſt; neminem prorſus ab eo fuiſſe non modo contumelioſe tractatum, ſed ne appellatum quidem acerbius. Si quid præciperet; roganti erat propior, quam jubenti. Alloquendi vero ejus cauſa, nihil erat neceſse tempus opportunum, aut molles captare adi-
tus:

tus: qualibet adiisses hora, sive corpore melius haberet, sive deterius; prosperis æque, atque adversis in rebus, & accipiebat benigne, & patienter ad finem usque sine interpellatione audiebat. Ac nullum quamvis infimæ sortis hominem stare coram se, nedum aperto capite patiebatur esse. Nec modo ex destinato congressu, verum etiam ex occursu fortuito fratres ita lætis intuebatur oculis; ut vel ex hoc, insitam animo in omnes benevolentiam satis ostenderet. Amicos præterea tum domesticos, tum externos interdum ad prandium, aut cœnam, sive ut appellabat ipse, ad pœnitentiam invitabat: nec repudiabat si quis ultro se offerret: quin etiam intervenientes cœnæ, vel in ipso jam exitu, nihilominus jubebat accumbere: & frustula panis ipse carpendo, & simulanda appetentia, convivium consulto extrahebat, quoad novissimus quisque sine rubore, aut solicitudine, per otium absolveret. Si quis ab eo quidpiam sibi aliisve peteret; vel dabat hilare, verbis etiam, quod ajunt, munus exornans; vel si abnueret, causas afferebat ejusmodi; ut ille sese

con-

contemtum nullo modo exiſtimare poſſet. Ac tanta ipſius erat in eo genere vel efficacitas, vel ſuavitas, ut qui ad eum legati a quopiam venerant; quum id, quod volebant, minime impetraſſent; IGNATII rationibus interdum ita victi, pacatique diſcederent, ut ultro ipſi mutata ratione, apud eos, a quibus miſſi fuerant; ipſius cauſam pertinaciſſime tuerentur.

Gravitas ejuſdem, & in cuſtodia diſciplinæ ſeveritas.
Cap. VI.

AB hac porro comitate, quemadmodum auſteritas, ſic etiam levitas omnis aberat, & ineptiæ. Ita enim compoſitus fuit moribus; ut neque manum, neque oculum, membrumve aliquod ſine cauſa, & ratione moveret: & in ſtatu, inceſſu, accubatione, ſeſſione decorum teneret. Jam in loquendo fuit adeo conſideratus, & parcus; ut nullum plane verbum, niſi conſulto, ac meditato, proferret. Neque figuris vel amplificationibus utebatur: ſed rei geſtæ ſeriem, & rationum momenta ſine fuco exponebat. Qua ſimplicitate plus

plus valebat in persuadendo, quam alii calamistris, & lenociniis. De se ipso, deque suis rebus, nisi necessitas cogeret, vel Dei gloria postularet, nihil dicebat unquam. Ab aliorum vero factis, dictisve exquirendis, nisi ad suam curam spectarent, omnino abstinebat. Consueverat etiam eos reprehendere, qui de soluta Ecclesiæ disciplina, deque emendandis Principum moribus temere disputarent: quam tentationem se fugasse dicebat consideratione extremi judicii, & eorum, quæ tali tempore a semetipso proprie exigenda forent. Quæ si pro se quisque reputaret, haud ita facile homines in aliorum vitam inquisituros. Denique tanta inerat in ejus sermone provisio, tarditasque longo usu parta; ut quum biliosus, ac præfervidus esset natura, pituitosus ob id ipsum, ac lentus haberetur a medicis. Atque hi mores cum admirabili vitæ Sanctitate conjuncti incredibile est, quantum illi conciliarent venerationis. Nam ut quisque intimus erat IGNATIO, ita suspiciebat eum maxime. Ludovicum quidem Consalvum Lusitanum, qui domus Romanæ minister aliquandiu vixit, magno rerum

usu

uſu, magna prudentia virum, dicere ſolitum accepimus, antequam cum IGNATIO coram egiſſet, præclare ſeſe utique de illo exiſtimare ſolitum, qui tali Societati præeſſet. At vero, poſtquam ipſo familiariter uſus eſt; Societatem magni facere cœpiſse, quam Deus tali præſide, ac moderatore donaſſet. Jacobus vero Laines, qui proximus ab illo Societatis gubernacula tenuit; cæterique Patres, quamvis humaniſſime cũ illis IGNATIUS ageret; tamen eximiam viri virtutem ita reverebantur; ut bene moratos vel parenti liberos, vel magiſtro diſcipulos adſtare diceres. Quod ſiquando (quod tamen perraro fiebat) rei neceſſitate coactus, vultum indueret ſeveriorem, & aliquem increparet aſperius; tanta erat vis, pondusque verborum; ut contra ne hiſcere quidem auderet quiſquam. Idque præſertim in cauſa viri cujuſdam inſignis apparuit; qui quum turbulentior eſſet, quam ut eum diutius ferri oporteret; quumque ejus animum IGNATIUS blandis monitis, præceptiſque nequiquam ſanare tentaſset; ad extremum oratione converſa, divinam teſtatus juſtitiam, ac cœle-

cœlestis iræ minas intentans, tantum ardorem spiritus præsetulit; ipsi ut parietes, tectaque non dubio motu nutare, & concuti viderentur. Quo terrore perculsi qui aderant, illico procumbentes Dei pacem precibus, ac votis exposcere. Ipse vero qui accusabatur, exanimis ad pedes IGNATII sese confestim abjecit: ac supplex confusa voce culpæ veniam petiit: seque posthac in officio fore pollicitus est. Continebat autem in disciplina quum cæteros omnes, tum eos maxime, qui vel insigni eruditione, vel generis nobilitate præstarent: quippe quorum dicta, factave ad exemplum in omnes partes valeant plurimum. Otium vero, ut omnium vitiorum fomitem, ac seminarium, in primis oderat. Itaque duos tresve rei familiaris adjutores quum ad januam alieno tempore confabulantes e superiore loco adspexisset; illico jussit acervum lapidum in proximo situm, in summam ædium contignationem sine cunctatione transferre. Eosdem tertio post mense quum ibidem iterum otiantes animadvertisset; illam ipsam lapidum congeriem ut in eundem locum referrent, unde asportaverant, im-

imperavit, amice insuper admonens, nihil in Dei famulatu periculosius esse desidia. Quum quendam in tradito sibi munere valde remissum, atque oscitantem invenisset; quæsivit ex eo, cuinam in tali ministerio daret operam, Deone, an hominibus? quum ille se Deo utique deservire dixisset; plecteris igitur, inquit IGNATIUS; nam in rebus humanis minus accurate versanti jure forsan ignoverit quispiam: at immortali Deo ministrari negligenter, id vero nullo pacto ferendum est. Spectaculis publicis, quamvis alioqui licitis, vel etiam sacris, adesse nostros non ita facile permittebat. Quod siqui, facta potestate, se ad ea conferrent; eos etiam atque etiam jubebat sine ullo arrogantiæ, seu levitatis indicio modestiam, ac submissionem tenere, cedere omnibus, & infimum semper locum (nisi aliter a circumstantibus cogerentur) eligere. Quum e Romano ab se nuper instituto Collegio adolescentes quosdam solutius in publico ambulantes vidisset; castigandos curavit palam, hortandosque gravi oratione, ut quem haberent insitum animis pudorem, ac verecundiam,

eum

eum externo item corporis habitu præseferrent: & quoniam, Apostolo teste, spectaculum facti essent omnibus; caverent etiam atque etiam, ne super vacanea locutione, curioso oculorum obtutu, aliove inconditо gestu, motuve corporis quenquam offenderent: præsertim quum eo de genere toto multa cum precatione, lacrymisque conscripta pulcerrima ipse præcepta paullo ante edidisset. Nihil novi moris in Societatem induci se inscio est passus: principiisque vigilanter, & acriter obstitit: quippe qui exempli vim nosset, & rerum incrementa fallentia. Quosdam, qui ad vineam injussu luserant pila, laicum etiam sapone manus lavantem haud impune abire permisit. Seditiosos vero, & alienæ laudis obtrectatores, & rerum novarum cupidos non diu tulit: sed omnia expertus, quæ ad revocandam dubiam indolem, & pejore loco positam facere viderentur; si parum proficeret, ad extremum e Societate pellebat. Nec unquam carcerem, compedesve in Societatis mores induci permisit, negans, qui vinculis constringendi forent; eosdem esse ad nostrum institutum idoneos.

neos. Itaque custodiæ loco januam ostentare consueverat. Acciditque aliquando, ut justa de causa complures adolescentes exauctoratos una dimiserit. Atque hujusmodi fere (quod silentio prætereundum non est) e Societate pulsi homines exitialem exitum sortiti sunt: satisque constat alios inter symphoniam lascive saltantes repente occidisse, *alios* contracta rixa interfectos, *alios* denique alio miserabilis lethi genere periisse. In puniendo autem id sequebatur in primis, ut noxæ responderet animadversio, & in suo quisque vitio plecteretur: supervacanea verba silentio, ignaviam labore, honoris cupiditatem ignominia lueret. Ac ferme animadversionum IGNATII genus erat illud: circulum humi describere, ex quo noxii ne injussu excederent; colloquiis certorum hominum nominatim interdicere; verberationes ad præfinitum temporis spatium injungere, & alia ejusmodi. Noxas autem leviores, & quotidianas intelligo, cujusmodi in homines etiam studiosos perfectionis cadunt: nam graviores IGNATIUS minime tolerasset. Solebat etiam sontibus, ad humilem men-

mensam in triclinio accumbentibus, objurgatorem inducere, infimæ plerunque conditionis hominem, sed ingeniosum & acrem; qui cunctis audientibus, vitia reorum increparet, exprobraretque religionis annos, & negligentiam: idemque cæteros carptim nec opinantes repente perstringeret: nimirum edomandæ superbiæ causa, mentisque e pigritiæ veterno excitandæ. Sed qui deliquerant, priusquam ex consuetudine punirentur; quam lenissime operam dabat, ut suam ipsi culpam agnoscerent; atque ultro sibimet multam irrogarent: quæ tamen si gravior videretur, confessione contentus, ita moderabatur, ut multum sæpe de acerbitate minueret.

Ejusdem animi submissio: & quid de virtute Obedientiæ senserit. Cap. VII.

NEgabat, suo quidem judicio, quenquam probe intelligere quam vehementer in se quisque divinæ bonitatis operationem impediat: quantave illius beneficia, & dona per socordiam, ignaviamque

corrumpat. Quo crimine sese accusa
bat in primis. Atque ita de suis rebu
demisse, & humiliter sentiebat; ut se
mortalium omnium infimum, & opis
divinæ maxime egentem putaret:
sibique cæteros omnes ad virtutem,
pietatemque & exemplo, & incitamento
fateretur esse. Privatæ vero
vitæ quanto desiderio teneretur, &
initio declaravit in recusando magistratu;
& deinde, quum ut redigeretur
in ordinem, aliusque sibi succederet,
omni ope contendit. Quod tametsi
consecutus non est; tamen obedientiæ
studium quibuscunque rebus
potuit, semper ostendit. Romano quidem
Pontifici, cujus in verba præcipuo
sacramento juraverat, ita erat
præsto; ut ad ipsius nutum sese paratum
exhiberet, confecta jam ætate,
unius baculi adminiculo, pedibus
quocunque opus esset, peregre proficisci:
vel etiam navigium ascendere
plane exarmatum, seque eodem Pontifice
jubente, mari, ventisque sine
ulla dubitatione committere. Quem
ipsius animum vir quidam primarius
quum haud satis probaret, & in ejusmodi
re consilium, prudentiamque
requireret; prudentiam quidem non

obe-

obedientis, verum imperantis esse respondit IGNATIUS. Et sane, quum in Societate nostra virtutem hanc cæteris omnibus anteferret; tum nihil huic laudi tam contrarium dicebat esse, quam in superiorum jussis, & consilio examinando moram, vel potius arrogantiam: negabatque obedientis nomine dignum haberi oportere, qui legitimo superiori non cum voluntate judicium quoque submitteret. Id enim demum esse Deo gratissimum holocaustum, quum omnes animi vires, ac præsertim intelligentia & mens, quæ summum in homine obtinent locum; in obsequium Christi coguntur. Qui vero inviti, ac dissentientes, actu exteriore duntaxat jussa præpositorum exsequerentur; hos inter vilissima mancipia, vel pecudes potius numerandos ajebat. Exstat ejus epistola ad socios Lusitanos in hanc sententiam scripta, qua nihil ego quidem in eo genere vidi subtilius: quam qui accurate perlegerit, facile intelliget, quam jure IGNATIUS tantum huic uni mentis, & rationis obsequio tribuendum putarit. Quin etiam in sermone quotidiano sæpissime usurpare consue-

ve-

vetat, qui ad ſuperioris nutum, voluntatis propenſionem ſolummodo, non etiam judicii conſenſionem accommodarent; eos altero tantum pede intra Religionis ſepta verſari. Neque vero ejuſmodi præcepta verbis tantum explicabat ille; ſed, quantum ei res, & perſona concederet, etiam factis. Medico quidem, quoties ægrotaret, ita ſe dicto audientem præbebat; ut ejus monita pro oraculis duceret: ac quodammodo prudentiam penitus exuiſſe, & omnem ſuæ ſalutis curam, & ſolicitudinem in eundem projeciſſe videretur. Quum ſtomacho graviſſime laboraret aliquando, ex nimio videlicet hepatis calore, ut ſupra diximus; adhibitus medicus, quo domus eo tempore utebatur adoleſcente, nec peritiſſimo; frigidæ corporis conſtitutioni cauſam illico tribuit. Nec mora, quidquid excogitare potuit ad corpus, & præcordia calefacienda, præſcripſit. Ac primum feneſtras, foreſque cubiculi, nequid afflaret auræ, obſerari diligenter juſſit; deinde languentem multa ſub veſte continere ſeſe; poſtremo quam calidiſſimo cibatu, & exiguo mero, ſed quam auſteriſſimo refici. Quæ

omnia

omnia IGNATIUS licet ſibi non levibus argumentis minime accommodata ſentiret; ac medicum ipſum nec literatiſsimum, neque exercitatiſsimum ſciret eſſe; tamen, ne cum extremo quidem vitæ periculo, contra ejus edicta nihil unquam effatus eſt. Æſtas erat ſumma; calores, ut in Urbe, maximi; ingenti ſtromatum pondere premebatur IGNATIUS; manabat e membris omnibus tanta ſudoris copia, ut culcitræ, ac veſtes maderent; ac nihilominus ex præcepto ſe intra calida fomenta cohibebat ægrotus. Ardebat ſiti; nihil omnino poſcebat: diſcruciabatur doloribus acerbiſſimis; nullam edebat vocem; linquebatur animo interdum; neque tamen ſignificabat: denique perverſa curatione eo adductus eſt; ut quum ultimum ſibi diſcrimen adeſſe intelligeret, Societatis adminiſtratione Patribus delegata, aditu cubiculi domeſticos prohiberet omnes, uno excepto valetudinarii curatore: atque id demum exſtitit ſignum, deſperata jam valetudine, ſe ad vitæ exitum comparantis. Itaque Patres, in re tam ſubita conſilio habito, quum non deeſſent qui medici præſertim junioris

N pla-

placita reprehenderent; Alexandrum Petronium, ætate provecta virum & medicæ artis laude præstantem extemplo acciri jubent. Is ut inspexit IGNATIUM, genusque & ordinem adhibitæ medicinæ cognovit; per summam indignationem vociferatur, hominem calore necatum esse: pandi confestim fenestras & ostia, levari stragulis lectum, frigidæ haustus affatim dari æstuanti imperat: quæ res prioris medici inscitiam plane coarguit; siquidem refrigerato hepate, ventriculi tormina quievere: & obedientiæ meritis Pater auctus, pristinam insuper valetudinem brevi recepit. Rursus quum jejunia cineralia, seu Quadragesimam, quamvis affecto corpusculo, perseveranter nihilominus observasset; ipsa denique feria quarta sanctioris hebdomadæ, febri correptus est; nec dubitavit idem Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia proveniret: quocirca pulli gallinacei esum ad vesperam illi præscripsit: abiitque admodum incertus animi, utrum IGNATIUS tali tempore jussa facturus esset. Redit deinde postridie; quæritque solicitus num se refecerit pullo. Quum annuisset

set IGNATIUS; fatebor, inquit Alexander, ingenue id, quod res est: Complures, non custodita solenni abstinentia, nihilominus hoc triduo in morbum incidere. Quibus ego quum accersitus carnium cibatum indixerim; vix, ægreque ab iis impetravi, ut obtemperarent: propterea quod per hos dies carnibus vesci nimis grave piaculum ducerent. Tu contra, peracto jam pene curriculo, ad ipsas metas meo monitu non recusasti desistere. Hoc ego, Pater, satis mirari non possum. Ad ea IGNATIUS serena frõte, quæ animi tranquillitatem indicaret; atqui obediendum est, inquit. Neq; plura in eam sententiam effatus est. Quo responso mirifice delectatus Alexander, & sanctitatem viri magis magisque suspiciens, totam rei gestæ seriem ipsemet mihi deinde narravit. Atque ad sapientem hanc, sanctamque stultitiam cæcæ, ut ipse appellabat, obedientiæ suos, ut essent ad subita, ac seria promtiores, interdum fictis etiam in rebus erudiebat. Sacerdos quidam, edito jam signo, paratus ad sacrificium, & calicem tenens, quum e vestiario pedem efferret; per nuncium ab IGNATIO, qui

totam rem e propinquo obſervabat; repente jubetur, ſacro depoſito ornatu, pallium ſumere prodeundi cauſa. Paruit ille ſine tergiverſatione: ac palliatus Patri confeſtim apparuit. Tum IGNATIUS quærit ex homine; ſitne ægre paſſus, in procinctu jam ad immolandum, ſubito ſe juberi ſacra deponere veſtimenta, remque divinam omittere. Quum ille ſe ne tantulum quidem eſſe commotum affirmaret; atqui me ſcito (*inquit* IGNATIUS) non quo te in præſentia opus habeam, ſed periclitandi tui obſequii gratia id feciſſe de induſtria: & ſic habeto, plus te ſacrificio deſerendo eſſe meritum, quam ſi id ipſum, ut deſtinaveras, illico peregiſſes: nam etſi altaris myſterium tanti apud Deum eſt, quanti profecto eſt; tamen, ut ſcriptum legimus, melior eſt obedientia quam victimæ. Quendam etiam, quum maxime confeſſionem nobilis cujuſdam exciperet, conſulto vocari ad ſe juſſit: quum ille ſe peracto myſterio mox affuturum dixiſſet; accerſit eum denuo: at ipſe nihilominus confitentis rogatu hæſit paullulum: ac venienti demum IGNATIUS, itane vero iterum, inquit, evo-

evocandus es? Et gravioribus verbis accepit hominem: non quo illius tum quidem opera egeret; sed observantiam, & agilitatem experiri voluerat. Sic enim ajebat, cupere se quemadmodum cæteræ Deo dicatæ familiæ, ex instituto aliæ paupertatem, aliæ silentium, aliæ psalmodiam, aliæ denique aliud præcipuo studio colerent; sic in Societate nihil haberi prius, aut potius alacritate, amoreque parendi: & maxime proprium insigne nostrorum hominum esse Obedientiam: quippe quæ, Divo Gregorio teste, virtus una cæteras omnes animo virtutes inserat, insertasque custodiat. Hisce ergo artibus, & hujusmodi subinde alumnos exercere consuevit: ut ad quamlibet præfecti vocem, aut significationem parati, vel inchoatum apicem in scribendo relinquerent: seque expeditos, ubi opus esset, illico sisterent.

Paupertas ejus, & castimonia. *Cap. VIII.*

VOluntariam paupertatem (quam ille Religionis murum appellabat) ad extremum ubique constantis-

ſime coluit: nec modo ipſe proprium habuit nihil; ſed ne alios quidem quamvis genere nobiles, ac deliciis olim aſſuetos, quidquam habere permiſit. Quin etiam quenquam e profeſſa domo apud Germanicum, Romanumve Collegium, niſi admodum raro, & juſta de cauſa, prohibuit veſci: quo nimirum, ſi opus eſset, jurare verius poſset, nihil omnino ad ipſam domum ex Collegiorum fructibus perveniſse. Pauperem autem ſpiritu eum ſibi denique ajebat videri, qui erga ea, quibus uteretur, ſic eſset affectus animo; ut inſtar ſtatuæ cujuſdam videretur eſse; quæ nullo pacto reſiſtit, recuſatve, quominus omni quamvis pretioſo amictu, & ornatu confeſtim exuatur. Caſtitatis vero laudem Dei beneficio tantam adeptus eſt; ut ex quo die ſeſe in Beatæ Virginis fidem, ac patrocinium contulit voto; nullam, ut initio dictum eſt, deinde, quamvis præfervidus natura, carnis tyrannidem ſenſerit. Porro in Societate nobiliſſimam hanc virtutem tanto ſtudio cuſtodiri volebat; ut nihil omnino neque in dictis, neque in factis laſcivum, aut petulans appareret: ac quoad fieri poſset, noſtri

cœ-

cœlestem vitam in terris agerent, ab omni corporis contagione sejuncti. Quin etiam in scholis Terentium explicari (ni perpurgatus esset) quanquam optimum Latinitatis auctorem, & Romanæ comœdiæ principem, vetuit nominatim: quod eum videlicet parum verecundum, ac parum pudicum arbitraretur. Noluit igitur ea lectione puerorum animos imbui; ne plus moribus noceret, quam prodesset ingeniis. Ex quo facile existimari potest, in cæteris rebus quam acer, & vigilans custos pudicitiæ fuerit.

Æquitas animi, & constantia ejusdem. Cap. IX.

ADversus ea, quæ videntur acerba, & contra omnes varietates, quæ in vita versantur; animo fuit semper ita præsenti; ut nunquam vel a statu naturæ, vel a religiosi dignitate discederet. Romæ quum apud nobiles quosdam, ut solebat, de rebus divinis familiariter ageret, instituto jam sermone, trepidus ab domo nuncius ei repente in aurem insusurrat, lictores in domesticam supellectilem a creditoribus immissos, cuncta misce-

re, & evertere: vix ab eis impetratum sustinerent tantisper, dum ipse tota de re certior fieret. His auditis IGNATIUS, bene habet, inquit: & inchoatam disputationem admirabili tranquillitate animi absolvit. Quærentibus dein amicis quid subitæ rei accidisset, noster, inquit, œconomus ad necessariam ædificationem ære alieno contracto, in præsentia solvendo non est. Impatientes moræ creditores ad auferenda pignora ministerium forense miserunt. Ii perturbare dicuntur omnia: sed me res non movet. Nam strata si abstulerint; humi pro nostra paupertate cubabimus. Unum vereor, ne inter tumultum commentarii de Religione pereant magna cura, & labore confecti. Hos ego sane velim salvos: cætera negligo. Tum ii, qui aderant, Patris patientiam admirati, facinus indignum exclamant; domum nostram advolant; prædesque pro IGNATIO facti, satellitum protervitatem magno convicio cohibent. Neque ea res cuiquam amicorum fraudi fuit; siquidem aureis ducentis ab Hispano Doctore, cujus modo meminimus, Hieronymo Arzio, & quidem quid accidisset

diffet ignaro, poftera die fubmiffis, nullo ipforum incommodo æs alienum eft perfolutum. Sufcepta negotia in finem ufque perfeveranter urgebat: neque vero, quos fibi focios expeditionum affumferat, torpere patiebatur. Ubi neceffarium iter, vel quid aliud gravioris momenti deftinaffet in diem certam; præfertim fi poftularet occafio, nulla vi tempeftatis, aut alia quavis difficultate deterrebatur, quominus ad conftitutum tempus cogitata perficeret. In adeundis principibus viris, quod ille neceffario, & fæpe faciebat; cunctas aulæ moleftias, & indignitatem, & aulicorum contumaciam, deliciafque vorabat alacritate mirabili. Acciditque aliquando ut aditu exclufus, commodam admiffionem horas ipfas quatuordecim jejunus obfederit. Si quid, re bene perfpecta, confiliariis etiam adhibitis, decreviffet; haud ita facile fe ab eo deduci patiebatur. Ad Ecclefiafticam difciplinam pro fua parte adjuvandam, ftatuerat nequis ex aliis Ordinibus transfuga, quamvis eruditione, aut eloquentia, aut alia qualibet laude clarus, in Societatem admitteretur.

Obtulere se multi; nec prece, nec gratia unquam adductus est, ut quenquam reciperet. Quin etiam si quis per nostrorum imprudentiam irrepserat, qui vel diem unum in *alienis* castris fuisset; contra nitentibus interdum advenæ propinquis, amicisque gratiosis, remittebat ad pristina signa: vel si minus pareret; certe e Societate pellebat: ne cæteri nimirum Ordines de nobis conqueri possent: aut Societas quasi quoddam perfugium desertoribus esse putaretur. Neque minorem animi fortitudinem præstitit in iis tuendis, quos, probato ipsorum spiritu, & vocatione, in Societatem adscripsisset. Quorum constantia quum a parentibus (ut fit) per amplissimos etiam viros acerrime interdum oppugnaretur; IGNATIUS, ubi opus fuit, coram summo ipso Pontifice suorum causam contra opes & gratiam, divino fretus auxilio, sine ulla dubitatione metuve, non solum defendit, sed etiam obtinuit. Itaque principes etiam viros Julius III. Pontifex maximus festive admonebat, ne cum IGNATIO contenderent, utique ni vellent e certamine victi discedere. Quum lege cavisset, ne quis

e no-

e noſtris vel exſequiarum, vel ſacrifi-cii, vel cujuſpiam omnino miniſterii nomine pecuniam, aut eleemoſynam ullam acciperet, nedum cogeret; eam ipſe legem diligenter, ſanctéque in omni vita ſervavit: neque commiſit unquam ut fidem ſuam, in rebus præſertim ſacris, temere obligaret: vel (quod vitandum eſt maxime) ſpecie pietatis quæſtum facere videretur: quo in genere illud inſigne memorant. Graviter ægrotabat, ætate jam devexa, idem Hieronymus Arzius. Ad hunc, viſendi cauſa (fuit enim in colendis amicitiis diligentiſſimus) quum veniſset IGNATIUS, hominemque benigno, & ſpirituali alloquio recreare conatus eſſet; ille de futura vita ſolicitus, aureos ducentos ad piacularia ſacra pro ſe facienda ſudario involutos inſtitit IGNATIO obtrudere. Quos quum obfirmato animo rejeciſset Pater, quod diceret ſe alieno periculo doctum, ab hujuſmodi conventis jampridem abſtinere, neque plus oneris velle ſuſcipere, quam quantum præſtare cum fide poſset; admiratus ille ſanctimoniam, & integritatem viri, eam ipſam ſummam paullo poſt ad eundem ſine ulla

conditione transmisit. Tum IGNATIUS sponte complures hostias ad expianda amici peccata decrevit: neque in officii, & charitatis certamine vinci se ab laico passus est. Pacem, & concordiam (quoad officium, & Dei gloria pateretur) non modo cum suis, verum etiam cum alienis omni cura, studioque retinuit semper: & cavit, ne aut per se, aut per suos facto dictove quenquam offenderet. Quum Martinus Olavius, qui Collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excellenti vir ingenio doctrinaque, theses aliquot de more proposuisset, in quibus erat caput de Immaculato, ut appellant, Conceptu B. Virginis; licet ea de re IGNATIUS pro sua egregia in Deum, & Virginem pietate minime dubitaret; tamen ne Fratres Dominicani, qui ad disputationem invitabantur, id ægre ferrent, seque nominatim provocari putarent (contrariam enim sententiam auctore D. Thoma tuentur eorum plerique) eam thesem, quanquam ingemiscente Olavio, induci, tollique omnino imperavit. Anno CHRISTI nati M.D.LIII. quum Societas in Hispania, Deo adju-
van-

vante, majorem in modum creſceret; gravia in noſtros crimina repente confiἀta ab iniquis: & Exercitiorum ſpiritualium præcipue liber in ſuſpicionem apud ſacros Inquiſitores magno apparatu, artificioque vocatus eſt. Quo nuncio Romam allato, multi auἀores IGNATIO fuere, ut ſe, ſuoſque omni ope tueretur: accuſatorum calumnias, & improbitatem, in tanto præſertim ſuæ exiſtimationis, ac famæ periculo, redargueret. At ille conſcientiæ teſtimonio, ac Dei bonitate ſubnixus, nihil extimuit: remque totam ſine ullo tumultu Magiſtratibus cognoſcendam reliquit. Quorum opera & veritas brevi patuit omnibus; & ex eo tempore Societas in iiſdem provinciis feliciores in dies habuit progreſſus. Nec minor anno inſequente in noſtros, qui in Gallia verſabantur; procella deſæviit. Siquidem gravi ab aliquot illuſtribus Theologiæ doἀoribus decreto propoſito, uſque adeo lacerata, ac tantam in invidiam adduἀa Societas eſt; ut eam non modo profanum vulgus; verum etiam concionatores ipſi quotidianis probris, & conviciis e ſuperiore loco proſcinderent. Et

decreto, criminibusque scripto refutandis quum se aliquot e nostris IGNATIO paratos offerrent; ac res indigna, minimeque toleranda cunctis videretur esse; verbis ex Evangelio desumtis IGNATIUS: Pacem, inquit, do vobis: pacem meam relinquo vobis: neque certamen cum adversariis ullo pacto suscipi est passus: quod diceret, procul dubio fore, ut ipsa dies & nostrorum innocentiam satis probaret, & inimicorum cogitationes, & consilia frangeret. Id quod non ita multo post Dei beneficio est factum; nam & accusatio tota brevi consenuit, & ipsis criminationibus illustrata Societas radices in iis regionibus egit altiores. Admirabilem vero facilitatem, vel potius animi altitudinem Romæ ostendit Pater in acerbissimis vicini cujusdam injuriis perferendis. Nanque is, ut nostros in proximam sibi domum, quæ Petri Codatii fuerat, immigrasse cognovit; quum IGNATIUM, sociosque, ut alii multi, sine causa pessime odisset; una re valde lætatus est, quod vendendi suas ædes, quippe nostris valde opportunas, & conficiendæ pecuniæ præclaram sibi occasionem oblatam putaret. Ergo

ut

ut peregrinum ad conditiones quamlibet iniquas cogeret; variis artibus patientiam hominis exercere constituit. Ac primum in atrii cujusdam interjacentis, quod finibus nostris contineri constabat, possessionem impudenter invasit: neq; tamen IGNATIUS eam rem judicio persecutus est. In id atrium deinde pavones, & alia demisit altilia, quæ obversis in eam partem cubiculis nostris molestissimo clangore diu, noctuque obstreperent: nequaquam expostulavit IGNATIUS. Eidem triclinii parietes in eam partem luminis causa perforare volenti, per summam contumeliam restitit ille: nihilominus quievit Pater, atque ob id ipsum cæco aliquot annos triclinio est usus. Quum hæc maxime ageret vicinus, ultro IGNATIUM, ac socios tota Urbe instititit criminari, bipedumque nequissimos & cupidissimos dicere: qui in alieno solo, non contenti male parta ingenti pecunia, domibusque per falsam religionem occupatis, possessiones in dies continuare, seque ipsum patriis ædibus pene per vim exturbare contenderent. Quæ res quum delatæ ad IGNATIUM essent; non modo sedato animo

mo tulit, ut cætera; ſed etiam ex eo die Dominum deprecari pro adverſario cœpit ardentius. Denique quum ille diuturna importunitate noſtros ad quamlibet iniquum pretium perduxiſſet; & piorum ſubſidiis domus tandem eſſet coëmta; ita ex ea migravit, ut, quaſi mox æquanda ſolo eſſet, ſic omnia inde ferramenta, fores, feneſtrarum obices, atque adeo elaborati lapidis quidquid potuit, ſecum aſportaverit. Neque tamen gravius ea de re queſtus IGNATIUS eſt. Neque tali homini, aut ulli omnino mortalium ullo unquam nomine litem intendit. Neque vero ab hominibus tantum, ſed etiam ab ipſis pene temporibus invictum animum præſtitit. Siquidem nulla unquam vel domeſtica inopia, vel publica annonæ caritate adduci potuit, ut contra Chriſti conſilium de craſtino ſolicitus eſſet: aut, qui nomen Societati profiterentur; modo ad inſtitutum idonei forent, eos, quanquam ingenti preſſus familia, repudiaret. Atque hoc eo magis homines mirabantur, quod eo ipſo tempore viri locupletes, ac principes, inopiæ metu multos e domeſticis convictoribus non ſine rubore dimitterent.

Ita-

Itaque quum ex IGNATIO quidam e familiaribus pro amicitia sciscitaretur, quid ita alii divites, & pecuniosi, in tantis annonæ difficultatibus familiam, sumtusque minuerent: contra ipse nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus, eandem augeret; non satis attendis, inquit ille, quæ sit vis, ac natura virtutis illius, quam in Theologicis virtutibus secundam Apostolus numerat: cui certis & exploratis in rebus locus esse qui potest? Spes enim, ut idem ait, quæ videtur; non est spes: nam quod quis videt, quid sperat? Neque vero timendum esse, ne qui aves cœli pascit, & agri lilia splendidissimo vestit ornatu, quæ neque serunt, neque nent, neque in horrea congregant; idem suis operariis in Ecclesiæ vinea nullo stipendio laborantibus, necessaria ad exigendam vitam alimenta deesse patiatur. Quod ille videlicet quum jam inde ab ipsa conversione multis documentis præclare didicisset; tum vero post suscepta Societatis gubernacula, magis magisque experiebatur in dies. Quo in genere, ne sim longior, nonnulla subnectam. Quum in sumtus quotidianos aliquando es-

set

set opus præsenti pecunia; atque ad nescio quid coëmendum Joannes Crucejus rei domesticæ curator exisset; incerta etiam tum luce quidam ei repente sacculum auro plenum obtulit: ac nihil effatus illico sese e conspectu proripuit. Joannes vero, qua erat simplicitate, ut auri speciem vidit, illusionem, ac præstigias diaboli suspicatus, in proximam ædem Beatæ Mariæ supra Minervā sese *recipiens*, divinam opem suppliciter imploravit. Domum deinde regressus, pecuniam inspectam & forma, & materia probam reperit: Deique clementiam, ac benignitatem admirans, in ea,quæ destinaverat, sine cujusquam damno,vel molestia insumsit. Idem quum in magnis rei familiaris angustiis Deo,Superisq;in Laterano supplicasset; in reditu ad Colosseum theatrum illi subito vir quidam ignotus aureos centum in manum dedit, ac statim apparere desiit. Qua re Joannes non tam lætitia, quam horrore perfusus, pecuniam domum attulit. IGNATIUS vero gratias quidem egit Domino; sed talibus jampridem assuetus, nihil rei novitate commotus est. Rursus nostris pecuniæ inopia la-

laborantibus, quidam e Patribus dum nescio quid exquirit in arcula tomento, scrutisque vilissimis plena; nihil minus opinanti venit in manus chartaceum involucrum aureis refertum ita nitidis, atque micantibus, ac si tum primum ex officina prodirent: quo tam insperato subsidio præsenti egestati peropportune subventum est. Quodam die sub vesperam quum domi panes, vinum, ligna penitus defecissent; postridie mane præter omnium exspectationem a nobili matrona vehes lignis onusta submittitur. Ea ligna dum in cella vinaria, ut fit, condit janitor, januam domus in Capitolium eo tempore obversam, patentem reliquit imprudens: recordatus deinde, quum ad occludendum accurrisset; repente modios aliquot frumenti, & vini cados in ipso vestibulo, reperit: neque, adhibita quantavis diligentia, unquam rescire potuit quis ea dona misisset. Hæc igitur, & alia ejusmodi subinde accidebant, quæ politico supercilio rem æstimanti frivola cuipiam fortasse videantur: sed certe & paternam in famulos Dei providentiam satis declarant; & IGNATII securitatem, atque fiduciam

ciam ab omni ſtultitiæ, vel temeritatis infamia vindicant.

Ejuſdem ratio gubernandi. Cap. X.

IN conſilio capiendo, & rebus gerendis, quum Deum ſemper, ut dictum eſt, accurata ſupplicatione conſuleret; tum vero (quod mirum fortaſſe cuipiam videatur) non pietatis guſtum, ſed rationis ductum præcipue ſequebatur: ut non rationem ſpiritus dulcedo præiret, ſed dulcedinem ratio. Hoc enim ajebat uno maxime belluis homines antecellere, quod hi ratione utantur, illæ nequaquam. Idem ad exſequenda conſilia, quoad fas eſſet, omnes artes, & humana præſidia ſic adhibebat; quaſi omnem ſpem in iis repoſitam haberet: rurſus ita Deum orabat, & ex eo pendebat uno; ac ſi nihil omnino in rebus humanis opis, aut perfugii collocaret. Atque hoc pacto (quod longe optimum, ac perfectiſſimum eſt) prudentiam cum pietate jungebat: ipſaque negotia, tanquam onera paribus examinata ponderibus, quamvis difficili, ac lubrico itinere ad opta-

optatos plerunque exitus perducebat. Ad consultandum autem, illud observabat in primis, ut in quaque re semper ejus rei peritissimos adhiberet: qua communicatione, ac lenitate nimirum assequebatur, ut & rationes iniret optimas; neque in arte sua se quisquam ab eo vel præteritum, vel contemtum, jure conqueri posset. Ac cæteris etiam in rebus videbat etiam atque etiam, ut uniuscujusque dignitatis, ætatis, ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Pisaurensis, qui ante aliquot annos mortuus est, egregia pietate & virtute presbyter. Is quum tres minores natu germanos fratres ad Societatem suis adhortationibus perduxisset; eum semper IGNATIUS adolescentulis loco parentis, ac præsidii voluit esse: neque de iis gravius quidquam, nisi ex illius auctoritate, ac sententia statui passus est. Ad officia, vel negotia, quæ per se obire non posset, cum viris principibus transigenda, viros eligebat rerum usu, ac dicendi copia præditos: atque iis ita vel scripto, vel verbis mandata dabat; ut liberum iis omnino relinqueret, quum in rem præsentem venissent, sine ullo ipsius respe-

ctu

ctu cuncta ex re, & ex tempore moderari. Idemque sub vesperam ad se redeunti cuipiam ex iis, quum rei gestæ rationem ab eo reposceret, primum omnium: satin' (ajebat) ex animi tui sententia? quæ liberalitas hominis & ipsi causæ multum proderat; & suorum illi mire devinciebat animos; & eosdem ad exsequenda negotia perquam alacres, promtosque reddebat. Anno post Christum natum M.D.LIII. quum ad res in Lusitania componendas Michaëlem Turrianum legaret, haud ita pridem in Societatem admissum; licet ei varias præceptiones, ac monita ediderit consignata literis; tamen quum probe nosset fidem, ac prudentiam viri; non modo permisit, ut quum in provinciam pervenisset, suo arbitratu consilia rebus aptaret; sed etiam permulta ei dedit folia pura suo munita chirographo, quibus ille, prout opus esset, quidquid videretur, inscriberet: ac deinde obsignatas epistolas cuicunque expediret, ipsius nomine redderet. Atque hanc consuetudinem laxe cum procuratoribus, ac nunciis agendi semper magno cum emolumento retinuit. Quin etiam præfectis inferio-
ribus

ribus minime maligne suum cuique jus, ac potestatem impertire consueverat: cavebatque diligenter ne, quæ per eos agenda forent, usurparet ipse: vel ea re quidquam omnino apud subjectos de illorum auctoritate, vel existimatione minueret. Veruntamen iis ita laxabat habenas; ut easdem adduceret quoties vellet: nec non in eorum instituta, moresque, & administrandi genus dissimulanter inquireret. Exstat epistola ipsius ad Præpositum provinciæ Lusitaniæ, in hanc sententiam scripta; cujus mihi partem hoc loco inserere visum est: *Neque vero Provincialis, aut Generalis Præpositi officium est*, inquit, *minuta quæque, ac temporaria præsertim, in administrando sectari: sed quum ad personæ dignitatem honestius, tum ad tranquillitatem animi tutius est ea præfectis inferioribus delegare: & rei confectæ rationem ab eis deinde repetere. Equidem in meo fungendo munere id ipsum sequor; atque hujusce consilii majorem in dies fructum capio: quippe quum & labore, & solicitudine levari me magnopere sentiam. Ac tibi quoque valde sum auctor, ut curas, & cogitationes tuas defigas in commodis, &*

salute

salute potissimum universæ provinciæ: & in rebus quidem singulis ordinandis, ac disponendis, quum opus est, & ipse versere, & hominum tuo judicio peritorum sententiam exquiras: cæterum ab iisdem rebus per te curandis, transigendisque ut plurimum abstineas: sed instar excelsi cujusdam motoris orbes tibi subjectos æquabiliter, & cum gravitate ciere pergas: a quibus deinde, ut a proximis caussis, propria cujusque effecta proveniant: quod si feceris, & plura, & magis tuo muneri convenientia, sine tumultu, ac trepidatione confeceris. Præterea illud est in hac ratione commodi, quod, si quid in agendo peccetur; ejus peccati præstat in tuis administris, quam in te residere culpam: ac multo magis decet, quidquid ipsi deliquerint, corrigi abs te, quam si tu erraveris (quod perfacile est singula curiosius persequenti) te ab inferioribus emendari. Quod reliquum est, nobis Dominus JESUS CHRISTUS ad ipsius voluntatem & clarè intelligendam, & rite exsequendam pro sua benignitate lumen, ac vires impertiat. Romæ XI. Kal. Januarias M. D. LII. Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam instinctu plane divino tenebat

IGNA-

IGNATIUS: eamq; in omnes partes plurimum ajebat valere. Primum, quod inferiores præfecti, quo plus credi sibi, & quo liberalius tractari se vident, eo libentius, ne videlicet humanitate vincantur, ultro ipsi cum superiore communicent. Deinde, quod multo acrius, ac studiosius versentur in opere: nam ut quisque maxime suum habet negotium, ita summam in ejus procuratione vigilantiam præstat. Accedit, ut major sit in dispiciendo, ac statuendo claritas, majus auxilium Dei; quippe sicut in rebus communibus cum universali Præposito Numen cœleste præcipuo favore conspirat; sic idem propriis cujusque præfecti muneribus suo quodam, ac peculiari munere adsistit. Quorum si facultas, & auctoritas a superioribus nimis arcte circumscribatur; & quæ per hosce tractanda sunt, illi suscipiant; primum ipsa diffidentia odiosa est; &, ut in alienis quodammodo rebus, continuo languescit industria. Deinde per eam cupiditatem, & ambitionem peculiaris ille, de quo dictum est, divinæ gratiæ quasi concursus amittitur. Præterea, quum ad rem

bene gerendam & facultas, & scientia necessario requirantur; scientia plerunque inest ei, qui rem ipsam ex officio tractat, habetque subjectam oculis. Huic si minuatur jus, & superior ipse, causa non æque bene cognita, rei transigendæ se immisceat; ingenti prorsus malo potestas a cognitione sejungitur: atque hinc nimirum in omni cœtu suspiciones, discordiæ, rixæ, quum rectores, & curatores non contenti suo munere, alter in alterius partes invadunt: perque summam confusionem tollitur discrimen officiorum, & ordo ille, quo nihil est in hac rerum universitate præstantius. Ad hæc, ubi is, qui destinatus est quopiam, certis alligatur præceptis, rarum est, ut quidquam e sententia possit efficere. Magna enim consilii pars est in tempore: & novis quotidie casibus interdum ipsa negotiorum species immutatur: quibus in rebus dum religione occupatus animus hæret, dum fluctuat apud se, dum cogitur ad absentes referre; interim, irreparabili sæpe damno videlicet, occasionis prætervolat opportunitas. Quæ quum præclare IGNATIUS nosset; cum suis
adju-

adjutoribus, procuratoribusve, nisi res aliter postularet, ea, quam dixi, facilitate utebatur. Itaque & in magnis, & arduis plerunque actionibus voto respondebat eventus; & tanta erat, ipso regente, concordia, is ordinum consensus; ut Societas tota uno eodemque spiritu, ductuque agi videretur. Benevolentiam, & charitatem suorum erga se, non solum affabilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus, verum etiam industria quadam alebat: cavebatque diligentissime ne quid admitteret, cur eorum quispiam ab illo se minus vel diligi, vel probari putaret. Quod & in creando primum Generali Præposito servavit, ut dictum est; ac deinde retinuit in sufficiendo sibi, quum ægrotaret, Vicario Generali: necnon in eligendis, qui Marcello Pontifici Maximo, ut item supra dictum est, Pontificis ipsius jussu, in Palatio adsisterent. Quam nominationem ad ipsorum Patrum consilium rejecit; ne certos ipse appellando, cæteros ad ejusmodi munera minus idoneos judicasse videretur. Præterea, si quid pro imperio asperius exsequendum esset; ejus invidiam ad inferiores ad-

 mini-

ministros rejicere solitus est, ipsis videlicet non invitis, communemque parentem pie, ac religiose tuentibus. Qui hominibus cum potestate præsunt; hos quum aliæ fraudes, & mala circumstant, tum illud in primis, de quo sanctus Bernardus ad Eugenium: *Est item vitium*, inquit, *cujus si te immunem sentis; inter omnes, qui Cathedras ascẽderunt, sedebis me judice solitarius: quia veraciter, singulariterque levasti te supra te juxta prophetam. Facilitas credulitatis hæc est: cujus callidissimæ vulpeculæ, magnorum neminem comperi satis cavisse versutias*. Ab hoc igitur scopulo, sicut a cæteris, magnopere IGNATIUS declinabat: quippe satis ad omnem animadversionem ipsa varietate suorum temporum eruditus: ac delatoribus ita unam aurem præbere consueverat; ut semper alteram reo reservaret absenti Quin etiam accusatoris ipsius inter dicendum gestus, oculos, vultusque omnes attente observabat: crebrisque, ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendæ gratia fatigabat hominem: totam deinde rem, si opus esset, per se & per idoneos viros omnibus vestigiis indagabat leniter, ac

sine

ſine tumultu. Cavebatque non modo ne quenquam damnaret indicta cauſa; verum etiam ut ne quid omnino præjudicati ad cauſæ cognitionem afferret. Illud etiam, in rebus præſertim gravioribus, obſervabat interdum, ut accuſatorem juberet ſua manu ſcribere, quæ deferret: primum quod hominum naturam pronam eſſe ad maledicendum intelligeret, & ſtylum, quam linguam longe facilius contineri; tum etiam, ut, ſiquod mendacium, ut fit, tempore procedente exſtitiſſet; id ipſo delatoris chirographo teneri, & coargui poſſet. Atque hoc temperamento fiebat, ut neque, ſi quid gravius accidiſſet, ignoraret IGNATIUS; neque innocentes per calumniam, aut per factionem circumveniri, vel opprimi ſineret. Idem omnes reipublicæ partes vigilanter curabat: neque committebat (in quo graviter a magiſtratibus fere peccatur) ut dum unam amplecteretur, deſereret alteram. Veruntamen præcipua quadam fuit obſervatione in hominibus ad Societatem adſcribendis: quam ille rem tanti momenti ducebat eſſe; ut quum alioquin e cuſtodia corporis evolare quamprimum optaret; hanc

unam ob caufam in aliquot annos propagari fibi vitæ fpatia cuperet: quoad nimirum tyrocinii formula, ac difciplina ad Societatis ufum, & inftitutum probe conftituta foret. Tyrones autem ille non a naturali quadam bonitate, vel potius tarditate, fed a vigore magis ingenii, & rerum gerendarum adjumentis legebat: negabatque, qui ad populi negotia factus non effet; eundem effe ad minifteria Societatis idoneum. Quod fi quis bardum quempiam eo nomine obtruderet, quod ipfum utique e feculi naufragio diceret evafurum; nihilominus recufabat IGNATIUS, neminem affirmans e Societate JESU dicendum effe, qui ad fuam unius, non etiam ad aliorum falutem & acriter, & fcienter poffet incumbere. Quos autem ad probationem admiferat; eorum fpiritum dabat operam ut quam plurimis experimentis cognofceret penitus: neque illos tantum ad fuavem quendam fenfum pietatis (quo imperiti omnia metiuntur) fed ad veras ac folidas virtutes erudiebat: ac præfertim (quod fæpe jam diximus) ut ad nullius rei, quamvis cæteroqui laudabilis, amorem, tanquam ad fcopulum, adhære-
fce-

ſcerent: ſed ab omni alia cupiditate, vel etiam propenſione ſoluti ac liberi, ex uno tantum ſuperiorum nutu, ac voluntate penderent: neque aſſueſcerent abditos eorum ſenſus exquirere, vel imperia ſciſcitari, vel quem, quibuſve de cauſis iidem aut ſupra cæteros tollerent, aut etiam infra ſuo arbitratu deprimerent: ſed illis omne judicium, & conſilium a ſuperis datum, ſibi ſimplicitatis, & obſequii gloriam eſſe relictam putarent: eſſentque proinde ad omnia quamvis ardua, & abſurda, & ſubita paratiſſimi. Omnes omnium querimonias perbenigne audiebat: ac ſolabatur verbis humaniſſimis. Atque etiam diligenter curabat, ut, ſalva Religionis diſciplina, & præfectorum dignitate, unicuique ſatisfieret. Neque vero minori vigilantia, & ſeveritate præfectos ipſos, quam reliquos omnes in officio continebat: quin etiam tanto plura, majoraque ab illis, quam ab his exigere ſolitus eſt; quanto ſuperiores inferioribus, gradus, & virtutum inſignibus antecellunt. Idem in reſpondendo, agendoque ſimplicitatem ita cum cautione conjunxit; ut ſatis appareret alteram alteri non modo im-

pedimento non esse, verum etiam ornamento, atque præsidio. Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexum de industria, incertumque sermonem, uti barbaras artes, & subdola mendacii tegumenta, fideique ac societatis humanæ perniciem, semper est detestatus: ac suo monstravit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam, & calliditatem intersit.

Ejusdem ratio proximos adjuvandi. Cap. XI.

MIræ fuit solertiæ in solicitandis mortalibus, & a diaboli servitute ad CHRISTI Domini obsequium traducendis. Ac quibus artibus dæmon ad animarum perniciem utitur; easdem ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem, ac beneficium transferebat. Voluntates, ac naturas eorum, quibuscum ageret, festine odorari; ambitiosis splendida, avaris utilia, voluptuosis jucunda proponere; & suo, quod ajunt, hamo vel esca quemque piscari. Jam in congressu, maxime Principum, id ob-

obſervabat in primis, ut ſermonis initia illis daret, extrema reſervaret ſibi: cavebatque ne de rebus etiam divinis inepte, vel ad ſatietatem, ac faſtidium ageret. Triſtem vero, & horridam ſapientiam (utique poſtquam in lucem hominum prodiit) ſemper vitavit:quumque Philoſophiæ nomen ipſum intelligeret, etiam ſi modeſte tractetur, tamen ſatis odioſum eſſe per ſe; nihil in habitu ſuo, vel in genere vitæ rarum, aut notabile conſpici voluit: ac ſemper ſeſe, quibus rebus honeſte, ac religioſe potuit, ad communem conſuetudinem accommodavit: neque commiſit, ut, quod ipſe non faceret, id in aliis reprehendere putaretur: prorſus ut ejus mores prima fronte, vel eminus intuenti unus aliquis e populo videretur eſſe: verum quo propius illum inſpiceres, quo diutius, ac familiarius uterere; eo magis præſtantiam, virtuteſque viri, tanquam odorem ex affrictu, ſentires. Atque id ipſum eſt cauſæ, cur noſtris nullam in veſtitu ornatuve Religionis injunxerit notam: ſed quo facilius in hominum cœtus, & conſuetudinem irreperent; ac tempeſtivis colloquiis unumquemque

adjuvarent; ubicunque gentium versarentur, quam modestissimo ejus gentis habitu jussit incedere: neque ullum dare signum animi a sensu communi, vel ab humanitate abhorrentis. Idem valde vituperabat moderatores animarum eos, qui vel una eademque via, ac ferme quam ipsi tenuissent, cæteros etiam ad studium virtutis conarentur adducere; vel, duntaxat si quis ad pietatem esset sua sponte propensus, formandum, regendumque susciperent: sed ipse nimirum vel feros, & barbaros homines non dubitabat aggredi, sic, ut a singulis quod dabatur, acciperet: & quos ad consilia CHRISTI provehere non posset; certe ad præcepta sensim allicere nitebatur. Atque ut bonus agricola non tantum rectas, & fructuosas arbores, sed etiam depravatas, neque ita fertiles colit; easque vel adminiculis erigit, vel circuncidendo castigat, vel sub aliena latentibus umbra cœlum aperit, vel telluris vitio laborantibus mutat locum; sic ille, rerum difficultate nequaquam exterritus, dispiciebat in primis quod ingenium qua ratione tractandum esset: iisdemque sæpe morbis, pro varietate

natu-

naturæ, non diversas modo, sed etiam contrarias inter se medicinas adhibere consueverat. Quod siquem, omnia expertus, tamen e cœno peccatorum extrahere nequivisset; non ideo contrahebat animum, vel se angori dabat, quasi oleum, & operam perdidisset; sed conscientiæ, & officii fructu contentus, acquiescebat in alto Providentiæ divinæ consilio. De spirituum discretione (quam ille scientiam habuit maximam) deque moderandis affectibus multa præcepit egregie: quæ quoniam exstant scripta, quemadmodum initio diximus; nihil est, quod a nobis hoc loco ingerantur.

Vita ejus quotidiana, & domestica. Cap. XII.

SOcietati Præpositus, devexa jam ætate, vivendi privatim hanc ferme normam tenebat. Mane, ut primum evigilasset, certum tempus dabat precationi, & contemplationi bonorum cœlestium; deinde, si sacrificandum illi esset (quod munus propter summam animi attentionem, & corporis imbecillitatem sæpe in-

termittere cogebatur) sacro sub vesperam pridie ad Urbis consuetudinem ordinato, & accurate præcognito, rem divinam faciebat: quæ recitanda forent, vel in privato sacello, nemine præter administrum adstante, contra morem Hispaniensem elata pronuncians voce: usque adeo Ecclesiæ Romanæ ritus omnes, & cæremonias adamaverat. A psallendo, quanquam invitus, abstinebat: quod ei propter vim lacrymarum, & frequentem ecstasim, qua corpus mire affligebatur; ejusmodi officio summus Pontifex nominatim interdixerat. A sacro, si cujus negotii causa prodeundum esset; comite uno prodibat: si minus, admittendis, audiendisque vel domesticis, vel externis operam dabat, serena, parique semper, ut diximus, fronte: minime suspiciosus ille quidem, aut timidus; attamen apprime circumspectus, ac providus: ut illi non facile quisquam posset imponere. Actiones autem omnes e D. Basilii præcepto condiebat tacitæ precationis sale: seque ipsum, ut dictum est, excutiebat subinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum usu contraheret. A prandio post gratiarum actio-

actionem, remissionis causa, de rebus haud ita seriis, molestisve sermones habebat jucundos: qui tamen ut plurimum ad agendi, & gubernandi scientiam facerent. Inde vel actibus publicis, vel subscriptioni, lectionique epistolarum tempus dabat: ac multa etiam, prout res exigeret, sua manu exarabat ipse. Tum si hora suppeteret, suorum acta recognoscebat. A cœna vero, insequentis diei negotia disponebat: accersitisque administris, vel procuratoribus, sua cuique separatim dabat mandata: deinde cum eo, quem sibi a secretis elegerat, per otium agebat: eo dimisso, ad multam noctem solus inambulabat innixus baculo, majorem in modum attentus, meditansque apud se: postremo quod supererat temporis, necessariæ tribuebat quieti: id erat spatium horarum circiter quatuor. Cubiculo usus est perangusto, ac tenebricoso: cujus formam ne successores quidem adhuc religionis, ut puto, causa mutarunt. Cibi, potusque fuit adeo parcus; ut gustatum funditus perdidisse videretur: nisi siquando pauculis vesceretur castaneis; quibus patrio more puer olim assueverat.

verat. Nulli unquam ferculo, quamvis famelicus, ac jejunus, arrisit; nullum edulii, vel condimenti genus cuiquam indixit; nihil unquam inter edendum est questus; licet per adjutorum inscitiam, incuriamve cibaria male cocta, conditaque, vinum etiam fugiens, aut acidum præberetur. Nihil denique sibi proprie apponi unquam est passus: & graviter administrum aliquando puniit, quod uvæ racemum uni sibi præter cæteros attulisset. Quæ sane peritus rerum æstimator haud ita levia duxerit, si hominis vel ætatem ipsam, cui multa dantur, vel infirmitatem valetudinis plura imperantem, vel denique summam inter suos potestatem, & licentiam, ut ita dicam, suo arbitratu vivendi consideret. Munditias in victu, cultuque dilexit; sed faciles, & nequaquam exquisitas: cujusmodi & viatorem, & Christi famulum decent: placuitque ei semper, ad alliciendos præsertim homines, ut dictum est, non incomta frugalitas. Ac de IGNATIO quidem (quod me non fugit) alia id genus multa narrantur; verum singula persequi necesse non est. Tantum ad vi-

ri

ri mores, virtutemque intelligendam, hæc pauca libavimus.

Pietatis opera publice per eum instituta. Cap. XIII.

INter ipsam Societatis administrationem, cui potissimum inserviebat; non exiguam partem curarum aliis quoque rebus impertiit: atque iis maxime, quæ ad salutem, & commodum populi, atque ad splendorem, ac dignitatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent. De curandis ægrotis, & pœnitentiæ Sacramento Innocentii Tertii Papæ lex est: Ægrotos, nisi peccata rite confessos, a prima inspectione medici neve adeunto, neve curanto. Ea lex quum ipsa desuetudine propemodum antiquata esset; perfecit IGNATIUS ut salutaris illa consuetudo longo intervallo revocaretur, visendi tamen spatio in alteram usque vicem extracto: qua moderatione videlicet simul & publicæ existimationi, & singulorum animis, corporibusque consultum est. Mulierculas a maritis cum pudicitiæ, capitisve periculo diffidentes, matronis ditioribus in officio continendas, ac

suf-

ſuſtentandas dividere conſueverat : ſed quum creſceret numerus ; necui gravior eſſet impenſa , locum iiſdem recipiendis , alendiſque publice parare conſtituit : ſuumque conſilium impertiit primoribus civitatis . Quibus rem ita probantibus , ut nemo tamen ſe profiteri vellet tam glorioſi operis principem ; hanc rationem IGNATIUS iniit rei ad exitum perducendæ. Ex area templi noſtri Petrus Codatius procurator lapides ingentes effoderat , cujuſmodi multi ruinis veteribus continentur . Hos igitur lapides in magna rei familiaris inopia vendi , & ſummam ex iis confici aureorum centum IGNATIUS imperavit:eam pecuniam quum ad opus inchoandum primus in medio poſuiſſet ; tantum reliquis ardorem injecit (inſita mortalibus natura propere ſequendi , quæ inchoare piguit) ut ex voluntaria conlatione inſtitutum ſit cœnobium , quo ejus generis feminæ ſeſe reciperent : ibique ſecure tandiu deliteſcerent , quoad compoſitis controverſiis in gratiam cum maritis redirent : atque idcirco cœnobium (ut ſupra diximus) Male nuptarum vulgo appellatum eſt . Ad ejus autem loci cuſtodiam ,

atque

atque administrationem IGNATIUS piorum hominum sodalitatem adhibuit, prudenti sane consilio. Etenim in communem utilitatem intentus, ne uno duntaxat munere implicitus teneretur; ut quodque opus absolverat, confestim ejus operis procuratione certis, atque idoneis hominibus demandata, ipse animum, & cogitationem ad alia deinceps, atque alia transferebat. Parthenonem etiam Sanctæ Catharinæ, cui a Funariis, vel a Rosa cognomen est; IGNATIUS idem instituit. Quo in Parthenone puellæ forma eleganti, quarum pudicitia periclitaretur ob angustias rei familiaris; magna præfectorum diligentia conquisitæ, interdum etiam pro potestate, si res exigat, e complexu parentum abreptæ, hodie ad centum & quinquaginta sub claustris, & sanctimonialium feminarum disciplina, magno labore, & impensa educantur: eædemque, simul atque maturum est, vel perpetuæ religioni, & castitati sponte se consecrant; vel idoneis viris dantur nuptui, dote a loci præsidibus persoluta. Non minus laudabile, quod sequitur. Quum plurimi bonæ interdum indolis pueri, & puel-

læ, (ut in Urbe plena peregrinis & advenis) destituti, vel orbi parentibus, miserandum in modum per plateas, & compita seminudi, & egentes errarent; utriusque sexus & commodis, & saluti, eodem IGNATIO suadente, provisum est. Itaque ex eo tempore duabus in ædibus, hoc est sanctæ Mariæ in Aquiro, & sanctorum quatuor Coronatorum, masculi seorsum, ac feminæ & gratis aluntur; & rudimentis Christianæ Fidei, ac partim literis, partim etiam necessariis ad usum reipublicæ artibus, atque opificiis imbuuntur. Utriusque autem sexus est hac tempestate numerus capitum amplius ducentorum: quorum illi præter domesticas exercitationes ad funera quoque prosequenda psallentes, & candidati procedunt; hæ, ubi adoleverint, vel maritantur; vel in sacratarum virginum collegia sese conferunt. Quin etiam, quod olim in patria sua perfecerat, idipsum Romæ quoque molitus est, ut ulcerosi, ac mendici per compita misere quiritantes, unum in locum coacti, publica impensa ex censu, & conlationibus alerentur. Eamque rem ingenti civitatis approbatione ad exi-

tum

tum perduxisset; ni pauci potentes, nescio quo spiritu impulsi, huic tam præclaræ actioni obstitissent. Ad hæc, e quisquiliis Hebræorum si cuipiam Evangelii lumen affulserat; hunc hospitio confestim acceptum IGNATIUS pro sua tenuitate liberaliter, ac benigne tractabat, quoad Christianis præceptionibus eruditus baptismatis fonte renasceretur. Neque a procurandis neophytorum commodis ante destitit, quam ex auctoritate summi Pontificis ædes paratæ sunt, quas Catechumenorum appellant: quibus in ædibus hodie masculos seorsum, ac feminas, quum aliorum, tum præcipue Gregorii XIII. Pontificis Maximi munificentia large sustentat. Atque etiam (quod expressius charitatis argumentum est) baptizati ex eo loco non ante mittuntur, quam aut literarum præsidio, quas interim edocentur; aut artis cujuspiam, necessaria sibi in reliquam vitam adjumenta paraverint. Quo pietatis officio multi ex eadem secta permoti, magno bonorum gaudio, sese quotannis ad Christum adjungunt. Illud vero optimum, quod ad Catholicæ Fidei reliquias in Septentrionali plaga foven-
das,

das, augendasque, auctore, atque adjutore in primis Joanne Morono Cardinali amplissimo, Seminarium Clericorum in Urbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonæ indolis adolescentes Romam ex iisdem regionibus mitterent. Atque id Seminarium, sive Collegium Germanicum, ut appellant, acerbissimis deinde tempestatibus, ingenti labore, ac perseverantia tutatus IGNATIUS est, præstantissimis e tota Societate doctoribus ad eam juventutem & literis, & moribus instruendam adhibitis. Quod opus & Ecclesiæ Romanæ ornamento, & Germaniæ magno adjumento & fuisse, & esse hodie vel maxime constat, quum in ejus pene collapsi instaurationem, & amplificationem idem Gregorius XIII. pro sua præcipua in eas nationes clementia, & voluntate vehementer incubuit. Nec Germanicæ modo, sed cæterarum quoque gentium pueros, & adolescentes IGNATIUS piis, ac liberalibus disciplinis imbuendos (quam unam expeditissimam emendandi generis humani rationem ducebat esse) per se, suosque admonitu plane divino suscepit. At-

que

que ob id ipſum gymnaſia, quibus æque infimi, ac ſummi gratis erudirentur; non Romæ ſolum, ſed etiam toto pene terrarum orbe conſtituit, ſumma adhibita cura, ne quid profeſſores noſtri, quamvis acutum, & plauſibile, afferrent peregrini, vel novi dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis: verum in ſingulis quæſtionibus celeberrima quæque, & probatiſſima doctorum placita ſequerentur.

Quædam de Ignatio mira, *Cap. XIV.*

PRæter ea, quæ ſuperioribus libris IGNATIO divinitus accidiſſe retulimus; non pauca de eodem admirabilia prædicantur: quorum aliqua nobis hoc loco exponere viſum eſt. Recenti converſione, Hieroſolymam petens, dum Barcinone tranſmiſſionem exſpectat, interea divinam rem, ſacras conciones, & alia religionis officia quam accuratiſſime obire non deſtitit. Accidit autem aliquando ut, quum in templo verbum Dei audiret; conſpicata hominem femina princeps, peregrini habitu ſæci plebis im-

immiſtum, videre ſibi viſa ſit ejus caput, ac faciem eximio quodam fulgore ſplendentem: idque tanta ſua cum animi voluptate; ut quanquam invita, ac repugnans modeſtiæ cauſa, tamen ab eo adſpectu oculos nulla ratione poſſet avertere. Igitur concione dimiſſa, nihil ei fuit antiquius, quam ut mariti permiſſu peregrinum per idoneos homines oppido conquiſitum hoſpitio acciperet. Qui domum ingreſſus, percunctantibus illis quis, aut cujas eſſet, peregrinari ſe Hieroſolymam dixit; neque de ſe ipſo verbum ultra addidit: verum enimvero ſermonem de rebus divinis inſtituēs, omnes, qui aderant, cœleſti quodam ſolatio lætitiaque perfudit. Qua re vehementius etiam permoti, operam dedere, ut nobilis quidam vir ipſorum propinquus, in Italiam trajecturus, una cum IGNATIO conſcenderet, rati navigium utique tali vectore perire non poſſe. Neque eos fefellit opinio; ſiquidem alia navis quum eodem fere tempore vela feciſſet; non longe a portu vi tempeſtatis abſorpta eſt: at vero, qua IGNATIUS vehebatur; celerrimo curſu Cajetam incolumis tenuit. Poſt reverſionem vero, dum Barci-

cinone, ut initio dictum est, Grammaticæ rudimentis operam dat, res accidit ad viri sanctitatem illustrandam haud levis momenti. In parœcia Beatæ Mariæ, cui a Mari cognomen est, ad plateam Lullianam, Lyssani duo fratres de patrimonio diutius litigaverant. Ac denique a judicibus lata sententia, is, qui causa ceciderat; præ nimio dolore ad ultimam desperationem redactus, impulsu dæmonis e cubiculi trabe laqueo se suspendit. Ea re cognita, vicini ad tetrum illud spectaculum confluunt mirantes hominis facinus, miserantes insaniam. Id simul atque IGNATIUS audivit, confestim advolat; pendentem ex infelici tigillo restem præcidit; hominem, vel cadaver potius collocari jubet in lectulo. Deinde seorsum nixus genibus pro salute ipsius Deum orare non sine lacrymis institit. Res mira! Deprecante IGNATIO, cunctis, qui aderant, in lectulum obversis, & exspectatione suspensis, miser ille repente sustulit oculos: vocisque usum eatenus duntaxat recepit, quoad vocato celeriter in id sacerdoti peccata rite confessus est: ac demum expiatus, animam e Tartari faucibus ere-

ereptam, Domino, reddidit. Cujus rei fama totam urbem, finesque illos magna cum omnium admiratione pervasit: & supersunt hodie, qui meminerint: a quibus ego id ipsum Barcinone diligenter quæsivi. Ac multo post Romæ, constituta jam Societate, aliud non minus mirum IGNATIO contigit. Cum Alexandro Petronio, cujus ante meminimus, & Medico, & Philosopho insigni magnum usum, amicitiamque contraxerat. Ad eum ægrotum aliquando vicissim ipse visendi causa quum adiisset; quanquam alieno tum tempore, tamen pro familiaritate a domesticis introductus, occlusis fenestris in lectulo quiescentem invenit; & ex tenebris ratus hominem sopori sese dedisse, suspenso vestigio tacitus adrepens, pulvino sensim assedit. Ac nihilominus Alexander e somno excitatus, & repente Felicitatem uxorem inclamans: quis novus hic splendor, quæ tanta, inquit, lux cubiculum complet? At illa simpliciter, id quod erat, unum IGNATIUM introisse respondit. Tum Alexander, homo gravis, & prudens, non dubio argumento viri sanctitatem interpretatus,

ex eo die IGNATIUM, tanquam humano fastigio celsiorem, magis, magisque suspexit; totamque deinde rem ipse mihi, aliisque serio exposuit. Parisiis Michaël quidam Hispanus, quem Romæ deinde falsæ criminationis ministrum in Patres fuisse diximus; impatienter ferens patronum suum Franciscum Xaverium e medio honorum cursu ad studium humilitatis Christianæ traductum fuisse, ira percitus, IGNATIUM, utpote ejus rei auctorem, interficere omnino constituit: quumque in hospitium ipsius ultro invasisset, strictoque jam gladio scalas furibundus ascenderet; divina repente voce perterritus: *Quo tendis infelix?* retulit gradum: totamque rem conscientia victus postmodum ipse confessus est. Anno a Virginis partu M.D.LIV. Rodulphi Pii Cardinalis opera Societatis collegium ad Lauretanam ædem institutum est: acciditque ut domus nostris ad habitandum attributa lemurum terroribus, & faunorum ludibriis admodum esset infesta. Quumque, noctu præsertim, modo hi, modo illi, detractis e cubili stragulis, vel insolito quodam cachinno excitati;

per cæcas tenebras trepidarent; ad eam pestem avertendam multa nequiquam experti, denique per epistolam ad sacrificia,& preces IGNATII, tanquam ad sacram anchoram, communi consensu confugiunt. Ille, re cognita, Deum attente precatus, rescripsit sociis, bono essent animo; ac divino præsidio freti (quod in tali re fecerat ipse non semel) dæmonum terriculamenta nihili ducerent. Mirum dictu! Recitatis literis, omnes confestim ea molestia, spectrisque non modo in præsens, verum etiam in posterum liberati sunt. Quum IGNATII defuncti corpus exsequiarum causa jaceret in feretro; Bernardina quædam Romana filiam diuturno morbo laborantem, quam arte nulla medici sanare valuerant; ad osculandas mortui manus admovere vehementer optabat, certam ex eo contactu filiæ valetudinem sibi pollicita: sed quum præ turba, impetu sæpe capto puella nunquam ad feretrum accedere potuisset; denique mater, quippe quam filiæ charitas valentiorem, audacioremque reddebat; non ante destitit, quam ex IGNATII vestimentis frustulum abscidit. Id frustulum virginis collo

simul

simul atque alligatum est; tanquam praesenti Numinis ope morbus evanuit: cujus miraculi rumor, cunctis, ut par est, admirantibus, longe lateque manavit. Ac ne prophetiae quidem insigni dono caruisse putandus IGNATIUS est; siquidem aliqua partim abdita aperuit; partim longe a conspectu remota monstravit; partim etiam multo post futura sine ullo errore praedixit. In iis, qui Barcinone IGNATIUM maxime coluere, ac praecipuum ex ejus consuetudine, & monitis fructum, utilitatemque cepere; vidua quaedam fuit nomine Agnes, e Paschala familia. Haec quum caetera charitate IGNATIUM adjuvit, ejusque sustentavit inopiam; tum Parisios proficiscentem, ad usque templum S. Andreae tria millia ab urbe passuum officii causa prosecuta est una cum Joanne filio, optima spe summae virtutis, ac pietatis adolescentulo. Hunc in digressu quum oscularetur IGNATIUS, eique praecepta in reliquam vitam paterna daret; cur, inquit ille, quum alii abs te exculti, tuisque monitis incitati, vel CHRISTI consilia sint secuti, vel certe in virtute magnos progressus effecerint; me unum, pa-

rens optime, rudem informemque destituis? Quid misero mihi, te absente, futurum est? Atqui bono animo esto fili, respondit IGNATIUS: nequaquam tibi deerit exercendæ patientiæ, deque Deo bene merendi materies. Nanque ubi adoleveris, uxorem duces; multisque incommodis affli-ctaberis; quæ te solvi deliciis, & in auxilio divino implorando torpere minime patientur. Neque abfuit dicto fides; siquidem post aliquot annos ille, contracto matrimonio, multos suscepit liberos; quumque haud ita dives esset; debitorum fraude, quibus non exiguam pecuniæ summam crediderat; rei familiaris naufragium fecit: hodieque confecta jam ætate senex, seque, familiamque suam quotidianis laboribus ægre sustentat. Ejus deinde Agnetis mortem Barcinone sanctissime obitam, Romæ Dei monitu præsensit IGNATIUS: ut literæ Antonii Araozii, qui morienti viduæ adfuerat; nihil ei super illa re novi postmodum attulerint. Quidam haud ita pridem in Societate versatus, quum ex imposito sibi munere tanta molestia afficeretur, ut somnum capere vix posset,

ac

ac de repetendo seculo cogitaret; IGNATIUS rem divinitus odoratus, adolescentem nocte intempesta e lectulo vocari ad se jussit: alioqui fratrum necessitatibus mirum in modum parcere solitus. Is quum animo valde perturbato venisset; ficta persona quaesivit ex eodem IGNATIUS, si quis hac, vel illa tentatione solicitaretur; quidnam ei consilii daturus esset: ac per eam sermocinationem omnes illi obstupescenti sensim ejus animi recessus, ac latebras patefecit simul; & perturbationes admirabili dexteritate sedavit. Eodemque charitatis officio erga alios quoque multos pari perspicacitate perfunctus est: qui quum suos morbos propter inscitiam aperire non possent; ultro iis ipsemet ante medicinam & genus aegritudinis, & caussas detegebat. Vicetiae, Fabro & Laine comitibus, dum ex voto finem anni vertentis exspectat, caeteris item Patribus ob id ipsum Veneta ditione dispersis; repente affertur, Simonem Rodericum, Bassani gravissima febri correptum, in extremo versari vitae discrimine. Quo nuncio perculsus IGNATIUS, licet ipse quoque febricula teneretur; tamen illico surgit; ac

Jacobi Lainis, qui gravius laborabat, cura piis hominibus demandata, sequente Fabro, se pedes in viam dat: eodemque die passuum octodecim fere millia confecit, ea quidem celeritate, ut præcedentem vix Faber consequi posset. Quumque ex itinere, de Simone solicitus, orandi causa paullulum e semita divertisset; supplicatione peracta, sensit auditas preces: atque ad Fabrum rediens, pro certo affirmavit Simonem e morbo evasurum. Ad quem ut venit, arcte complexus hominem, læta omnia sperare, & certam sanitatem exspectare jussit. Nec sane frustra; quandoquidem Simon paullo post, contra omnium opinionem, pristinæ valetudini redditus est: atque id beneficium hodieque secundum Deum IGNATIO sese acceptum referre testatur. Haud longe a Bassani mœnibus loco edito templum cernitur beati Martyris Viti; ex quo in subjectam convallem despectus est, quum cætero cultu visendam, tum crebris aquarum e Medoaco amne derivationibus. Id templum eo tempore tuebatur solitarius quidam, Antonius nomine, vir doctrinarum expers, & idiota quidem ille, verun-

tamen

tamen ſeverus, & gravis, & ipſo totius corporis, atque oris habitu venerabilis: ac proinde apud illas gentes magna virtutis, & ſanctitatis opinione. Is IGNATIUM nihil inſigne præſe erentem, elato ſupercilio (ut ipſe poſtea fatebatur) contemnere apud ſe cœpit, ac parvi facere; quoad intentius aliquando ſupplicanti demonſtrare dignatus eſt Dominus qui vir, & quantus eſſet IGNATIUS: quamque multorum adjumento, & ſaluti divina providentia deſtinatus. Ex quo ſuam ille temeritatem dolenter accuſans, IGNATIUM ſtudioſe dein colere, atque obſervare inſtituit. Per eoſdem forte dies quidam ex IGNATII ſociis, partim anachoretæ conſuetudine, partim etiam ipſius loci amœnitate captus, ita cogitare cœpit apud ſe: hem, IGNATII comites, vexatis tanto labore, tanta rerum omnium difficultate corporibus, de animorum inſuper ſalute periclitamur. Raro, quam extulimus domo, mentem, ſpiritumque referimus: nimium pulveris, ſordiumque campeſtri hoc opere, & exercitatione colligimus. Ac cæteris quidem major forſan gratiæ divinæ fiducia, plus virium fue-

rit ad obvia quæque ſuperanda ; mihi vero meæ infirmitatis præclare conſcio, nonne conducat procul negotiis, tumultibuſque cœleſtem in terris vitam una cum hoc ſancto eremi cultore tranſigere; & abjectis multiplicibus curis, uni Deo vacare? Hæc apud ſe identidem reputanti, occurſabant ex altera parte IGNATII charitas, dulcedo ſociorum, cœpta communia, datæ dexteræ, & deſerendi nefas. Ejuſmodi cogitationum æſtibus quum aliquandiu fluctuaſſet; denique conſultandi cauſa ad anachoretam ipſum adire conſtituit. Sed nequaquam ceſſit illi res e ſententia. Quippe vixdum extra oppidum extulerat pedem, quum ei uni ſpectrum eſt objectum, armatus vir, trucibus oculis, ſtricto gladio minitans. Exterruit primo ea ſpecies hominem; dein impetu capto quum nihilominus pergeret; iratus ille ac furens in obvium irruere viſus. Tum vero peregrinus haud dubie terga dat: ac ſine reſpectu in oppidum avolat, mirantibus incolis, quod tam effuſe fugientem adſpicerent, nemine perſequente. At ille a præcipiti curſu non ante deſtitit, quam in ipſius IGNATII diverſorium

rium

rium sese cum insana trepidatione conjecit. Cui subridens Pater (totam quippe rem Deo revelante cognorat) siccine titubas? inquit. Modicæ fidei, quare dubitasti? Qua ille interrogatione & in præsentia valde compunctus, & in posterum, ne ab instituto deficeret, magnopere confirmatus est. Quum Joannes Codurius, e primis Patribus unus, e gravi morbo in ultimum vitæ periculum esset adductus; ad rem divinam pro socii salute faciendam IGNATIUS ædem sancti Petri in Monte aureo petiit: cujus & loci, & Apostoli, ut supra diximus, præcipua quadam religione tenebatur. Quum ad medium fere pervenisset pontem Janiculensem, qui Sixti pons hodie dicitur; sublatis, intentisque repente in cœlum oculis, retulit pedem attonito similis: ac deinde conversus ad comitem (is erat Baptista Viola Parmensis, ex quo hæc ipsa cognovi) domum redeamus, inquit: Codurius noster migravit e corpore. Creditus est IGNATIUS ex illo stupore, & siderum intuitu, & repentina reversione, ut olim Hozii, sic tum Codurii animam vidisse cœlum intrantem: licet justis fortasse de causis de hoc celave-

 rit,

rit, quod justas item ob causas de illo non reticuerat. Nam & id ipsum alius adspexisse ferebatur; & ex horarum ratione compertum est eo ipso temporis momento Codurium exspirasse; & alioqui non fuit, cur, amicissimi viri cognito excessu, domum extemplo reverteretur; vel ad piaculare sacrum ejus causa de more faciendum recta pergere omitteret. Id autem accidit anno post Virginis partum M. D. XLI. quarto Cal. Septembris. Eodē fere loco deinde quiddam aliud accidit non absimile. Quum Stephanus Baroëlius Novocomensis, qui vivit adhuc, periculoso morbo implicitus teneretur; & cunctis de illius vita solicitis, IGNATIUS pro viri valetudine in eadem illa, quam diximus, æde Sancti Petri in Monte aureo perlitasset; in reditu comitem læto vultu compellans (is fuit Petrus Ribadeneria Toletanus, qui hæc ipsa mandavit literis) non moriturum ex eo quidem morbo Stephanum constanter asseveravit. Nec vana fuit prædictio; siquidem haud ita multo post, ægrotus non sine magna omnium admiratione convaluit. Quum Patavii nostris ad gymnasium, & reliqua

liqua Societatis munera, Sanctæ Mariæ Magdalenæ templum, & ejus templi vectigalia tribuisset Andreas Lipomanus egregia pietate vir, cujus mentionem antea fecimus;de adeunda loci possessione grave certamen a nobilissimis viris injectum est.. Venetiis tum Laines, & Salmeron Societatis causam agebant. Ii ad rem perficiendam omni conatu nequiquam adhibito, quum adversariorum potentia valde premerentur,ac pene ab incepto desistere decrevissent; postremo (quod unum reliquum videbatur esse perfugium) per literas totam rem IGNATIO commendant. Ille quum quinta circiter feria literas accepisset; postridie (qui dies erat natalis Deiparæ Virginis) re divina peracta, respondit, CHRISTI causam ne desererent;eodem adjuvante, voti compotes fore. Nec vana fuere promissa; quippe, re in Senatu diu multumque agitata, denique possessio nostris adjudicata est cunctis ferme suffragiis: atque a peritis rerum æstimatoribus non leve miraculum est habitum, in ejusmodi civitate, a duobus ignotis, & peregrinis hominibus clarissimorum civium opes, & gratiam superatam

fuisse. Paullo IV. Pontifice Maximo, quum inter bellicos tumultus vir quidam princeps, qui nuper est mortuus, Collegii Germanici tutelam, ac patrocinium, oneris, & impendii gravitate defatigatus, abjicere cogitaret; idemque auctor esset IGNATIO, ut ne in re jam desperata, ac pene collapsa diutius operam, & oleum perderet; sane fortiter IGNATIUS illi respondit, faceret ipse, quod vellet; se quidem, quoad viveret, eam procurationem nunquam esse depositurum: neque vero dubitare se quin tam præclare inchoatum opus divina providentia conservatura esset: ac datura aliquando Pastorem, qui non modo necessariis, verum etiam copiosis ad victum, cultumque vectigalibus id Collegium instrueret. Per eadem fere tempora vir quidam pecuniosus, templi nostri miseratus angustias, ædem nobis ædificare voluit laxiorem; sed quum is descriptionem quandam suam sequeretur, cum dignitate quidem illam, & elegãtia, verum tamen ad Religionis nostræ usus parum idoneam; IGNATIUS piam viri voluntatem utique accepit, egitque, ut debuit, gratias: rem vero ipsam
ani-

animo fidenti rejecit; quod sibi compertum esse diceret, non defuturum olim, qui templum nostris muneribus accommodatum exstrueret. Quarum duarum præsensionum alteram Gregorii XIII. Pontificis Maximi summa, ut dictum est, pietas, atque benignitas; alteram Alexandri Farnesii Cardinalis amplissimi eximia religio, & regia plane magnificentia comprobavit. Alia item de IGNATIO miranda narrantur; quæ, quia mihi haud satis explorata sunt, necesse non habui adscribere: præsertim quod clarorum hominum sanctitas non tam signis, atque miraculis, quam charitate in Deum, & vitæ innocentia continetur.

Ejusdem forma, & statura corporis. Cap. XV.

STatura fuit modica; grato, & pleno dignitatis adspectu; colore inter album, & aquilum; exporrecta, lataque fronte; vivacibus oculis; oblongo, & incurvo naso: quam vel in primis certam prudentiæ notam Metoposcopi existimant. Claudicavit non nihil e vulnere olim in propugna-

gnatione Pompelonensis arcis accepto: sed citra ullam deformitatem: ut nemo fere nisi curiosus animadverteret. Effigies circumfertur illius non admodum ad vivum, ut familiares affirmant: siquidem ex mortui demum facie gypso imaginem expressere plastæ: quoniam ipse dum viveret, quanquam multorum precibus fatigatus, neque pingi, neque fingi se passus est, omnibus in rebus humanæ gloriæ contemtor egregius, ac dignus profecto, cujus vitæ sanctimoniam, præstantissimasque virtutes pia posteritas, tanti parentis memor, in omne tempus imitetur, & celebret.

F I N I S.

INDEX

CAPITUM OPERIS.

LIBRI PRIMI.

Igna-

L I-

INDEX
LIBRI SECUNDI.

Patres

L I-

INDEX
LIBRI TERTII.

Pie-

FINIS INDICIS.

